

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

C 562,077

9/11/11
9/6
9/11

211-

820.6

A13

no. 23

EXTRACTA

E VARIIS CRONICIS SCOCIE

Turnbull, William Barclay David Donald.

EXTRACTA
E VARIIS CRONICIS SCOCIE

FROM

THE ANCIENT MANUSCRIPT

IN

THE ADVOCATES LIBRARY AT EDINBURGH

NOW FIRST PRINTED

EDINBURGH

M.DCCC.XLII.

EDINBURGH PRINTING COMPANY,
12, South St David Street.

Bates
Grant
5-22-29
18522

PRESENTED

TO

THE ABBOTSFORD CLUB

BY

JOHN MENZIES OF PITFODELS.

THE

ABBOTSFORD CLUB,

JULY, M.DCCC.XLII.

President,

RIGHT HON. JOHN HOPE, LORD JUSTICE-CLERK.

Right Hon. the EARL OF ABERDEEN.

ADAM ANDERSON, Esquire.

DAVID BALFOUR, Esquire.

5 CHARLES BAXTER, Esquire.

ROBERT BELL, Esquire.

ROBERT BLACKWOOD, Esquire.

BINDON BLOOD, Esquire.

BERIAH BOTFIELD, Esquire, M.P.

10 JAMES BURN, Esquire.

HON. HENRY COCKBURN, Lord Cockburn.

JOHN PAYNE COLLIER, Esquire.

THOMAS CONSTABLE, Esquire.

JAMES CROSSLEY, Esquire.

15 JAMES DENNISTOUN, Esquire.

JOHN DUNN, Esquire.

JOSEPH WALTER KING EYTON, Esquire.

HON. JOHN HAY FORBES, Lord Medwyn.

JOHN BLACK GRACIE, Esquire.

- 20 DAVID IRVING, Esquire, LL.D.
HON. JAMES IVORY, Lord Ivory.
HON. FRANCIS JEFFREY, Lord Jeffrey.
ALEXANDER JOHNSTON, Esquire.
JAMES KINNEAR, Esquire.
- 25 GEORGE RITCHIE KINLOCH, Esquire.
DAVID LAING, Esquire.
HENRY LIDDELL, Esquire.
WILLIAM HUGH LOGAN, Esquire.
JAMES LUCAS, Esquire.
- 30 JOHN WHITEFOORD MACKENZIE, Esquire.
HON. ALEXANDER MACONCHIE, Lord Meadowbank.
JAMES MAIDMENT, Esquire.
JOHN MENZIES, Esquire.
WILLIAM HENRY MILLER, Esquire.
- 35 Rev. JAMES MORTON, B.D.
ROBERT NASMYTH, Esquire.
EDWARD PIPER, Esquire.
ROBERT PITCAIRN, Esquire.
Right Hon. the EARL OF POWIS.
- 40 JOHN ROBERTSON, Esquire.
ANDREW RUTHERFURD, Esquire, M.P.
ERSKINE DOUGLAS SANDFORD, Esquire.
ANDREW SHORTREDE, Esquire.
JOHN SMITH, Esquire, LL.D.
- 45 WILLIAM B. D. D. TURNBULL, Esquire.
EDWARD VERNON UTTERSON, Esquire.
PATRICK WARNER, Esquire.
Right Hon. Sir GEORGE WARRENDER, Bart.

Treasurer,

JAMES MACKNIGHT, Esquire.

Secretary,

50 THEODORE MARTIN, Esquire.

INTRODUCTORY NOTICE.

WHEN, in the month of November 1841, I relinquished the duties of Secretary to the Abbotsford Club, my last official act was to enrol the name of my venerable friend, MR MENZIES of PITFODELS, in the list of its members. That gentleman, whose desire to join the Club proceeded, in a great measure, from personal regard to myself, immediately, on his admission, directed me to select for his contribution any manuscript which might be equally agreeable to my own wishes and of interest to the other members. In accordance with his generous views, I at once committed to the press the "EXTRACTA EX CRONICIS SCOTIÆ" contained in the present volume. And I have recorded the above at my friend's suggestion, not from any vulgar vanity, but to explain why, at a period of life when the world and the world's trifles are matters of very inferior importance, the spirit of literary enthusiasm should seem so powerfully to exist.

These "Extracta" have been repeatedly referred to and cited by modern writers on Scottish history. They have been carefully explored by the patient and industrious Lord Hailes, the acute Pinkerton, and the discovering Tytler; the latter of whom, more particularly, has amply availed himself of the compilation. It is possible that the new matter therein contained may, in extent, fall short of the expectation formed; but that which is new bears every mark of authenticity, and that which is not is highly corroborative of the facts recorded in other chronicles.

The MS. from which the ensuing pages are printed is a small quarto, preserved in the Library of the Faculty of Advocates, marked A. 6. 36. Of this there are two transcripts in the same collection; the one (35. 45.) is apparently of the end of the sixteenth century; the other (35. 3. 10.) is that made at the cost of the indefatigable Macfarlan in 1738. The original volume consists of 303 folios, exclusive of 34 occupied by an Index, preceding the text, in a hand of the close of the fifteenth or the commencement of the sixteenth century. The manuscript of the compiler terminates at the top of folio 296 *verso*, and the remaining pages contain several very interesting and curious memoranda, in choice vernacular, of a more recent hand. Of these additional notes the latest is dated 1575. In the same handwriting with these additions, mostly every page of the MS. is annotated, and these in the present volume are distinguished

by the letter R, as presumed, *comparatione literarum*, to have been the work of Sir William Sinclair of Roslin, to whom the volume formerly belonged.

On a fly-leaf, at the beginning of the volume, is written, “Henrici Sinclar decani Glasgueñ. ex dono R^{di} p̄ris Vilelmj Ep̄i Dūblanensis 1550.” This eminent member of the Roslin family was highly favoured by King James V., who wrote several letters to the Holy See to have him confirmed in the Rectorship of Glasgow in 1539. Subsequently he was Abbot, or perpetual Commendator, of the Abbey of Kilwinning, in 1541. This, in 1550, he exchanged with Gavin Hamilton for the Deanery of Glasgow, where he had previously, for two years, been parson. In 1537 he was an Ordinary Lord of Session, and in 1558, on the death of Bishop Reid, he became President of the Court. In 1560 he succeeded Bishop Cairncross in the See of Ross. Being much afflicted with the stone he went to France, where he was lithotomised by Laurentius, a celebrated surgeon; but fevering after the operation, he died January 2, 1564–5. He was a man of considerable diplomatic powers, and was employed in several embassies to the courts of France, the Low Countries, &c. His successor in the Bishoprick of Ross was the renowned John Lesly, in whose History of Scotland much relating to the prelate will be found.*

* *Vide* Keith's Bishops, Lesly's History, and the *Epistolæ Regum Scotorum*, vol. ii. *passim*.

The donor of the volume to Dean Sinclair was William Chisholm, the penultimate Bishop of Dunblane before the Deformation, one of three members of the family of Cromlix successively wearing the mitre of that see, over which he presided from 1527 till his death in 1564. ^a

Immediately below the inscription aforesaid, and thereafter frequently on various parts of the MS., is written, "W. Santclair of Roislin, Knecht." This Sir William Sinclair was great-grandson of William, last Earl of Orkney of that name. Father Hay, in his *Memoirs of the Family of Roslin*,^b informs us that "He espoused . . . . Lindesay, daughter to the Laird of Egle, brother-german to the Earle of Crawford, upon whom he begot Edward, who was married to Christian Dowglas, daughter to George Dowglas, governor of the Castle of Edinburgh, naturall brother to the Earl of Morton, Regent. Having no childering of his body, he interdicted himself, and infest his brother-german Sir William in the estate. Sir William their father was retoured in 1554, in which year he got seasing of Roslin; he redeemed the lands of Cuthilton from his brother Mathew in 1558. He was made Lord Justice-General by Francis and Marie King and Queen of Scotland, in 1559; he

^a Keith, *ut supra*.

^b "Genealogie of the Saintclaires of Rosslyn, by Father Richard Augustin Hay, Prior of St Pierremont, including the Chartulary of Rosslyn." P. 135. Edinburgh, 1835, small 4to. Edited by James Maidment, Esq.

sided with the Queen att Langside in 1568, for which fact he obtained a remission in 1574. He was confirmed in his office of Justiciarie in 1570. He gathered a great many manuscripts which had been taken by the rabble out of our monasterys in the time of the Reformation, whereupon we find as yet his name written thus, Sir William Sinclar of Roslin, Knight ;^a he delivered once ane Egyptian from the gibbet in the Burrow Moore, ready to be strangled, returning from Edinburgh to Roslin, upon which accompt the whole body of gypsies were, of old, accustomed to gather in the stanks of Roslin every year, where they acted severall plays during the moneth of May and June. There are two towers which were allowed them for their residence, the one called Robin Hood, the other Little John.”

I do not know how it may strike others, but to me the above presents a most beautiful picture of the past. The short but graphic sketch of Father Hay does infinite honour to the memory of Sir William Sinclair ; and his fame for loyalty, humanity, justice, and literary enthusiasm, is thereby more clearly shown forth than in the encomiastic strains of a laboured panyric. The gratitude exhibited by the poor wanderers of the earth, in their annual gambols of wild but hearty glee, beneath the towers of their protector, is not to be lightly regarded in the lineaments of the past.

^a Several of these are now in the Advocates' Library.

Mr Tytler, in referring to this MS.,^a conjectures it “ to have been written posterior to the time of Fordun, and prior to the date of Bower’s Continuation.” The justice of the former part of this hypothesis is undeniable, but the latter portion is completely overthrown by the following sentence, which occurs on folio 233, (page 196,) but must have evaded Mr Tytler’s eye :

“ Bulle Gregoriane XI. exemplum, *quod copiavit de originali ipsa bulla Valterus Boware abbas Insule Sancti Columbe de Emonia et Cronicis suis inseruit* illius tenorem in hec verba,” &c.

Independently of other evidence, it is clear that the writer lived in the reign of James IV., as, at folio 212, (page 180,) in lamenting the defeat of King David at the battle of Neville’s Cross from inexperienced counsel, he says, “ *Sicut, proch dolor! scriptoris tempore, Rex Jacobus Quartus prout in bello de Flou-done dicetur.*”

When I mention that all relating to James Kennedy, Bishop of Dunkeld, afterwards Primate of Scotland, on folios 282–286, (pp. 238–241,) is in the precise words of Alexander Myln, Abbot of Cambuskenneth, author of the Lives of the Bishops of Dunkeld, and a Canon of that Church, I neither think, nor desire it to be supposed that I think, that I have made

^a History of Scotland, iii. 336.

a *discovery* of the veritable compiler of these Extracts ; but it does seem a little strange that the very words of Myln should be employed. Myln, by his own account, had searched and extracted from many chronicles and writs the materials of his book, of which the original MS., now in the Advocates' Library, had pertained to Sir William Sinclair ; and it is not incredible that this volume of Extracta may have been one of his many collections. Indeed, the writing in both MSS. seems the same. Myln died in 1548, and the book, passing from the hands of one ecclesiastic to another, settled in the House of Roslin in 1550. I repeat, that I am not desirous that this should be reputed as something novel, nor do I believe that it can stand the test of rigid inquiry ; but I note it to show with what facility persons, when so inclined, can construct suppositive history. In our own immediate time, no better evidence has been adduced for the *post mortem* peregrinations of dethroned Sovereigns, or the non-incremation of the Maid of Orleans. Mr Tytler will forgive this “ uplifting of the heel.”

At folio 207, (page 176,) and again, with merely a trifling literal variation, at folio 300, (page 254,) there is one of the earliest records of a monumental inscription in Scotland. It is to the memory of the famous justified rebel—the scourge of the Douglasses—George Dunbar, Earl of March. He is known to have lived to a very great age ; and if we regard the frequency with which “ George Dunbar, Erl of Merche, deit,” is scrib-

bled on the margins of the MS., although with a slight diversity of date, it would seem that his longevity, even in those days, was matter of considerable note. The inscription on the tomb of this remarkable and great personage, as given in the MS., is truly confused. It seems to be allusive to the old aboriginal descent, (a somewhat doubtful compliment,) and to his relation, by consanguinity and descent, to the royal families of Scotland and England: *First*, as the Earl was descended from Patrick Earl of March, who claimed the crown of Scotland in 1292-3; and, *secondly*, from his being equally a cousin of Henry IV. and Henry V. by their (independently of others) common descent from the Beaumonts.

By no means the least valuable, and certainly not the least curious portion of the book, is the concluding sheet, which contains the Roslin additions. Whether they refer to the landing of the martyred Queen Mary, to the sea-devil at Bamborough, to Arthur's Oven—then called "Julius' huif,"—to the monstrous calf of Roslin, or the "bukes of Sir James Patecrw,"—these entries all evince a spirit of observation and historical inquiry, apparently more free from credulity and triteness than the many registered *memorabilia* of others of the same period present.

The original Index is retained in the present impression, both as being in itself sufficiently copious to answer any pur-

pose of reference, and as the chronological arrangement of the Extracts rendered a more minute one somewhat unnecessary.

With respect to my more immediate conduct as Editor, I have to observe that, with the exception of correcting any very evident clerical blunders, and the casual insertion of a word or words to supply deficiencies where necessary to restore sense to a particular passage, I have taken no other liberties with the Manuscript. The earlier portion, extending to page 24, I have left with all its omissions and confusions, rather than, by attempting to rectify either, I should destroy the character of the original; and, when any words are supplied, these have been taken from Fordun instead of being selected by myself. At the suggestion of parties, to whose superior judgment it is my duty to bow, I have forborne to load the pages by notes or comments, which, however they may be considered useful by some, might possibly be thought superfluous by the majority of readers; the value of the book being supposed to consist in its own plain and unvarnished details. Further merit than a studious desire to ensure accuracy I do not claim: I have paid to the text what attention conflicting occurrences permitted to me, and, for any typographical or editorial errors that may meet the eye, I have merely to request the Reader's indulgence, and to hope for that critical clemency which is generally implored, but less seldom conceded.

W. B. D. D. TURNBULL.

EDINBURGH, 25, GREAT KING STREET,
The Octaves of St John the Baptist, 1842.

INDEX.

A.

Asie provincie quindecim, ...	primo.
Affrice provincie duodecim, ...	eodem.
Athayus rex Rothsai insulam habitavit, ...	quinto.
Arma Scocie, quando et quare lilijs circumducuntur, ...	xii
Augustinus miratur vitam Anthonij, et baptizatur per Ambrosium decantato psalmo Te Deum laudamus per eos composito, ...	xix
Arthuris huf per Julium Cesarem in Scocia relinquitur, ...	xii
Alexis claret miraculis, ...	xxi
Anglia in octo regna dividitur, ...	xxvii
Arthurus rex Britannie, ...	xxxii
Aidanus rex per Columbam ordinatus, ...	xxxiii
Aidanus Sanctus, ...	xxxvii
Anglia, unde nomen habet, ...	xxxix
Affridus rex Northumbrie, ...	eod. fo.
Adampanus Sanctus, ...	eod. fo.
Ambrikellech rex, ...	xl
Augustini Doctoris translacio, ...	eod. fo.
Aristulphus rex, ...	xlii
Achayus rex, ...	xliii
Abstinencia mirabilis, ...	xliij
Anglorum perfidia canonizatur, ...	xliij

Abirnethy fundatur, et fuit sedes regalis et pontificalis,	li
Adelstanum vicit Hungus, et caput ejus fixit in Insula Inchgarwy,	eod. fo.
Anglie rex per latrunculum occiditur,	lvi
Angusiarum comitis filia mirabiliter regem decipiendo occidit,	lx
Abthanus de Dull nubit filiam regis heredem regni,	lxii
Abthanus, quid est,	eod. fo.
Abirdonensis sedes fundatur inter Dee et Spey apud Murthlak,	
primus episcopus Benne,	lxiii
Angli Normannis adeo sunt subjecti ut placitant lingua Gallica,	lxx
Alexander rex primus,	lxxvi
Alexander idem insidiatur per Moraviensem et Mernensem,	eod. fo.
Alexander Caron dicitur Skrymgeoure, qui primus fuit constabularius de Dundee,	eod. fo.
Ada, uxor Principis Henrici.	
Adrianus papa moritur,	lxxxii
Alexander papa suspendit episcopos Anglie,	lxxxv
Abirdonenses episcopi.	
Anglie rex junior Henricus in patrem surrexit,	lxxxvii
Alexander papa moritur,	lxxxix
Abirbrothoc primus abbas,	eod. fo.
Alexander, rex secundus, nascitur,	xcv
Et ei fit juramentum magnatum regni,	xcvi
Alexander rex patri successit Willelmo, et coronatur,	xcviii
Anglie rex Johannes excommunicatus insordescibat,	eod. fo.
Angli ex patre diabolo provenerunt,	xcix
Anglie rex Johannes renunciavit regno Anglie in manibus Pape,	c
Alexander rex Scocie pertransiit Angliam usque Doverem,	civ
Alexander rex secundus disponatur, et similiter ejus soror,	cvi
Auxilium regni habuit pro maritanda sorore,	cvii
Adam, episcopus Cathinensis, comburitur,	cvi
Ardcattane fundatur,	cviii
Alanus magnus de Galweia constabularius Scocie obiit,	cix
Archidiaconatus Glasguensis dividitur,	cx
Alexander rex duxit secundam uxorem,	cxii

INDEX.

xxi

Abirbrothoc ecclesia dedicatur,	cix
Alexander tercius nascitur,	cxi
Atholie comes Hadingtone comburitur,	cxiii
Alexander rex secundus moritur,	cxiv
Alexander tercius coronatur,	cxv
Et disponatur,	cxvi
Alexander, regis filius, nascitur,	cxvii
Aco, rex Noricorum, moritur,	cxviii
Abirbroth abbas,	cxvii
Abirbroth ecclesia comburitur,	cxviii
Abirnethi mutatur Caldeis,	cxix
Alanus Hostiarius obiit,	cxvii
Abirbroth abbas moritur,	eod. fo.
Anglie rex coronatur.	
Alexander, filius regis Alexandri tercii, moritur,	cxviii
Alexander rex tercius secundo disponatur, et moritur,	cxviii
Abirbroth abbas reclamavit regi Anglie homagium regis Scocie,	cxlii
Anglie rex castra Scocie obtinuit,	cxliii
Anglie rex invadit Scociam,	clvii
Anglici vincuntur per episcopum Dunkeldensem,	clxix
Andreas Ertclay proditor,	clxxvii
Ambassiatores apud regem Gallorum,	eod. fo.
Anglie regina in sponsum et nobiles crudelis,	clxxviii
Angli simulatam pacem cum rege Roberto,	eod. fo.
Ambassiatores inter regna fecerunt concordiam,	clxxix
Angusiarum comes Johannes Stewart obiit,	clxxxviii
Alexander Bruss comes Carrik,	clxxxix
Andreas Moravia,	eod. fo.
Atholie comes proditor,	cxviii
Anglie rex Moraviam et Abirdonensem destruxit,	cxviii
Angli castellani de Cupro submerguntur industria Scoti,	cci
Angli triginta contra tot pugnabant Gallos,	ccxvi
Aque maxima inundacio,	ccxxi
Angusie comes propter insolenciam incarceratur,	ccxxii

Angli Scociam intrantes, per pastores fugati sunt,	ccxxix
Abirbroth ecclesia comburitur,	eod. fo.
Ambassiatores mittuntur Gallis,	eod. fo.
Anglorum castra capiuntur,	ccxxxv
Anglorum successio infidelis,	ccxliii
Anglorum rex Henricus expulit Ricardum,	ccxlv
Anglorum rex Henricus Scociam invasit, sed tamen clemens fuit,	ccxlvii
Anabella Drummonde, regina Scocie, moritur,	eod. fo.
Aquarum inundacio maxima in Laudonia fuit.	
Anglorum capitaneus, Galliam invadens, miraculose occiditur,	ccxix
Ambaciatores Gallorum regis missi Jacobo regi primo,	cclxxiii
Alexander de Insulis et mater ejus arrestantur,	cclxxiv
Angus Duff arrestatur,	cclxxv
Atholie comes proditor,	cclxxx

B.

BRIGANCIA construitur,	iii
Brandanus Botham in insula de Rothesay construxit,	vi
Brutus et Brutorum filii,	ix
Britones, tributum negantes, Claudius debellavit et regem occidit,	xiv
Bellum per Hiberos, Pictos, et Scotos, oritur contra Britones, et duravit cliiii. annos, usque superatos Britones,	eod. fo.
Britonum successio morte Lucij deficit,	xv
Bellum oritur inter Scotos et Pictos propter canem, videlicet Mollossum,	xvii
Britonum dux expulsis Romanis, Tirancius in regem Anglie eligitur,	eod. fo.
Britones Basianus invadit,	eod. fo.
Baptismi miraculum,	xxi
Britones per Fergusium superantur,	xxii
Qui Britones per auxilium Romanorum vincebant Scotos, et fugarunt,	eod. fo.

INDEX.

xxiii

Britones a Romanis relinquuntur,	xxiii
Bellum inter Arthurum et Modredum,	xxxii
Brendanus abbas,	eod. fo.
Brudeus rex fundator Insule de Y.	
Baldredus Sanctus,	xxxiiii
Bonifacius papa,	eod. fo.
Bellum Marchiorum,	xxxvii
Brek Douenaldus,	xxxvi
Beda, quare Venerabilis,	xli
Brudeus rex Pictorum fundavit Ycollumkil,	l
Brigida Sancta cum virginibus,	li
Bellum nigri specus,	lii
Bellum Strathallon,	lii
Bellum Bronyngfeld,	eod. fo.
Bellum Awmund,	lxi
Bellum Hakenebard, rex Gryme vincitur,	lxii
Bene primus episcopus Abirdonensis,	lxiii
Benedictus Papa,	eod. fo.
Bellum Lufanan, quo cecidit Machabeda,	lxix
Bellum de Hastings, quo Willelmus Bastarde conquestus est Angliam, nunc ibidem est monasterium vocatum Monasterium de Bello,	lxx
Bulla aurea Anglie,	c
Balmorinach fundatur,	cvii
Bellum inter Papam et Imperatorem,	cx
Bewling fundatur,	cvii
Bellum de Largs,	cxx
Bellum de Loncardy,	cxxi
Brechinensis episcopus,	cxxx
Blayre struxit castrum Johannes de Cumyng,	cxxvi
Bruss Robertus nascitur.	
Bellum inter Saracenos et Paganos.	
Brechinensem ecclesiam frater de ordine predicatorum electus propter tenuitatem renuit.	

Balliol rex coronatus, et litigat coram rege Anglie, et homagium fecit,	cxli
Balliol matrimonium contraxit, et innovat fedus cum rege Gal- lorum.	
Balliol rex per regem Anglie privatur,	cxlii
Bellum de Dunbar,	cxliii
Berwici burgum capitur,	cxlii
Bellum pontis Striveling,	cxlv
Bellum Rosling,	cxlvi
Bruss Robertus revelat secreta sua Johanni Redcummyng,	cxlviii
Bruss evasit de Anglia,	eod. fo.
Bruss Robertus coronatur,	cli
Bellum Methwane,	eod.
Bellum de Dalary,	eod.
Bruss Robertus recepit municipia in regno,	cliv
Bruss Robertus optinuit bellum apud Innerury contra Cumyn- genses,	eod. fo.
Bellum de Bannokburne et mira revelacio in Anglia,	clviii
Berwicus capitur per Scotos,	clxx
Bellum de Byland,	clxxvii
Bellum de Duplin,	clxxxv
Berwici custodes ordinantur,	clxxxix
Berwicus obsiditur, ob quod duo filij Domini de Setoune peri- muntur,	cxc
Bellum de Halidone,	eod. fo.
Berwici villa reddebatur Anglicis,	cxci
Brandani homines gratissimi,	cxciiii
Bullok Willelmus presidio fuit custodi Scocie et regi David,	cciii
Bullok presbyter incarceratus obiit,	ccviii
Bellum de Durehame cum inciden incipit,	ccix
Balliol Edvardus,	ccxiii
Berklay David miles occiditur,	ccxiv
Bruss Matildis soror regis moritur,	eod. fo.
Berwicus capitur,	ccxv

INDEX.

xxv

Bellum Poteris, ...	ccxviii
Blakmonunday vindicta maxima in Anglos manu Dei, ...	ccxx
Brigitta Sancta, ...	ccxxviii
Benrigs conflictus, ...	ccxxx
Berwicus per Scotos capitur, ...	ccxxxiii
Bulla Gregoriana contra regios servitores surripientes episcoporum decedencium bona, ...	eod. fo.
Bellum Ottirburne, ...	ccxxxvii
Bellum inter Cateranos apud Pertht, ...	ccxli
Bellum Hamyldone, ...	ccxlix
Bellum Nesbet Mure, ...	eod. fo.
Bellum Schrewisbery, ...	cclii
Bellum de Lieges, ...	ccliv
Bellum de Harelaw, ...	cclvi
Bellum de Hegyncourt, ...	cclix
Bellum de Baugy, ...	cclxiv
Bellum de Wernaill, ...	cclxvi
Bakrewry arrestatur, ...	cclxxv
Bellum Innerloquhy, ...	cclxxvii
Bellum Strathawerne, ...	eod. fo.
Bellum de Pipardene, ...	cclxxviii
Bellum de Sark, ...	cclxxxii
Bellum Abirbrotht, ...	cclxxxvi
Bod Alexander cepit regem.	
Berwicum invasit rex Anglie.	

C.

CAIN filius Noe, ...	i
Cathedra Marmorea, ...	v
Claudius imperator, ...	xiii
Constancius imperator, ...	xviii
Cereum Paschalem ordinat Papa, ...	xxi
Constantinus rex, ...	xxvii
Cancie regnum, ...	eod. fo.

d

Clodoveus Francorum rex,	xxviii
Convallus rex,	xxxiii
Constantinus secundus rex Merchie,	eod. fo.
Columba abbas et rex Convallus,	xxxiv
Columbanus Sanctus,	eod. fo.
Columbe miraculum,	l
Colmanus,	xxxviii
Constancius occiditur,	eod. fo.
Cadwaladrus Britonum rex ultimus,	eod. fo.
Cuthbertus regis Ybernie filius,	xxxix
Chillianus Sanctus,	xl
Cilwachius rex,	xlii
Convallus rex,	xlvi
Concordia forma inter Pictos et Scotos,	eod. fo.
Calliditas maxima Kenedi regis,	xlvi
Cause expulsionis Pictorum de Scotia,	eod. fo.
Constantinus rex, fundator Dunkeldensis,	li
Constantinus rex, filius Kenedi,	lii
Coronacio prima regum Scocie,	liii
Constantinus filius Eth,	liv
Cluniacensis ordo incepit,	eod. fo.
Constantinus fit abbas Kelledorum in Sancto Andrea,	eod. fo.
Cumbria datur principi Scocie,	lv
Culenus rex rubricus interficitur,	lvii
Constantinus rex vi regnat et occiditur,	lx
Coronatur Malcolmus M'Kenedi,	lxii
Comitatuus Anglie numerus,	lxxii
Cartusie ordo fundatur,	eod. fo.
Cisterciensis ordo incipitur,	lxxiii
Consilium Claremontis,	eod. fo.
Consilium Turonis,	eod. fo.
Cursum apri Sancto Andree dedit Alexander rex.	
Consilium Northampton pro subjeccione ecclesie Scotice ecclesie Anglie,	lxxxix
Consilium Lateranense,	xc

INDEX.

xxvii

Columbe, Patricij, Brigide sepulture locus,	xc
Cruce signati,	xcv
Cancellarius Scocie constituitur,	xcv
Cathania ad fidem regis deditur,	xciv
Celestinus papa moritur,	eod. fo.
Cancellarius Scocie.	
Cathinensis episcopus exoculatur,	xcv
Culros fundatur,	cv
Candide Case episcopus fit canonicus in monasterio Sancte Crucis,	cix
Cambuskynneith abbas,	cxxvi
Comes Stratherne divisit comitatum in episcopatum, monas- terium, et comitatum.	
Cancellarius Scocie.	
Consilium Lateranense.	
Carta aurea Anglie,	c
Culros monasterium fundatur.	
Cancellarius Scocie.	
Cupri ecclesiam Angus deditur.	
Candide Case episcopus.	
Celestinus papa moritur,	cxi
Calco abbates.	
Cancellarius.	
Cumyng comes Menteitht imposuit manus in regem.	
Crux Sancta de Peblis,	cxx
Carmelite fratres venerunt Scociam,	eod. fo.
Crucesignati.	
Clemens papa obiit.	
Cambuskynneith abbas.	
Cathinensis electus,	cxxvii
Cowanus comes Fiff,	eod. fo.
Consilium generale Lugduni,	cxxix
Cupri abbas deponitur,	eod. fo.
Cancellarius Scocie,	eod. fo.

Cathinensis electus,	cxxx
Consilium apud Pertht,	eod. fo.
Consilium Lugduni,	eod. fo.
Contencio inter reges Scocie et Anglie,	cxxxii
Carmen trenosum,	cxxxiv
Custodes, regno vacante, ordinantur,	cxxxvi
Casus expositus per regem Anglie Gallis super vacante regno,	cxxxvii
Coldinghame prioratus annectitur monasterio de Dunfermeling,	cxliii
Cumyng Johannes bonus Scocie custos,	cxlvi
Cumyng comes Buchquhanie proditor,	cxlix
Consilium Viense,	clv
Castra multa cepit Robertus rex.	
Cariagii per regem docti Anglos timidos reddiderunt,	clxii
Carmelita Anglicus scribit metris Bellum Bannokburne,	clxiii
Cardinales spoliantur in Anglia,	clxx
Comes Moravie intravit Angliam,	clxxviii
Idem cum Douglas intrat Angliam.	
Castra Northame et Anneyk cepit Robertus rex,	clxxix
Custos Thomas optimus intoxicatur,	clxxxiii
Custos novus eligitur,	clxxxv
Castra regni redduntur Edwardo de Balliolo,	cxci
Castrum de Lochlevin obsidetur et salvum redditur Anglis submersis,	cxcii
Classis Anglicana intrat Fortht,	cxci
Cambel de Lochquho fidelis regi,	eod. fo.
Custodes novi,	cxci
Columbe Sancti miraculum,	cxci
Custos capitur,	cxvii
Custos obtinuit Dundurk,	cxii
Columbe miraculum contra piratos Anglicos,	cxv
Castra Scocie reedificant Angli.	
Caristia in regno Scocie,	ccv
Custos Andreas Murra moritur.	
Et senescallus Scocie eligitur,	ccii

INDEX.

xxix

Castrum de Cupro redditur Scotis.	
Caristia enarrabilis, ...	cci
Cristecleik cum uxore vescebantur carnibus humanis,	ccv
Castra regni per Durehame bellum per Anglicos occupantur,	ccxiii
Custos regni Robertus senescallus, ...	ccii
Capiuntur Angli per Scotos.	
Castra Scocie ex concordato cum Anglicis prosternuntur,	ccxx
Cristina Broiss, filia regis Roberti, moritur, ...	eod. fo.
Coronatur Robertus rex primus, ...	ccxxvi
Coronatur Eufemia regina Scocie, ...	ccxxviii
Columbe miraculum cum sequenti, ...	ccxxxi
Cunynghame miles nobilis, ...	ccxxxii
Carta brevis et fidelis, ...	ccxxxvi
Coronantur Robertus tercius et ejus regina Anabella Drum- monde, ...	ccxxxix
Columbe insule abbas primus Cambuskinneth canonicus mori- tur, ...	ccxli
Coklaw fortilicium obsidetur, ...	ccli
Cupri oppidum comburitur, ...	cclvi
Consilium Constanciense, ...	cclix
Cupro fundatur parrochialis ecclesia, ...	eod. fo.
Ciconie venerunt Edinburgum, ...	cclxx
Consilium Constanciense legati mittuntur Scociam, ...	eod. fo.
Consilium Basiliense, ...	eod. fo.
Cambel Jacobus accusatur, ...	cclxxv
Cartusia fundatur, ...	cclxxvi
Caristia magna, ...	cclxxviii
Caill aqua exercitus, ...	cclxxxviii
Caristia magna, ...	cclxxxi

D.

DIABOLUS Judeos submersit, ...	xxv
Dormiencium invencio, ...	eod. fo.

Drostanus abbas,	xxxiv
Douenaldus Breik,	xxxvi
Dunkelden educatur Sanctus Cuthbertus,	xxxix
Dungallus rex suscitatur bellum contra Pictos,	xliv
Dunkelden fundatur,	li
Drusken rex,	eod. fo.
Douenaldus rex,	eod. fo.
Dani depopulant Scociam et Angliam.	
Douenaldus filius Constantini regis,	liii
Duffus rex proditorie occiditur in Moravia, et sol obscuratur usque corpus inventum fuit,	lvi
Dani cum Northumbris per Scotos superantur,	lxiii
Duncanus rex pacificus occisus per Machabedam,	lxiv
Dunelmensem ecclesiam fundavit Malcomus Canmore rex,	lxxii
Douenaldus Bane vi cepit regere,	lxxiii
Duncanus Nothus eum fugavit.	
David rex sanctus,	lxxxi
Dundee locus fratrum.	
Dulcis Cordis monasterium.	
David Huntingtone maritatur,	xcii
Dumfermling punitur quod episcopus Sancti Andree caruit vino in collacione.	
Dumblanensis episcopus Finlaus,	cclxiv
Dominicus Sanctus,	ciii
David Huntingtone genuit tres filias, et decessit,	eod. fo.
Dumblanensis fundator moritur.	
Dera fundatur.	
Dumber comes fit monachus de Melros et optime obijt,	cviii
Dumfermling dedicatur.	
Dumfermling abbas.	
Decretales colleguntur in librum unum,	cxii
Dumfermling abbas proditor.	
Dunkeldensis decanus eligitur episcopus Sancti Andree,	cclxxix
Dumfermling abbas deponitur et alter eligitur.	

INDEX.

xxxi

David filius regis Alexandri moritur apud Dumfermling.	
Disputacio magna super jure regni.	
Douenaldus de insulis superatur,	cliv
Dumbartane Robertus Bruss pro comitatu de Lennox obtinuit,	clvi
Et prodicionem Menteitht obtinuit,	clvii
Dunelmensis per Scotos capitur,	eod. fo.
Douglas custos Scocie restitit Anglis,	clxviii
Dunkeldensis ecclesia monasterialis comburitur, et ejusdem chorus novus fundatur,	eod. fo.
Dundalk in Hibernia occubuit rex Edvardus,	clxx
David filio regis fecerunt fidelitatem magnates Scocie,	clxxviii
David Bruss rex coronatur,	clxxxv
Douglas Jacobus qui tulit cor regis in Terram Sanctam,	clxxxiv
Douglas Willelmus comes occiditur,	cclxxxvii
David rex Gallias fugit,	clxxxvii
Douglas insequitur Edwardum de Balliolo.	
Duncanus comes Fiff capitur,	clxxxvi
Douglas Tyneman,	cxc
Doumber reedificatur.	
Dundarg castrum obtinuit Andreas de Moravia custos.	
Douglas Willelmus liberatur de Anglia.	
David de Annandia,	cxcvii
Do chorus asportatur per Anglos.	
Dowglas Willelmus viriliter egit contra Anglos et Scotos.	
Douglas Willelmus Gallias perrexit.	
David rex intrat Scociam apud Innerbervy.	
Douglas primus comes.	
Douglas Douglas occidit.	
Dumfermlyne abbas religiose egit.	
Douglas primus comes,	ccxlvii
Douglas Archibaldus.	
David Bruss rex redimitur.	
Decima decime datur regi David in redempcionem,	ccxiv
David rex in perliamento concessit episcopis potestatem testandi.	

David rex secundo nuptus est. Idem rex moritur.	
Douglas comes clamavit jus regni sibi pertinere.	
Doumber comes Marchiarum Georgius vindicavit mortem servi in Anglos.	
Douglas Angliam intravit, et Pemure depredat, quo Scoti in- fecti sunt peste pessima.	
David rex futurus nascitur.	
Douglas Willelmus vir valens.	
Duellum inter Scotum et Anglum.	
Duces primi in Scocia.	
Dux Rothesay princeps Scocie, relicta filia comitis Marchia- rum, in matrimonio accepit filiam Archibaldi Douglas,	cclxvi
Doumbare comes invasit propter hoc partes Scocie,	eod. fo.
Douglas e contrario victor est,	eod. fo.
Douglas Archibaldus reformavit Lincloudane a monialibus in clericorum collegium.	
Dux Rothesay insolens incarceratur,	cclxviii
Douglas Archibaldus comes secundus,	cclii
Doumber comes Merchiarum restituitur,	cclv
Duellum inter Johannem Hardy et Thomas Smyt, Scotos.	
Dumblane episcopus obiit.	
Douglas combussit Alnewik,	cclxiv
Dux Albanie arrestatur, et cum filiis et socero convincitur,	cclxxii
Duellum inter scissorem et armigerum,	cclxxiv
Douglas comes arrestatur,	cclxxvi
Dumbere castrum capitur per regem,	cclxxvii
Dunbare Georgius exhereditatur,	eod. fo.
Douglas Willelmus comes cum fratre et Flem yng plectitur capite,	cclxxx
Duella duo.	
Douglas combussit Striveling,	cclxxxvii
Douglas Moravie Ormonde et Balwane destruuntur.	
Duellum inter Narne et Logane,	eod. fo.

E.

EUROPE quatuordecim provincie,	i
Etates mundi,	eod.
Eboraci civitas obsidetur per Britones, Pictos, et Scotos,	xvi
Eugenius Scotorum rex occiditur,	xviii
Ephesi consilium.	
Eugenius rex,	xxiii
Eugenius filius Aidani,	xxxv
Ebba soror Sancti Oswaldi,	eod. fo.
Eugenius quartus,	xxxix
Eugenius quintus,	eod. fo.
Egidius Sanctus,	xl
Eugenius sextus rex,	eod.
Echfin rex,	xli
Eugenius septimus,	eod. fo.
Episcopus unus regni Pictorum,	li.
Ethus Alipes rex,	lii
Electores imperii,	lviii
Ecclesiarum parochialium Anglie numeri.	
Eadwinus primogenitus regis,	lxxiii
Etheldredus et Edmundus Sancte Margarete filii moriuntur,	lxxiii
Edgarus rex,	lxxiv
Expedicio in Terram Sanctam,	lxxv
Emonie insule Sancte Columbe monasterium miraculose fundatur,	lxxvii
Eboracensis episcopus presumpsit esse legatus Scocie.	
Edinburgh castrum restituitur Scotis.	
Edmargarda regina moritur.	
Ergadie episcopus submergitur.	
Emonie abbates,	cxiv
Episcopati multi simul in regno vacabant.	

Edvardus rex Anglie desiderat matrimonium cum nepte Alex- andri tercii, ...	cxxxvi
Edvardus rex Anglie Johannem de Balliolo et filium captivos in Angliam duxit, ...	cxliii
Et capto homagio apud Berwicum thesaurarium locumtenen- tem fecit et proposuit debellare Philippum regem Gallo- rum, ...	cxliv
Edvardus rex Anglie pessundavit regnum Scocie, ...	cxlv, et fo. cxlvii
Edvardus Langschanks infideliter moritur, ...	cliui
Edvardus Carnarwan patri successit, ...	eod. fo.
Edvardus rex Anglie intravit Scociam vsque Edinburgh, ...	clv
Edvardus Carnarwan intravit Scociam, et frustratur.	
Ergadium obtinuit Bruss rex, ...	clv
Edvardus princeps Anglie.	
Edinburgh capitur per comitem Moravie, ...	clviii
Edvardus Bruss eligitur rex Hibernie.	
Edvardus rex Anglie invadit Scociam, ...	clxxvi
Edvardus filius regis Anglie incarcerati coronatur, ...	clxxviii
Edvardus de Balliolo intrat Scociam, ...	clxxxv
Edvardus Wyndissoyre venit contra fidem, ...	clxxxviii
Edvardus Ballioll obtinuit castrum, et fuit justus partibus, ...	cxci
Edvardus rex Anglie Scociam intravit.	
Edinburgh castrum per Scotos capitur, ...	ccv
Edvardus Wyndissoyre obtinuit Berwicum, ...	ccvi
Edvardus Balliol dedit regnum et coronam regi Anglie, ...	eod. fo.
Episcopis datur potestas testandi.	
Erskin Thomas et Nicholaus et Alexander Lindesay fratres uterini fecerunt victoriam in Anglos, ...	ccxxxii
Edinburgh a combustione salvatur, ...	ccxxxiii
Egidia filia regis Scocie speciosissima, ...	ccxxxvi
Eufamia regina moritur, ...	ccxxxvii
Edinburgh castrum tenetur contra regem, ...	cclxxxi

F.

Faro, alias Pharo, submergitur cum suis,	ii
Fergusius primus rex in Scocia,	vii, et fo. xi
Flumina Britannie et Scocie,	ix
Fulgencius dux Britonum resistit Severo imperatori et eum interfecit,	xv
Fergusius Ertht in hostes surrexit,	xx
Fergusii occisi filii.	
Francorum rex primus,	xxviii
Francorum origo,	eod. fo.
Furceus Sanctus,	xxxiv
Fulanus,	xxxvii
Focas Imperator,	xxxv
Fercardus,	xxxvi
Finnanus Pontifex,	xxxvii
Furceus,	eod. fo.
Foilanus,	eod. fo.
Fidei predicatorum in Anglia,	xxxviii
Fergusius rex,	xli
Fons sanguinis in Januensi,	liv
Filiorum et filiarum Sancte Margarete regine nomina,	lxxi
Feoda militum in Anglia,	lxxii
Filii et filie principis Henrici,	lxxix
Fredericus imperator. Idem reconciliatur Pape,	lxxxiv
Franciscus Sanctus,	ciii
Fratres predicatorum ordinis primo recipiuntur in Scocia,	cviii
Fiff comes moritur.	
Fama magna in Scocia,	clv
Fertilitas maxima,	clxxviii
Fratrem suum occidit rex Anglie in villa de Pertht in Scocia,	cc
Francie rex commovit regem David Bruss bellare contra Anglos,	ccix

Filii Roberti secundi regis.

Flemyng David, dominus de Comernalde, occiditur.

Fastcastele capitur per Scotos, ... cclvi

Febre acuta tolluntur multi nobiles Scocie, ... cclxiv

Filia regis maritatur Delphino Francie, ... cclxxiii

Filii regis nascuntur gemelle, ... cclxxvi

Fundam fecit rex que vocatur Leo.

Fabula de morte regis Jacobi secundi.

G.

GATHELOS vir Scote, ... iii

Gayus imperator interficitur, ... xiii

Grymesdik construitur, ... xxii

Gibrianus Sanctus Scotus, ... xxix

Gildas vates, ... xxx

Goranus rex occiditur, ... xxxii

Gillenus Sanctus Scotus, ... xxxv

Gelu maximum, ... xlii

Guillermus Scotus frater Achaii primo inter regna Francie et
Scocie iniit fedus, et succursum dedit Gallis contra Anglos, ... xliii

Grando mirabilis, ... xlv

Genelogia Kennedi, ... l

Gelu longum, ... lii

Galli verum heredem respiciunt, et imperium omittunt, ... liiii

Gryme vi regnavit et occiditur, ... lxi

Godfridus Jerosolimorum rex, ... lxxiv

Glasguensis episcopus consecratur per papam, ... lxxxi

Glasguenses episcopi, ... lxxxv

Galwidie Rotulandus, ... lxxxiv

Gilbertus Sanctus, ... xcvi

Gregorius papa, ... cvii

Galterus filius Alani, ... cviii

INDEX.

xxxvii

Genealogia regis Alexandri tercii usque Hiber filium Scote,	cxvi
Grossum caput,	cxvii
Gilbertus Hay assistit regi,	clii
Guidonis spiritus,	clxxviii
Giller comes,	cxcvi
Grame Patricius prophetando superavit Anglum hastiludio,	cciii
Gallarum pestis maxima,	ccviii
Galli a Scotis succursum contra Anglos pecunia petunt,	ccix
Gallia invaditur per Anglos.	
Gallorum nobiles per rusticos et rustici per nobiles destruuntur,	ccxx
Gallie rex liberatur ex Anglia datis terris in redempcionem,	ccxxii
Gordone dominus, vir valens,	ccxxvi
Glamis primus dominus per patrem comitis Craufurdie decapitatur,	ccxxx
Glasguensis cardinalis,	ccxxxv
Gallorum rex auxilio fuit Scotis contra Anglos,	eod. fo.
Glasguensis cardinalis moritur,	ccxxxvii
Gubernator regni primus,	ccxxxviii
Glenbroch conflictus,	ccxl
Grame comes proditorie occiditur,	cclviii
Gallis auxilio fuit Gubernator Scocie.	
Grame Robertus interfecit regem Jacobum primum,	cclxxix

H.

HERODES quot fuerunt,	xiii
Hurgust recepit Sanctum Regulum,	xix
Hungus dedit Sancto Andree decimam partem terrarum regni Scocie,	eod. fo.
Heresis de predestinacione,	xxii
Heresis Pelagiana.	
Haniball dux Cartaginiensis vicit Romanos, Cartaginem misit tres modios annulorum aureorum quos gestabant nobiles.	

Hungus rex.	
Heredes regni Scocie succedunt.	
Hore nostre Domine ordinantur dici.	
Henricus princeps, filius Sancti David, Huntintonie comes,	lxxix
Hibernie et Hiberniensium condiciones, et quando fidem sus-	
ceperunt quatuor lateralibus continetur et incipitur.	
Hyemps gravissima,	clxxvi
Henricus Balliol nobilis miles.	
Henricus de Bello monte fecit vindictam pro nece comitis	
Atholie,	cc
Haliburtone vir valens occiditur,	ccxv
Hadintone rex Anglie infortunatus est,	ccxvii
Hadintone Jocundus evasit diluvium,	ccxxi
Hadintone monasterialis cum ymagine Virginis restitit inunda-	
cioni, et salvavit monasterium,	eod. fo.
Hatespure Anglorum capitaneus,	cxviii
Heremita albus prophetavit,	ccxlv
Haliburtone et Hepburne, viri valentes,	ccxlix
Henricus junior filius surrexit in Henricum regem Anglie,	lxxxvi
Humbertus de Burgo,	cvi
Hugo cancellarius,	xcv
Henricus filius ducis Lancastrie,	ccxliij

I.

JAPHET filius Noe,	i
Ybernia describitur,	iiii
Ybernia venenum non nocet,	eod. fo.
Ybernia ab Hiberno nomen accepit,	eod. fo.
Ideomata diversa in Scocia,	ix
Insule Scocie,	x
Julius Cesare intravit Scociam, cui restiterunt Picti et Scoti,	xii
Johannes Evangelista nascitur,	xiii

INDEX.

xxxix

Johannes Baptista predicavit,	xiii
Jacobus Apostolus decollatur,	eod. fo.
Jeronimi transitus Sancti,	xxiii
Invasor ecclesie rerum punitur.	
Juramentum regis tempore unccionis,	xlvi
Indulphus rex Scocie,	lvi
Incestus regius punitur.	
Jedworth abbas.	
Imperator excommunicatur per Papam.	
Jacobus de Vitriaco,	ciii
Johannes rex Anglie male vixit, et ita finivit,	ciii
Interdicuntur rex, proceres, et regnum Scocie per legatum, per-	
que Anglos solvuntur multa pecunia collecta,	cv
Judeus questus causa baptizari fecit,	xxi
Johannes Papa,	li
Johannes Scotus,	lxxxix
Johannes episcopus Dunkeldensis,	lxxxix
Johannes Cumyng comes Buchquhanie,	clii
Imperator Fredericus,	cxii
Jedwode abbas sive abbates,	cxiii
Imperator Almanie,	cxviii
Interdictum Pape in monasteria obligata pro Episcopo Sancti	
Andree,	cxviii
Insulani proditores superantur,	cxviii
Jedwortht abbas cessit officium,	cxviii
Innocencius papa quartus moritur.	
Johannes de Balliolo et ejus filius captivi ducuntur Londonijs,	clxiii
Johannes Cumyng proditor comes.	
Justus Johannes de molendinis Pictaviensibus,	clxxxii
Justus Paganus.	
Johannes Ranulphi comes Moravie valens,	clxxxiii
Johanna de Turribus regina Angliam recessit et moritur,	ccxx
Johnestoune magus.	
Jakstro regem Anglie incarceravit et dominos occidit.	

Johannes princeps coronatur Robertus tercius.	
Jactancia Angli in eorum vituperium,	cclxliii
Jacobus rex postea primus in Angliam capitur,	cclliii
Jacobus Risby presbyter Anglicus propter heresim comburitur,	cclv
Jedworth castrum per Scotos capitur,	eod. fo.
Jacobus rex primus coronatur,	cclxix
Innerness tentum est parliamentum,	cclxxiiii
Insularum dominus Alexander arrestatur,	cclxxv
Ione abbas fecit obedenciam episcopo Dunkeldensi,	cclxxvii
Jacobus rex secundus,	cclxxxi
Jacobus rex tercius nascitur,	cclxxxviii
Jacobus rex secundus moritur.	
Jacobus rex tercius coronatur.	
Johannes Cumyng custos Scocie,	cxlyi
Johannes de Balliolo apud Sconam coronatur,	cxli
Johannes Cumyng construxit castrum de Blayre,	xxxvi
Johannes de Laycestrie episcopus Dunkeldensis,	ciiii
Johannes Scotus, comes de Huntynstone,	cviii
Johannes episcopus Cathinensis,	xcv
Johannes episcopus Dunkeldensis,	xcvi
Johannes Stewart, comes Angusie,	clxxxv
Jacobus Benedicti episcopus Sancti Andree,	clxxxvii
Johannes episcopus Candide Case,	xcvi
Jonathas episcopus Dumblanensis moritur,	xcvii
Johannes rex Anglie qui diu stetit sub excommunicacione,	c
Johannes comes de Moravia audiens,	clxxxiiii
Insulas duas continet,	clxxiii

K.

KENTIGERNUS,	xxv, xxxiiii
Karolus Magnus,	xliii
Kenelmus rex puer martir occiditur,	xlvi

INDEX.

xli

Kenedus rex Pictos destruxit, et eorum ideomata,	xlvi
Et fines regni fecit,	xlvi
Kennedus moritur et ejus epitaphium,	eod. fo.
Kennedus secundus,	l, lviii
Kynloss primus abbas.	
Killene conflictus.	
Kilpatrik valens,	ccxviii
Kilpatrik per Lindesay, et Lindesay per legem in vindictam mortis Reidcumyng destruuntur,	ccxxi
Kenetus.	
Kenedus communi consensu principum,	lviii
Kenedum regem,	lx

L.

Lucius rex Britannie,	xv
Letania duplex,	xxix
Ludovicus rex Gallorum,	xlvi
Lapis regalis.	
Londonia capitur per Danos.	
Liberatur ecclesia Scoticana per regem Greg.	
Lex Makduff et progeniti.	
Legatus Alexis.	
Lundouris abbas primus,	cxix
Legatus Odo.	
Liber miracione dignus,	cxii
Legatus Poncius.	
Legatus Anglie Octobonus procuratores petijt per Scociam.	
Ludovicus Francorum rex coronavit filium suum, et cum cruce accepta contra Saracenos petijt.	
Lundouris abbas moritur,	cxix
Et alter abbas ejusdem.	
Legatus Braxmundus.	

Legati a Papa mittuntur regi Roberto.

Lochlevin optime custoditur per cives Sancti Andree, capitur
per dominum de Gordone.

Loncastrie comes venit Bervicum.

Lowmabane castrum obtinetur per Scotos, ... ccxxxi

Luncastrie dux Scociam intravit, ... ccxxx

Leith villa spoliatur, ... ccxxxi

Lindesay primus comes Craufurdie, ... ccxlii

Lincloudane a monialibus in clericorum collegium mutatur, ... ccxlvii

Lindesay proditor ducis Rothesay, ... ccxlviii

Lollardi unde originem ceperunt.

Linlithgw comburitur.

Leonax comes arrestatur, ... cclxxi

Lochlowmunde obtinetur, ... cclxxii

Legati Pape.

M.

MONASTERIA duo in insula Y, ... xi

Maria virgo virginum, ... xiii

Marcus et Maria Magdalena moriuntur.

Moraviensis Cathanie ortum habuerunt.

Murum per Britanniam construxit Severus imperator.

Maximus tyrannus occidit Gracianum imperatorem, ... xix

Maximum Theodosius.

Martinus Sanctus obiit, ... xxi

Merlinus vates, ... xxviii

Mons mirabilis.

Mauricius imperator persecutor ecclesie perimitur, ... xxxiii

Machometus magus, ... xxxvi

Maldalwinus rex, ... xxxviii

Mortalitas maxima.

Mezencius imperator.

INDEX.

xlii

Mordacus rex,	xli
Mortalitas maxima.	
Malcomus filius Douenaldi rex,	liii
Malcomus Kenedi verus rex et prodigus,	lxi
Marchiorum comes et proditor.	
Murthlak fuit primo sedes Abirdonensis,	lxiii
Mortalitas maxima.	
Machabeda proditor rex,	lxv
Malcomus Kenmore custoditur sub rege Anglie Edvardo.	
Malcomus Macduff temptatus per regem, fidelis invenitur.	
Malcomus Canmore coronatur.	
Makduff tres petitiones obtinuit.	
Margareta Sancta feliciter Scociam venit.	
Malcomus Canmore moritur.	
Margareta Sancta moritur.	
Matildis et Maria eorum filie.	
Matildis regina Alexandri regis.	
Matildis regina Anglie, soror Alexandri regis Scocie,	lxxix
Matildis regina Sancti David,	lxxx
Monasteria Sancte Crucis, Calco, et Reyvale, Melros, et New-	
botile fundantur,	lxxxii
Malcomus filius Sancti David regis,	eod. fo.
Marie Domine in laudem.	
Monasterium de Cupro fundatur,	lxxxii
Monasterium Dulcicordis fundatur,	lxxxviii
Monasterium de Hathintone fundatur.	
Makwilliam famosus proditor occiditur.	
Moraviensis Ricardus.	
Marjoria soror regis disponatur comiti de Penbroke.	
Mons mutavit se,	cxii
Melross abbates.	
Margarete regine Scocie.	
Mannie regulus fecit homagium regno Scocie,	cxvii
Malcolmus comes de Fiff moritur.	

Melross abbas propter superbiam deponitur.	
Martha mater Roberti Bruss,	cxxviii
Melross abbas cessit officio,	cxxvi
Margareta regina Scocie.	
Margareta filia regis Alexandri tercii disponatur regi Noricorum.	
Mercatores prohibentur navigare pro republica regni,	cxixiii
Mergareta neptis regis Alexandri moritur,	cxixvi
Menteith proditor Wallas mortem evasit,	clvii
Mannie insulam subjugat rex Robertus,	clviii
Mauricius Insule missarum abbas confessor regis ante bellum	
Bannokburne predicando populum,	clxii
Metra de bello de Bannokburne,	clxiii
Monasterium fratrum de Hathintone, et chorum distruxit rex	
Anglie,	ccvii
Morneach Sancte Marie de ecclesia alba,	ccvii
Moravie episcopus obiit,	ccxxii
Martinus Papa quintus,	cclix
Monasteria comburuntur per Anglos,	ccxxxv
Moraviensis ecclesia comburitur,	ccxxxix
Machnauchtane decanus Dunkeldensis vir doctus,	cclxxix
Martinus papa quintus,	cclxxvii
Milites precincti per regem Jacobum primum,	cclxx
Montgomery arrestatur,	cclxxi
Martinus papa quintus obiit.	
Maria regina Jacobi secundi,	cclxxxii
Magnates Scocie regebant regnum.	

N.

NERO imperator,	xiii
Ninianus Britonum doctor,	xxvii
Nix miranda.	

INDEX.

xliv

Novum Castrum fundavit Willelmus Bastarde.	
Nomina ducum contra Sanctam Terram,	lxxv
Numerus bellatorum.	
Northumbriam et Cumbriam rex Malcolmus deceptus renunciat regi Anglie.	
Northbervic fundatur,	cv
Noricorum legatus fecit pacem cum rege Scocie Alexandro pro insulis,	cxxiii
Newbotile abbas cessit,	cxxix
Nigrum perliamentum.	
Nesbetmore,	ccxlix

O.

OCTAVIANUS imperator,	xiii
Orchade insule Romano imperio subjugantur.	
Oswaldus rex et martir,	xxxvii
Ordo Premonstratensis incepit,	lxviii
Ordo Templariorum ibidem,	eod. fo.
Officialis Glasguensis capitur,	clxxxiii

P.

Picri per Scotos de Hibernia in Scociam deriguntur, et uxores habuerunt a Scotis condicione quadam,	vi
Picti quoto tempore in Scocia regnarunt,	eod. fo.
Picti quare dicuntur.	
Petrus cathedram cepit,	xiii
Petrus quoto tempore Papa fuit,	eod. fo.
Paulus vinctus Romam mittitur,	xiii
Petrus crucifigitur et Paulus decollatur,	eod. fo.
Pacis osculum ordinavit Innocencius papa.	

Palladius Scotorum apostolus,	xxv
Patricius Hiberniensium apostolus,	xxvi
Papinus rex Gallorum subvenit ecclesie,	xlii
Pluvia sanguinea.	
Parisiense studium per Scotos monachos fundatur.	
Papa mulier Anglica peperit,	li
Papa fit homo diaboli, sed contritus bene moritur,	lix
Proditores regis Kennedi,	lx
Prodigus rex,	lxiii
Petrus Lombardi,	lxxxi
Petrus Commestor,	eod. fo.
Perth maxima inundacio aque,	xcvii
Pagani vincuntur.	
Pluscardin fundatur.	
Parliamentum pro ordinando regno vacante,	cxxxvi
Parliamentum Scocie contra Edwardum regem Anglie,	eod. fo.
Pugnandi modus docetur per Robertum Bruss regem,	cli
Perth capitur per regem Robertum,	clvii
Pons Striveling terminat Scociam et Britanniam, et versus de- super sunt in sigillo communitatis Strivelingensis,	clix
Presbitericide optime puniuntur,	clxxxii
Pertht villa capitur,	clxxxvii
Pax procuratur inter regna per nuncios Pape et regis Gallorum quos rex Anglie noluit audire,	clxxxxi
Pueri prophetant,	clxxxxiii
Parliamentum apud Dersy,	clxxxxv
Pertht reedificavit Edvardus de Balliolo expensis monasterii,	clxxxxix
Pertht redditur Scotis,	cciiii
Pestis prima in regno,	ccxiii
Pestis secunda,	ccxxii
Percy Henry comes Northumbrie Scocie venit pro succursu a facie regis Anglie,	ccliiii
Puella defendit Gallos contra Anglos.	
Pestis volatilis,	ccxxix

INDEX.

xlvi

Paulus Craw comburitur.

Pestis magna, ... ccxlvii

R.

RETHEX rex Riddisdaile, ...	xii
Regulus Sanctus portavit reliquias Sancti Andree, ...	xviii
Romani per Scotos vincuntur, ...	xxiii
Regem Scocie privavit Germanus, ...	xxiii
Ricardus de Sancto Victore Scotus, ...	lxxviii
Richardus episcopus Dunkeldensis, ...	lxxxv
Rossenses episcopi, ...	lxxxiii
Richardus rex Anglie moritur, ...	Δcv
Regina moritur, ...	cviii
Robertus Hude exhereditatur, ...	cxiii
Rex molestus est clero, ...	cxiii
Rossensis episcopus moritur, ...	cxix
Robertus Harcas occiditur per Sanctum Michaelem, ...	clv
Reide Cumyng occiditur, ...	clix
Robertus rex depredavit Angliam, ...	clv
Roxburgh capitur per dominum de Douglace, ...	clvii
Robertus Bruss caute rexit campum de Bannokburne, ...	clxi
Robertus Stewart futurus rex nascitur, ...	clxix
Robertus rex intravit Angliam, ...	clxxvi
Renunciatio regis Anglie de jure suo in regno Scocie, ...	clxxix
Regina uxor David Bruss regis, ...	clxxxi
Regina mater ejusdem, ...	eod. fo.
Robertus Bruss obiit, ...	eod. fo.
Rothsay deditur Edvardo de Balliolo, ...	clxxxii
Robertus senescallus heres regni, ...	eod. fo.
Ramesay vir valens, ...	clxxxiii
Ramesay Alexander.	
Ranulphi Johannes comes preclarus, ...	ccvii

Roxburg capitur per Alexandrum Ramsay,	ccvii
Ramesay Alexander proditorie capitur per Willelmum Douglas de Liddisdaile,	ccviii
Ranaldus de Insulis occiditur,	ccix
Ramesay nobilis,	ccxv
Robertus rex tercius pro dolore capcionis filij moritur,	ccli
Roxburgh comburitur,	cclvii
Ricardus rex Anglie obiit Scocie,	cclxiii
Reide Stewart interfecit patrem regis,	cclxxi
Ross Johannes arrestatur,	cclxxviii
Roxburgh obsidetur,	cclxxviii et cclxxxviii
Redempcio regis Anglie,	lxxxix
Regina sponsa regis Alexandri moritur,	cx
Robertus Bruss nascitur rex,	cxxviii

S.

SEM filius Noe,	i
Scotorum origo,	ii
Scocia a Scota nomen habet,	iii
Scoti in Hispania manentes non sunt subjecti,	iiii
Symon Breik subjugavit Hiberniam,	v
Scotorum regnum quo tempore incepit,	vi
Scocia dicta Albion bondatur sive vocatur,	viii
Scociam a Britannia divisit Belinus rex tum mare,	ix
Scoti mallent gladio quam lecto mori,	x
Scoti cum Pictis et Hibernicis pacem communem longo tem- pore habuerunt,	xii
Scoti ceperunt fidem,	xvii
Scoti terras usque Humbyr habuerunt,	eod. fo.
Scociam invadunt et distruunt Britones,	xviii
Stephani invencio,	xxi
Servanus Sanctus,	xxvi

INDEX.

xlix

Scona fundatur per regem Alexandrum,	lxxvi
Sibilla regina regis Alexandri,	lxxviii
Sumerledus Ergadie regulus,	lxxxii
Scisma ortum est in ecclesia,	eod. fo.
Sancti Andree Robertus episcopus obiit.	
Scone primus abbas.	
Sancti Andree episcopus.	
Soldanus mirabiliter fit Christianus,	lxxxiii
Striveling sigilli circumscripcio,	clix
Sancti Andree episcopi.	
Sancti Columbe insule abbas,	ccxli
Ejusdem chorus fundatur,	cxxiii
Scone abbas ob persecucionem canonicorum resignavit,	cxvii
Sancti Andree episcopo conceditur monetam cudere,	cxix
Sentencia regis Anglie contra Robertum Bruss cum Balliolo,	cxl
Simon Fraser,	clii
Senescallus Scocie obiit, videlicet Robertus et Valterus,	clv, clxxi
Sancti Andree ecclesia dedicatur et dotatur,	clxxiii
Striveling castrum redditur custodi.	
Scone abbas moritur,	ccviii
Sancti Andree canonicorum maxima plaga.	
Stewart Johannes et postea rex tercius Robertus obtinuit	
Avandaile,	ccxxv
Scisma magnum,	ccxxviii
Sancti Andree ecclesia comburitur,	eod. fo.
Steuart comes Fif vir valens.	
Swyntone Dominus vir nobilis,	ccxxxviii
Scone graniterius tacite profuit loco,	ccxxxix
Sancti Andree Valterus Traile episcopus moritur,	ccxlvii
Stewart de Foresta injuste occiditur,	ccli
Striveling burgus comburitur,	ccliiii
Stewart Alexander comes Mar vir sagax.	
Sancti Andree universitatis principium,	cclvi
Sancti Andree parrochialis ecclesia fundatur,	cclvii

Sancti Andree studium publicatur,	cclviii
Siccitas magna,	cclxiii
Scoti, dicit Papa, sunt tiriaca Anglorum,	cclxvi
Stewart comes Buchanie propter nobilitatem fit constabularius regni Francie,	cclxvi
Stewart de Marria comes,	cclxxviii
Stewart de Dernle fundavit collegium Aurelianense,	eod. fo.
Striveling comburitur per Douglas,	cclxxxvii

T.

TERRE habitabilis divisio,	i
Tiberius imperator Octaviano successit,	xiii
Thebea legio patitur,	xxviii
Tirannus rex Anglorum occiditur.	
Terre motus magnus.	
Tempus regni Scotorum vsque Kenedum.	
Trinitatis ordo incepit.	
Thomas Anglie cancellarius postea Cantuarie archiepiscopus.	
Testamentum exemplare regis Francie Philippi,	lxxxii
Tempestas magna,	cxii
Tempestas alia,	cxxiii
Tallia regni Scocie,	clxvii
Thomas Ranulphi vastavit boreales partes Anglie,	clxx
Tallia secunda regni,	clxx
Thomas Ranulphi custos Scocie in justicia nulli secundus,	clxxxi
Thomas comes Lancastrie occiditur,	clxxv
Taxa facta regi Jacobo primo,	cclxxi
Taxa regi Jacobo primo,	cclxxiii
Tempestas maxima fuit in regno Scocie,	cxviii
Treugas inierunt,	ccxxxx
Theologia,	cclviii
Thomas Erslintone,	cxviii

U.

WARDA et Relevia orta sunt, ...	lxiii
Willelmus Bastarde Normannie conquestus est Angliam prop- ter causas, ...	lxx
Willelmus Bastarde moritur, ...	lxxii
Willelmus rex Scocie, ...	lxxxiii
Willelmus rex moritur, ...	xcvii
Walterus Cumyng comes Menteitht, ...	cxviii
Urbanus papa, ...	cxix
Wallace Willelmi descriptio, ...	cxl
Idem nunquam voluit Anglis obedire, ...	cxlviii
Wallace Willelmus proditorie capitur, ...	cl
Walterus senescallus obiit, ...	clxxxi
Ventus maximus Sancti Nicholai, ...	ccxxvii
Ventus Sancti Kentigerni, ...	cclv
Valliam penitus destruere vellet rex Anglie cui divina potencia resistitur, ...	cclx
Vallia conqueritur et per Gallos supportatur, ...	cclxi
Vallie et Scocie propheta, ...	eod. fo.
Werk castrum capitur per Scotos, ...	cclxiii
Walterus Steuart primogenitus Murdoci ducis arrestatur, ...	cclxx
Willelmus rex Scocie capitur, ...	lxxxvii
Willelmus rex Scocie dedit pro redempcione regis Anglie duo millia mercarum, ...	lxxxiii
Valterus Cumyng comes de Menteitht intoxicatus veneno per uxorem, ...	cxix

EXTRACTA

EX CRONICIS SCOCIE.

INCIPIUNT aliqua de CRONICIS SCOCIE, et libro SCOTICRONICON vulgo nuncupato, notata et extracta ; pro quorum faciliori intellectu aliqua venit terre habitabilis prenotanda diuisio. Tota enim habitabilis terra in tres quamuis inequales diuiditur partes, quas sibi filii Noe post diluuium in possessionem receperunt. SEM autem Asiam, in qua sunt quindecim prouincie, scilicet, Judea, Achaia, Persia, Sirea, Medea, Mesopotamea, Capadocia, Palestina, Armenia, Cilicia, Caldea, Surrea, Egiptus, Libia, et . . . . . CAM Affricam, que habet duodecim prouincias, scilicet, Lyddia, Cyenia, Pentopolis, Ethiopia, Tripolitana, Bicancia, que nunc dicitur Constantinopolis, Getula, Natabria, Nicho media, Samaria, Sichcaena. JAPHET Europiam, in qua sunt quatuordecim regna seu prouincie, scilicet, Roma, Calabria, Hispania, Alemannia, Macedonia, Tracia, Dalmacia, Pannonia, Colonia, Gallia, Aquitannia, Britannia continens Scotiam, Angliam, et Hiberniam, et aquilonarii maris insulas oceani. SEM genuit Judeos, Sarracenos vel Agarenos. CAM genuit Cananeos. JAPHET vero Gentiles, ex quibus nos Christiani pro maiori parte geniti sumus. EUROPIA aliis duabus partibus pretermis-
sub

diuiditur ; quia principalis eius pars est Sithia de qua Picti sunt progressi ; alia pars dicitur Macedonia sub qua est Athica, vbi fuit ciuitas Athenencium prima arcium liberalium scola, ex quo regno solo venerunt Scoti.

Septem sunt etates mundi, prima ab Adam vsque ad diluuium, habens annos ij^m xlij. ; secunda a diluuiio vsque ad Habraam, habens annos ix^c. xlij. ; tertia vero ab Abraam vsque ad Daud, habens annos ix^c. ; quarta a Daud vsque ad transmigracionem, habens annos iiij^c. lxxxv. ; fol. 2. quinta a transmigracione ad Christum, habens v^c. ix. ; sexta a Christo durans in diem Iudicii, finem mundi ; septima in celo erit que finem non habebit.

OPUS HOC in xvj. libros diuiditur ; in quorum primo de origine Scotorum tractatur, sicut legitur in Scoticonicon.

Quidam rex Grecorum nomine Neolus habuit filium quemdam forme eligantis, animo tamen instabilis, nomine Gathelos, qui propter suas insolencias cum multis adolescentibus coherentibus sibi a paterno regno proscriptus, qui, cum suis in Egiptum intrans, propter suam in armis probitatem, facundiam, et famositatem, Pharo^a rex Egipti Scotam filiam vxorem sibi dedit. Quo rege in mari rubro submerso, Egipcii qui remanserant, ne extraneus et alienigena regnaret super eos, vt etiam euaderent Dei vlcionem in filiam Pharaonis feriendam vt putabant, ac vt a regis tributo liberi fierent, Gathelos cum vxore et familia exire cogerunt de Egipto, qui cum suis inito consilio quia tante multitudini resistere non potuit nec ad Greciam propter sua maleficia redire fuit ausus, classem magnam nauium preparauit marinis fluctibus se committens ad fines terre non cultas, ad gentes armorum potencia expellendas Dijs sibi fauentibus disposuit. Vnde Gathelos per multa tempora in mare fatigatus, postquam venit de Egipto, mulieribus et peruulis compaciens in Affrica applicuit, vbi per diuersas stationes compulsus a populo terre vexabatur. In illa tamen patria mansit xl^{ta}. annis tempore, scilicet, quo filii Israel in deserto manebant ; post hoc nauibus assumptis mari se committunt, vnde post multa pericula de Affrica ad Europiam perueniunt et ad litus His-

* Anno mundi 2409, Cecrops primus Atheniensium rex annis 50 regnauit ; et anno 45 regni sui, Pharo Chencres submersus est in mari robro, anno mundi 2453. R.

panie applicuerunt, vbi incolis ad arma currentibus, ipsi ex aduerso armati eos debellarunt et fugarunt, acceptisque spoliis et predis ad naues reuertuntur; in monticulo paruo tentoria erigunt, et post hoc ciuitatem fortem cum turri in medio pro sua conseruacione construunt quam Briganciam vocabant: habuit tamen cum Hispanis bellum omnibus diebus vite sue cum multis aliis aduersitatibus, populus tamen eius valde est multiplicatus. Gathelos igitur cum suis considerans quod Hispaniam propter incolarum fortitudinem et multitudinem diu inhabitari non potuit, habito consilio, mittit de suis viros sapientes nauigio per mare oceanum ad explorandum terras vastas, qui prosperis succedentibus ventis cito inuenerunt insulam mari vndique clausam. Qui Hispaniam reuertentes domino suo ostendunt quod viderant, qui statim preparare fecit tres naues, fortes iuvenes armauit, qui insulam intrantes incolas perimunt pulcritudinem terre annunciantes Briganciam redeunt, sed dominum suum morte subita defunctum inuenerunt. Ante tamen mortem suam monuit quod filii sui terram illam inhabitarent, et suam negligenciam circa hoc durius increpauit. Gathelos cum Scota duos filios habuit, primus Hiber, secundus Himeich nuncupantur. Hiber cum fratre et multo populo virorum ac mulierum naues ascendunt, insulam prefatam intrantes, incolas partim occiderunt et partim in seruitutem redigerunt. Nomen autem patrie a domina ducissa nobilissima matre Scota Scociam appellantes imponunt: postea tamen cum per frequentem nauigacionem illius maris huc atque illuc, scilicet, a Scocia ad Hispaniam et e conuerso, mare Ybernicum per Iber nuncupatur, et patria vocabatur Ybernia ab ipso Iber vel

fol. 4. Ybernia a mari Hibernico. Iber fratrem suum Himeich in Ybernia relinquens, ad Hispaniam reuertitur cum magna vtriusque sexus populi multitudine.

YBERNIE proprietates per Bedam sic describuntur. Ybernia est insula post Britanniam maxima in latitudine, saluberrima in temperie, nec in yeme habens intensa frigora ut stabula fiant pro iumentis, nec in estate calores intensos ut aqua putrescat, vnde nulla animalia aut reptilia venenosa ibi reperiuntur nec alibi ad illam terram portata viuere possunt; ymmo eciam terra illa, ut ferunt, in partibus alienis portata serpentes necat, sed quod mirabilius est, venenum sublatum serpentibus datur homini-

bus, quare ad homicidia, furta, latrocinia, super alios suspicantur magis procliues. Gathelos peritus fuit in diuersis loquelis ex quibus vnam mixtam composuit qua Ybernici vtuntur. Ex legibus autem Grecorum et Egiptorum, in quorum lingua exercitatus fuit, fecit eis legem quo ad modum viuendum apud Deos et inter se. Hiber filius Gathelos post mortem patris super Scotos regnauit in Hispania, cui successit filius eius **MONAEL** : deinde quicumque regimen jure propinquitatis attigerat. Quia per ducentos circiter et quindecim annos inter Hispanos manebant in maximis angustiis, scilicet, fame, siti et nuditate cum quotidianis opprobriis vilissimi ab omnibus reputati, rapinis solum et prediis sustentati; nunquam tamen potuerunt jugo seruitutis Hispaniorum subijci malentes omnia hec incommoda pati, quam a sui regis aut ducis dominio seperari. Post mortem Hiber et successorum suorum ducatus populi per multos propinquos successit. Tandem peruenit cura regiminis ad virum industrium et preclarum Metellium nomine qui habuit tres filios, scilicet, Hieronimum, Protholomeum et Libertum,* qui compaciens paupertati et fol. 5. penurie populi sui, et quia non poterant commode multiplicari, preparata classe nauium, tres filios misit ad Yberniam, qui incolis ibidem subactis, Hieronimus Hispanias ad patrem rediit, Protholomeus et Libertus cum populis ad terre culturam remanserunt. Alia Cronica habet quod Brito rex Britannie eis compaciendo, quia per annum cum dimedio in oceano maris vexati erant, illam terre partem colendam eis concessit. Tamen primus modus dicendi verior videtur, quia regnum huius Protholomii in Hibernia cepit in tercia etate, quum Abdon iudicauit Israel,^b et anno sexto excidii Trojanorum, post multa annorum curricula tempore quo regnauit Manasses in Judea,^c anno scilicet, tercie etatis M^o lxiij^{to} quidam rex Scotorum degens in Hispania multos habens filios, unum tamen non maiorem etate sed viribus fortem et sapientia preditum, nomine^d Symon Breik, quod sonus varius aut litigiosus, quem pater pre ceteris cordiali affectu dilexit. Hunc cum nauibus et populo multo misit Hiberniam, dans.

* Hermonius, Partholomus, et Hibertus. R.

^b Anno mundi 2783, exitus Israelis de Egypto 3330. Abdon iudicauit Israelem annis octo. R.

^c Anno mundi 3247. Manasses rex Judeorum annis 55. R.

^d Anno mundi 3273, after the begen of Rome 61 zeres, and befoir Cryst byrth 690. R.

sibi cathedram marmoream, in signum regie dignitatis future. Alie Cronice habent quod hanc cathedram extraxit de mari cum ancoris, unde quasi certi reddebantur de futura victoria, sicut euenit, quia totam insulam suo dominio subjugat, multis annis regnauit, et eam diuersis partibus ampliauit. Post multa tempora hoc populo crescenti in Hibernia a mari ad mare pronepos huius Simonis Breik, scilicet, Aithius, Rochsay^a insulam inhabitauit, cui eciam ex suo nomine nomen imposuit, quam cum posteris suis post multa tempora occupauit, vsque ad fidem Christi

fol. 6. Sanctus Brandanus insulam illam nostro ydeomite impleuit, et cellam quam vocabant [Botha] ibidem construxit; inde insula illa vocata est Buthania, que Rothsay prius vocata. Post multa tempora, secundum Bedam, cum Britones plurimam partem incipientes ab austro possidissent, contigit gentem Pictorum de Sithia, ut irent, longis nauibus, non multis oceanum ingressam, per ventum extra fines tocius Britannie Hiberniam peruenisse atque inuentam ibi gentem Scotorum, sua infortunia per maria et terras retulisse, et ut partem terre sue aut communiter secum habitare permetterent humiliter postulasse. Cohabitationem et partem insule negant; dant tamen consilium salutare vt ad aliam insulam quam ab hinc quandoque videre poterant se transferrent cum quibus eciam de suis aliquos mitterent, quod et factum est: sed quia feminas de partibus suis secum non duxerunt, uxores a Scotis petebant, qui hac conditione eis consensiunt, vt, ubi rex veniret in dubium magis, de feminea prosapia quam de masculina, regem sibi eligerent. Quod vsque hodie apud Pictos constat esse seruatum. Regnum Scotorum incepit ante incarnationem Christi annis mille quingentis quadraginta tribus; Scoti regnauerunt ante Pictos ccxlix. annis et tribus mensibus; Picti regnauerunt in Scocia mille quadraginta uno annis.^b Alii tenent quod Picti terram rexerunt mille ducentis

^a Fra begyning of Symon Breks impyr cxvj. zera, Duke Rothesay come to the illis of Albion. R.

^b Ballantyne Cro. þe Peichtis rang xjelj. zeiris, and fra the first coming of Scottis in Albione, .wcccc.xxj. zeiris, fra the begynnene of the world vjwxxxvij. zeiris.

Ane auld parchement Cro. þe Peichtis rang xj'lxxx. zeiris an ix. monethis.

Paslay. þair ves lxij. kingis of Peichtis. Durstus the last slane at Scone in the vñj'xxxix. zeir of God. þai rang xij'vij. zeiris.

Scone. Sum Cro. þe Scottis rang befor the Peichtis cccxvij. zeiris. Sum vthair allegis cclxv. zeiris ij. monethis. Sum vthair allegis ccxlix. zeiris ij. moneths. Scona.

annis pariter : incertis xxiiij^{uor} annis et nouem mensibus, de quibus inferius habetur libro vltimo. Insulam quoque illam Albaniam vocabant. Picti autem vxores Scotorum filias accipientes et ad sedes suas reducentes, scilicet et patres, matres, fratres, cum aliis consanguineis ad Albaniam perrexerunt, cum gregibus et iumentis suis, non solum amore filiarum, sed quia terra fertilis et optima fuit, plena auibus, pecoribus, et aliis commodis multis. Vnde in tantum sunt multiplicati quod Picti eos timebant, maxime quia a diis suis responsa habuerant quod si Scotos non impugnarent eos penitus delerent ; vnde Picti publicam proclamacionem fecerunt quod de cetero nulle alienigine ad suam terram admitterentur, et illos qui ibi apud eos erant ut recederent infestabant,* quia multiplicari ceperunt, quod ipsi de eorum inuasionem timuerunt. Preterea dicti Picti Scotos aduenas huiusmodi afflixerunt diuersis angustis et dampnis, vnde ab afflictis Scotis ad suos, nunciis secretis missis, non solum de afflictione populi, sed etiam de amplitudine et fertilitate terre denunciabant. Quod audiens nobilis quidam Fergusius filius Phaercardi, ex antiquorum regum prosapia genitus, commisertus gentis sue afflictioni, et audiens patrie vtilitatem vbi dominari concupiuit. Nam iuuenum sibi copulans multitudinem Albaniam ingressus, vnde segregans omnes Scotos de medio Pictorum, unacum aliis quos secum duxit, occidentis insule eos locando finibus, eis primus rex fuit, vbi diu regnavit. Bertholomeus de proprietatibus rerum sic narrat libro xv^{to}, Scotos simulac Pictos Galliam Narbonensem in prouinciam, quam Picti ac Scoti nauigio impetentes antiquitate inhabitauerunt, et tandem nationi et genti de sua antiquitate nomen imposuerunt. Hii de Britannicis finibus classem facientes oras

fol. 7.

þair ves kingis of the Scotts befor the Peichtis xxliij.

Galfredus. þe Peichtis had thair begining in the tyme of Vespasiene emperor, and of thame than the first Scottis ves tryit out.

þe Peichtis rang 101xj. zeiris fra thai become in or thai var distroyit. Scotland ves ane kingdome befor the Incarnatioun cccc.xliij. zeiris.

Scona. Summa annorum Pictorum xj^lxij. ix. mens.

In Vita Sancti Quintigerni summa annorum Pictorum regni xj^{xv}ij. Cambuskenecht and Bellen-tyn. þe Pechtis rang in Albyon xj^lj. zeiris and x. monethis.

þe Pechtis com in Albyon anno mundi 3651, and befor the byrth of Cryst cccxij. ser, cunand ilk kyng zeiris be the self. Sco. R.

* Sic in MS., sed forsán *insistabant*.

fol. 8. oceani circumeuntes fines Aquitannie tandem inuaserunt. Deinde, non sine bellorum discrimine, contra incolas patriam obtinentes, Pictauium oppidum, ac Pictis nominatum, construunt, et longa patrie confinia Pictauiam vocauerunt. Picti autem ab aue Pica Picti vocantur, vel a Pictauorum vrbe, vel quia leuis gens voce et calore, vel a venustatis forma aut eleganti statura corporis, vel a picturatis vestibus, quibus pre ceteris gentibus pollebant. Et sic finitur tractus de primo libro. Amen.

Liber ii. SEQUITUR de materia secundi libri huius operis. Habita prius Scotorum transmigracione de gente in gentem et de regno in regnum alterum, sicut in primo libro ostensum est; hic in secundo libro tractatur de stabilimento huius regni, et primo de eius statu et regnis circumiacentibus et nominis mutacione. SCOCIA primo Albion vocabatur propter diuersitatem gentium et nationum eam occupantium, que est insula quedam sita in oceano Europie per longum porrecta admodum, eciam circa medium curua, ad medium australe habens Hiberniam insulam; a borea in oceano Hislandiam ad Vulturum et Norwegiam: ab oriente, Daciam; ab euro, Germaniam vel Almanniam; a notho, Holandiam et Flandriam; ab austro, Galliam cum suis prouinciis; et Hispaniam. ALBION primo vocata est hec prouincia dum per Gigantes occuparetur; post autem Gigantes, quia hec insula fuit in duas partes, primum amisit et duo acquisiuit, quia eius primi incole partis australis erant, Britones partem suam Britanniam vocabant: Incole partis borealis Picti et Scoti erant, vnde partem suam Scociam vocabant, quare autem plus a Scotis quam a Pictis patet libro primo. Britonum rex Liell, prosperitatem habens in regno suo, urbem edificauit, et eam a suo nomine Kerliel nominauit, in boreali Britannie. Belinus rex Britannie volens omnem questionem de diuisione Britannie a Scocia auferre, murum de lapidibus et sementis erexit, diuidentem per longum Britanniam a Scocia, qui etiam extendebatur ad mare Scoticum, cuius vestigia adhuc in diuersis partibus apparent. Britannia a tribus fluminibus, scilicet, a Themis, Saberno, et Humbro; Scocia commendatur etiam a diuersis fluminibus, scilicet, a Fortht ab austro, quod dicitur mare Scoticum, Esk, Clide, et Taya, quod dicitur fretum boreale et Crombo vel Crombathi quod, propter suam securitatem, dicitur a nautis Sikersand vel

fol. 9.

Sikirsound. Duo flumina ista commendantur qui pro nauibus sunt portuosa, et pro hominum vtilitate piscosa. Brutus fuit primus rex Britannie, de quo diuerse sunt opiniones, secundum diuersitatem historiarum. Fuit enim Brutus de nobili Troianorum genere oriundus, qui ex filia Pandraf regis Grecorum tres inclitos filios genuit, scilicet, Locherinum, Cambrium, et Albanactum, qui postquam xxiiij^{or}. annis regnauit, mortuus est, et a filiis Landoniis sepultus. Post mortem patris regnum diuiserunt: Lotharinus partem australem, Camber medium, et Albanactus borealem, vsque mare Scoticanum habuerunt; nec unquam Britones habuerunt dominium aut possessionem in Scocia. Scocia habuit initium ab austro ad mare Scoticanum et terminabatur in freto Petlandfert, vbi horribilis est caribdis. In medio sunt montes in quibus regna Scotorum et Pictorum sunt diuisa; postea tamen Scocia ex utraque parte ampliata fuit. Ideoma fol. 10. Scocie duplex est; aliqui habent Teutonicam qui communiter morantur in plana circa maritima, que gens est seuera, culta, paciens, vrba, ciuilis, honesta, ac pacifica, Deo deuota; contra hostes tamen in armis semper prona. Gens autem insulana vel montana est ferina, indomita, rudis, immoregerata, rapine capax, ocium diligens, ingenii docilis et callida forma spectabiles, amictu deformis, populo Anglorum, ac eciam nationi proprie, propter linguarum differentiam, crudelis et infesta, regi tamen et regno fidelis. De hiis dicit Soloinus, quod inhumano ritu gens Scotica semper aspera fuit et bellicosa; dum inter eos masculi nascuntur, patres [cibum] eis mucronis cuspide prius afferre solebant, vnde non aliter mortem quam in bello et armis aptarent; et cum postea adulti fuerint, et habiles ad bellandum, interemptorum sanguinem bibunt et liniuntur victores, pro honore reputant in bello mori quam in lecto. Hec est gens victu parca, animo seua, vultu ferox et torua, affectu aspera, erga suos tamen affabilis et benigna, ludis et venacionibus dedita, et otio potius quam labori inclinata. INSULARUM Scocie prima enim ab austro incipiens, antiquitus Carbonia, modo autem Mannia dicta, cuius regulus domino suo regi Scotorum decem galias piraticas, quociens opus fuerit, prouidebat, preter alia seruicia regia, in qua est eciam sedes episcopalis Sodorensis: Secunda est insula Aranie, vbi sunt duo castra regia, scilicet, Breichweik et Lochransay: Tercia est Brochwic aliter Almeslach dicitur: Quarta est Rochsay sive Botha, vbi

est castrum regium inexpugnabile : Quinta, Combry maior, ac diues et
 fol. 11. magna : Sexta, Combry minor, insignis venatui ; paucos autem habet
 cultores : Septima, Blady Inchmernok, vbi cella monachorum : Octaua,
 Albanie, et ibi cella Sancti Adamnani, et refugium pro transgressoribus :
 Nona est insula Makarmyk, vbi est refugium : Iona, insula magna que di-
 citur Ile, vbi Dominus Insularum habet duas mansiones et castrum de
 Donawok : Decima, Heirlancepa, tamen est cella monicorum : Undeci-
 ma, Clonsy, vbi est abbacia Regularium Canonicorum : Duodecima, Dura
 xxiiij^{or} miliarium longitudine, vbi pauci sunt incole, apta tamen est ue-
 nationi : Decimatercia, Scarbray quindecim milliarium longitudinis, vbi
 est capella Beate Virginis, in qua multa sunt miracula, iuxta quam gur-
 ges oceani fortissima currit : Decimaquarta, Leneol, id est insula Scoto-
 rum, ibi est eciam refugium : Decimaquinta, Garueleane iuxta magnum
 castrum de Donquhole, distans ab aliis insulis in oceanis ad sex miliaria :
 Decimasexta, Mulee, vbi sunt duo castra, scilicet Dodowarde et Donard-
 wiss : Decimaseptima, Carnebroich, vbi est castrum fortissimum, a Mulee
 et mari distans ad sex miliaria : Decimaoctaua, Y vel Yona quod Columba
 scilicet, Y-Columbkile, vbi sunt duo monasteria fundata per Sanctum Co-
 lumbam, vnum nigrorum monachorum ordinis Sancti Benedicti, aliud
 monialium, ordinis Sancti Augustini : Decimanona est insula Sancti Ke-
 nethi, vbi est ecclesia parochialis, in qua obiit Alexander secundus, filius
 regis Willielmi : Lesmore, ubi est sedes episcopalis Ergadie : Cum multis
 aliis, [quas] causa breuitatis omitto. Et sic digressionem facta, nunc ad
 continuandum redeamus historiam.

FERGUSIUS primus rex Scotorum in occidentali plaga oceani, quia
 Picti orientalem partem occupabant, mansit ; qui de Ybernia marmoream
 fol. 12. cathedram secum ducens, in ea coronatus est, leges et statuta gentibus
 ordinauit, ac pro armis regiis rubrum leonem rapacem accepit, ad perpe-
 tuam fidelitatem et pacem cum regibus Francie seruandam arma sua cum
 aureis liliis circumduxit ; qui regnauit ante Christi incarnationem circiter
 annos tricentos et triginta. Post obitum Fergusii, anno mundi 3629,
 et aliquorum sibi succedencium, RETHER, abnepos eius, sed secundum
 Bedam, REDA vocatus, regnauit, qui magnam multitudinem de Ybernia
 duxit, et fines Britonum inuasit, ac partem terre eorum, quam Redes-

daile suo nomine appellarunt, sibi subiugauit. Eciam tempore suo Scociam ampliavit, tam de terris Britonum quam Pictorum : quia ad Yberniam non redeuntes in Scocia permanserunt, et communem pacem fecerunt inter Scotos, Hibernicos, et Pictos, ad defendendum et inuadendum contra omnes mortales, que pax eciam longo tempore durauit. Julius Gayus Cesar^a Romanus, Britannia subiugata, promisso sibi tributo annuo trium millium librarum argenti, tandem ad mare Scoticum peruenit, qui regibus Scotorum et Pictorum scribens cum suis legatis, reges predicti scripta et desideria considerantes, vnanimi consensu responsa negatiua remittunt, dicentes se, nullo modo mortis metu, libertatem per probos progenitores eis hereditario jure dimissam violare, nec regalem dignitatem ciuibus Romanis subicere. Qua responsione recepta, in iram exarsit ; sed cito post de rebellione Francorum audiuit, et in signum sue dominationis in Britanniam domum lapideam dimisit, que vsque hodie stat prope aquam de Caron. Postea, victoria habita in Francia, Rome in Capitolio fol. 13. occisus est ; cui Octauianus successit, nepos eius, qui Augustus est nominatus ; vnde post ipsum omnes imperatores Augusti sunt nominati, sicut post Julium Cesares ; qui cepit regnare in quinta etate, anno v^oxlviij., et regnauit lvj. annis ; sub cuius regno gloriosa VIRGO MARIA nata fuit, et multa contigerant mirabilia vt in scriptis diuersis continetur. Anno mundi 3963, Octauiani Augusti xlij., et gracie primo, mense nono, octauo Kalendarum Januarij natus est CHRISTUS JESUS SALVATOR MUNDI de intacta Virgine Maria, in cuius natiuitate incepit lex gracie ; anno eodem, sexto mense precedente, nascitur precursor Domini, JOHANNES BAPTISTA ; et anno incarnationis dominice secundo natus est Johannes Euan-gelista. Anno gracie decimo sexto obiit Octauianus Augustus cum maximo lamento Romanorum dicentium vtinam non nasceretur ut non moriretur, cui successit Tiberius filius adoptivus priuignus et gener. Anno gracie vicesimo nono predicat Johannes Baptista. Anno tricesimo Apostoli Christum sequuntur, anno tricesimo tercio passus est Christus,

^a Johannes Functius. Julius Cesar ves Imperator 45 zeris before Crystis byrth. He rang 5 zeris, anno mundi 3918 ; and ves alane 41 befoir Christ byrth, anno mundy 3922. Bibliander, anno mundi 3933. R.

eodem resurrexit et abiit in celum. Eodem anno Stephanus lapidatus est, et Paulus conuersus. Anno gracie xxxvij. Sanctus PETRUS in Anthiochia^a cathedram accepit, et quadragesimo MATHEUS in Judea Euangelium scripsit. Tiberio successit GAYUS, qui propter suam crudelitatem consilio Seniorum interfectus est; cui successit eius patruus CLAUDIUS^b sub quo frater Johannis Euangeliste JACOBUS Apostolus decollatus est ab Herode,^c sub quo eciam PETRUS fuit incarceratus, et per Angelum liberatus. Anno tercio Claudii Petrus Rome cathedram suscepit, et primo post Christi ascensionem Petrus ecclesiam quatuor annis rexit antequam certam sedem suscepit, post in Anthiochia septem annis sedit, post Rome viginti quinque annis, et sic in toto triginta sex annis Papa fuit.^d Anno Domini quinquagesimo, Paulus Romam vinctus mittitur; anno lxij. beata Virgo assumpta est, etatis sue anno septuagesimo secundo.

BRITONES tributum Julio promissum negantes, Claudius debellauit, regem occidit, Armigerum fratrem eius suo in loco instituit, per yemem ibi mansit, et Britonum auxilio insulas Orchadias, inter Scociam et Norwegiam, Romano imperio subiugauit. Quo mortuo, NERO sibi successit, qui Gayo auunculo suo simillissimus fuit, de cuius crudelitate in legendis Sanctorum habetur; tempore vero imperii sui Jacobus frater Domini, Marcus Ewangelista, et Magdalena moriuntur, Petrus crucifixus, Paulus decollatus est.

Nunc ad historiam redeamus.* Tempore autem Claudii Britones et Scotos cum Pictis ortum est bellum quod durauit centum quinquaginta quatuor annis, cuius causa erat idem Claudius, qui ordinauit cum Britonibus partes Hibernie Pictorum et Scotorum aggredi, et eos Romano imperio subiugari. Qui, collecto exercitu, Hiberniam intrant, pauca autem

* Ergo non in Roma ex Papistarum ore. On margin, in a hand of the latter end of the sixteenth century.

^b Anno Domini 43 imperat. He rang 13. R.

^c Ascalonica necat pueros Antipa Johannem,

Agrippa Jacobum, claudens in carcere Petrum. Margin.

^d Somnia sunt illa nec veri est ulla scintilla. Margin, in same hand with note [a.]

* Anno Domini 59. Gibrianus Scotus cum fratribus et sororibus in Galliam peregrenatus vrhem Remensem vita et morte sua illustrat.

dampna faciunt, rediunt autem partes viciniore Scotorum et Pictorum incendunt. Scoti autem, Hibernici et Picti, singuli in suis partibus se colligunt, Hibernici ab occidenti, Scoti a circio, et Picti ab aquilone, super Britanniam prorumpunt, occidunt homines, mulieres et infantes, combu-
runt, spoliant, et omnia vsque ad terram prosternunt; unde Romani et Britones terram suam intrantes fugiunt ciuitates, et castra quasi vacua relinquentes funditus euertunt. Inter que notabilia erant Edin-
burghe, Carlele et Dumbertone; et sic cum magno triumpho et spoliis multis ad sedes suas reuersi sunt. Tempore quidem eciam nequissimi Neronis de Morauia Pannonie iuxta Dannubium, quibus
Dux Rodoricus quemdam exercitum de Morauia congregasset, classem nauium preparauit et muniuit; qui per Dannubium mare intrans, vt pirati Galliam, Britanniam, et alias naciones spoliant, tandem cum suis littora Pictorum applicuit, a quibus est receptus in pace. Sed quia magnum populum secum habuit, Pictos et Scotos contra Britones induxit, qui terram illorum intrantes plura dampna et bella committunt: tandem ad sua reuertentes Romani cum Britonibus insequuntur eos, et iterum bellum renouatur, in quo multi ex utraque parte ceciderunt, et Rodoricus dux Morauiorum interemptus est. Picti autem Morauientes qui manserunt secum reducunt, terram latam, scilicet, Cataniam eis tribuunt, filias suas in uxores dantes, federe eterno eis fidem faciunt. Lucio^a rege Britannie mortuo, regia^b successio defuit, tempore scilicet Marci Imperatoris et Tribuni, qui pro regibus populum regebant. Quo tempore surrexit in Albania, parte scilicet boreali Britannie, quidam nobilis de prosapia regum antiquorum, nomine FILGENCIUS, dux et princeps patrie, qui Romanis tributa solita negauit, unde bella contra se suscitari considerans, quia ipse cum suis Britonibus orientalem inuadebant, et illi partes suas ex vna parte, et Scoti cum Pictis ex alia parte, cum Scotis pacem ad tempus iniit. Defuncto Commodo imperatore, successit sibi
alius nomine Seuerus^c qui rempublicam quasi perturbatam totaliter

fol. 15.

fol. 16.

^a Beda and Gildas. Lucius, Kyng, tuk the faythe anno Christi 189, be Pape Eleutherius. R.

^b He begane anno Domini 180. R.

^c Anno Domini 195, incipit regnare. He rang 18 seris. R.

inuenit, quia multa regna ex omni parte ab imperio Romano recesserunt. Ipse per multos labores et bella omnia ad pacem reuocauit, excepto regno Britannie quo ad multa tempora tributa non soluit, vnde coram se regibus et ducibus vocatis in senatorum consilio quesitum, quis esset conueniens pro rebellacione impugnanda; cum autem nullus responderet, arripiens gladium in manu sua dixit, Ecce ego sum, sequimini me. Qui cum magna potestate per mare et terram veniens Britanniam intrauit: quod sciens Fingasius et sciens se non posse tante multitudini resistere, Scociam intrauit, et cum Scotis et Pictis perpetuam pacem confederat, quos secum in magna multitudine pro sua defensione conducit. Iterum autem Seuerus ad excludendum Scotos et Pictos, et etiam Boriales, murum altum cum turribus per medium insule erexit, a scilicet fluuio de Tyne vsque Esk, pro sua et suarum securitate. Nichilominus tamen Fulgencius cum Scotis et Pictis impediti per murum, per aquam natando, remigando, rates de lignis et pelibus faciendo, cum equis et armis prospere peruenerunt, et vsque Ebora-cum urbem circumquaque obsident. Plures etiam Britones eorum animositatem aduertentes a Romanis recedentes in adiutorium eorum veniunt, vnde ciuitatem illam diu obsedentes, quousque Seuerus Imperator cum suis ad campum venit vbi bellum grauissimum instauratur. Seuerus Imperator a Fulgencio occiditur, ciuitas acquiritur, et victores cum triumpho reuertuntur, cum, secundum Bedam, Fulgencius letaliter vulneratur. Anno Domini 213, Victor Papa primus et post Beatum Petrum decimus quartus, natione Affricus, patrem habens nomine Felicem, sedit annis decem, mensibus duobus. Sub eo Scoti fidem Catholicam susceperunt, anno vij. Severi Imperatoris anno incarnationis Dominice iij.* vnde quidam,

fol. 17.

Christi transactis tribus annis atque ducentis,
 Scocia Catholicam cepit inire fidem.
 Roma Victore primo Papa residente
 Principe Seuero Martir et occubuit.

* Anno Domini 203, the fayth wes resauit in Scotland. M. Jhone Mair, li. 1, ca. 14. R.

Scotos inter et Pictos anno Domini ducentesimo octuagesimo octauo orta est discordia propter canem venaticum, tempore Diocleciani,^a quo tempore passa est gloriosa Legio Thebeorum, et infra triginta dies, viginti duo milia promiscui sexus coronantur; unde Scoti canem repetentes, et Picti dare nolentes, in se mutuo crudelissime insurgunt et gladiis mutilantes occidunt, et ad multa tempora fines alterutrum inuadunt, depopulando, predando, et occidendo. Tandem quidem dux Britonum per Romanos ordinatum, Tirancius nomine, quia patriam propter suam auariciam per terram et mare turbauit, ordinatum est a Romano imperio, ut ipse secreto occideretur; quod ipse percipiens, inter Scotos et Pictos pacem reformauit et vtrosque in suum auxilium duxit, multa eis promittendo, vnde eorum auxilio et assistencia totam Britanniam expulsi Romanis sibi vindicauit; et quamuis ignobilis, suam tamen probitatem propter in armis, eligunt regem, ut sic Romanorum tributa euadant. Qui gratus beneficiis Scotorum, consilio sui populi, totum dominium Fulgencii quondam auunculi sui, viz. vsque ripam Humber liberaliter dat Scotis et Pictis perpetuis temporibus, in signum perpetue pacis et vnionis. Hoc audientes Romani, BASIANUM^b duces cum magno exercitu ad reuocandum Britones rebelles mittunt, qui Pictos sibi confederatos promisit ut habita victoria Britonum, eos contra Scotos iuuaret. Iste tamen in fol. 18. bello a Tirancio occissus est Scotorum auxilio. Tirancius, postquam Britones ab omni tributo Romanorum a tempore Iulii Cesaris soluto li-

^a Dioclecianus imperauit 20. 288 incipit regnare.

Anno Domini 308, Constantius, Imperator, fader of gret Constantyn, deit at Zork, and lyis thair. In his tyme Sant Albon, prothomartyr of Inghland, ves slane.

Anno Domini 302, Sant Albon, prothomertyr of Inghland, ves mertyre at Verolan, quhen Constantyn ves Kyng of Brytans.

Anno Domini 322, Arius ane prest rasis a veke aryce, (a weak heresy.)

Anno Domini 326, Antonius the fyrst mwik. He leuit in Egipte in vylernes. He leuit 105 zers. He ves the fyrst armet.

Anno Domini 329, Sant Helene fand the haly cors, (cross.) R.

^b Basianus, Imperator, rang 7 zers.

Anno Domini 345, the v. zer of Constantius, Imperator, Fethelmak ves slane the iij. zere of his reng be his harpar. He slew in batell the secund Uectanus, Kyng of Pechtis, the secund zer of his reng. Her-gestius than ves maid Kyng of Pechtis. R.

berauerat, a suo milite occisus est, anno Domini tricentesimo decimo-octauo. Quidam Maximus Imperator^a dux Britannie, Pictis sibi confederatis, cepit vastare illas terras Scotis a Tirancio prius concessis, qui se et sua defendentes multa incommoda bellis et prediis sustinent, tandem debilitati suas proprias provincias defendendas intrant, pacem optant quam habere non possunt. Tandem Britones cum Pictis super Scociam tam crudeliter irruunt, ut nec feminis, infantibus, nec pregnantibus parcent, sed omnes vtriusque sexus occidunt, totam patriam incendunt et consumunt. Post multas clades et bella seuissima rex EUGENIUS^b primus cum filio occiditur, multi etiam principes et reguli ac vulgus innumerabile, reliquis in fugam versis qui nolentes subjici fugerunt, inter quos [Echodius] ECH-AICH frater regis cum suo filio, cui nomen erat ERCH, et multis aliis Hiberniam, alii vero Norvegiam, insulas preter quas omne regnum amiserunt anno incarnationis dominice iij^o. sexagesimo. Constantinus Imperator filius magni Constantini, anno regni sui vigesimo de Aychaya ciuitate ad Constantinopolim reliquias Sancti Andree transtulit; sed Beatus Regulus Abbas, ab Angelo premonitus, ossium Sancti Andree tres digitos dextre manus, os brachii dependens ab humero, dentem vnum, et genu patellam, in secreciori loco prius recondidit, et adiunctis sibi Damiano presbytero, Gelasio et Cubaculo, diaconis, Marniaco fratre Sancti Damiani, Nerio et Elresino de Creta, Mireno, Machabeo et Silueo fratre eius, heremitis quidem octo, viz. Felice, Sayano, Matheo, Mauricio, fol. 19. Madiano, Philippo, Lucio et Eugenio, ac virginibus tribus de Colosia, Triduana, Potencia, et Emeria, cum reliquiis nauim ascendit, et in mari duorum spacio annorum vexatus cum sanctis supradictis, quarto kalendas Octobris, in terra Pictorum applicuit in nemore porcorum, prima lingua Mucros, et venientibus variis languoribus detentis meritis Sancti Andree Apostoli sanitati restituuntur. Tempore vero aduentus reliquiarum HUGUST filius Fergusii rex fuit, et terras aliquas pro seminandis frugibus eisdem sanctis Regulo et Scotis dedit. Hungus, rex circa annum Domini

^a Anno 377, Maximus slew Eugenius primus Kyng of Scottis.

A. D. 387, Maximus tuk the impyr of Rome. He ves slane an. 394. Bellenty. Maximus rang Kyng of Brytans 17 zers. R.

^b Eugenius primus rang 32 zers.

An. Dom. 370, Sant Ambros, byschop of Melane, began to preche the faythe.

octingentesimum, dedit Sancto Andree decimam partem regni propter victoriam meritis Sancti Andree sibi datam contra Anglicos. Maximus tyrannus predictus, fugatis Scotis, insurrexit in Pictos, quos sibi coegit seruire; hoc tempore imperauit Gracianus quem interfecit idem Maximus; et eundem tyrannum Maximum occidit Theodosius apud Aquileam. Theodosij^a tempore Poncianus venit amicus quidam Sancti Augustini ad eius et socii Alipii ab Affrica presenciam, vitamque et miracula magni Anthonii recitauit; quibus auditis, Augustinus exclamauit, quid audimus! quid patimur! surgunt indocti et rapiunt celum, et nos cum doctrinis nostris dimergimur in infernum. Flensque ac ejulans ad Ambrosium currit cum suo socio Alipio, et ab eo baptizatur. Tunc Ambrosius, Te Deum laudamus, inquit; et Augustinus, Te Dominum confitemur, respondit; et sic hij duo hunc hymnum alternatim composuerunt, et in finem decantauerunt. Honorio et Archidio imperantibus,^b diu prostrata latet dispersa Scotorum nacio; post mortem Maximi statim resurgere cepit, et contra Pictos insurrexit et eos, ut sequetur, tandem de patria expulsos destruxit.

[Scona.] Honorii et Archadii anno sexto incarnationis Domini iiij^o.ij. et regni Scotorum in Albionis insula septingentesimo trigesimo tertio, ab eorum ex Egipto progressu xix^o. et iiij. ab origine mundi 4364 Scoti qui fuerunt dispersi: interfecto Maximo, ad propriam redierunt et inibi cum

liber iii
fol. 20.

^aIn his tyme, Santus Patricius Scotus, in Hibernia cum sororibus venditur, vbi cum reguli cuiusdam portarius erat angeli sepius alloquio fruebatur. R.

^bAnno a Christo nato 397, Arcadius et Honorius incipiunt regnare. R.

^cAn. D. 396, Johan. Maior. Scoti in Britanniam rediunt, postquam 44 an. exularunt. R.

An. 403, Constantyn rang in Britain.

Fergus, Kyng, tuk Schotland. M. Jhon Mair, ca. primo.

Anno mundi 2453, Pharo Chencres drownit in the Reid See. þat zer Gathelus w^t Scota come fra Eryp.

An. 423. þe Scotas men w^t Kyng Fergus secund, quha ves banist xliij. zenis, returnit in Scotland.

Anno 439, Fergus the Secund, Kyng of Scottis, and Durstus, Kyng of Pechtes, wes slane, and Deonec, Prence of Walis, hwrt and fled to Wales. þe Romanis van thes batell.

Fergus Secundus, the first Scottis Kyng, berit in (Y) Comkyl, and the kyngis quhill King Malcolm Canmor that ves berit in Dumferling.

Anno Domini 418, Sant Rengan of Gallowa prechet to the Pechttis, Romanis, and Brytans. þe Scottis pepell wes banest owt of Albyon. þan he deit anno Domini 423, the iiij. Id. of Januer, at Quhit-horn. R.

Pictis confederacione municiones suas receperunt. Pictis tamen nullam fidem dederunt vt nec bellis nec depredacionibus Pictis pauciores essent. Sed tamen sepius incaute ab hostibus fraude Pictorum prosternuntur, inter quos Fergusius filius Erch, filii Echodii, qui fuit frater Eugenii regis per tyrannum illum Maximum bello prostrati, strenuus, ceteros virtute precellens, fortis viribus et audax bello, pronus cum duobus fratribus Loerne et Tenegus^a insulanicis Hiberniensibus Scociam adueniens, hostes fugauit.

fol. 21.

Agmine condenso ventis velamina pandit :
 Et ratis equoreos atque galelea petunt
 Fluctus. In hiis acies iuuenum phalerata superbo
 Principe congreditur. Haud mora, turma potens
 Ad natale solum properat. Releuare jacentes
 Rex fessos regni cespitem, sospes adit
 Intrepidus patriam, pandens vexilla leonis,
 Terruit occursum quem fera nulla ferox.
 Ocius aduenit, fueratque turbine diro
 Subdita plebs annis x. quater et tribus ; hec
 Congaudens, patrio regi seruire parata,
 Ad libertatem, quicquid in orbe, volat.

Stephani prothomartiris anno Domini iiii^ox. inuencio.

Martinus hoc anno Sanctus obiit, Turocensis episcopus.

Alexis nobilissimi Romanorum vita miraculis declarata est anno septimo imperatorum Honorii et Archadii. Anno eorum vij. Innocencius Papa ordinavit Pacis osculum ad missam dari, et Sabotum jeunium celebrari, oleo consecrato ad vsus infirmorum vti. In Britannia Pelagiana oritur heresis.

Iudeus anno Honorii sexto, questus causa, cum se multociens baptizari fecit, ad ecclesiam orthodoxorum veniens eadem intencione, aqua dispa-

^a Anno 403. Blondus Alages. Constantyn, Kyng of Britan, Fergus v^t has breder Berno and Tinago rasanit Scotland. Joh. Maior. ca. 1. R.

ruit, et quantumque allata, et fonte repleto, nusquam visa est remanere.

Cereus Paschalis per Papam Zosimum in Sabato sancto benedici mandatur : cuius mysticus intellectus est hiis versibus contentus :

Cereus iste Deum notat atque diem jubileum
Quo mundus per eum traxit de morte tropheum.

Heresis hoc tempore pululabat circa predestinationem. Opinabantur fol 22 illius secte quod nec pie viuentibus prosit bonorum operum labor, si [a] Deo ad mortem predestinentur [vel] ad vitam, que assertio bonos a bonis reuocabat, et malos prouocabat ad mala : contra quam heresim reuelauit Christus Brigitte ; de Reuelacionibus, lib. vj. c. xxij. Nullus prescientiam propter meam reprobat.

Scoti et Picti conduxerunt de Dacia Vespiliones et Hunos contra Romanos perbellaturos, cum quibus prefatus Fergusius vniuersas regni regiones cis citraque cessas de mora lapidea, videlicet, ab Inchgall ad insulas Orchades, sub sua composuit dicione infra trium annorum spacium.

Fergusius xvj. annis regnauit in Scocia, quorum tribus ultimis annis ultra Drumalbane, hoc est dorsum Albanie in Ergadia, primus Scotici generis in terra Pictorum, a montibus ad mare Scoticum regnauit. Postque mortem Maximi, Scoti et Picti, simul coniuncti Britones, et eorum terram inuaserant, et gentem illam aut morti aut seruituti pessundarunt.

Britanni Romam pro auxilio mittunt et sui subiectionem promittunt. Quare ab Honorio imperatore legionem militum receperunt, cum quibus contra Scotos et Pictos conflictum inierunt, et Fergusium regem cum

An. 388. Honorius natus.

Vnde Honorius Imperator legionem militum mittens bellum iterato renouatur Romani et Britones victores effecti nobilis rex Scocie Fergusius cum magna multitudine Scotorum et Pictorum occumbunt. Residui in fugam conuersi extra fretum Scoticum amplius ex alia parte se putare ausi non sunt.

Anno 411. Honorius cum Theodosio filio fratris, 48, Romanorum regnauit annis 16.

An. D. 412. Arcadius obiit.

Honorius cum Theodosio annis 15. An. D. 413.

Anno 423. Honorius ves alyue, and deit in August.

An. 423, Honorius desessit. R.

Scotorum et Pictorum occiderunt. Ceteris extra fines Britannie expulsis ipsi Britones murum^a maximum construxerunt ab oriente super australe litus Scotici maris iuxta villam Caredyn, ad ciuitatem Glasguensem in ripa fluminis Clide iuxta Kirkpatrik, terminatum, [ab Abircorne tendens per latitudinem terre ad urbem de Alclud et Glasguensem et terminatur ad Kirkpatrik ad occidentem prope litus oceani maris occidentalis longitudine viginti duorum milium spaciorum,] per quem firmanur turres, quod ab
fol. 23. vnaquaque tube clangor ad alium pertingere posset.

Fergusius tres filios reliquit impuberes, Eugenium, Dongardum et Constancium, quos ex filia Britonis Grym genuit, de stirpe ducis Fulgencii, quem Grym maximus, quia fauebat Conano de patria, expulsi a dominio. Eugenius patri in regno successit iuuenis, cui custodem dant primates ipsum Grym auum, et in ducem eligerunt, quousque nepotes ad vires crescerent.

Pelagius^b erroris sui dogmata predicabat, contra quem apud Cartaginem. iij^c. xxx^a episcoporum consilium congregatur, et dicta errorum dogmata damnantur, contra quos eciam errores Augustinus inuehit per illud Eze. 33, Impietas impii non nocebit ei in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua.

VERSUS.

Christus confessum, licet omni tempore pressum,
In quauis hora suscipit absque mora.

Sanctus circa hec tempora Germanus predicans in Britannia a rege hospitari non recipitur, ideo in crastinum vocatum regem priuauit et subulcum regem substituit Britannie, Spiritu Sancto reuelante. Jeronimus, lucerna mundi, vas eloquencie, thesaurus sciencie, propugnator hereticorum, migravit ad Dominum in Bethleem.

Eugenius^c cum Gryme auo suo regnare cepit anno Domini iij^c. xix. et

^a Grymmisdike. R.

^b An. D. 417. Ane mwnk borne in Briton.

^c 461. Leo Orientis Imperator.

Eugenius rang xxx. seris. An. 4, Leo Imperator, he deit.

Hector Boeis. An. D. 430. Fergus rang xvj. þis can not stand. Gyf Fergus rang xvj. seris, Eugenius ves crownit an. 439. (Fergus rang ix. seris.) R.

imperatoris Honorii anno nono, et regnavit annis xxxiiij. : et post recessum Rome legionis tendens recuperare terras vsque ad Boream Humbre Fulgencio et aliis Pictorum nobilibus pertinentes, collecto exercitu, fol. 24. murum adiens cum machinis, custodibus vel fuga lapsis aut occisis, funditus euertit ; cuius muri adhuc remanent vestigia, qui suo nomine nomen sumpsit hodiernum Grymesdyke, et muro euerso terras predictas cum indigenis sub dicione pristina susceperunt, ut testatur Beda. Legio Romana iterum per Romanos impetratur, que inopinata, ut ait Beda, autumpnali tempore adueniens, magnas hostium strages fecit, eosque, omnes qui euadere poterant, trans maria fugauit.

Romani, ut ait Beda, denunciauere Britonibus, ne vltra ad eorum defensionem tam laboriosis expeditionibus posse fatigari, arma Britones suscipere mouent, et quod nichil nisi inercia eis obstaret, Scotis quoniam et Pictis fortiores esse poterant. Legio ipsa, communi et priuato Britonum sumptu, murum quem Seuerus Imperator vallum fecerat, firmo lapide locarunt, continentem octo pedes in latitudine et duodecim in altitudine, a mari ad mare recto tramite.

Murus ille in longitudine tendit ad orientem in australi ripa fluminis Tyne ad caput, quod Anglorum lingua sonat Gaytische vilis, ex opposito ad Nouum Castrum, et super fluuium Esk per sexaginta passuum milia porrectus, finem habet iuxta Carriole ad occidentem.

Honorii anno nono, defunctis Sampsonē et Marcomiro Francorum ducibus, Franci in communi deliberabant, ut ipsi, sicut ceterę gentes, regem habere vellent, et filium Marcomiri ducis Pharamundum^a sibi regem ordi- fol. 25. nant, qui regnavit annis undecim. Britones tunc adeo fame cruciantur ut nichil victui habebant nisi quod venacione acquirebant. Theodosius^b Augustus post decessum Honorii, eius junior ex Archadio fratre nepos, ad imperium anno Domini iiij^c.xxv., tribus annis solus regnavit ; et

^a An. D. 420.

Anno Domini 427. Vrsula the virgen v^t hyr company ves mertyred. Scho ves the dochtter of Dyonet Kyng of Bryton. Hir moder wes the syster of Fergus secundus Kyng of Scottis, Prence of Vallis.

445. Hengistus com in Brytan w^t a gret multituid aganes the Scotis and Pectia. Beda, in Historia Anglię, circa finem. R.

^b An. 407. He rang 42 zaris. R.

- anno tercio secum regnare fecit Valentinianum pariter annis xxiiij. Hoc
 An. 435. tempore, Nestorius Constantinopolitanus Episcopus in Concilio Ephesi
 hereticus condempnatur. Circa eciam hec tempora Diabolus, in specie
 An. 434. Moysis, Judeis in Creta apparuit, et illos in Terram Promissionis se ductu-
 rum promisit per mare sicco pede, quos, vt iter peragerent, multos in mari
 submersit, et euadentes ad Cristum per baptismi gratiam conuersi sunt.
 Hoc eciam tempore, Septem Dormientes in monte Cellion inuenti sunt,
 huius Theodosii anno secundo.*

Celestinus Papa primus anno Domini iiij^c.xxvj. floruit, et ad Scotos in
 Cristo credentes Sanctus Paladius^b ab eodem Celestino prius in Episco-
 pum ordinatus. Qui Paladius erat discipulus Sancti Euagrii, de quibus
 et de Egipcii sanctis patribus liber eius affluenter loquitur; ait, "enim et
 oportet nos addiscere que nescimus, et fideliter docere que nouimus."
 Aliter tamen POLICRONICON: qui missus erat anno Domini iiij^c.xxx. per
 dictum Celestinum Papam, ante cuius aduentum Scoti per Monachos et
 presbyteros ritum seruantes primative ecclesie fidem habuerunt, quem
 Paladius in melius commutans festa Sanctorum et alia secundum nor-
 mam ecclesiasticam celebrari fecit.

fol. 26.

C quater et deca ter a carne Dei numerabis,
 In Scotis quando legem Cristi renouabis.
 Lex Cristi colitur, hanc Palladio renouante,
 Quem Celestinus miserat Scotis prius ante.

Et idem Palladius, cum cleri magna comitiua, per Eugenium^c regem

* Anno Domini 451. þe vij. sleperis at Ephesein raise. þai ves closit in ane cove 162 zers. þai
 certyfiit Theodosius Imperator of the resurrexion of deid pepyll. R.

^b An. 430. Palladius ves send in Scotland be Paip Celestinus to preche the faythe. He is berit in
 Ffordone.

Paladius maid S. Sarf Byschop, and send hym in Orknay. He maid S. Ternand erchebysschop
 of Pechtis. At this tyme Celestinus Pape send S. Patrek to preche the fayth in Irland, anno 434.
 He leuit xl. zers, and byggett kyrkis. R.

^c Anno Domini 437. þe vij. zer of Eugenius the Secund, Bretanny payit to Scotis and Pechtis of
 zerly trebut xx^m. lib., and instantly to thair weir men lx^m. lib., that indurit xxx. zers. Boetius.

regni sui anno xi. honorifice suscipiuntur, et habitandi eis locus apud Fordone in Marnia conceditur. Seruanus Sanctus, vir sanctissimus predicacionis et sacramentorum [ministracionis,] in episcopum per Palladium ordinatus, et consors electus est.

Kentigernus erat discipulus Sancti Seruani apud Culros, a quo baptismum et Christiane religionis dogma suscepit, quia perfeccionis postea fuit, ut Deus per eum magna et stupenda dignatus est operari miracula. Ternanus, vir sanctus et pontifex, cui in baptismo ac vniversis literarum et fidei rudimentis Palladius, magnificus doctor et alumpnus, agnitus est.^a

An. Dom. 420.

Patricius Sanctus, nacionis Brito-Scotus, filius Conches sororis Sancti Martini, dictus in baptismo Suchat, a Sancto Germano^b Magouius, et a Sancto Celestino Patricius, anno quinto postquam Palladius venit [in] Scociam, missus est ab eodem Papa Celestino episcopus per eum prius ordinatus ad Scotos Hibernienses, qui per quadraginta annos doctrina, signis, et sanctitate excellens, totam Hiberniam ad Christum conuertit; de quorum sanctorum vitis plene in Libro vocato LEGENDA SANCTORUM habetur.

Ninianus,^c Dei Pontifex, Archadii et Honorii imperatorum tempore floruit; eorum anno quinto obiit Beatus Martinus Turonensis episcopus. Idem vir Dei Ninianus in Quitthornia, in loco nunc qui Candida Casa fol. 27.

In the tyme of Eugenius secund rex Scotorum, Fynla Makcowll rang. He ves xvij. cwbettis hech : anno Domini 436.

Ewgenius prence, and efter kyng, of Scottis, ves the fader of Sant Mvngo, and Twemech, or Thaneor, the dochter of Lothe kyng of Pechtts, ves his moder. R.

^a He ves archebysschop to the Pechtis. R.

^b Ingles Cro. 464. S. Germanus com in Brytain and Lupus.

Anno Domini 434. Beatus Germanus episcopus Alitifidorensis techet faythe in Brytanny, and brocht the Brytanis fra the erroris of Pelagius to the recht faythe of Chryst.

Scottis Cro. Vortymer ves kyng. Germanus com in Ingland.

501. Arthur ves crownit kyng of Brytanis. Polydorus sayis, an. Dom. 542, kyng Arthur ves slane at Humber walter be Ewgenyus, kyng of Scottis, Mordred kyng of Pechtis, and Terdecus kyng of Vest Sexones.

pe Ingles Cronyk. Vortigern tuk the crown of Brytan, anno Domini 448. Johan. Maior. 440. R.

^c Anno 423, he deit. R.

dicitur, elegit, et ibidem per cemetarios quos a Beato Martino habuit, ecclesiam in eius honore tunc defuncti construxit, vbi postea idem vir Dei sepultus est. Erat vir sanctus, et virtuosus, clarens miraculis, et fidem Pictis docuit et Britonibus.

Caput suum Sanctus Johannes Baptista duobus monachis orientalibus Jerosolimam venientibus, iuxta quondam Herodis regis habitaculum, reuelavit.

CONSTANTINUS^a primus Dongardo^b fratri successit, anno Domini *iiii*clvij^o, et regnavit annis viginti duo. Subiugata Saxonibus Britannia, ceperunt processu temporis octo reges Saxonum, regno inter se partito, regnare. Qui nichil potius quam Christum et Christianorum subvertere cultum sciebant, dilatantes sua regna, et limites eisdem ponentes, quorum hic nomina sequuntur.

Cancia, primum regnum, cuius regni primi fuerunt reges Horsus et Hengistus alias Hengusus.

Nota quod Aurelius Ambrosius,^c dux Bretonum, pacem et subsidium contra Paganos a Constancio rege Scotorum petiit, quod et humiliter a Pictis ante idem optabat. Sed ipsi a Saxonibus prius confederati erant. Defuncto autem Constancio, nepos eius Congallus^d ex fratre Dongardo,

^a An. 466. *pe ix. ser of Leo Imperator. R.*

Constantyn the fyrst rang xvi. zesis. He remittit the trebut that the Brytonis payit to Scottis and Pechtes. He ves slane an. 493.

Constantyn son to Androenus kyng of Bretanse. He rang . . . ser. He ves slane an. 481. The Inglis Cronykyl says he ves slane an. 443. R.

^b An. 461. Dongard ves crownit kyng of Scottis. He ves slane the v. ser of hes reng. R.

^c *pe Ingles Cronykyl, anno 481. Aurelius Ambrosius ves crownit kyng of Brytan. He rang iiij. zesis.*

Scottis Crony. He rang vij. zesis kyng of Brytans.

An. Dom. 476. *pe town of Venes ves fundit.*

Functus, An. 480. Aurelius Ambrosius incipit regnare.

Boetii. Anna, sister to Aurilambros, spowsit Loth kyng of Pechtis; Ada, her sister, spowsit Conrannus, prence of Scotland, an. Domini . . .

Vter Pendragon rang kyng xvij. zesis.

Joh. Funct. Hengest com in Brytan anno 445.

pis kyngdom lestit 363 zesis. Hengest rang 25 zesis.

449. Hengistus ves maid kyng of Franc.

^d An. 484. Congallus wes maid kyng. He deit the xx. ser of his impyre.

anno Domini cccclxxix. annis regnavit. Hic etiam cum Aurelio Ambrosio pacem forisfactam approbavit, etiam continue bellum inter Britones et Scotos contra Saxones et Pictos.*

Southsax, secundum regnum, cuius rex Ellen regnare cepit anno Domini iiii^clxxvij. Aureolo super Britones regnante.

Uostsax, tertium regnum, temporibus Vter initium sumpsit a rege Tercicio.

Estsax, quartum regnum, deinde sumpsit initium tempore Arthuri regis ab Herkinwino.

Anglia, quintum regnum, cuius rex primus Wlfa.

Merciorum, sextum regnum, incepit a rege Ciodda.

Diarorum, septimum regnum, incepit ab Alle.

Ueruiciorum, octavum regnum, quod sumpsit initium ab Adda, et hec vltima duo regna de regno Northumbre diuiso facta sunt, quod postmo- fol. 28.
dum in vnum regnum reintegratum est.

Legio Thebeorum anno Domini ii^clxxiiij. passa est.

Merlinus, vates ex Cambria, plura quasi prophetice cecinit, quasi ad intelligendum obscura, de quo metrica conscribitur :

Vortiger in veste regali sedet honeste,
Merlino stante, ventura pericula fante.

Predixit autem Merlinus quod Britones per Saxones erant a regno expellendi ; Saxones a Danis superandi, postmodum a Normannis deji-
ciendi ; que quidem omnia nostris diebus sunt adimpleta : Britones etiam cum Armoricis gentibus et Albanicis regnum erepturos, ab hiis qui ibidem regnant Normannis, et inibi de cetero regnaturos. Ceteraque predixit, an venerunt an venient, cuius omnia presto sunt, preterita simul et futura, iudicio relinquitur.

Celodoueus,^b Francorum rex, anno Congalli regis decimo, vel circiter, tria milia sui exercitus, eiusque exemplo totus Francorum populus bap-

* Boithii Scot. Cro. an. 498.

^b Anno 485. Clodouius V. Francorum rex annis 30.

Anno 498. Clodoueus rasanit the faythe.

tizantur a beato Remigio Laudunense episcopo, cui et ecclesie sue idem rex dedit optimum castrum, quod rehabere nitebatur rex Pipinus, per recompensationem tamen. Cui dormienti apparuit beatus Remigius in eodem castro et eum grauitur reprehendit, dicens, Melior te michi Castrum dedit, et tu vis auferre: vnde eum adeo percussit, quod in crastino inuentus est totus liuidus et niger, qui sic dum vixerat discoloratus permansit. Extunc reges Francie nunquam ausi sunt intrare illud castrum.

fol. 29. Francorum origo fuit, ut quidem aiunt, cum Antenor exul Troie, co-
exul Enee, applicans Pannonie condidit Vineciam; ab eo linealiter descendit Francus, a quo et Francia nomen habuit. Vnde dicunt Cronice quod post destructionem Troianorum quidem filius Hectoris, nomine Franco, cum suis illam terram inhabitabat; a quo Francia nominata fuit.

Gibrianus^a Scotus, cum fratribus et sororibus in Galliam peregrinatus, urbem Remensem tam vita quam morte illustrauit, anno Domini iv^e.xcij., et mundi iij^o.cclv. Clodoueus paulo post Gothos et Arrianos ex Gallia expulit; sed prius pro victoria ad basilicam Sancti Martini nuncios direxit, cum muneribus et equo quem plurimum dilexit, de compensatione competente redimendo. Victor effectus, Turonis ciuitatem reuersus, multa munera basilice Sancti Martini donauit, equum repetiit, et pro centum solidis dari mandauit; quibus datis, equus moueri non potuit; sed duplicata per regem summa, solutus abiit. Tunc rex cum leticia ait, "Vere beatus Martinus bonus est in auxilio, sed carus in negotio."

Letanie que Rogaciones dicuntur, a Mamerto episcopo Viennensi institute, in Scocia promulgantur anno Congalli Regis xvij.^b

Letania duplex est, maior scilicet et minor: prima in festo Sancti Marci celebratur, duplici de causa dicitur maior; primo, quia Rome que est caput mundi instituta [est;] secundo, quia pro grauissimo morbo, cuius causa hec fuisse dicitur; cum Romani in Quadragesima continenter vixissent, et in Pascha corpus Domini recipissent, postmodum commessationibus, ludis luxuriæ, choreis, et ludicris theatralibus frena laxabant. Dominus prouocatus, pestem magnam epidemialem, quam inguinariam vo-

^a Siegbertus says, an. Dom. 509, Gibrianus w^t his breder and systeris past to France to the town of Remensis.

^b An. Dom. 500. þe xvj. zer of Congallus kyng. R.

cant [in eos misit ;] tam sevis et subitanea illa pestis fuit, vt cum aliquis sternutabat spiritum exalabat, in via, mensa, ludis et colloquiis. Et propter hoc consuetudo inoleuit, ut cum quis adhuc sternutat, Dei imploratur auxilium.

Letania minor, que Rogaciones dicuntur, ad differentiam prime ; tunc fol. 30. enim apud Viennenses frequentes et maximi terre motus fiebant, qui domos et ecclesias plurimas subuertebant, nocturni sonitus et clamores horridi sepe audiebantur, ignis e celo descendens regia incineraruit palacia, de permissione [Dei] lupos et alias feras demones intrauerunt, que homines, senes et iuuenes, deuorarunt. Ob igitur premissa Mamertus episcopus, triduanum inducens ieiunium, Letanias instituit, que postmodum, ab ecclesia vniversali approbata, singulis habentur annis.

Gildas* vates in Insula Awallionis solitariam et Deo placitam agens vitam, ad tantam peruenit gratiam, ut miraculis et spiritu prophecie diuinitus decoretur, que metrica sequitur :

Bruti posteritas, cum Scotis associata,
 Anglica regna premet Marte, labore, nece,
 Flumina manabunt hostili tincta cruore ;
 Perfida gens, omni lite subacta, ruet.
 Quem Britonum fundet, Albanis juncta, iuuentus,
 Sanguine Saxonico tincta rubebit humus.
 Regnabunt Britones Scotorum gentis amici,
 Antiquum nomen insula tota feret.
 Vt refert aquila, veteri de turre locuta,
 Cum Scotis Britones regna paterna regent.
 Regnabunt pariter in prosperitate quieta,
 Hostibus expulsis, Iudicis usque diem.

Merlinus eciam et hec de quibusdam casibus Scotis contingendis, inter cetera, cecinit, dicens :

* An. 544. Gyltas the vyse ffurest the secund zer of Constantyn, kyng of Brytan.

Anno 571. Abot this tym he deit. R.

fol. 31.

Fata Ducis celebris super omnia Scocia flebit,
 Qui loca septa solo junget ubique sibi.
 Principe magnifico tellus viduata vacabit,
 Annis bis ternis mensibus atque nouem.
 Antiquos reges, iustos, fortes, locupletos,
 Largos, famosos, Scocia mesta luget,
 Vt Merlinus ait ; post reges victoriosos
 Regis more carens, regia sceptrum reget.
 Ve canet Albania tanta presaga ruina ;
 Totaque gens propria fraude perempta jacet.
 Seruiet Angligene regi per tempora quedam,
 Proch dolor ! Albania, fraude subacta sua.
 Quod respirabit post funus regis avari
 Versibus antiquis prisca Sibilla canit.
 Candidus Albanus, patriotis causa ruine,
 Tradicione sua Scotica regna teret.
 Rex Borealis enim, numerosa classe potitus,
 Affliget Scotos, ense, furore, fame.
 Extera gens tandem sociorum fraude peribit.
 In bello princeps Noricus ense cadet.
 Gallica quem gignet, qui gazis regna replebit,
 O dolor ! O gemitus ! fratris ab ense cadet.
 Tristia cessabunt, que prospera fine sequentur,
 Pacis et adueniet tempore grata quies.
 Historie veteris Gildas luculentus arator
 Hec retulit, paruo carmine plura notans.

Anno Domini v^o.xxviii., mons super Rodanum fluuium dans mu-
 fol. 32. gitum, tandem et ab alio monte sibi vicino discussus, cum ecclesiis, domi-
 bus, hominibus ac bestiis, in Rodanum precipitatus est. BRENDANUS^a eo
 tempore in Scocia clarus habetur, vir sanctissime vite, trium fere millium

^a Anno Domini 532. Sant Brendanus rang in Scotland, ane man of gret abstinens and vertu, the
 fader of 3000 mwnkes. He baptist Santa Machutes and Macclousus. R.

monachorum pater fuit ; et fortunatas insulas septennali nauigacione perquirens, multa digna miracula vidit.

Conranus^a rex, xxxiiij. regni sui anno apud Innerlochyne a nepote, Arcodii fratris filio, Eugenio peremptus est. Uxor eius post mortem regina cum filiis suis Jogenano et Aidano ad Hiberniam clam affugit. Nota quod anno Domini v^e. primo mortuo Congallo, successit sibi frater suus Conranus, filius Dongardi, vir prouecte etatis, qui regnavit 33 annis. Eo eciam tempore, mortuo Aurelio, regnavit super Britones frater eius Vther ; qui fedus renouauit cum rege Conrano, eciam Scoti cum Britonibus ad inuicem manserunt. Tempore illo Saxones cum magna potestate per mare intrauit Britanniam, multis occisis et in fugam conuersis, ac in Vest-Sex potestatem regnandi acceperunt.

Cum Vther rex Britonum, sicut bone memorie frater eius Aurelius, Saxonum perfidia veneno periisset,^b filius eiusdem Vther Arthurus faccione quorundam in regno successit.^c Quod tamen illi debitum de jure non fuit, quemadmodum natus in adulterio de Igerna conjuge Gorlois ducis Cornubie [in] Tintagos, inaudita arte Merlini vatis, vt Galfridus per extensum libro suo de Bruto testatur, sed Anne, sorori Aurelii, vel suis liberis : illa namque de thoro legitimo procreata, consuli Loth^d Scoto domino Laudonie et regi Norwagie, qui de nobili progenie ducis Fulgencii progenie processit, nupta fuit. Ex qua genuit Wawanum nobilem et Mordredum seniore, necnon illam sanctam mulierem Thenes, matrem

^a Boecius. Sant Bregitda desessit the xvij. zeir of Conrannus. At this tym Gebriannus fled in Franc, and ves Bysschop of Remens.

Boecius. An. D. 538, and the 18 zer of the impyr of Arthur, the xx. zer of Justinianus Imperator, Conrannus Kyng of Scotland ves slane in the 37 zer of his reng.

An. D. 503. Prechet S. Colman, Medan, and Modan. Patrician a Britan. He ves banest be the Saxones, and remanit in Scotland. He ves efter that bysschop of the Ile of Man. R.

^b Funcius anno 501. Scotis Cronykill ad Bellentyn. Vter Pendragon deit an. Dom. 521. He rang kyng 18 zeris. þe Ingles Cronykyl alegeis xvj. zeris. R.

^c þe Ingles Cro. sayis Arthur rasaut the crown an. D. 518. He ves slane anno 543, at Humber valter.

Anno Domini 518. Sant Bryd deit in Scotland, Segebertus alages. R.

^d Funcius, anno 511, Loth ves alywe.

Boicius, an. 538, Loth ves alyve.

Loth, Kyng of Pechttes, deit an. D. 540. R.

Sancti Kentigerni, et sic jure hereditario regnum Britannie Mordredo debebatur. Quare anno Gourani viij. et Justiniani imperatoris^a [xv.] bellum commissum est inter Britonum regem Arthurum et suum nepotem Mordredum, quo bello vterque vulneratus est. Arthurus dicitur adhuc
 fol. 33. viuere, et quidam dicunt eum anno Domini v^o.xliij. in insulam Auallonis euectum pro sanandis vlnneribus; et ideo in ecclesia monasteriali de Glasinbery hoc scribitur epitaphium :

HIC JACET ARTHURUS, REX QUONDAM, ATQUE FUTURUS.

Eugenius^b tercius in regnum successit, et toto suo tempore contra Pictos et Saxones dimicauit. Cum Britonibus colligacionis vinculum seruauit, et eis in propria persona contra Paganos subsidio fuit; illi vero, post mortem, successit frater eius Conallus, anno Domini v^o.lvij. et regnauit decem annis, imperante Justiniano anno xxxj. Eo regnante Scotis anno octauo, et Pictis Brudeo filio Mealothon, anno regni sui nono, qui erat annus Domini v^o.lxv. ex Hibernia venit [in] Scociam siue Pictaniam sanctus presbiter et abbas Columba,^c vir vite non minus mirabilis quam uenerabilis monasteriorum fundator, et monachorum pater. Rex Insularum septem annis abbas maior presule Bruden ipsum ad fidem Christi conuertit. Constantinus rex Cornubie, Columbe contemporaneus, secum [in] Scociam venit. Scotis fidem predicauit; apud Gowane super Cludum monasterium instituit, cui ipse abbas prefuit; et postquam terram de Kyntire ad

^a An. 528. He rang Imperator an. 38.

Evgenius, the Kyng of Scots, and Cerdecus, Kyng of West Saxon. R.

^b Fader of Sant Mvngo, Bysschop.

Regnauit annis 23.

Boecius. Eugenius 3 deit an. D. 571. He rang 34 seris. Connallus succedit Kyng next.

Anno Domini 557. Sant Radegundus rang amang the Pechtis. R.

Anno Domini 559. Baldredus Sanctus rang in Scotland.

An. 607. Kenneth Keir, sone to Cowallus, ves maid Kyng. He rang iij. monethes.

Anno Domini 581. Kynnatyll ves maid Kyng. He ves ane haly man. He rang iij. monethes. R.

^c Beda. Sant Columb com in Scotland owt of Irland an. Dom. 565. Boicius sayis an. Dom. 578.

He prechet to Brudeus, Kyng of Pechtis.

544. Sant Columbe prechet the faythe to Brudeus, Kyng of Pechtis. 545. Sant Mungo prechet the fayth. Johan Maior.

An. 577. Sant Colme com owt of Irland in Scotland. An. Dom. 600, obijt.

Anno Domini 600. Sant Ebba, the dochter of Veket Edelfreid, Kyng of Northumberland, rang.

Anno Domini 603. Augustinus ves the fyrst Bysschop of Canterbery. R.

fidem conuertisset ; pro eadem fide martir coronatur, et in dicto monasterio de Gowane sepultus est. Aydanum^a filium curam in regem ordinare per angelum monitus est Sanctus Columba, delato ad eum libro vitreo, et quia recusauit propter maiorem dileccionem quam gerebat apud fratrem Aidanum, Jogenanum nomine, grauiter ab angelo wlneratus est ; vnde dictus Aidanus in regem per beatum Columbam unctus, regnare cepit anno Domini v^c.lxx. Justini minoris, qui Justiniano successit, anno fol. 34. quinto. Domuit idem rex Noricos, Pictos, Saxones, regnum suum aliquando insurgentes, Pictosque in propriis sedibus superabat. Furseus Ephilcano rege Ybernie et Gelgehes filia Adelphi, fratris Brendini reguli, genitus, vita sanctus et virtutibus clarissimus hoc tempore floruit ; cuius vitam satis mirabilem Beda conscripsit. Fratres eciam habuit viros sanctissimos Foelanum et Vlcanum, sanctos cum Sancto Columba contemporaneos. Kentigernus Sancti Columbe contemporaneus apud Glasgu sanctissimus floruit, cuius ibidem ossa, multis clarificata miraculis, requiescunt ; cuius duo erant discipuli, videlicet, Connallus, miraculis et virtutibus preclarus, cuius ossa apud Inchenane venerantur ; Baldredus, eius suffraganeus, cuius mortis tempore parochiani de Auldame, Tunynghame, et Lintone ecclesiarum super corporis sepultura discordantes, consilio cuiusdem senis secuto, in crastino per omnia tria cadauera similima inuenientes, cuiuslibet ecclesiarum parochiani vnum tulerunt, et apud se sepelierunt, ac concordati sunt. Drostanus^b ex filia regis Aidani et Conorodo filio regis Demecie matrimonio genitus est, qui monachatu degens in habitu, Deo seipsum hostiam obtulit acceptabilem. Columba Sanctissimus anno Domini sexcentesimo obiit. Bonifacius Romane ecclesie Papa sexagesimus quartus obtinuit a Foca imperatore ut ecclesia Romana omnium ecclesiarum mater esset. Mauricius imperator Gregorium et Dei ecclesiam persequabatur, cui Gregorius ita scripsit : “ Quia

^a An. D. 607. Aydauns desessit. He rang xxvj. seris, the fyrst ser of Papa Boniface the Thred.

An. Dom. 597. Mahumet, the fals prophet, ves borne.

An. Dom. 613. He began to scatter his venum.

623. Macome ves maid the fyrst Prence of the Saracenis.

653. Sant Jodocus, the Kyng of Brytanis sone, contemnit the kyngdom, and deit ane armet. R.

^b 562. Sant Droustanus rang in Scotland, and ves a mwvk the xvj. ser of Congallus, Kyng of Scotland. R.

fol. 35. enim peccator sum, [credo] quod omnipotentem Deum tanto uobis amplius placatis, quanto me male seruientem affligitis :” Et idem postea imperator a quodam monachito habitu in platea induto territus est, gladio contra eum vibrato, a persecucione ecclesie cessauit, et meritis beati Gregorii ante tribunal Dei sistitur, et data sibi opzione an maleret in seculo vel iudicio extremo puniri, elegit hic puniri ; unde data per Dominum sententia, paulo post Focas, dicti imperatoris miles, imperatorem ipsum cum uxore et familia gladio occidit, et eidem in imperio successit.

Eugenius^a quartus, filius Aidani, Sancti Columbe alumpnus et discipulus, sed eius postmodum doctrinam oblitus, raro paci sed bellis vacabat contra Saxones et Pictos ; rebellis, crudelis et ferox fuit. Subjectis hostibus et legiis, misericors fuit et mitis, ac injuriarum veniam petentibus promptus indultor, imitator dictus leonis de quo scribitur :

PARCERE PROSTRATIS SCIT NOBILIS IRA LEONIS.

Eius anno vij. Focas imperator, contra domesticos crudelis, jussu Heraclii Affrici Patricii peremptus est, qui sibi rempublicam vendicauit. Cepit anno vj^o.xiiij. et triginta annis idem Heraclius. Eo tempore Gillenus Scotus Atrabatensem prouinciam sana doctrina in Christo acquisiuit, et ibidem claruit miraculis. Huius Eugenii tempore Sanctus Columbanus Galliis multis claruit virtutibus, cenobia Luxouiense et Bobiense construxit, et floruit anno Mauricii imperatoris xv. Osbaldus, filius Ethelfridi regis Northumbre, per Bedwaldum regem Orientalium Anglorum bello perempti, cum Ebba sorore et sex fratribus Scociam veniunt exules,

fol. 36. per dictum regem Eugenium, regni sui anno xj., benigne recipiuntur et
An. 615. fidem docti baptizantur. Jerusalem, anno regni regis xij., et impera-

^a Anno 608. Eugenius regnavit 16 annis.

An. D. 613. S. Fiacres et Syra his syster past to Franc. þai ves the barnes of Eugenius Kyng, iiij. kyng. It is aleget that al women that ganges in his chapell vil be owther blend or wode. þai deit in Schampany in France.

An. D. 624. Eugenius IV. decesset.

Sant Bonyface fundit Restannecht.

An. 624. Bonifacius Papa com in Scotland.

An. D. . . . . S. Bonyface and S. Melek ar baith beryitt in Roismarky. At thes tyme Gylliem and Columbane, Scottismen, discendyng of the nowbyll blwd herof, ves in gret reuerans in France. R.

toris Heraclii quinto, capitur a Persis, et quarto Aprilis, feria secunda Pasche, capto et interfecto rege Cosdre, reportauit Sanctam † Jerosolimam a Perside xvij. kalendas Octobris. Et ideo tunc colitur festum Exaltationis eiusdem.

Farchardus,^a maior filiorum Eugenii, patri successit anno Domini vi^cxxiiij., imperatoris Heraclii anno decimo, in cuius tempore nichil magni actum est.

Machametus^b magus et pseudo-propheta circa hec tempora Arabes, qui et Saraceni dicuntur, et multos seduxit populos. Et mortuo sepelitur in insula Sancti Columbe, vocata Y, cui successit Douenaldus Breik,^c frater eius, anno Domini vj^cxxij., Heraclii imperatoris xx., et regnavit annis xiiij., qui adhuc puer Sancto Columbe adductus, per eum benedicitur, qui de rege ita prophetauit, "Quod omnes fratres suos superuiveret, rex-que esset valde famosus, securus ab hostibus, in senectute bona ac pace quiesceret;" que omnia, ut per Sanctum Columbam prophetatum est, eveniunt. Regis predicti anno secundo, Northumbrorum rex Eadwinus, qui Oswaldum et fratres de regno expulsi, a Cadwallone Britonum rege, et Penda Marchiorum rege, occisus est bello.

Oswaldus^d rex sanctus, ut narrat Adamnannus, cum esset in precinctu belli super puluillum in pauilione dormiens, apparuit ei Sanctus Columba, forma chuscans, et dixit, "Huc sequenti nocte de castris ad bellum procede, michi Dominus donavit ut hostes tui in fugam vertantur, et ita Caichlon tibi inimicus in manus tuas tradatur, et postea feliciter regnes." Quod rex nobilibus nunciavit: ex visione confortati victoriam adepti sunt et fidem susceperunt. fol. 37.

Oswaldus rex misit [ad] Scociam, et portauit sanctos et doctos viros, fidem primo predicaverunt populo, cui ipse preerat.

Aydanus summe mansuetudinis vir et sanctitatis, lingua sua Anglorum gentem fide instruxit, et cum ydiomata Sancti Angli non intelli-

^a An. 625. Farchardus deit an. Dom. 637. He rang xij. zeris. R.

^b Anno Domini 597. Mahomet ves borne. R.

^c Anno primo regni Donaldi natus est Sanctus Wilfridus Eboracensis Archiepiscopus.

^d Boici. 369. Polid. 636. R.

gerent, rex interpres fuit. Bello^a sanctus rex Oswaldus cum Penda rege Marchiorum, anno Douenaldi regis xi. peremptus est, cui successit Oswinus frater eius in fide Catholica a Scotis instructus. Heraclius^b imperator eodem anno moritur, et Constantinus filius eius substituitur; ac imperii sui mense quarto a nouerca sua Murtina et Puro patriarcha veneno extinctus est. Ferchardus Fode, filius Ferchardi, fol. 37. mortuo Douenaldo regni sui anno xiiij., anno Domini vj^cxlvj. regnare cepit. Adamus, anno regni Ferchardi sexto, cum Aidanus Anglos per xvij. annos in fide instruxit, mortuus est; cui successit Finianus pontifex, qui decem annis populum rexit, et circa eius aduentum rex Peuda filius Pende cum militibus et aliis suis ad fidem conuersus, baptizatus est. An. 646. Furseus Scotus tunc floruit, et Galliam pergens a Clodoueo^c filio Dogoberti honorifice susceptus est, et cenobium Latiniacum fundavit, quem secuti sunt fratres sancti, Foeleanus et Vlcianus. Foelanus autem dono Gertrudis virginis Fossense monasterium fundavit, anno regis Ferchardi xvj. Defuncto Finiano, successit Sanctus Colmannus fol. 38. a Scotis missus. Cum gente Northumbrorum Colmannus tribus annis prefuisset, ut refert Beda, assumens secum partem ossium Sancti Adani, [Scociam reversus est.] Et sic propter invidiam Anglorum qui literati erant, episcopatum reliquit.

Aydanus,^d Finianus et Colmannus per se et episcopos per eos consecratos et Anglis datos, sacerdotesque et doctores, quatuor regna, videlicet, Northumbrorum, Marchiorum, Myd-Anglorum, et media pars regni

^a An. 645. Boici. 639.

^b Heraclius deit an. 641.

An. 652. Donald kyng decesset. R.

^c An. Dom. 660. Clodoueus, kyng of France, twk of the gold and jewels of the kyrks, and delt it to the pure pepyll, becawse of the gret dert of vettels, the quhelk ves not in France, ner wer of befor that tyme. Þe vrachet mwnks mvrnwrit hym for that. R.

^d 640. Adanus, byaschop of Duram, prechet the haly wryt. Sant Osuald interpret his prechen to the Sexons in the Saxon twng.

Anno 670. Aidanus moritur.

Anno 670. Fercardus moritur in vicis. 18 annos.

670. Aduenerunt reliquie Sancti Andree in Scocia. Þis is tane owt of ane ald Cronykyl. R.

Saxonum orientalium, vsque ad Themes pene fluuii ripam, ad Christum conuersa sunt, et eorum reges :

QUORUM SUNT NOMINA :

Eamfridus relapsus.	Piada filius Penda, regis Myd-
Sanctus Oswaldus.	Anglorum.
Oswius eius frater.	Sigisbertus.
Oswinus rex Derorum.	Swichellinus.

Madalwinus, Donaldi regis filius, Ferchardo regi successit anno An. 670. vj^clxiiij., imperatoris Constancij xxj. Mortalitas maxima totam Europiam horribili clade premebat, ut ait Adampnanus, preter populos Pictorum et Britonum. Constantinus imperator, anno regis Maldwini septimo, in balneo a suis occisus est ;^a et a militibus creatus est imperator Mezentius, quem Constantinus filius Constantis et pronepos Eraclii cum interfectoribus patris morte turpissima peremit. Cepit anno Domini vj^clxx., et imperauit annis xvij. : cuius anno xiiij., rex Maldwinus obiit,^b et in insulis Sancti Columbe sepultus est honorifice. Causaladrus Caidwallonis^c rex Britonum ultimus per Saxones de [regno] expulsus est, et ad minorem Britanniam fugiens, dum vellet ad regnum redire inhibitus est ab angelo, et doctus quod eum et nacionem suam amplius propter eorum scelera ibidem Deus regnare noluit. Monitus acquieuit : cui angelus adjunxit, “Dum reliquie tue ex Roma Britanniam translate forent, ad regnum non fol. 39. restituerentur ;” et ideo Romam adiens, ibidem defunctus est. De quo propheta Merlinus :

Voci verisone Merlini spem prope pone
Scoti cum Britone sternerent Anglos in agone.

^a Constantinus Pogonatus anno primo.

^b Maldwyne ves slane on the necht be his wyf. Scho ves brynt w' hyr compleces on the nyxt day efter. An. 690. He rang xx. zers.

^c 589. Cadoualladrus, kyng of Brytana, began. He passit to Rome, and deit in his last zeria. He rang xii. zeria. R.

Flumina manabunt de sanguine ; quos superabunt
Montes planabunt ; Britones diadema leuabunt.
Insula tunc vti sic debet nomine Bruti.

Anglia, ut scribit Beda, tale nomen accepit, quia ad eam occupandam venientes ex patria Germanie que Angulus dicitur profecti sunt.

Eugenius quartus, filius Dongardi, filii Douenaldi Breik, Maldwino regi nepos successit. Cepit anno Domini vj^olxxxiiij. et imperatoris Constantini anno xv.

Cuthbertus^a Scotus, filius regis Ybernæ, contemporaneus Sanctorum Brigide et Columbe in Dunkelden educatus, anno secundo Eugenii regis floruit.

Eugenius quintus,^b filius Ferchardi Fode, Eugenio quarto successit, anno Domini vi^olxxxvii., imperatoris Justiniani secundi, qui patri Constantino successit, anno primo, qui imperator regnavit annis decem ; et similiter, rex Eugenius quintus, qui omni tempore suo pacem cum Anglis habuit, cum Pictis vero bellum, treugis paulatim interceptis, et causa pacis cum Anglis hec est.

Alfridus, frater nothus Egfridi, tunc in Northumbria regnavit, qui in Scotia et Ybernæ literas doctus est, et sic Eugenio notissimus.

Adamnanus, vir sanctus, eius tempore virtutibus pollebat et miraculis.
fol. 40. Circa hec tempora per omnem insulam, Scociam et Britanniam, sanguinea pluvia per septem dies desuper effluxit, ac versa sunt in sanguinem omne lac pariter et butirum.

Ambrikillech,^c filius Eugenii quarti, Eugenio quinto mortuo in regnum successit, et coronatus est anno Domini vj^o. nonagesimo septimo. Pacem per Eugenium cum Anglis et Pictis firmatam contra Pictos bel-

^a Anno Dom. 687. Sant Cutbert decessit.

^b Eugenius V. slew in batell, at the reuer of Lewes in Gallowa, Edfreid, kyng of Northumb^b. w^t x^o Saxones, and of Scottis ves slane vj^o. Brudeus, kyng of Pechtis, and S. Cutbert, baythe of lyne. Eugenius deit the iiij. yeir of his reng. He rang vij. seris. R.

^c Amberkiletus. R.

lando infregit, quorum inter nemora sagitta vulneratus rediit, et infra decem dies moritur.

Chillianus Sanctus, eodem anno, apud Wirkburgh castrum ostio Francie episcopus cum discipulis Clolomanno [et] Colmanno clam martirizantur a Seylana uxore Sochberti principis, quia arguebat eos de adulterio et incestu ; cum eadem Selayna uxor fuit fratris dicti Sochberti, quorum mors apud homines latuit, vsque illa cum complicitibus a demonio arrepta, pre confusione diuulgata est.

Egedius, vir sanctus, de Grecia prouincia venit, et hiis temporibus clarus floruit.

Augustini doctoris Luprandus Longabardorum rex reliquias a Sardinia vsque Papiam transferri iussit, et ibidem in ecclesia Beati Petri, quam ipse construxerat, honorifice collocauit.

Eugenius sextus, filius Findan, Ambrikelleiche fratri succedens, regnavit annis xvij. Cepit enim anno Domini sexcentesimo nonagesimo octauo, Leonis Patricii secundo. Erat enim rex pacificus, et omnium vicinarum nacionum fauores alliciebat suo sagaci ingenio, unde quidam ei applicat hoc que metriche dictat :

Felix qui meruit tranquillam ducere vitam,
Et leto stabiles claudere fine dies.

Murdacus, nepos dicti Eugenii ex fratre Amrynkildeich, Eugenio mortuo, successit anno Domini vii^cxv., et regnavit annis quindecim. fol. 41.

Echfin, filius Eugenii sexti, anno Domini vij^cxxx. Leonis imperatoris tercio, qui Theodosium ab imperio deposuit xij. Murdaco mortuo successit, et xxxj. regnavit annis ; vir pacificus usque vltimos dies, quibus bellum cum Pictis habuit.

Beda Venerabilis, anno Echfin quinto, regnavit [et] mortuus est. Qui Venerabilis duplici de causa dicitur, tum quia eius discipulus, plus zeli habens quam sciencie, volens eius epitaphium comprehendere, scripsit,^a

^a Beda Ecclesiastica. Anno Domini 734. Sanct Beid deit at Dwram. He ves lxxij. zeres quhen he deit. He ves borne at Weimouth . . . fra Dwrame. R.

JACENT IN FOSSA BEDE SANCTI OSSA.

Et quia metrum non fuit, anxie ferebat; et post sompnum acceptum, de mane intuens lapidem monumenti, sic vidit miraculose sculptum,

HIC JACENT IN FOSSA BEDE VENERABILIS OSSA.

Alia causa quia multis studio et predicationi vacabat, oculorum lumen amisit, ut post hoc per seruum ad predicandum ducitur, qui seruus, lassus in itinere, sedere coegit magnum super acruum lapidum, asserens ibi esse multitudinem populi pro verbo Dei audiendo congregati; tunc Beda solemniter predicauit et sermonem hiis uerbis finiuit, "Per omnia secula seculorum." Responderunt lapides imis vocibus, "Amen, venerabilis Beda."

fol. 42.

Eugenius septimus, alio nomine Nectaneus, filius Murdaci, mortuo Echfyne, regni regimen in se sumpsit anno Domini vij^olxj. imperatoris Constantini anno xx., regnauitque duobus annis. Cui successit rex Fergusius, filius Echfyne, anno Domini vij^olxij. et Constantini imperatoris anno xiiij. Circa hec tempora Constantinus sinodum iij^oxxx. episcoporum Constantinopolim congregauit, in qua edicto promulgato de ymaginibus Dei et Sanctorum eius deponendis, ecclesiam Dei nimis scandalizat, et contra orthodoxos tarantarizat.*

Gelu maximum tunc erat, quia pelagus ponti, vsque ad centum miliaria, glaciei rigore fuit in duriciam lapidum versum, xxx. habens cubitos a superficie in profundum. Nix quoque per xx. cubitos a superficie gelu cooperuit.

Fergusius postquam tribus annis regnasset, ab uxore regina secrete veneno extinctus est. Quam extinctionem ipsa postmodum de se patefecit, et nimio dolore concussa se veneno intoxicauit, et per caballos ad suspendium trahi, et post mortem ossa concremari sua iussit.

Celuasthius, filius Eugenii filii Ferchardi, dicto Fergusio successit anno Domini vij^olxvj. et regnauit annis xxj.

* Sic, pro tyrannizat.—Ed.

Aristulphus rex Longabardorum Tusciam occupavit, et vallem Spoletanam, ecclesias et sacra loca ferro et igne cum populis vastabat, et devastavit, de uniuscujusque capite census exegit; unde Stephanus Papa hoc cernens personaliter in Franciam pergit, quem Papinus, pater Karoli Magni, benigne suscepit, et ei obviam ad tria miliaria dedit, qui cum Papam vidit de equo descendit et per frenum statoris officium excercens, ad suum duxit palacium; quem idem Stephanus Papa in regem Francie unxit, et eum contra Aristulphum in auxilium vocavit. Et cum Papa vsque Romam statoris officium pergens observabat, et Longobardorum rege devicto, in Romanorum patricium est electus; et restitutis juribus Sancti Petri in Franciam est reuersus. fol. 43.

Karolus Magnus,^a dicti Papini regis filius, tunc juvenis translato imperio a Grecis, per dictum Stephanum Papam pontificatus sui anno ultimo, et regni regis Scotorum Celwathi anno quarto, imperator est constitutus. De qua translacione Innocencius Papa loquitur, de electis Venerabilem. Hic Karolus, et corporis proceritate et gestorum magnitudine dictus est Magnus, ex Berta Cesaris Heraclii filia genitus.

Achayus^b Selwachio apud Inuerlochene decedente, et cum patribus in Y insula sepulto, successit, qui fuit [filius] Echfyne. Cepit anno Domini vij^elxxxvij. imperante Herene, et regnavit annis xxxij. Huius Achai frater Guillelmus fuit hiis temporibus cum Karolo Francorum rege continuo occupato contra Paganos in bellis. Tunc temporis Angli inva-

^a 769. Carolus Magnus ves crownit kyng of France.

769. Karolus Magnus incipit regnare super Francia.

798. pe xxx. zer of kyng Charles Magnus Rolandus the nowbyll ves leuand.

800. Karolus imperium cepit a Papa Leone iij. coronatus est. Ipse regnavit 46, et etatis sue 71.

801. He rang imperator 14 zer.

801. He rasaut the impyr of Germany, and ves crownit be Paip Leo.

Anno Domini 814, ipse moritur. R.

^b 742. Achayus ves crownit kyng. Joh. Maior. lib. 2, ca. 13.

796. Gotrecus ves the fyrst kyng of Denmark.

797. Goto ves the fyrst kyng of Nouigia.

804. Kyng Charles the Main past in Scouland. Kyng Gotrecus or Gothfridus durst not cum in his contrary.

810. Gotricus ves made kyng of Denmark and of Suadene. He rang not lang. R.

debant Galliam per mare et terras, vnde Karolus inter angustias positus : Si Paganos dimisisset, maximum fuisset toti Christianorum populo periculum, et si contra illos bellis insisteret proprium regnum Gallorum Angli caperent. Sed consilio dicti nobilis Guillermi Scoti vsus est, Achaio scribit et inde remedium obtinuit, et ex tunc cepit liga inter Scotos et Gallos.

fol. 44. Angli propter perfidiam et insurreccionem contra tantum principem, ymmo impedimenta contra tantum bonum prestitum, horrendi et infideles habentur, sicut scribit Sanctus Bonifacius Papa et Martir regi Anglorum, ut in decretis habetur, lvj. Distinct. "si gens Anglorum," [etc.] De quo quidem Karolo multa habentur in Legenda Lombardica.

Parisiense studium temporibus Karoli Magni et Achai inceptum est a duobis monachis Scotis, Johanne videlicet, et Clemente, viris doctissimis, qui publice clamabant se sapienciam et scienciam venales habere ; qui ad regis prouinciam ducti et interrogati de precio responderunt regi, locum optimum, animos ingeniosos, victum et vestitum, pro sciencia et sapiencia tanquam precium recipiunt. Quod et liberaliter rex tribuit, et sic est initium studii Parisiensis ; et idem vidi in Cronicis Gallorum.

Ludouicus rex Gallorum patri Karolo Magno in regnum et imperium successit anno Domini viij^oxiiij. et mundi iiij^olxxvij. ; annis ferme xxvij. regnavit. Huius Ludouici anno octauo terre motus factus est, multe ville et domus celesti igne cremantur, homines et animalia ictu fulminum exanimantur, fruges grandine vastantur : cum ipsa grandine veri lapides immensi ponderis cadunt, et hec prodigia grandinis hominum maxima mortalitas subsequitur.

Circa hec tempora in territorio Tubensi, villa Commensiaco, puella duodenis, post sacram communionem in Pascha a sacerdote susceptam, primum per decem menses pane, deinde omni cibo et potu per triennium, abstinuit ; et post ad communem vitam hominum rediit. Anno eiusdem regis decimo in Gallia ante solsticium estiuale, aëre in tempestatem repente conuerso, ingens fragmentum glaciei cum grandine cecidit ; cuius longitudo pedes quindecim, latitudo sex, grossitudo duos pedes habebat.

fol. 45. Anno xiiij^{to} eiusdem in Vasconia annona de celo pluit, frumento similis, sed grana habens.

Connallus, cognatus Achai regis mortui, eidem successit in regno, anno Domini viij^oxix., et imperatoris Ludouici vj^{to}, et regnavit annis v. Circa hec tempora Kynnulfus rex Marchiorum Kynnelmum filium Quindrige sorori tradidit nutriendum, que regnandi ambiciosa puerum septennem venantem clam occidi fecit; quod facinus Anglos latuit, Rome cum celitus columba scripta super altare Sancti Petri literis Anglicis posuit, quod Papa interpretari fecit, et epistolas ad regem Anglorum misit, et martirium et locum sepulcri patefecit; et dum clerus et populus Kynnelmum martirem transtulissent apud Vincalcumbas, dicta Quindriga martirium et Sancti laudem impedire volens, per fenestram in itinere psalmum "Deus Laudem" ordine retrogrado cecinit, et in hoc versu "Hoc opus eorum qui detrahunt michi," etc. oculi eius cum cruore evulsi sunt, Cuius cruoris signa adhuc perseuerant.

Dungallus filius Selwathii, Connallo mortuo, in regnum suscitatur, anno Domini viij^oxxiiij., imperatoris Ludouici xj., et regnavit annis septem: qui bellum contra Pictos quinquaginta annis sopitum suscitavit. Dicebat enim regnum Pictorum sibi jure conuencionis pertinere, quequidem conuencio per Bedam et Cronicas talis esse dicitur. Cum autem intrantes insulam primo, Picti nec sue nationes uxores haberent, petierunt a Scotis filias suas quas solum eis ea condicione dare consenserunt, vt vbi regni successio veniret in dubium, ex feminea magis quam masculina prosapia sibi reges eligerent. Quod vtique constat apud Pictos fol. 46. constanter esse seruatum. Causa autem contencionis hec potuit esse, quia verum est, ut ex eorum Cronicis et historiis colligitur, in tanto, diebus pacis, ab initio vera fouebatur inter eos amicitia, quod sui reges et principes, quasi continue, regum Scotorum et principum filios et filias, et e conuerso, duxerunt in conjuges altrinsecus et uxores. Nouit enim ille, cui nichil incognitum est, hanc vltime contencionis causam, et quorum culpa ceptum est crudelissimum hoc bellum, finem non habens, donec, ut illi placuit qui regnorum rector est omnium, et ad libitum dissipator, Pictis omnino superatis, palmam victoriae finaliter Scoti et eorum regnum obtinuissent. Anno igitur septimo deinde mortuus est Dungallus; sed ut alibi, bello peremptus, et in ecclesia Beati Columbe quiescit in insulis juxta patrem.

Alpinus filius Achai, Dungallo mortuo, successit anno Domini viij^cxxxj. et regnavit tribus annis. Bellum contra Pictos a predecessori-
bus ceptum infatigabiliter continuavit, eos semper prosequendo et terras
deuastando. Igitur anno regni sui tercio in Paschali Scoti cum Pictis
congressi sunt et multi ceciderunt, tamen Alpinus victor existit; et
ideo superbia flatus, eodem anno xij. Kalendas Augusti, ex superbia im-
pacienciaque bello contra Pictos moto, capitur, et capite absque vlla re-
dempcione truncatur: sicut olim in bello Punico, ut referunt Orosius et
Eutropius, ex impaciencia Varronis Consulis, Emmilius Consul in Apulia
cum tricentis milibus pugnatorum pedestrium, et quinquaginta quatuor
fol. 47. milia equitum, Senatores, capti vel occisi sunt, triginta, perierunt sub
manu Hanibalis Principis milicie Cartaginiensium, qui apud Cartaginem
in tante victorie memoriam misit tres modios annulorum aureorum,
quos ex manibus nobilium occisorum extraxerunt.

Kenedus Alpino patri in regnum successit anno Domini viii^cxxxix.,^a
imperatoris Ludouici xxv., regnacionis Scotorum in Albion insula
M.c.lxix. et exitus eorum de Egipto ii^mij^cxlx., et regnavit primus in Al-
bania, expulsis Pictis,^b de quo quidam:

Primus in Albania fertur regnasse Kenedus
Filius Alpini, prelia multa gerens.
Expulsis Pictis, regnauerat octo bis annis;
Atque Fortheuiothe^c mortuus ille fuit.

Multe narrantur cause quare Picti sunt expulsi: Prima, propter molo-
sum a Scotis furtive oblatum, quod erat initium bellorum: Secunda, quia
rex voluit vindicari de morte [patris sui] et nobilium regni: Tercia, quia
rupto federe cum Scotis prius inito, Anglis tunc Paganis se junxerunt:
Quarta, quia dicebant Scoti regnum Pictorum ad se, jure conuencionis su-

^a De Golden Buk Paislay. Blak Buk Cowper.

^b Picti erant destructi. Gathelus.

^c Fortewyot ves fort or stark towne of the Pechtis apone the walter of Erne, betwex Dwplyne and
Duncrwb, quhair it is a . R.

perius recitate, pertinere. Tunc rex Kenedus, vir fortis, prudens, perspicacis ingenii et bellatorum persecutor audacissimus, consilium vocauit, in quo, bellum indici contra Pictos peccit, et nobiles regni, propter tantam nobilium stragem cum Kenedo pre sua impaciencia, simpliciter renuerunt ingruere bellum. At ille, ut erat multum callidus, vocato sarcitore sibi carissimo, responsa nobilium reuelat, et, qualiter totum perageret negocium, informat, ut assumptis piscium pellibus scamosis[que] contra noctium tenebras quodam fulgore splenderent, sibi vestem faceret talarem, quam se rex induit, et nobilium cameras nocte intrans, eos mirabiliter illu- fol. 48.
dendo dixit, "Ex parte Dei, vobis precipio regis in omnibus sequi preceptum eciam ad destruendos Pictos." Et mane facto regem adeunt, et mandatis eius parere jurant, dicentes a Deo se per angelum Dei monitos; quod affirmans rex, dixit se angelum vidisse et audiuisse.

Kenedus rex anno regni sui vj^o in Pictos surrexit et distruxit multos, nulli sexui parcens, nec etati. Picti vero viuentes Kenedum, auxilio Anglorum supportati, quatuor annis infestabant; et duodecimo regni sui anno sepcies vno die congregitur, innumeris Pictorum populis prostratis, regnum deinceps a fluuio Tyne iuxta Norththumbriam ad Orcadas insulas, vt dudum Sanctus Adamnpanus Yensis abbas prophetando retulit, totum sue dicioni subiugauit. Adeo vt gentes Pictorum, neque nobiles neque populares remanserant, nec eciam ydeoma.

FORMA JURAMENTI REGIS DUM INUNGITUR.

"IN CHRISTI nomine promitto hec tria populo Christiano michi subdito. In primis, [me] precepturum et operam pro viribus impensurum, ut ecclesia Dei et populus Christianus veram pacem, nostro arbitrio, omni tempore seruet. Secundo, ut rapacitates et omnes iniquitates omnibus gradibus interdiciam. Tercio, ut in omnibus iudiciis equitatem et misericordiam extollam, ut michi et vobis indulgeat misericordiam suam clemens et misericors Deus."

Kenedus, anno regni sui xvj^{to}, et mense octauo, apud Fortheuiote moritur, et in Yona insula sepelitur.

Sequuntur quedam metra primo libro :

fol. 49.

Primus ad Ergadium, quo tempore concito dicam
Isti sunt ducti, dicuntur postea Scoti.

Nam velut a Grecia Grecus, seu Gotia Goti,

Dicitur a Sychia Sychicus, sic Scocia Scoti.

Que prius Albania sic fertur Scocia terra.

Quod iam promisi, tempus sic ecce relisi :

Bis bis centeno quater endeca, sed minus vno,

Anno quo sumpsit primos Ergadia Scotos,

Vt referunt isti, fuit incarnacio Christi.

Annorum summa Pictis prius occupatorum,

Hic dat Scotorum deca sic quingenta duorum

Et annos quindecim, tres menses iungito quidem.

Tunc Scoti querunt anni quot preterierunt

Postquam vicerunt Pictos, qui tunc coluerunt

Albaniam, citra Drumalbane, sed minus vltra :

Vt Scoti valeant memoratum tempus habere,

Per Scociam totam quo ceperunt residere.

Qui Picti terram residere mille ducentis

Et pariter junctis viginti quatuor annis.

Vt verum renouem, mensibus atque novem.

Pictis amotis, datur hec responsio Scotis :

D semel et ter C post X ter, et X quater inde,

Istorum numeri monstrant, quo tempore Christi

Sed trans Drumalbane cepit regnare Kenedus

Filius Alpini, Pictorum fraude perempti,

In bello pridem quos Alpin vicerat idem.

Sed cum septenis Kened regnauerat annis,

Nititur in Pictos vlcisci funera patris;

fol. 50.

Quosdam sternendo bello, quosdamque fugando.

Extunc Albanie regnum totale regebat,

Progenies cuius jus regni nunc tenet huius.

Ex annis Domini qui continue renovantur,

Apparet per quot annos Scoti dominantur :

Sic patet in genere de tempore sufficienter.

Reges nunc referam qui regnauere frequenter ;
 In tamen Ergadia vixit per tempora multa
 Hec gens sub lege nature, sed sine rege,
 Donec ad Ergadium tulit audax nomine quidam
 Fergusius lapidem, de quo fit mencio pridem.
 Hic primo rexit Scotos, lapidem quia vexit.
 Quem Scoti lapidem sanxerunt ponere sedem
 Regibus inde suis tantum, sed non alienis.
 Vt Scona testatur vsque nunc lapis iste locatur.

GENOLOGIA KENEDI PRIMI MONARCHE SCOTORUM.

Kenedus fuit filius Alpini, filii Achai, filii Ethfyne, filii Eugenii, filii
 Doungardi, filii Fergusii, filii Ercht.

Columba sanctissimus, ut ait Beda, Britanniam venit, regnante Pictis Brudeo rege potentissimo, qui, ut ait Adampnanus, faustu regio zelatus, sancto viro portas clausit indignanter ; quibus per eum signo crucis referatis, Sanctum extunc in magna veneracione habuit iste Brudeus. Monasterium de Ycallumkyle fundauit anno Dominice Incarnationis quadringentesimo tricesimo sexto ; cui Brudeo successit Garnaich filius fol. 51.
 Dampnacht, qui Abirnethy ecclesiam illam collegiatam fundauit et edificauit ; postquam illuc introduxit beatus Patricius Sanctam Brigidam cum suis nouem virginibus, que virgines infra quinque annos decesserunt, et ex parte boreali ecclesie sunt sepulte. Hiis temporibus fuit sedes illa principalis regalis et pontificalis tocius regni Pictorum ; quum fuit solus vnus episcopus in regno Pictorum ; anno Domini quadringentesimo quadragesimo sexto.

Constantinus, filius Fergusa, post Garnardum rex fuit. Iste fundauit et dotauit ecclesiam Dunkeldensem, que primo erat monasterium Dunkeldense circa annos Domini septingentos viginti nouem. Dicunt quidem ecclesiam Dunkeldensem post Abirnethy fundatam annis ducentis viginti sex nouem mensibus et sex diebus ; alia Cronica habet ij^o xliiij. annis.

Hungus Constantino successit, qui obtenta belli victoria, contra

A[the]lestanum regem Westsax, caput eius sudi affixum in regno portauit, et in insula Inchgarry in medio Passagii Regine sudem affixit et stare permisit. Huius tempore dicitur fundata ecclesia antiqua Sancti Andree.

An. Dom. 856. Druskene dicto Hungo successit, et eius tempore regnum Pictorum cessabat, destructisque Pictis, in Kenedum et suos successores Scotorum reges translatus est, et extunc vnum fit regnum, scilicet Scotorum.

Johannes, natione Anglicus, Papa Leoni quarto successit anno Domini viii^olij. que femina fuit, et in processione peperit.*

fol. 52. Douenaldus, frater Kenedi, Alpini filius, fratri suo Kenedo successit, anno Domini viii^oliiij., Lotharie imperatoris anno xiiij., et regnavit annis quatuor; et erat miles inclitus ad omnes actus bellicos, fortis et pronus, et multas contra Pictos portabat victorias, ad vicina regna pacificus et concors. Tandem apud Sconam mortuus, in Y insula sepultus; cuius est epitaphium:

Rex Douenaldus ei successit quatuor annis.

In bello miles strenuus ille fuit.

Regis predicti frater fuit ille Kenedi,

Qui Scone fertur subditus esse neci.

Constantinus, filius Kenedi Magni, dicto Douenaldo patruo successit anno Domini viij^olvij., imperatoris Ludouici anno tercio, et regnavit annis xvj. Eius tempore Danorum classes regna Scocie et Anglie inuasunt, depredantes et spolia portantes; nam mare Britannicum occupabant, et ut ventis agebantur nunc huc, nunc illuc, depopulabant, et per Thamensem fluuium Lundoniam vi ceperunt. Eius anno secundo gelare cepit per Europiam pene totam, pridie calendas Decembris, et in nouem Aprilis duravit.

Tunc Constantinus bis octo rex fuit annis;

Regis Kenedi filius ille fuit.

* 854. Johannes Anglicus femina Papa 2 annis iij. mensibus. Sche rang 2 seiris 1 month. Sche was the 106 Pape. R.

In bello pugnans, Dacorum corrui armis.
 Nomine Nigra Specus ubi pugna fuit.

Ethus Alipes, filius etiam Magni Kenedi, Constantino successit anno Domini viij^clxxiiij., Ludouici xix., et regnavit anno vno. Hic rex tante uiuacitatis membrorum agilitate floruit, ut ab omnibus diceretur Ethus Alipes, id est, alas in pedibus habens. Illum secundum jura regni precessisset Gregorius, filius Dongalli, vnde, diuisis inter eos regni principibus, bellum apud Straithallone committitur, in quo rex primo congressu letaliter wlneratur, et post duos menses obiit, et in Yona insula sepultus est; cuius hoc est epitaphium :

fol. 53.

Constantini frater regnavit Alipes Ethus,
 Qui Greig Dongallide saucius ille* perit;
 Hic postquam primum regni compleuerat annum,
 In Straithallone vitam wlnere finierat.

Gregorius, filius Dongalli, perempto Etho Alipede, successit anno Domini viij^clxxv., Ludouici xx., et regnavit annis pene xvij. Hic primo inter omnes reges Scocie apud Sconam solemniter coronatur; et ibi ecclesia more Pictorum subiugata erat seruituti. Hic rex ecclesie libertatem concessit, confirmatam a Johanne Papa viij., qui quintam sinodum Constantinopoli celebravit. Hic eciam strenue totam subiugavit Hiberniam sibi, ac pene totam Angliam, et postquam annis pene octodecim regnasset, obiit; cuius hoc est epitaphium :

Greig, sua jura gerens, annis deca rexit et octo,
 In Dundurne probus morte retentus erat.
 Qui dedit ecclesie libertates Scoticane,
 Que sub Pictorum lege redacta fuit.
 Eius ad imperium fuit Anglia quasi parata;
 Quod non leua dedit sors, sibi bella terens.
 Hunc in pace virum tenet insula Iona sepultum.

* Sic; sed potius *ense*.—*Ed.*

fol. 54. Douenaldus, filius Constantini, filii Kenedi Magni, Gregorio successit anno viij^cxciij., imperatoris Arnulphi vj^{to}; qui strenue annis xj. regnavit. Per idem quoque tempus rege ad austrum degente, quidam latrunculi transmontani crebris cedibus et rapinis insistebant: quorum ad sedandam miliciam, terminos boreales aggreditur, et in villa de Foress breui decumbens infirmitate subito decessit, an labore consumptus, an malignorum dolo pocionatus, dubitatur. In Yona patribus consepultus [est]; cuius est epitaphium hoc:

Post Greig in Scocia regnavit rex Douenaldus :
 Hic Constantino filius ortus erat.
 In villa fertur rex iste perisse Foressi,
 Vndecimo regni sole rotante sui.

Constantinus, filius Ethel Alipedis, Douenaldo successit^a anno Domini nongentesimo tercio, et Ludouici primo. Hic rex quadraginta annis regnavit; et quamvis contra eum bellabant reges Anglorum, Eadwinus et filius suus nothus Adelstanus successiue regnantes, et contra Scotos cum Danis pactum et pacem inierunt, qui post quatuor annos rumpitur, et Angli a Scotis veniam precantes, iterum Scotos sibi reconciliarunt. Quo toto tempore rex Constantinus Cumbriam et ceteras terras in Anglia possedit, et regni sui anno xvj. dedit Eugenio filio Douenaldi sperato successori dimidium regni Cumbrie hereditarie possidendum. Constantini anno xj. Ludouicus imperator moritur, et tunc imperium a Gallis misere decerpitur. Galli, neglecto puero decenni Karolo filio Ludouici, regem sumpserunt Odonem, filium Roberti ducis, quem Northmanni occiderunt.^b

Clunacensis ordo monachorum incepit anno Domini ix^cxij. Circa idem tempus in ciuitate Januensi fons sanguinis largissime effluxit, et hoc erat futuri mali prodigium, nam eodem anno Sarraceni venientes

^a 903. He rang xxx. zers. R.

^b 913. Rollo ves the fyrst dwik of Normanty. He resauit the faythe, and mariit Charlis Simplex, kyng of Francis dochter. R.

[in] Italiam ciuitatem ipsam, hominibus et thesauris totaliter euacuatam, depopulabant.

Constantinus, anno xxxvj^{to}., cum Analapho [et] Godifrido, grandi exercitu [collecto,] partes australes Anglie depopulant, quibus resistit Adelstanus rex, et crudelissimum bellum apud Bronyngfelde,^a quod pre ceteris bellis seuissimum fuit, [evenit.] Cesi sunt ex parte victoris Adelstani duces Elwinus et Ethelwinus, alique duces, duo eciam episcopi cum multis nobilibus; ex alia vero parte rex Deirorum Elegemus cum aliis tribus, duces nouem, ac vulgi partis utriusque populus innumerus. Infaustus ille dies Scotis, nam queque dominia temporibus Gregorii et hactenus conquesta, necnon quinquaginta quatuor annis possessa, quidam scribunt Constantinum regem hoc bello perdidisse. Alii [dicunt] ipsum regni sceptrum per quatuor postmodum annos rexisse, et postea, regno sponte dimisso, abbas Keldeorum Sancti Andree effectus, ibidem quinque annis vixit et sepultus est; cuius ossa monachi Yenses licenciati in ecclesiam beati Orani patrum tumulto condiderunt, vnde quidam metrice:

Constantinus, idem cuius pater Eth fuit Albus,
Tres deca rex annis vixerat atque decem.
Andree Sancti fuit hic quinquennis in vrbe;
Religionis ibi jure fruens obiit.

Malcomo, filio Douenaldi, diuina sperante gracia, locum regnandi dedit, anno Domini ix^oxl^{ij}., et Othonis sexto, Constantinus predictus. Mortuo Adelstano, Northumbri reuocant Analaphum, et regem eis constituunt: vnde hoc audito Edmundus, ne talia facerent Cumbri Scotis, regi Malcolmo, sub fide jurata, dedit Cumbriam perpetuo et hereditarie possidendam; postmodum inter eosdem reges est finaliter concordatum pro continuanda pace inter regna, ut filius Malcomi et proximus heres Indulfus, ceterorumque regum Scocie heredes, pro homagio et fidelitate de regibus Anglie in capite tenerent. Iste Malcolmus nouem annis regnavit,

^a Bronnefelde. R.

cuius anno quarto rex Eadmundus a latrunculo, per eum pro criminibus increpato, inter milites pugione perfossus interiit; et sibi successit Eadredus frater eius. Tunc tradicionem Morauensium Malcolmus, completis in regno nouem annis, occisus est, et in Iona sepultus est insula: de quo scribitur,

Huic rex Malcomus successit ter tribus annis :
Regis Donaldi filius iste fuit.
Tortores regum fuerant qui Morauenses,
Hunc extinxerunt ense doloque suo.

Indulphus, filius Constantini, filii Ethei Alipedis, qui et ipse totidem regnauit annis, Malcomus successit anno Domini ix^{clj.}, Othonis primi xv.; et post eius coronacionem promotus est Duffus ad Cumbrie dominium, qui Duffus fuit Malcomi filius, facta fidelitate regi Eadredo Anglo. Hic Indulphus Danas terras suas deuastantes usque naues insequitur, et in unius nauis puppe letale vulnus, prope locum qui dicitur Collyne, suscepit; et ea nocte mortuus est, ac ad Ionam insulam in regali tumulto cum patribus sepultus est: de quo sic scribitur,

Post hunc Indulphus totidem regnauerat annis,
Ens Constantini filius Etheide.
In bello pugnans ad fluminis ostia Collin,
Dacorum telis protinus occubuit.

Duffus, regis Malcomi filius, anno Domini ix^{clj.}, Othonis xxiiij., quatuor annis et sex mensibus regnauit. Erat enim vir columbine simplicitatis, quietus et pacificus; sed iniustis ultor, terribilis et cruentus.

Regni sui anno quinto Morauiam adiens, in villa de Forresse, varios malignos plectendo, aliquamdiu moratus est. Cum autem deserta montium scrutando ascenderet, corporis sui custodibus ludicris vacantibus, timorem nullum presumentibus, proditores clam ad regem intrantes, et eum cum solo cubiculario lecto quiescentem noctis sub silencio abduxerunt, et per loca abdita trahentes, peremerunt, [et] sub pontis vmbraculo iuxta Kynlos

abscondunt. Et extunc vsque ad inuencionem eiusdem corporis sol obscuratur, et tenebre facte sunt super terram ; et inuento corpore, sol prius per totum regnum absconsus, clarius solito radiabat. Corpus eius ad Ionam insulam dilatatum est, et illud cum patribus sepultum : de quo scribitur,

Quatuor et semis rex Duff regnauit aristis,
 Malcomo natus, regia jura gerens.
 Hunc interfecit gens perfida Morauiensis,
 Cuius erat gladiis cesus in vrbe Forresse.
 Sol abdit radios, ipso sub ponte latente,
 Quo fuit absconsus, cumque repertus erat.

Culenus, filius Indulphi regis, in regem susceptus est anno Domini ix^ol^{xv}., Othonis xxviiij. ; annis quatuor et sex mensibus regnauit. Hic vir iuuenum vsus consilio, libidinosus totus, virginum violator et procerum thori. Factis dum talibus omnino animum suum daret, filiam principis Radharti pulcherimam hoc renitentem rapuit ; propter quod eiusdem Radharti gladio peremptus est, et in Iona insula sepultus est : vnde quidam,

Filius Indulphi, totidem qui rex fuit annis,
 Nomine Culenus, vir fuit insipiens.
 Fertur apud Louias illum truncasse Radhartus,
 Pro rapta nata, quam sibi rex rapuit.

fol. 58.

Kenedus secundus, Malcomi filius, frater regis Duff, vir fortis et prudens, Culeno successit anno Domini ix^ol^{xx}., Othonis xxxiiij. ; regnauit autem in pace feliciter xxiiij^{or} annis et mensibus nouem. Eo statim coronato, Malcomum filium Duff successioni proximum, in regulum Cumbrie libenter Edgarus suscepit, sub sacramento fidelitatis consueto. Sed tandem apud Forthircarny prodicione suorum occubuit, fraude mulieris : de quo rege sic scribitur,

Inclitus in Scocia fertur regnasse Kenedus,
 Malcomi natus, quatuor et deca bis.
 Iste Forthircarny telis fuit et arte peremptus,
 Nate Cuntary Fynvhelle fraude carens.

Huius Othonis tempore, in consilio, in quo ipse prefuit, statutum est ut nullus ei consanguinitate vel affinitate junctus ad imperium accedere presumat, sed tantum electus per Electores Imperii, videlicet, in subsequentibus versis contentos,

Maguntinensis, Triuerensis, Coloniensis ;
 Quilibet imperii sit cancellarius horum.
 Et Palatinus dapifer ; dux portitor ensis ;
 Marchio prepositus camere ; pincerna Boemus.
 Hi statuunt dominum cunctis per secula summum.

De hoc extra de Eleccione vide cap. Venerabilem et de sen. et re cap. ad Apostolice. li.vj.

Hec audiens Kenedus, communi principum consensu statuit, vt regi cuique decedenti, de cetero filius aut filia, nepos aut neptis, seu lineæ collateralis frater et soror ; aut saltem quisquis alius, regi decedenti superstes sanguine proximus, succedere debeat, vnus diei licet etatis infans ; cum dicatur etas regis in fide subditorum consistit ; nulla lege deinceps in eius contrarium preualente.

Silvester, dictus Papa secundus, prius Gerebertus vocatus, natione Gallicus, qui primum iuuenis in Floriacensi cenobio Aurelianensis diocesis monachus fuit, et dimisso per apostasiam monasterio, diabolo homagium fecit, vt sibi omnia prospere succederent ; et cum diabolo frequenter locutus est, et sic per Papam Othonem primo in Remensem archiepiscopum, postea Rauennas, tandem Papa efficitur : vnde quidam,

Scandit a Rē Gerebertus ad Rā : post Papa regens Ro.

Et responsum accepit a diabolo, se victurum quamdiu non celebraret “in Jerusalem.” Tandem accessit ad Lateranum et ibidem missam ce-

lebrauit, ignorans quod locus ille dicebatur "Jerusalem," in qua missa audiuit voces horridas in aere decantantes,

Tartare, pande sinum ; tua mittet ad ora supinum
Roma Siluestrinum. Tartare, pande sinum.

Tunc contritus peccatum nequissimum palam confessus est, de Dei tamen misericordia confisus : omnia membra quibus diabolo homagium prestitit dilaniari fecit, et precipit corpus siue truncum mortuum, ut vbicunque animalia funus producerent, ibi sepeliretur ; quod et factum est. Sed extra ecclesiam Lateranensem portare non valuerunt, et sic ibidem sepultus est, ad quod cuidam cardinali indignanti, postera nocte apparuit Sanctus Petrus, dicens, "Cur indignaris erga fratrem meum ne sepeliretur ? negauit Dominum suum, sic ego ; et non minus confessus penituit ut et ego. Et in signum uenie consecute, tam de tumultu ossium, quam ex sudore, presagium est morituri Pape, sicut in eodem sepulcro est literis exaratum."

Oderunt autem Kenedum regem et filium suum alterius successionis principes, se asserentes priuatos solito successionis titulo, quorum precipuus Constantinus Caluus filius Culeni regis, et mortem Kenedo machinati sunt, quorum auxilio filia Cuntary Fynbellis, alias Cruchne, Comitis de Anguse, cuius vnicum filium, siue legis seueritate, vel facto, vel aliquo [quouis] euentu nescio, dudum apud Doneschynane occidi iussit. Hec igitur mulier, in mortem regis aspirans, decipule [genus quodam] in secreta domo fieri fecit : hec decipula habebat ex omni parte affixas balistas, extensas singulis funibus, paratas acutissimis jaculis ; eorumdemque medio statuam in modum pueri stantem, artificio balistis annexam ; quam si quis quomodo-cunque motam tangeret, ipsum, mox solutis undique balistarum laqueis, emissa statim jacula terebrarent. Contigit tunc regem venandi gracia apud Fethercarne declinare ; quem adiit proditrix et adulacionibus decepit, in aureque susurrare cepit ut sibi proderet complices filii sui proditores, et regem in domum ubi fuit decipula solum induxit ; de qua admirans rex, dixit maledicta, si tangas hanc statuam jocundus videbitis

fol. 60.

bonum ludum ! Tunc rex ad se manu caput machine attrahens, balistarum vectes exsoluit et ansas, vnde subito jaculis ex omni parte laxatis, percussus statim occubuit. Maledicta proditrix per posticum exiens, in siluis ad tempus morabatur ; sed per fautores quos habuit segura, absque pena vixit.

fol. 61. Constantinus Caluus, mortuo Kenedo, et publica de regum hereditaria successione spreta constitucione regnum vi arripuit, et procerum annitentibus proprio capiti regni coronam imposuit anno Domini ix^o. nonagesimo quarto, et Othonis tercii imperatoris xj. ; vnde secuta sunt incolarum diuisio, plebium strages, turbacio cleri, magnatum et regum cedes, et innocentum effusio sanguinis, et pene regni Scocie totius generis euersio. Nouem enim annis hec durabant mala, sic quod populus an Constantino sic coronato, aut Malcolmo heredi regni, [pocius obedire, ignoravit. Malcolmus] et eius patruus nothus nomine Kenedus, miles strenuus, vsque tandem contra dictum Constantinum apud ripam ampnis de Awmonde bellum congressi sunt, et ambo duces perempti sunt, scilicet Constantinus et Kenedus nothus.

Rex Constantinus, Culeno filio ortus,
Ad caput ampnis Awmonde ense peremptus erat :
Inregale regens vno rex et semis anno ;
Ipsum Kenedus Malcolomida ferit.

Gryme,^a filius Kenedi, filii Duff, collega Constantini, precipuus pristine successionis executor, insignia regni ut predictus Constantinus suscepit, anno Domini nongentesimo nonagesimo sexto, imperatoris Othonis tercii xiiij., regnavit annis octo et tribus mensibus.

fol. 62. Malcomus,^b filius Kenedi, contra Gryme populi fauorem optinuit omnimodum ; quo spiritu comfortatus mittit ad regem et vnum e duobus eligere mandat, vt euacuatam regiam coronam quam injuste detinuit, abjiciat, aut compestri bello cum excercitibus, vel solus cum solo, si placeret, pro regni jure configerent. Unde Gryme indignatus bello con-

^a viij. an. regnavit. R.

^b Reg. xxx. annis. R.

sensiit, et sperans Malcomum resistere sibi non posse, bellum ingruit apud Hachnebard ; cui cum paucis Malcolmus resistit et victoriam obtinuit, wlnurato Gryme, qui inde postero die occubuit, et sui fugierunt, sed vocatis familiaribus Gryme tollerauit ut eius corpus in Yona sepe-
lirent : vn̄de quidam metricē,

Annorum spacio rex Gryme regnauit et octo,
Kenedi natus, qui genitus Duff erat.
Quo truncatus erat Bardorum campus habetur,
A nato Kenedi nomine Malcolomo.

Malcomus rex predictus licet victoriam obtinuit, non tamen honorem assumpsit regium, sed conuocatis regni principibus, coronam ab eis sibi dari si iura permitterent, nec alias, humiliter postulauit. At illi, regie successionis legem patris sui diebus statutam ratam habentes, ipsum verum regni heredem in regem coronauerunt, anno Domini millesimo quarto, et imperatoris Henrici secundo ; regnauitque feliciter annis xxx.

Beatrix eius vnica filia nuptui traditur magne potencie viro Crimyne Abthano de Dule ac senescallo insularum ; in quibusdam scriptis reperitur Abbas de Dule, cum scriberet Abthanus. Dicitur Abthanus Thanorum supremus, vel eorum sub rege dominus, cui tenentur annuatim de suis firmis et redditibus domino regi debitis respondere. Abthanus autem regales habet numerare redditus et fiscalia, velut officio fungens yconomi siue camerarii. Idem Abthanus filium genuit Duncanum, postea regem, vt inferius patebit. Anno regni Malcolmi septimo, Dani et Northumbri, vna gens facti, Cumbriam vastarunt, quibus rex aliquando per se obsistens, aliquando per Duncanum nepotem, magnum exercitus partem misera clade prostrauit. Dedit eciam eidem Duncano Cumbriam antequam regis Anglie Etheredi consensum habere potuit ; tum quia Dani per quinquaginta milliaria pacifice ex terris Anglie predam ad naues portabant, tum quia Edericus rex Marchiorum proditor consilium regis Malcolmi Danis reuelauit, et ad hostes pacis [mediator missus,] pugnam accendit : Sed rex, superatis Danis eciam in partibus borealibus Scocie. Tandem Spiritus Sancti gracia rex concipiens au-

fol. 63.

gere diuinum cultum, nouam episcopalem constituit sedem apud Murthlak, non procul a loco quo, superatis Norwagensibus, victoriam obtinuit, ecclesiis ac prediorum redditibus plurimis predotatam. Huius diocesim siue territorium, ab ampne siue fluuio, qui dicitur Dee, transuersum vsque ad flumen de Spey dirigi voluit. Ad hanc sedem primus episcopus vir sanctus et episcopatu dignus, ad regis instanciam, Beyn a domino Papa Benedicto Octauo tunc pontifice maximo, promotus est, et sic anno Domini millesimo vndecimo fundata est sedes episcopalis, que nunc est Abbirdonensis apud Murthlak.

Anno precedente, videlicet, millesimo sexto, fames et mortalitas per totum fere orbem inualuit, ut sepeliendum tedio viui adhuc spiritum trahentes obruerentur cum mortuis, ex. c.xij.

fol. 64. Rex iste Malcomus adeo liberalis erat, ymmo verius prodigalis, cum totius regni terras more priscorum possederat, eas omnes probis viris donauerat, nichil sibi retento preter regie sedis Scocie monticulum in Scona, quo reges amictu regali sedentes in throno, iudicia, leges et statuta solebant propalare, et sic necessitate coactus emolumentum aliquod sibi ad regia onera portanda prouideri peciit; sic quod plebicula imbecillis inde non grauaretur, quod ab omnibus tam plebe quam nobilibus approbatum est et concessum; et ideo cuncti nobiles cuiuscunque status annuunt, quod omnium terrarum ac heredum custodia domino regi per annos viginti remaneat, vnacum releuiis et maritagiis cuiuscunque principis et libere tenentis post decessum. Tandem apud Glammes, suis equitibus absentibus, rex cum paucis iter pro solacio faciens, proditorum tricies nimis plurium insidiatur. Magnanimus tamen rex in illos irrui; rex, proch dolor, in pugna wlneratus, per tres dies superuiuens, cruoris tandem profluuio, qui sisti nequeat, in mortem octagenarius ut supra resolutus est.

Idem Malcomus deca ter regnauit aristis :

In pugnīs miles victoriosus erat.

In vico Glammes rapuit mors libera regem.

Sub pede prostratis hostibus, ipse perit.

Abthani Gryni, iam dicti filia regis,
Uxor erat, Betolis nomine digna sibi.

Duncanus, ex Duncanò Crymyn Abthano et Beatrice filia Malcomi genitus, auctore in Yona sepulto successit anno Domini millesimo xxxiiij., imperatoris Conradi secundi decimo. Genuit autem iste Duncanus duos filios, ex consanguinea Suardi comitis Northumbrie, tempore avi sui, Malcomum Kanemore alias Canremorus, Latine Grossum Caput, et Douenaldum Bane. Cui Malcomus Donaldus rex et pater, sue coronacionis tempore, dedit Cumbrie regionem.* Hic rex erat cum suis et exteris multum pacificus; regnavit tempore breui, scilicet vi. annorum. Erat enim ei multum laudanda consuetudo semel scilicet omni anno regnum circuire. Innatum etiam ei fuit ut nullum unquam in regno inter nobiles insurgere passus fuit discidium, sed statim, illa audiens, concordiam reparavit, pauperum et oppressorum querelas libenter audiuit, et officialium exactiones compescuit; et licet a multis premonitus de prodicione, non tamen timuit; percussus tamen a Machabeda filio Finele latenter apud Boch Gosnanen vulneratus ad mortem, apud Elgyne delatus occubuit, et in insula Yona sepultus est: unde quidam metricè,

fol. 65.

Abthanus genuit Duncanum nomine natum,
Qui senis annis rex erat Albanie,
Luffuneg natus percussit eum Machabeda
Vulnere letali; rex apud Elgyne obit.

Machabeus siue Machabeda, regno proditorie suscepto anno Domini millesimo quadragesimo, regnavit annis xvij. In cuius regni anno primo nisus est extinguere filios Duncani, qui victoriam sperantes per annos duos in regno permanserunt, et quia paucos fautores habuerunt, Malcomus

* Anno secundo Duncani, Kanutus Danus, rex Anglorum, obiit, cui successit filius eius Haroldus qui quinque annis regnavit. Eodem anno obiit Robertus dux Normannie, cui successit filius eius Wilhelmus bastardus. Margin.

in Cumbriam et Douenaldus in insulas fugere consulitur : et Malcomus mediis Suardi comitis Northumbrie Eadwin adiit et ab eodem, tunc Anglorum rege Eduardo, filio Etheldreid, fratris Edmundi Irneside, benigne suscipitur, et secure custoditur, et cum eo quatuordecim annis permansit. Interim autem multi, tam emuli quam amici Malcomi, suadebant ei redditum ad regnum, inequali tamen sorte, emuli ut eum perderent, amici ut ipsum in regno sustollerent ; inter quos Makduff, Thanus de Fiff, maiori zelo dictum Malcomum ad regni restitutionem persuadebat, et ei continuo fideliter fauebat, propter quod odio

fol. 66. habitus cum Makabeda, minatus est ut bouis officium excerceret, collum sub iugo mittere compelleretur, et hoc cum juramento Machebeda affirmabat. Et licet minas huiusmodi Makduff pro tunc simulabat, perteritus ad municipium suum de Kennochequhy exiens a curia, expensas sumpsit et mare statim ascendit, et nauicula procellis quassata, vix vita comite, Angliam applicuit, et ibidem gratis ob Malcomi amorem recipitur. Sed de eius recessu Machabeda cercioratus, eum, dum fuit certificatus quod mare ascendit, insecutus est, et ideo reuersus omnia bona Makduff eschaetauit, terras eciam cum bonis confiscauit. Sed Makduff securus postquam Angliam apud Ramsore applicuisset, Malcomum sine mora adiit, et capto colloqui tempore Malcomum sic exorsus est, “ Regni nostri regimen, jam diu tua negligencia tardatum, suadeo ut redeundo assumes, nec de mea fidelitate diffidas, nam me pater tuus semper fidelem habuit, et licet multa jam sustinens obprobria et incommoda fui, sum, et vita comite, fidelis ero. Regni maiores tuo nomine michi fidem fecerunt, et tuum in adiutorium simul conjurati sumus, et scio quod tocus vulgi corda possides.” Malcomus, auditis sermonibus, corde multum gauisus est ; sed quia inimicorum suasionem ad idem persuasus est in dolum, vacillando prodicionem timuit ; quare caute Makduff temptauit, dicens, “ Amice carissime, quin fidelis es non ambigo, et ideo tibi et tuis sodalibus gratias omnimodas refero ; sed si, omni remoto obstaculo, me ad regni regimen reduceres, et coronam adeptus essem, quedam sunt immania flagicia ex natura me sequencia que me regnare non permetterent ; primum est de-

fol. 67. testande libidinis carnis voluptas, et si rex essem per nobiles obstru-
prum et adulterium suarum a regno deicerer ; melius mecum iudicans in

alieno degere regno, quam a primo suscepto a regnando dejici.” Makduff subridendo ait, “ Nuncquid nobilibus tuis, quorum nuncii fungor officio, apte est responsum, cum in regno optimas virgines et mulieres pulcherimas habere possis libite licet non licite, exceptis nobilium vxoribus et filiabus ; et si bene rexeris, dabit Deus gratiam ut castis nuptiis magnifice viuas, et ideo nobilibus qui pro te regnum et predia deseruimus filios, vxores, ac nostri generis nacionem, et vitam periculo exposuimus, et, si quod tuum est audaciter perfeceris, ponemus amplius in futurum ? tale non dabo responsum.” “ Vera sunt,” inquit Malcomus, “ que loqueris, sed caro adeo semper prona est quod ab hoc vicio refrenare non possum : sed ad huc multo vilius michi inest flagitium pre pudore tacendum, nec tibi quia amico celandum, secrete tamen reuelandum : fur enim sum, nam omne pulchrum et delectabile seu visu placens vehementer appeto, et non furari michi penitus est impossibile : ideo melius iudico hostiatim mendicare quam tanto scelere ut rex notari.” Cui Makduff, “ Verum est, quod quanto gradus altior, tanto debet esse virtutibus eximior ; sed lege divina mandatur, ‘ Non mechaberis ; non furtum facies : ’ Quicquid enim Deus mandauit possibile est, ergo tibi possibile est a furto et luxuria abstinere, cum eciam amplius dicat, ‘ Nemo temptatur super id quod potest [sufferre]. ’ Eciam rex continuo diuiciis habundabit, auro, argento, terris et possessionibus, lapidibus preciosis, et sicut carencia est causa appetitus, ita habundancia videtur esse causa sacietatis, et ideo obiectio tua quoad premissa friuola, quibus non obstantibus, regni regimen amplecti possis.” fol. 68.

Respondit rex, “ Grata sunt michi contra vicia predicta illa que preparas antidota, sed te de me quicquam latere nolo ; tertium facinus maximum est, infidelis sum, quod simulans promitto, hoc nuncquam obseruo ; et mallem simulando quemquam decipere, quam in aperto casu fortune committere ; sic enim est quod nulli verbo meo credere possis.” Hec audiens Makduff supra modum attonitus est, dicens, “ Ve nobis miserorum miserimis, quod saltem te sectari contendimus, virum ineptum, viciis deditum, et omni virtute destitutum ! Quid nati sumus ? Quid infortunii nobis accidit ? Vnum enim e duobus eligere oportet, aut injusto reipublice inuite tyranno seruire, aut tibi legio regi subdi, quod absit, cum confessus sis te libidinosum et furem, et quod omnium pessimum est,

falsum, subdolum, versutum, deceptorem. Eligo ut vter vestrum michi nuncquam dominabitur." Et vltius se continere non potuit, vbertim lacrimis genas rigabat, et pugnis cum immoderato gemitu collisis, flens, eiulans, borealem respiciens, ait, "Valeas, O Scocia, natale solum, pro perpetuo!" Absedente Macduff tristissimo quum intellexit rex eum in tantam perfidiam detestasse, revocavit, dicens, "Omnium virorum fidelissime, amicorum omnium gratissime, scias quod hec ad tuam probandam fidelitatem objeci, te temptans propter multos fictos amicos ante te redditum meum suadentes." Macduff ad hec multum gauisus, pedibus regis prouolutus, dixit, "Et si hec vera sunt que dicis, me de morte ad vitam reuocasti! Festina igitur et ne tardaris, et libera populum tuum."

fol. 69. Probatis hinc inde regis et Macduff condicionibus, rex Macduff amicis redditum nunciaturum remisit, ut se cauti in eius occursum et regni defensionem pararent. Ipseque rex ab Eduardo rege Anglie licencia impetrata, associato secum Siwardo Northumbrie comite, regni fines appropinquat, quos cum vix attigisset, audiuit regni populum inter Macduff et Machabedam in duas partes diuisum. Malcomus propterea cum suo exercitu festinans Macduff se conjunxit, et, hoc audito, multi Machabedam sequentes, eo relicto, Malcomus adhererunt, et extunc continue populus Machabede minuitur et exercitus Malcomi augetur; insperate etiam festino gressu Malcomus ipsum vltra montes vsque Lufannam insecutus, ubi repente leui bello transceptum, cum paucis resistantibus [interfecit] anno Domini millesimo quinquagesimo sexto, mense Decembri die quinto. Interim quidem de parentili Machabeti, audita eius morte, suum consobrinum, nomine Lulack, cognomine fatuum, ad Sconam ducunt et coronam sibi imponunt, credentes ex hoc eum sequi populum sicut regem; sed videntes quod nulli ad eum venerent aufugerunt ad Strabogy, ubi occiditur per Malcomum et sepultus est in Iona insula.

Prostratis ubique hostibus, et regno ad manum Malcomi^a prospere pacato, accessit ad eum dictus Thanus de Fiff, et pro suo fideli seruicio apud Sconam tria petiit et obtinuit: primum, quia regem in cathedrali dum coronatur poneret; secundum, quod in omni bello regio, ipse et he-

^a Malcolmus Canmor.

1042. Eduardus iij. pius sanctus rex Anglie. He rang xxiiij. zeris. R.

redes sui wangardiam haberent, et [id] est primum congressum contra hostes ; tertium, quod omnes de sua successione in futurum, pro subitanea et improuisa occisione, priuelegio gauderent legis Makduff, ubi generosus occidens soluendo viginti quatuor mercas ad Kynbote, et vernaculus duodecim, remissionem plenariam exinde reportarunt. Anno igitur Domini millesimo quinquagesimo septimo, et imperatoris Henrici quarto, Malcomus rex apud Sconam coronatur.^a

Anno Domini millesimo sexagesimo sexto obiit Eadwinus rex Anglorum, eorum dum viueret gloria, et dum moritur ruina. fol. 70.

Circa^b hec tempora Willelmus Normannie bastardus, accepto ab Alexandro Papa vexillo cum omnium benediccione, insulam, que Anglia est, inuasit propter causas sequentes. Quia audiens quod Heroldus Knotē Eadwini consobrini sui regnum vsurpasset, et quia procures regni erant inter se diuisi, primo, pro rupto federe simul pepigerant iuramento, quod ei tunc castrum de Droroberne, et post mortem Eadwini regnum Anglie sibi daturum firmavit Heroldus. Secundo, quod cum filiam suam adhuc impuberem duceret vxorem, promisit, quam ut quidam ferunt, exoculatam ab eo, et crinibus detruncatam, sic eam a se repudiatam ad patrem cum dedecore misit deturpatam. Tercio, quia pater suus Godwinus cognatum suum Etheldredum, cum pluribus Normannis et Anglis, proditorie apud Hely perimeret. Quarto, quod in dispectum sui, ipse Robertum archiepiscopum et Odonem consulem, cum omnibus Francis, de Anglia exterminasset. Hiis et aliis causis Willelmus in Angliam venit, et leui bello apud Hastingis Heroldum, pridie Idus Octobris, simul regno et vita priuauit, et ab Anglis princeps proprius suscipitur, et apud Westmonasterium ab Aldredo Eboracensi archiepiscopo coronatus est. Abhinc Angli sub magna calamitate degent, ut vix princeps de genere Anglorum esset in Anglia, sed omnes ad seruitutem et merorem redacti [fuissent], ita ut Anglicum loqui obprobrium esset, et ideo statuit ut in curia regis placitaretur lingua Gallica.

^a Anno Domini M.l., ut dicit Segebertus, claruit Marianus Scotus ; de Scocia ad Gallias veniens, Coloniae factus est monachus.

Ane trato^r kny^t conspirt to slay king Malcun. þe king beand w^t him hand for hand at the hunting, offerit him battell. þe kny^t refusit, sat on his kneis and askit mercie ; sa the king remittit him. R.

^b 1067. 14 d. Octobris. Coronam Anglie accepit. R.

fol. 71. **Margareta Sancta.** Eadgarus Etheling res Anglorum vndique turbari cernens, ascensa naui cum matre et sororibus in patriam reuerti tendit, sed procella contraria, ymmo nutu ut creditur Diuino, nauis a Scocie litus in sinu maris, quod nunc Passagium Regine dicitur, impulsa venit. Quod audiens rex Malcomus, apud oppidum suum de Dunfermling existens, exploratores sepe misit, et postremo propria visitans persona, et comperto quod Sancta Margareta de semine regali simul et imperiali discenderat, anno regni sui xiiij^{to}, tradente eam Edgardo Etheling fratre suo, eam cepit in vxorem, et ex ea genuit sex filios et duas filias, quorum nomina hec sunt,

NOMINA FILIORUM.

EADWINUS.

EADMUNDUS.

ETHELDREDUS.

EDGARUS.

ALEXANDER.

DAUID.

NOMINA FILIARUM.

MATILDIS, postea regina
Anglie.MARIA, postea comitissa
Banonie.

Circa annum Domini millesimum octuagesimum Northumbri, datis obsidibus, Malcomo regi adheserunt; cui ut bellum inferret, Willelmus Bastardus ex Normannia in Scociam misit Robertum filium suum, sed rediens nullo peracto negotio reuertitur, et Nouum Castrum super Tynam fundauit, et Malcomum regem in pace dimisit. Anno Domini millesimo octuagesimo sexto, Willelmus Bastardus^a describi fecit totam Angliam, in qua reperti sunt [ecclesie] xlv. millia [et] xvij., comitatus xxxvj., feodata militum lx. millia ij^cxv.

fol. 72.

Sancti Nicholai reliquie a Mirrea vsque Barrum transferuntur anno Domini millesimo octuagesimo sexto.

Cartusia in heremo fundatur per Brunonem, nacione Teutonicum ex

^a Villiem Bastard ves crownit 1057. He rang xxij. zeris.

Herden sayis, Ade ves the dochter of Villiem Bastard dwk of Normanny, and ves mariit on Steuen erl of Blais. R.

vrbe Colonia, literis apprime eruditum, Remensis ecclesie canonicum, seculum relinquentem, anno Domini millesimo octuagesimo quinto.

Anno Domini millesimo nonagesimo secundo, anno regis Malcomi trigesimo secundo, Willelmus Bastard anno regni sui xx., conquestor Anglie, obiit Rothomagi.

Dunelmensem ecclesiam cepit edificare Malcomus rex tercio Idus Augusti anno Domini millesimo nonagesimo tercio, secum in fundamento operis existente Willelmo episcopo eiusdem ecclesie et Turgoto^a eiusdem priore; et postea cum sibi quidam rebellantes castro de Alneilk inclusi essent, castrum ipsum obsedit; et quia inclusi omni sunt humano destituti ingenio, unus pre ceteris pericior, forcior et audacior, excercitum de castro adiit et regem inquit; requisitus de causa inquisicionis dixit, se castrum redditurum regi, et in sue fidei argumentum claves in hasta sua coram omnibus portauit. Quo audito, rex doli nescius, traditori incaute occurrit inermis; quem proditor armatus trucidauit, et latibula vicine silue festinanter est ingressus; sic quod rex strenuus ibidem obiit. Vulgariter ergo dictum est illum proditorem dictum Percy, quod Anglice sonat perforare oculum. Rex idem Malcomus dicitur apud Tynmounth primo humatus, multis annis postea per Alexandrum suum filium ad Dumfermling in Scociam delatus: cuius hec metra fol. 73. habentur,

Ter deca quinque valens annis, et mensibus octo,
Malcomus sanctus rex erat in Scocia.
Anglorum gladiis in bellis sternitur heros,
Hic rex in Scocia primus humatus erat.

Eadwardus regis primogenitus a Northumbris letaliter wlneratur, qui

^a Turgotus enim, qui cum Beata Margareta Scociam applicuit, quondam fuit prior de Durame, nunc vero confessor eiusdem regine. In vita Sancti Kentegerni sic recitatur, quod Turgotus, qui cum Beata Margareta Scotorum regina Scociam applicuit, olim episcopus Sancti Andree fuit, cuius nominis ethimologia ibi sic exponitur: Turgod, in Anglice, Valde Bonus dicitur Latine. Iste vitam Beate Margarete compilauit.

xvij. kalendas Decembris, anno prenotato, tercio die post patrem, apud Eadwardisley forestam de Jedwode fatis cessit, et sepultus est in ecclesia Sancte Trinitatis de Dumfermling iuxta patrem, ante altare Sancte Crucis.

Margareta Sancta, Spiritu Sancto sibi reuelante, mortem sponsi prophetauit, multis ante infirmitatibus ad mortem cruciata, confessione facta, et in ecclesia communione percepta, Deo se precibus commendans, animam reddit Saluatori suo xvj. kalendas Decembris, quarto die post mortem regis in Castro Puellarum; ex quo sanctissimum corpus, per posticum illud cum tanta familia nebulis miraculose obumbratum, insciis hostibus, vsque ad ecclesiam de Dumfermling absque obstaculo deferunt.

Etheldredus sepultus est in antiqua ecclesia Sancti Andree de Kilry-month sub arcuali testudine lateris chori australis; tercio natus Sancte Margarete.

Eadmundus, secundus filius, post mortem apud Montem Acutum in Anglia humatus requiescit.

fol. 74. Douenaldus Bane, frater Malcomi, eo statim mortuo, regnum inuasit, Castrum Puellarum circumcepit pro perdendis fratris et regiis filiis, sed Dei miraculo meritis Sancte Margarete oculos habens, dum sanctissimum eius corpus per posticum portaretur non vidit. Sed Eadgarus, Eithling proles, pre timore clam in Anglia custodiuit. Iste Douenaldus sex annis regnauit; et veniens ex Anglia Duncanus, filius regis Malcomi, dictus nothus, a Willielmo Rufo militaribus insignitus, patruum Douenaldum Bane fugauit, et in regem susceptus. Qui dolo Douenaldi, auxilio comitis de Mernis nomine Malpedir, apud Monathechin alias Monythyne cesus est, et in Iona insula sepultus. Douenaldus iterum regnum inuasit, et per tres annos et sex menses regnauit, vsque dum per Edgarum interfectus est.

Edgarus,^a patruo Douenaldo in regno successit, anno Domini millesimo nonagesimo octavo; Henrici imperatoris quadragesimo.^b Nouem annis et tribus mensibus regnauit, et regnum in pace gubernauit.

^a King Edgar pat out the ene of Donald and geldit him. He wes honestlie sustenit lang eftir. He slew the prince, Edgarus son, sa he wes put to ane crewall deid. R.

^b x. anno Vilelme Ruffus rex Anglie. R.

Cisterciensis ordo incepit, et abbacia Cistercii fundata est in diocesi Cabelonensi, anno Domini millesimo nonagesimo nono : vnde versus,

Anno milleno centeno quo minus vno,
Sub patre Roberto cepit Cistercius ordo.

Consilium apud Claremontem celebratur, in quo Urbanus Papa decreta renouat et confirmat. Statutum est in eodem consilio ut hore nostre Domine diebus singulis dicerentur, et in Sabatis eius officium solempniter celebraretur, et multe sunt cause quare Sabatum dedicatur Marie.

Urbanus Papa celebrato consilio secundo Turonis pene totum Occidentem provocat in subsidium Terre Sancte, anno Domini millesimo nonagesimo nono, et incitati multi, videlicet, ab Hispania, et prouincia Acquitania, Britannia, Scocia, Anglia, Normannia, Francia, Lothoringia, Burgundia, Germania, Longobardia, Tuscia et Apulia, et ab aliis diuersi mundi partibus, virtute et signo Crucis signati et armati, vltum ire parant iniurias Dei. Et hec sunt nomina ducum in expedicione. fol. 75.

EXPEDICIONIS IN TERRAM SANCTAM DUCES.

GODEFRIDUS.

EUSTACHIUS.

BALDWINUS.

ANCELMUS DE RIBODMONTE.

BALWINUS, comes Montensis.

ROBERTUS FLANDRENSIS.

STEPHANUS, comes Blesensis.

HUGO, Magnus, frater Philippi, regis Francorum.

ROBERTUS, comes Normannorum, frater regis Willelmi bastarde regis.

RAYMUNDUS, comes Sancti Egidii.

BOIAMUNDUS, dux Apulie.

TANCHREDUS, nepos eius.

Hannarus Podiensis episcopus eis consilio et doctrina, vsque captam Anthiochiam, plurimum proficuus fuit.

Petrus Heremita expeditioni, vsque captam Jerusalem, multum vtilis fuit. Nuncquam tot gentes in vnam concordarunt vnanimis sententiam : estimantur qui Jerosolimam pergebant sexagesies centum millia bellatorum.

Godefridus, filius Eustachii comitis Bonnoniensis, qui ex Karolo Magno maternam duxit originem, hic electus est in Jerosalimorum regem.

Trinitatis ordo incepit anno Domini millesimo nonagesimo septimo.

Matildis, senior filia beate Margarete, per Edgarum regem et fratrem Henrico cognomine Bewclerk datur uxor, quam Sanctus Anselmus Cantuarie archiepiscopus die Sancti Martini consecrauit et iniunxit.

fol. 76. Maria, secunda et junior filia, Eustachio juniore comiti Bononie, fratri Godefredi et Baldwini regum Jerusalem, nuptui traditur per Edgarum regem et fratrem predictum. Qui Edgarus,^a postquam in pace bona regnum nouem annis et tribus mensibus rexisset, apud Edinburghe sexto idus Januarii vitam finiens, in Dumfermling apud maius altare tumultatur : de quo dicitur versus,

Trimensis Edgarus regnauit ter tribus annis ;
Rex Edinburgo fertur obiisse probus.

Alexander,^b dictus le Fers, frater Edgardo in regnum successit, anno Domini millesimo centesimo vno. Dicitur autem le Fers propter historiam sequentem. Patruus dicti regis Alexandri comes de Gowry, ut moris est, in baptismo dedit ei terras de Lyf et Inuergoury ; unde factus rex, apud Lif regale cepit edificare palaicum. Et tunc ecce quidam satellites de Mernes et Morauia de nocte infra ambitum dicti palatii capere assilierunt, et illis postes frangere conantibus, cubicularius Alexander Caron regem callide per latrinam eduxit, et apud Inuergoury liburna ascensa

^a Anno iij. Edgari Willelmus Rufus Anglie rex in Noua forresta venando sagitta a quodam milite occisus est. R.

^b Couper, an. 1007. R.

australes partes Scocie petiit, et collecto grandi exercitu, quia Dominus in eius periculo presidio affuit, gratus Deo monasterium de Scona fundare cepit, et dictis terris de Lif et Inuergoury dotaui, hostesque usque aquam de Spey fugauit, qui trans ripam conglobati ad bellum properant, sed nimium innundante aqua dissuasum est regi eam euadari donec minueretur aqua. Rex tamen, visis proditoribus, ira commotus, dato vexillo dicto Alexandro Caron, quem nouerat magnanimum, et sic hii duo vadum pretemptant, exercitus sequitur, ac inimici, viso regis vexillo displicato, in fugam precipites dilabuntur; et ab hinc dicto Alexandro et suis heredibus vexilliferis perpetuo datur terra. Sed quia prefatus vexillifer infeodatus Alexander Caroñ in gladiatorio ludo Anglico manum amputauit, reliquit sibi et suis hoc nomen Scrymsour. Idem fol. 77. Alexander rex regnare cepit anno millesimo centesimo septimo, et imperatoris Henrici quinti anno primo, cui nupsit Matildis filia Matildis bone regine Anglie, et regnauit annis xvii. Hic rex Cursum Apri Sancto Andree dedit.

Scona per dictum regem Alexandrum fundatur, et in eius mandato illius ecclesia Turgoto Sancti Andree episcopo, magna cum solempnitate et totius regni populi concursu dedicatur, anno Domini millesimo centesimo decimo quarto;^a cui prefertur in priorem Robertus canonicus Sancti Oswaldi in Anglia de Nostellis.

Emonia insula seu monasterium, nunc Sancti Columbe de Emmonia, per dictum regem fundatur circa annum Domini millesimum vigesimum quartum miraculose. Nam cum idem nobilis rex transitum faciens per Passagium Regine, exorta tempestas valida, flante Africo, ratem cum naucleris, vix vita comite, compulit applicare ad insulam Emoniam, ubi tunc degebat quidam heremita insulanus, qui seruicio Sancti Columbe deditus, ad quamdam inibi capellulam tenui victu, utpote lacte vnus vacce et conchis ac pisciculis marinis contentatus, sedule se dedit, de quibus cibariis rex cum suis, tribus diebus, vento compellente, reficitur. Et quia Sanctum Columbam a iuventute dilexit, in periculo maris, ut predicitur, positus, vouit se, si ad prefatam insulam veheretur incolumis, ali-

^a 1114. þe walter of Temese wes that ane barne nicht waid throw the walter in ony pairt.

quid memoria dignum ibidem facere, et sic monasterium ibidem construxit canonicorum et dotauit : vnde quidam metricè scripsit,

fol. 78. M, C, ter, I bis et X, literis a tempore Christi,
Emon, tunc ab Alexandro fundata fuisti
Scotorum primo. Structorem canonicorum
Transferat ex ymo Deus hunc ad austra Polorum.

Matildis regina Anglie, dicta bona, et soror dicti regis Alexandri, anno Domini millesimo centesimo vigesimo quarto, et regni Alexandri undecimo, obiit kalendis Maii, et sepulta est in Westmonasterio : de qua versus,

Prospera non letam fecere, nec aspera tristem :
Aspera risus ei, prospera terror erant.
Non decor efficit fragilem, non sceptrum superbam :
Sola potens, humilis ; sola pudica, decens.
Maii prima dies, nostrarum nocte dierum
Raptam, perpetuam fecit inire diem.

Rex predictus Alexander, ante suum obitum quatuor mensibus, Robertum priorem de Scona in Sancti Andree episcopum eligi fecit, et anno Domini millesimo centesimo vigesimo quarto, octauo kalendas Maii, obiit apud Striueling, et in Dumfermling sepultus est, die Sancti Martini, prope patrem et matrem.

Regis Alexandri^a regnum durauit aristis
[Quinque bis et septem, mensibus atque tribus.]
In Scocia tota postquam pax summa vigeat,
Fertur apud Striueling mors rapuisse virum.

Anno Domini millesimo centesimo vigesimo primo Rauf, episcopus de Durehame, edificauit castrum de Northhame.

^a Cambuskeneth. Alexander primus rang xvij. seris, iij. monethes, xiiij. dayis. He decessit in Strathleth, and buriit in Dumferlen.

Ordo Premonstracensis, autoritate Calixte Pape, instituitur per Norbertum anno M^{mo}.c.xix.

Sibilla, illustris regina Scocie, uxor regis Alexandri, filia Henrici Beuclerk regis Anglie, apud Lochtay cellam canonicorum de Scona obiit anno Domini M^o.c.xxij.

Ordo Templariorum hoc tempore incepit.*

Ricardus Scotus, Sancti Victoris canonicus Parisiensis, qui in libris et tractatibus ecclesie sancte multum profuit, floruit enim tempore Hugonis de Sancto Victore.

Nota quod mortuo imperatore, Matildis regis Henrici filia, ad Angliam ad patrem rediit, qui eam uxorem Gaufrido comiti Angaue dedit, que sibi peperit filium nomine Henricum, qui postea rex Anglie fuit. Vnde rege defuncto Henrico, et honorifice [apud] London sepulto, inuasit regnum Anglie Stephanus comes Bononie, nepos eius ex parte sororis, xj. kalendas Januarii coronatus est. In cuius coronacione pax obliuiscitur diu quia in suis diebus pacem non habuit. Vnde super hoc Gaufridus comes Andigaue indignatus, parum tamen profuit. Daud igitur rex Scotorum, non ferens exheredacionem imperatricis Matildis nepotis sue et filii eius, Angliam cum magno exercitu intrat, Northumbriam ac Cumbriam vastat ex parte orientali usque ad flumina These et Esk, et usque ad Rercors ex parte occidentali; vnde nobilibus Anglie congregatis, bellum commissum est apud Allirtoun, in quo multis ex vtraque parte occisis, tandem magna multitudine Anglorum perempta et captiuatis, alii in fugam conuersi sunt: vnde pro captiuorum redemptione rex Daud recuperavit Cumbriam et Northumbriam, et hoc circa festum Omnium Sanctorum. In estate sequenti intrat rex Daud, pertransiens

* 1118. Erant destructi, 1311.

1118. þe ordor of Templeris begane. þai rang 184.

þe maister or hedesman of thame ves brynt at Pares.

At that tyme the secund Baldwinus ves maid kyng of Jerusalem. 1311. þe Templeris ves distroyit. 1302. Joh. Maior.

1140. Ordo Hospitalis sancti Johannis Baptiste Jerosolyme cepit autore Sultone rege Iherosolymitano.

1139. Johannis de Temporibus moritur annorum 361. Caroli Magni armiger fuit.

1190. Ordo Teutonicorum militum ves confermit. R.

flumen Thesam cum suo exercitu, cui occurrit exercitus Anglorum ubi bellum Stanthard est commissum, in quo victi sunt Scoti multis captis et occisis. Comes tamen Morauensis, Anegus nomine, cum gente sua occisus est a Scotis. Vnde et pax inita est inter regem Daud et regem Stephanum, sic quod Northumbria Stephano redderetur, et Cumbria pro rege Daud maneret. Sed ista pax diu non durauit, post multa hinc inde spolia ex vtraque parte Stephano in Dunelmo manente, et Daud in Nouo Castro, pax facta est per Matildem Stephani sponsam, filiam Marie sororis Daud regis, hoc pacto, quod Henricus filius Matildis imperatricis homagium faceret pro Huntyn-toun regi Stephano, et cum hoc haberet Northumbriam perpetuis temporibus. Qui Henricus missus a matre ad suum auunculum Daud regem insignitus est militaribus armis, ea conditione quod nunquam a Scocia repeteret terras tunc habitas. Hoc tempore Daud muros ciuitatis Carleolis reparauit, et arcem fortissimam construxit.

fol. 79. Daud, filius Malcomi et Margarete junior, Alexandro fratri suo successit anno Domini M^o.xxiiij^{to}, et imperatoris Henrici quinti xviiij. Erat enim in religione Domini pius, in elimosinis largus, in ampliando regno strenuus, et omnium morum et virtutum honestate preclarus, et, ut breuiter dicam, omnibus virtutibus emicuit floridus. De fratribus refert Willelmus, neque vero vncquam in acta historia relatum est tante sanctitatis; tres fuisse pariter reges et fratres, materne pietatis nectare redolentes, nec preter victus parcitatem, elimosinarum copiam, oracionum assiduitatem; ita domesticum regibus vicium euerunt, vt nuncquam femina in eorum thalamos nisi legitimas uxores esse.

Matildem filiam heredemque Walteri comitis Hundyntoune, antequam rex fuerat, duxerat uxorem, tradente rege Anglorum marito Matildis bone sororis prefati Daud regis. Hic rex Daud bellum habuit contra Stephanum regem Anglie; qui inuasit regnum Anglie, et Northumbriam et Cumbriam sibi subjugauit. Tandem inter eosdem apud Dunelmum est concordatum ad instanciam Matildis regine Stephani, neptis regis Daud ex sorore Maria, vt Henricus filius regis Daud homagium faceret regi

Stephano pro comitatu de Hundingtoun, et comitatum Northumbrie libere possideret. Henricus, regis Daud filius, comes Huntyntoun et Northumbrie vxorem duxit Adam filiam Willelmi senioris, sororis Willelmi junioris comitis de Warenn, et sororem comitis Roberti Legecesterensis, et Walranni comitis de Melent, cuius mater fuit soror Rodulphi comitis de Perona, regis Francorum Ludouici consanguinea, ex qua suscepit tres inclitos filios. Anno xvij. regis Daud natus est suo primogenito Henrico nomine Malcomus, cognomine vero Virgo, rex futurus, et anno sequente alius filius Daud, qui postea fuit comes de Huntyngtoun et de Garwicht, et anno xx. Willelmus, rex eciam futurus, nati sunt. Genuit eciam idem princeps Henricus totidem filias ex uxore sua predicta Ada, scilicet, Adam, que lege conjugii tradita est comiti Holandie Florentino: secundam, Margaretam Conano duci Britannie comiti de Richmonth nuptam, ex qua genuit filiam nomine Constanciam Gaufrido, comiti Andigaue, fratri regis Anglie Richardi Primi, disponsatam, de qua Gaufridus genuit filium nomine Arthurum, postea in mare mersum, vnam eciam filiam, Aleciam nomine, que a Petro Manclerk concepit et peperit filium, nomine Johannem, postea ducem Britannie, et aliam filiam nomine Alienoram, que cum Arthuro fratre in mare periit. Tercia filia Henrici comitis vocata est proprio suo nomine Matildis, que eodem anno cum patre in florida obiit iuventute, anno Domini M^oc.lij. Repertum tamen fuit, ut scribit autor in antiquo rotulo, ipsum in bello de Cothon occisum; in quo rotulo hec sunt metra,

Hic Henricus erat natus regis quoque Daud,
 Quem rex is Daud ex Matilda generauit.
 Heres qui fuerat Huntyntoun comitatus,
 Cuius sic esset, si posset viuere, natus,
 Qui bello moritur de Cothon; sed sepelitur
 In abbacia nomine Calcouia.
 Hec Matilda datur de Sanlaze, que tumulatur
 In Scona; cuius templum bustum tenet huius.

Hic Henricus adolescens speciosissimus, omnibus amabilis, et omni peditus virtute, cum Scotorum simul et Anglorum luctu et eiulatu moritur, et in monasterio de Calco sepelitur.

fol. 81.

Matildis regina, viri sui Daud anno septimo moritur, et in Scona sepelitur.

Anno vij. regni Daud, Matildis uxor eius mortua apud Sconam sepulta est. Et anno eodem Angusius comes Morauiensis apud Strucathrow cum sua gente peremptus est a Scotis. Item eodem anno Johannes de temporibus, armiger Caroli Magni, etatis sue anno ccc.lxj. obiit.

Monasterium Sancte Crucis per Daud regem fundatur anno Domini millesimo centesimo xxvij. prope Edinburghe.

Monasterium eciam de Calco per eundem.

Monasterium eciam in Reualle, ordinis Cisterciensis, idem rex Daud fundavit anno Domini M^oc.xxxvj.

Monasterium de Melros idem rex Daud fundavit anno Domini M^oc.xxxvj. de cuiusquidem fundacione habentur hec metra :

Anno milleno, centeno, ter quoque deno,
Et sexto Christi, Melrois fundata fuisti.

Glasguensem ecclesiam dictus rex Daud eodem anno fecit dedicari.

Monasterium de Newbotile predictus rex Daud fundavit anno Domini M^oc.xl. Hic rex Daud Sanctissimus, pudicus et prudens, postquam regnum annis xxix. et vno mense rexisset, anno Domini M^oc. quinquagesimo tercio, nono kalendas Junii dominica ante Ascensionem, apud Carlile moritur, et apud Dumfermling sepelitur : cuius hic versus,

Bis deca rex annis Daud fuit atque nouennis
In Scocia, caute prouida prospiciens.
Postquam castellis regnum muniuit et armis,
Rex Carleuilla fertur obiisse senex.

Malcomus, filius Henrici comitis Northumbrie et Huntyntoune, filii

regis Daud, eidem Daud auo suo puer xiiij. annorum successit anno Domini M^oc.liii., et imperatoris Frederici primo, et coronatur apud Sconam. Floruerunt tunc temporis Petrus Lombardi Parisiensis episcopus hoc tempore floruit, qui librum Sententiarum studiose compilauit, cuius contemporaneus fuit Petrus Commestor, qui scolasticam composuit historiam, et multa laudabilia opuscula carminum in laudem beate Virginis composuit.

Si fieri possit quod arene, puluis et vnde,
Vndarum gutte, rosa, gemme, lilia, flamme,
Ethera, celicole, nix, grando, sexus uterque,
Ventorum penne, volucrum, pecudum genus omne,
Et lapides, montes, canualles, terre, dracones,
Lingue cuncta forent; depromere minime possent
Que sis, ve quanta, virgo regina Maria.
Que tua sit pietas nec litera ve dabit etas.

fol. 82.

Hic rex Malcomus, regi Henrico, dicto Bewclerk, suorum pecunia dicti regis Anglie Henrici corruptorum [instinctu], inconsulto fratri suo Wilhelmo et proceribus Scocie, sursum reddidit, cui rex Anglie comitatum de Huntynthouse restituit. Hic rex castitatem vouit, et virgo vsque mortem permansit.

Sumerledus, regulus Ergadie cum rege Malcomo per xij. annos rebellis extitisset, tandem cum maxima classe et exercitu de Hibernia apud Renfreu depredaturus applicuit, cui occurrentes compatriote illius patrie eum interfecerunt, et filium suum similiter Gillecolanem cum maxima populi multitudine.

Thomas archidiaconus Cantuariensis, per industriam Theobaldi archiepiscopi factus est Henrici regis cancellarius.

Adrianus Papa et Robertus canonicus de Scona, Sancti Andree episcopus, obierunt anno Domini M^oc.lxx., post cuius Pape mortem inter cardinales ab inuicem in eleccione futuri pontificis diuisos maximum scisma ortum est: nam quidam elegerunt Rainaldum cancellarium, qui Alexander Papa dictus est; alii elegerunt Octouionum.

fol. 83. Monasterium de Cupro, in Anguse, fundauit dictus Malcomus rex ad instanciam Sancti Walteui, Abbatis de Melrois, anno Domini M^oc^olxiij. Eodem anno Cantuarie archidiaconus Thomas, ob dissensum consuetudinibus regis Anglie Henrici, exulabat apud Pontiniacum, et ab Alexandro Papa ibidem receptus est.

CONSUETUDINES PRO QUIBUS OCCUBUIT SANCTUS THOMAS.

Prima, quod non appellaretur ad sedem Apostolicam super aliqua causa nisi de licencia regis.

Secunda, quod non liceat archiepiscopo vel episcopo exire de regno et venire ad vocacionem Pape nisi de licencia regis.

Tercia, quod non liceat episcopo excommunicare aliquem qui teneat de rege in capite sine licencia regis, vel terram ipsius, vel suorum officium supponere interdicto.

Quarta, quod non liceat episcopo cohercere aliquem de perjurio vel fide lesa.

Quinta, quod clerici traherentur ad secularia iudicia.

Sexta, quod rex et seculares tractarent causas de decimis et ecclesiis.

DE MORTE REGIS MALCOMI.

Anno Domini M^oc^olxv., quinto idus Decembris, feriarum v., cum regnasset annis xij., mensibus septem et tribus diebus, mortuus est. Post cuius mortem clericus regi familiarissimus ad regis sepulcrum in Dumfermling, ad quod a Jedworcht, vbi diem clausit extremum, honorifice portabatur, excubans sompno arreptus vidit regem regalibus ornatum, jocundum et hilarem, albis indutum sibi astare, et metrice, ut sequitur, dialogice respondere :

CLERICUS.

Rex olim quid agis ?

Cur sic, care, taces ?

Cur tenet yma caro ?

Torqueris, vel ne ?

REX.

Seruus quondam modo regno.

Pro me loquitur mea vita.

Spiritus alta petit.

Non torqueor, ymo quiesco.

Que tibi pena fuit ?	Sors grauis ante necem.
Quis tibi, care, locus ?	Paradisus nescia pene.
Cur candet vestis ?	Necem virgo subii.
Eger eras quondam ?	Jam bene conualui.
Cur te perdidimus ?	Ut sancti me reperirent.
Quid tibi displicuit ?	Tantus in orbe dolus.
Quando reuerteris ?	Demum cum iudice summo.
Scocia te planget ?	Non modo, sed noviter.
Que fuga ? quidue times ?	Ne pristina secla reuisem.
Quidque tuis mandas ?	Perpetuo valeant.

EPITAPHIUM EIUDEM.

Inclitus in Scocia regnauit Malcomus rex
 Bis senis annis, mensibus et septem.
 Non satis in regno jam tunc pax firma vigeat ;
 Fertur apud Jedworcht rex sine labe mori.
 Quatuor hii reges jam tunc in pace sepulti,
 In tumba residet, rex vbi Malcomus.

Willelmus regi Malcomo fratri in regnum successit, qui tunc erat comes Northumbrie, et apud Sconam concordii et communi consensu coronatur anno Domini M^oc^olxxvj., et in vigelia natiuitatis Domini per Richardum Sancti Andree episcopum innungitur, et propter eius laudabilem vitam, justicie equitatem, et actuum probitatem, dictus est Leo justicie.

Fredericus primus imperator hostiliter inuasit partes secundi antipape, scilicet Widonis Fremensis. Romam veniens, eundem scismaticum, et ipse scismaticus, in ecclesiam Sancti Petri, vi et manu armata, intrusit, et pestis mortifera populum eius redeuntem inuasit, et primates quosdam extinxit. fol. 85.

Gregorius primus episcopus Dunkeldensis obiit anno Domini millesimo centesimo sexagesimo nono, et regis Willelmi capellanus Ricardus consecratus est in episcopum Dunkeldensem, in vigelia Sancti Laurencii, in ecclesia Sancti Andree per Richardum episcopum eiusdem, et liber-

auit ecclesiam de Abircorne mense sue a jure patronatus Johannis Aua-
nele, et obiit apud Crawmonde, [et] sepultus in insula Sancti Columbe
anno Domini M^oij^o decimo.

Thoma Cantuariensi archiepiscopo exulato, in eius odium anno quo
supra lxi. Henricus rex Anglie fecit filium suum Henricum coronari et
inungi per Rogerum Eboracensem archiepiscopum, propter quod Alexan-
der Papa tercius suspendit officio episcopali Rogerum Eboracensem
archiepiscopum, Hugonem Dunelmensem, Gilbertum Londoniensem,
episcopos.

Rogerus Eboracensis archiepiscopus Pape Alexandro tercio, falso sug-
gerens, legacionis priuilegium super ecclesiam Scoticanam impetrauit, cum
quo pompose venit ad castrum de Northehame, mandans clero Scocie
illum cum honore ut legatum suscipere, aut sibi cognoscerent diuinum
officium sequestrandum; clerus Scocie elegit ad respondendum Angel-
ramum archidiaconum, regis Malcomi olim cancellarium, postea in Glas-
guensem episcopum electum, die dominica; et in sequenti sabato in pres-
biterum ordinatum Salamonem decanum Glasguensem, et Valterum
priorem de Calco, per quos cum archiepiscopo est aliquamdiu disputa-
tum, donec a Scotis ad Papam est appellatum; coram quo astantibus
pomposis procuracioribus archiepiscopi, dictus Angelramus per prefatum
fol. 86. Papam Alexandrum tercium in Glasguensem episcopum est consecratus,
ad maximam Anglorum confusionem et Scotorum laudem.

Matheus archidiaconus Sancti Andree ad ecclesiam Abirdonensem in
episcopum est electus anno Domini M^oc^olxxij. et quinto kalendas Aprilis
in passione Domini consecratus.

DE VITA ET PASSIONE SANCTI THOME.

Thomas in iuventute sua valde fuit omnibus graciosus, sed cum vidis-
set in curia regis Anglie multa geri, que pietati et castitate contraria
erant, curiam dimisit et Theobaldo archiepiscopo Cantuariensi se com-
misit; et contra Anglorum barones multis ecclesie aduersitatibus fide-
liter dimicans multociens Romam adiit, et omnia negocia fideliter ac feli-
citer expediuit, vnde archiepiscopus Cantuariensis eum archidiaconum
fecit. Cum idem archiepiscopus cerneret quod rex Anglie Stephanus

satis ecclesie noxius decessisset, et Henricus in regnum adhuc nimis iuuenis successisset, timens ne ex impetu sue iuuentutis et prauorum hominum consiliis ecclesiam grauius fatigaret, fecit sua industria beatum Thomam cancellarium regis, ut honestate et prudentia sua malignorum hominum seuciam superaret; qui regi tantum placuit, quod post decesum archiepiscopi, eum licet renitentem, suasu tamen regis et vnus cardinalium promoueri procurarunt. Statim autem ut in episcopum consecratus est, mutatur in virum alium, nam lectioni et orationi semper intendens, cilicio et jejuniis carnem suam intollerabiliter cruciens, ita sanctitatem suam subtiliter occultabat, quod sub honestate vestium apparatu domiciliorum et vtensilium ac vultus hilaritate non ab hominibus sed Deo mercedem merebat; quod inuidens Diabolus regem in odium incitauit, vt rex primo quod noluit subscribere constitutiones prescriptas et illis consentire, primo eum et totam cognacionem exilio dampnauit, et a Pontiniaco, vbi ipse per Papam est commendatus, mediis regis Anglie est eiec- fol. 87.
tus per abbates ordinis Cisterciensis. Deinde ad Ludouicum regem Francie se contulit et benigne receptus est, donec septimo exilii anno pace reddita, rediret; et quia Papa episcopos Anglie rege contra sanctum fauentes excommunicauit, mandatur sancto ut ecclesie sue non exiret, et quia nec vi nec blanditiis flecteretur, milites regis, tricesimo die regressionis eius ab exilio, sanctum Dei in ecclesia sua inuadunt et crudeliter interfecerunt. Et cum ex more pro sepultura pontificalibus indueretur, inuenerunt corpus eius cilicio, pediculis et vermibus referto, involutum, ipsaque femoralia vsque ad poplites celicina. Cuius corpus cum vellent maledicti milites in paludem projicere vel patibulo suspendi, clerici et religiosi sepelierunt ante altare Sancti Johannis Baptiste sepulcro marmoreo, vbi multis claret miraculis. Nomina hiis versibus habentur.

Richardus Pecto, necnon Moruelus Hugo,
Willelmus Traci, Reginaldus filius Vrsi,
Thomam martirium fecere subire beatum.
Anno milleno centeno septuageno,
Anglorum primas corrui ense Thomas. .

Henricus junior filius surrexit in patrem Henricum regem Anglie anno Domini millesimo centesimo septuagesimo tercio. Quia ex quo erat coronatus dixit se regnare debere, et extunc multo tempore non recessit gladius de familia sua, videlicet regis Anglie.

fol. 88. Willelmus rex Scocie, anno Domini M^oclxxiiij., postquam in Angliam exercitum duxisset, et cepisset Appilbiam, et Wamerlandiam sibi subjugasset, Northumbri nummis pacem impetrarunt. Deinde burgum sub mora cepit, et postmodum vastata Cumbria, Northumbriam depopularet, [et] apud Alneweik excubaret, exercito in depredacione patrie disperso, ipsis ignorantibus, tercio idus Julij capitur et abducitur; propter quod frater eius junior Daud se in Scociam transtulit, et Willelmus per regem Henricum seniore in Normanniam transportatur. Sed circa festum Purificacionis beate Virginis, labore Richardi et Richardi Sancti Andree et Dunkeldensis episcoporum, in regnum suum redire libere est permissus, traditis pro liberacione sua et pace in futurum seruanda castris Roxburgh, Berwic, Puellarum, et Striueling, anno Domini M^oc.lxxv.

Anno precedenti, obiit Angelramus episcopus Glasguensis in die Purificacionis nostre Domine; et eciam Ancelmus primus abbas de Kinlos in Morauia, cui successit Nerijs monachus de Melros. Eodem anno obiit Osbertus primus abbas de Jedwode, cui successit Richardus eiusdem domus cellerarius. Eodem eciam anno M^oc.lxxv. Jocelinus abbas quartus de Melros ad episcopatum Glasguensem est assumptus, et de mandato domini Pape Alexandri est in episcopum consecratus in Clarewalle, per dominum Eskilum Lundensem archiepiscopum, sedis apostolice legatum, et tocius Dacie primatem.

Monasterium Dulcicordis ordinis Cisterciensis et fratrum minorum de Dundee fundauit Diuorgilla, filia Alani domini de Galwidia.

Fedoricus imperator, de iniurijs Alexandro Pape illatis satisfecit et scisma abiurauit anno M^oc.lxxiiij. Ricardus episcopus Dunkeldensis et Ricardus episcopus Sancti Andree et Ada comitissa mater Willelmi regis, que fundauit monasterium monialium de Hadynton, obierunt: Cui Ricardo Dunkeldensi episcopo successit Cormacus, cuius contemplacione Willelmus rex dedit sibi et ecclesie sue terras de Dalguss, decimam de cana regis de prebenda de palacijs, et de brasio de regijs

dominiis ac maneriis pertinentibus ad abbaciam de Dunkelden, et obiit fol. 89.
circa annos Domini mille centum septuaginta quatuor; cui successit
Valterus vt in sequenti latere. Et similiter obiit Gafridus abbas de
Dumfermling.

Walterus de Bidone cancellarius regis electus est in episcopatum
Dunkeldensem anno Domini M^o.lxxviii.

Johannes cognomine Scotus nacione Anglicus ad episcopatum Sancti
Andree est electus, sed rege Willelmo eius eleccioni dissencienti Hugo-
nem capellanum suum in episcopum consecrari fecit. Consilio de
Northampton in Anglia habito, et conuenientibus tam Anglie quam
Scocie prelatis, Rogerus Eboracensis episcopus proposuit ecclesiam Scoti-
canam subijciendam sue ecclesie Eboracensi; ad quod ex arrupto Gil-
bertus postea camerarius regis, deinde episcopus Cathanensis respondit,
ecclesiam Scoticanam liberam instruxisse Anglos in fide, et illam partem
Anglie borealem a Themense fluuio occupasse, vnde versus,

Quod justum est petito, si vis gaudere petito.

Et pro se, prelatis minime consultis respondit, " Si omnes prelati
regni consenciant, ego dissencio subieccioni ecclesie Scoticane ecclesie
Anglicane, et hic Dominum Apostolicum, cui immediate subjecta est,
prouoco, et si oportuerit me pro eadem mori, hic caput ensi submitto.
Nec vlterius dominis meis hic prelatis censeo, nec eciam consensio; quia
honestius est ineptum petatum negare, quam longos terminos dare; quia
minus decipitur, cui celerius negatur." Hiis dictis, omnes laudabant
clericum, et Rogerus Eboracensis archiepiscopus hilari pretenso vultu
assurgens, et manu dextera caput Gilberti contrectans, voce risibili as-
tantibus dixit, " Ex pharetra propria non venit ista sagitta." Et sic fol. 90.
Anglis cum confusione recedentibus cessauit consilium.

Consilium Lateranense celebratur per Alexandrum Papam, anno pre-
dicto, in ecclesia que dicitur Constantiniana, quinto Idus Marcii, ponti-
ficatus sui anno vicesimo.

Reinaldus primus abbas de Arbrocht hoc anno obiit, et Ailfridus
abbas secundus de Newbotile.

Willelmus rex, et Dauid comes de Huntingdone, cum magno exercitu exierunt in Morauia contra Mackwilliam qui dicebatur Duncanus Bane, qui fuit Willelmi filii Duncani bastardi, qui filius erat Malcomi Khanmore regis et viri Sancte Margarete. Qui Mackwilliam totam Morauiam detinens, magnam partem regni cedibus et incendiis occupauerat; et postquam commisso conflictu contra eum per exercitum regis capitur, capitale ceditur, et illud regi presentatur in mora vulgariter dicta Margarby prope Morauiam ij. kalendas Augusti, feria vj.

Alexis ecclesie Romane subdiaconus de facto ecclesie Sancti Andree cogniturus, cum Johanne electo, rege Willelmo vix permittente, intrauit anno Domini M^o.lxxx. ; quid autem inde factum est in libris de episcopis Sancti Andree videbis.

Glasguensis ecclesia et sedes per Jocelinum episcopum dilatatur, et Kentigerni ecclesia innouata et reedificata magnificatur, anno Domini M^o.lxxxj.

Alexander Papa tercius, eodem anno et sui pontificatus xxij. kalendas Septembris obiit, cui successit Lucius tercius, qui fuit prius Humbaldus Ostiensis episcopus.

Columbe, Patricii, Brigide sanctorum reliquie requiescunt vno cumulo, in Hibernia; de quibus hii sunt versus,

fol. 91.

Tres sunt in Duno, tumulo cumulante sub uno
Brigida, Patricius, atque Columba pius.

Anno Domini M^o.lxxxvj. rex Anglie Henricus restituit regi Scocie Castrum Puellarum. Et rex Henricus dedit sibi in matrimonio cognatam suam Emergardam, filiam comitis de Bellomonte, qui erat filius filie primi filii Willelmi bastardi.

Robertus hoc anno primus abbas de Scona moritur, et ei successit loci prior Robertus ejusdem.

Ricardus clericus regis Scocie electus est in episcopum Moraue anno Domini M^o.lxxxvij.

Ludouicus Philippi regis Francorum filius natus est anno predicto, quinto die mensis Septembris.

Jerusalem capitur a Turcis, Idibus Octobris, feria sexta, in cuius basilica jumenta Turci stabulauerunt : quo audito Vrbanus Papa languescens infra breue decessit, et in vrbe Ferraria tumultatur ; cui successit Gregorius Octauus qui solum duos menses vixit, quamvis strenuissime in Jerosuleme properabat, et mortuus est, et sepultus apud Pisam.

Reges Francie Philippus et Anglie Henricus pro sedando inter se dissidio conuenerunt, suasu archiepiscopi Tirensis, contra omnem opinionem, instructu Spiritus Sancti, signum crucis acceperunt, pro liberatione vrbs sancte Ierosuleme et sepulcri Dominici, et multi alii eciam cum eis, scilicet archiepiscopi Rothomogensis, [et] Cantuariensis ; Beluacensis, et Carnotensis episcopi ; comites Pictauiensis, Richardus* filius Henrici regis Anglie, Flandrensis, Blessensis, Suesionensis, Nivernensis ; dux eciam Burgundie et Rotundus Campanie ; comites quoque Drocoris, Clarimontis, et Bellimontis, et plures alii magni viri.

Rogerus cognatus regis Willelmi fit cancellarius, qui et ipse erat filius Roberti comitis de Lacedria.

Johannes dictus Scotus, mortuo Valtero tercio episcopo Dunkeldensi, ad ecclesiam eiusdem est electus, et sic extincta est lis inter eum et Hugonem impositum in sede Sancti Andree per regem Willelmum ; vnde idem Hugo Romam adiit, et ab intrusione et absolucionem meruit, et per literas dicti Johannis episcopi Dunkeldensis in fauorem domini Pape receptus est, et moritur sexto miliario ab vrbe, et cis vrbem. Iste Johannes diuisit diocesim et ex [ea] constituit diocesim Lismorensim, ut in registro ecclesie Dunkeldensis habetur. fol. 92.

Rogerus cancellarius regis Scocie electus est in episcopum Sancti Andree et per Papam confirmatus. Cancellariam autem dedit Hugoni de Sigillo, clerico suo, anno Domini M^oc.lxxxix.

Dauid, frater regis, comes de Huntynghone, duxit in uxorem filiam Hugonis comitis Cestrie, anno Domini M^oc.lxx.

Testamentum condidit Philippus Francorum rex, iter transmarinum arripere cupiens, Parisius convocatis amicis et familiaribus, et Adele matri sue, Guillermo Remensi archiepiscopo auunculo, pro tutela et cus-

* Baldredus, archebyschop of Canterbury, crownit Recherd Cwre de Lyon kyng of Ingland. Scona. R.

fol. 93. todia, totum regnum Francorum cum filio Ludouico commendauit. Ipsius autem regni ordinacionem sic fecit : primo, ut balliui sui in balliis suis singulis mensibus assisam uno die tenerent, et omnibus conquerentibus justiciam indilate facerent. Archiepiscopus vero et regina vnam diem singulis quatuor mensibus statuerent, et super querelis justiciam sine dilacione darent. Prohibuit prelati et subditi, stante sua expeditione, talliam seu exaccionem darent, nec eciam eo morte preuento vsque legitimam etatem filii sui Ludouici. Et casu quo guerra contra filium moueretur, et redditus regni non sufficerent regnicole in personis et rebus in adiutorium, prepositis et balliuis precepit, ne quemquam regni subditum vel eius bona caperent, si fide iussore de justicia in curia Domini regis responsuros inuenire velit : nisi pro prodicione, homicidio, murthbro vel raptu. Precepit ut omnes redditus eius Parisius afferrentur per tria tempora, scilicet ad festa Remigii, Purificacionis, et Ascensionis ; et si rex in itinere deficeret, regina, archiepiscopus et episcopus, cum tribus aliis viris, thesaurum suum in duas partes diuiderent, de quarum una pro arbitrio suo ad reparandas ecclesias suas, per regis guerras distructas, darent ; et illis qui per solucionem tallie depauperati fuerant, residuum pro sua et progenitorum anima magis egentibus darent ; aliam vero partem ad opus filii sui Ludouici reseruarent.

Willelmus rex Scocie, audiens Richardum regem Anglie consanguineum suum captum, et quod pro eius redempcione decimus tercius denarius rerum regni sui taxatur, omnes quoque calices aurei et argentei, pixides quoque et phiole, et omnis ornatus preciosus ecclesiarum, a Christo ad fiscum et regis redempcionem sumerentur, de quo quidem versus,

O caro tam cara, breui [vivens,] finis amara,

accessit in Anglia ad regem et dua millia marcarum ei ad redempcionem dedit ; et tunc inter reges et vtriusque regni populum tanta pax vigit, ut Angli per Scociam et Scoti per Angliam, eciam licet auro onusti, salui transire poterant, ut putaretur hinc inde populus vnus.

Soldanus, cum perciperet se moriturum, vocauit signiferum, et precepit ei ut qui bellis vexillum ferebat sudarium quo erat sepeliendus super hastam tolleret, et per totum Damascum portans clamaret, "Ecce! Rex magnus Orientis moriens, nichil fert secum nisi hoc vile panniculum!" Deinde rex vocauit meliores Judeum, Sarracenum, et Christianum, et interrogauit eos quam legem meliorem reciperet sua dimissa? Respondit Judeus, "Legem Christianam, quia illa descendit de nostra:" Respondit Paganus similiter, "Christianam, quia nostra de illa descendit:" Respondit Christianus, "Quia nulla lex alia mea melior est, meam teneo et nullam aliam admitto." Tunc conclusit Soldanus, "Christianam fidem eligo:" Et baptizari fecit, et mortuus est. fol. 94.

Reginaldus, monachus de Melros, successit Gregorio episcopo Rosensi defuncto.

Rothonaldus successit Willelmo de Moreuilla constabulario Scocie, qui Rothulandus fuit dominus Galuidie, pater magni Alani, qui duxit in uxorem sororem et heredem dicti Willelmi, datis eciam regi Willelmo septingenti marcis argenti.

Glasguensis ecclesia a Jocelino eiusdem episcopo dedicata est anno Domini M.[c.]xcv.

Celestinus Papa obiit, et ei Innocentius Papa tercius successit.

Willelmus rex exercitum duxit in Cathenariam, et transito fluuio Ochello, prouinciam illam, interfectis rebellibus, voluntate sue subegit; et effugato Heraldo comite Cathinensi, ad tempus qui fuit vir bonus, sed vxoris suasionem corruptus, que dicitur filia Mached; et relictis patrie custodibus ad propria rediit.

Bellum actum est inter fideles regis et Rodericum et Torfinium filios dicti Heraldi anno Domini M^oc.xcvij., vbi Rodericus cum multis interiit; et facto per regem exercitu in Morauia, capitur Heraldus et in castro de Roxburgh custodie mancipatur quousque placuit regi, et relinquens filium Torfinum ob fidem liberatur, qui postmodum propter infidelitatem patris, oculis et genitalibus mutilatus, in carcere vitam finiuit. fol. 95.

Rogerus filius comitis Lecestrie consecratus est in episcopum Sancti Andree dominica prima Quadragesime, anno Domini M^oc.xcvij.

Alexander, filius primogenitus regis Willelmi ex Emergarda regina, in festo Sancti Bertholomei apud Hathintoune in gaudium et leticiam toti regno natus est, anno predicto M^oc.xcviiij.

Ricardus rex Anglie vulneratus per balisterium in obsidione castri de Calu viij. Idus Aprilis moritur : vnde quidam Anglici scripserunt,

Criste, tui calicis predo fit preda Calucis :
 Ære breui dejicis qui tulit æra crucis.
 Nuper eram [plenus,] diues, rex fortis, amenus,
 Et michi grande genus ; nunc sum miser, exul, egenus.

Huic dictum est ex voce, ut supra,

Tu male vixisti, satis in terris habuisti ;
 Ecclesie Christi vel nil, vel pauca, dedisti.

Hugo, cancellarius Scocie, successit Jocelino episcopo Glasguensi mortuo, anno predicto M^oc.xcviiij., et cito moritur.

Cancellarius Scocie constituitur magister Willelmus Malquicinus.

Matheus episcopus Abirdonensis obiit eodem anno Domini M^oc.xcviii.

Willelmus Malquicinus consecratus est Galliis in episcopum Glasguensem ex precepto Innocencii Pape tercii.*

Johannes episcopus Cathinensis per Heroldum comitem eiusdem, quia putabatur incensator discordie inter regem et eum, exoculari et lingua priuari mandatur ; sed ex miraculo vsus lingue et visus alterius oculorum secum remansit : quem rex Willelmus tamdiu persecutus, quousque mediis Rogeri episcopi Sancti Andree et aliorum proborum hominum apud Percht comparens, jurauit stare mandatis ecclesie, et domino regi
 fol. 96. duo millia librarum argenti soluit.

Alexandro filio regis, puero trium annorum, magnates Scocie iurauerunt fidelitatem, anno M^occ. primo, circa festum Symonis et Jude, apud Mussilburgh.

Willelmus Malquicinus episcopus Glasguensis successit Rogero episcopo Sancti Andree mortuo, et ad ecclesiam Glasguensem assumptus

* 1199. Innocencius iii. Pap. an. 17. R.

est Florencius filius comitis de Holandia. Iste Willelmus episcopus abstulit a Dumfermling vicarias de Kinglassy et Halys, quia defuit ei vinum ad collacionem, vastatum per ministros episcopi.

Johannes episcopus Dunkeldensis pie recordacionis apud Neubotile obiit anno Domini M^oii^o. tercio ; de quo spaciose habetur vbi agitur de episcopis Sancti Andree, et in libro de vita eius conscripto apud Dunkelden ; et ei successit eodem anno Richardus de Prebenda clericus et cognatus domini regis Willelmi.

Bricius prior de Lesmahago successit Ricardo episcopo Morauienti ad Morauientem cathedralem ecclesiam. Alanus filius Valteri, dapifer regis Scotorum obiit, et Duncanus comes de Fyff, cui successit Malcolmus filius eius, qui postea fundauit Culros, anno Domini M^oij^ociiij^o.

Radulphus abbas de Jedwode moritur, et ei successit Hugo, prior de Restinote.

Johannes episcopus Candide Case, relicta cura pastoralis officii, in monasterio Sancte Crucis sub Willelmo abbate strenue Deo militauit.

Adam de Carrale clericus domini regis successit ad ecclesiam Abir-donensem, Johanne episcopo tunc defuncto, anno Domini M^oii^oviii.

Valterus capellanus regis electus [est] ad ecclesiam Glasguensem fol. 97. quam Florencius de licencia Pape resignauit.

Valterus canonicus Sancte Crucis electus est in abbatem de Cambuskynnet.

Ricardus episcopus Dunkeldensis moritur anno Domini M^oii^ox., et tunc fuit maxima inundacio pluue apud Percht circa festum Sancti Michaelis : Taya et Almonde maxima in parte pertransierunt villam de Percht, in qua per aquam diruptus est pons. Rex Willelmus, Alexander filius regis, [et] comes de Huntingtoun domini regis frater, nauicula vecti, terram siccam petierunt.

Jonathas episcopus Dunblanensis moritur, et sepelitur in monasterio Insule Missarum.

Gilbertus comes de Stratherne diuisit comitatum suum in tres equales porciones : vnam ecclesie et episcopo Dumblanensi ; aliam Sancto Johanni Ewangeliste et canonicis de Incheaffray ; terciam sibi et heredibus suis reseruauit.

Gothredus Makwilliam, insecutus per Morauiam et Rossiam per regem Willelmum et eius filium Alexandrum, suorum prodicione captus est, ad Willelmum Cummyne comitem Buchquanie vinctus adducitur, et deinde apud Kincardin regi, capite truncato et pedibus tractis, Makwilliam presentabant.

Willelmus de Bosco fit cancellarius regis Scocie anno Domini M^oii^cxj.^a

Sigillum burgi de Striueling continet in circumferencia versus subscriptos,

Continet hoc in se nemus castrum Striuelense :
Hic arnis Bruti, hic stant Scoti cruce tuti.

Rosam auream preciosam Lucius Papa secundus, in sceptro aureo miro artificio impositam, regi Willelmo tancquam vero fidei filio misit.

Anno Domini M.cc.vj., rex Willelmus, apud Eboracum in Anglia, in presencia dominorum multorum, miraculose puerum a graui infirmitate curauit. Anno Domini M.cc.viii. uxor Willielmi Brois et filii ejus fame moriuntur apud Windsor in vinculis.

fol. 98. Willelmus rex, post longam infirmitatem, apud Striueling, cum magna deuocione et sacramentorum percepcione, regno pace stabilitato, [obiit] pridie nonas Decembris, feria quinta, circa terciam noctis horam, anno Domini M^oii^cxiii^{to}, regni sui xlix^o, et etatis sue lxxiv^{to}, et in monasterio Arbroithoc, quod ipse fundauit, sepultus est : de quo hec sunt metra,

Flos regum, regnique decor, decus omne virorum,
Willelmus celum rex pius ingreditur.
Annis in regno iam quinquaginta peractis,
In Striuelino mortuus ille fuit.
Pridie rex obiit nonas, in pace, Decembris
Qui Badocensi conditur almus humo.

* Anno Domini 1211. Farcardus ves maid erll of Ros efter he wan the batell aganes Dugall the sone of Dunken. Lwikk the chartur. R.

Nunc agitur regnum facientis regia jura
Regis Alexandri, militis egregii.

Alexander patri regi Willelmo principi magnifico, Leoni justicie, ut supra mortuo, successit adolescens sedecim et semis annorum: apud Sconam feria sexta, vigilia Sancti scilicet Nicholai, in regem coronatus [est] anno Domini M^oii^oxiiij.

Othone imperatore per Innocencium Papam tercium excommunicato et deposito, propter terras et castra que de patrimonio Sancti Petri ab ecclesia detinuit, et spoliacionem Romipotarum, eligitur Fredericus quondam Henrici imperatoris filius, in imperatoremque confirmatus est.

Memilinus Sarracenus, dictus rex regum superbe, inuasit Christianos, fines Hispanie aggressus cum magna potencia; cui occurrit et resistit rex Aragonum cum minore numero, vbi bello cecidit Memilinus, cuius lanceam et vexillum idem rex misit Romam, qui ibidem adhuc conseruantur.

Johannem regem Anglie, tunc diu excommunicatum, prophetauit quidem rusticus nomine Petrus, vir ideota et simplex, magne tamen abstinentie et vite, ultra annum non regnaturum, propter quod per regem carceri mancipatur. fol. 99.

Anno milleno bis centeno duodeno
Predixit quidem sapiens, cognomine Petrus,
Illum post annum nusquam regnare Johannem.

Qui propterea propheta suspenditur; et rex animatus sub excommunicatione et interdicto, aduersarius ecclesie Rome induratus est.

Galfridus comes Andigauie noluit uxorem nisi excellencioris pulcritudinis feminam, solum ad pulcritudinem habens respectum; et dum diu perquesitum est, inuenta vna speciosissima comiti disponatur et coniugio copulatur, que tamen raro ad ecclesiam processit; sed tunc vix ad secreta misse moram faciebat. Hoc dum a comite notaretur, die quadam detenta est in ecclesia a quatuor militibus. At illa, reiecto pallio, et quatuor filios quos comiti genuerat, duos ibidem reliquit, et alios duos quos ad leuam

pallii tenebat secum assumpsit, per fenestram ecclesie, cunctis videntibus, euolauit, nec usquam comparuit. Ex quorum sobole Galfridus Plantagenoch comes ille Andegaue genuit ex imperatrice, filia bone Matildis regine Anglie, Henricum secundum nomine; que, post obitum imperatoris Henrici sexti sponsi sui, eidem Galfrido Plantagenocht fuerat matrimonialiter copulata. Ex quibus descenderunt Henricus sub quo beatus Thomas [occisus] est, et Johannes tyrannus tamdiu propter inobedientiam contra ecclesiam Romanam excommunicatus est. De quo Henrico, in curia Ludouici regis Francorum nutrito, beatus Bernardus Clarovallis abbas sic de eo vaticinat, presente Ludouico rege: De diabolo, inquit, fol. 100. venit, et ad diabolum tendit: notans per hoc tam tyrannidem patris sui Galfridi, qui Sagiensem episcopum interfecit, quam istius Henrici interfectoris Sancti Thome.

Consilium Lateranense celebratur anno Domini M^oii^oxv., kalendas Nouembris.

Johannes, rex Anglorum, quia iamdiu steterat sub excommunicatione, et Papa inuocato brachii secularis a rege Francie Philippo obtinente, nimio terrore perterritus, misit summo Pontifici pro Pandulpho subdiacono Cardinali, quem Papa vnacum Nicholaio summo penitenciaro Castalansensi episcopo, apostolice sedis legato, eidem regi in Angliam misit. Coram quibus apud Londonias idem Johannes rex spontanea voluntate, cum consilio baronum suorum obtulit, concessit ac libere dedit Deo et Apostolis eius Petro et Paulo regnum suum Anglorum, et regnum Hibernie, ac eciam seipsum et heredes suos feodotarios ecclesie Romane, paulo ante Ascensionem Domini, anno Domini M^oii^oxiiij., per cartam suam que sequitur, et aurea dicatur:

Johannes Dei gracia rex Anglie, dominus Hibernie, dux Aquitannie et Normannie, et comes Andegaue, omnibus Christi fidelibus presentem cartam inspecturis, Salutem in Domino. Universitati vestre per hanc cartam nostram, aurea bulla nostra munitam, volumus esse notum, quod cum Deum, et matrem nostram ecclesiam, offenderimus in multis, et inde Diuina misericordia plurimum indigere noscamur; nec quid quod offerre possumus pro satisfaccione Deo et ecclesie debite facienda, nisi nosmetipsos et regna nostra habeamus: Volentes nosmet-

ipsos humiliare pro illo qui se pro nobis humiliavit vsque ad mortem, gratia Sancti Spiritus inspirante; non vi inducti, nec metu coacti, sed nostra spontanea bona voluntate, ac communi consilio baronum nostrorum, offerimus et libere concedimus Deo et sanctis Apostolis eius Petro et Paulo, et sancte Romane ecclesie matri nostre, et domino nostro Innocencio Pape tercio, eiusque catholicis successoribus, totum regnum Anglie, et totum regnum Hibernie, cum omni jure et pertinenciis suis, pro remissione peccatorum nostrorum, et tocius generis nostri, tam viuis quam defunctis; et amodo illa a Deo et ecclesia Romana tanquam feodotarius recipientes et tenentes, in presencia venerabilis patris nostri Nicholai Castalanensi episcopi Apostolice sedis legati, et Pandulphi domini Pape subdiaconi et familiaris, exinde [fidelitatem] predicto domino Pape Innocencio tercio, eiusque catholicis successoribus, ac ecclesie Romane, secundum subscriptam formam, fecimus et jurauimus homagium et liegium pro predictis regnis Deo et Apostolis sanctis Petro et Paulo, et ecclesie Romane, et eidem domino Pape Innocencio, per manus predicti ipsius legati, loco et vice ipsius domini Pape, recipientes, publice [fecimus,] heredes et successores nostros de uxore nostra perpetue obligantes, ut simili modo, qui pro tempore fuerit summo pontifice, et ecclesie Romane, sine contradictione, debeant fidelitatem prestare, et homagium recognoscere. Ad indicium huius perpetue obligacionis et concessionis nostre, volumus et stabilimus, ut de propriis [et] specialibus redditibus predictorum regnorum nostrorum pro omni seruicio, quod pro ipsis facere debemus, saluo per omnia denario beati Petri, ecclesia Romana mille marcas percipiat annuatim, scilicet in festo Sancti Michaelis medietatem, et in Pascha quingentas marcas, septingentas videlicet pro regno Anglie, et tricentas pro regno Hibernie: saluis nobis, et heredibus nostris, justiciis et libertatibus et regalibus nostris. Que omnia, sicut supra scripta sunt, rata habere volentes perpetua atque firma, obligamus nos et heredes nostros non con-

fol. 101.

fol. 102.

fol. 103. Romane, et domino nostro Innocencio Pape tercio, eiusque successoribus catholicis. Non ero in facto, dicto, vel consensu, aut consilio, ut vitam perdant vel membra, vel mala capcione capiantur. Eorum dampnum, si scivero, impediam, et remoueri faciam si potero. Alioquin eis quam cicius potero intimabo, vel tali persone intimabo quam eis credo pro certo dicturam. Consilium quod michi crediderint, per se vel nuncios seu literas suas, secretum tenebo, et ad eorum dampnum nulli pandam, me sciente. Patrimonium beati Petri, et specialiter regnum Anglie et regnum Hibernie, adiutor ero ad tenendum et defendendum contra omnes homines pro posse meo. Sic me Deus adiuuet, et hec sancta Dei euangelia. De quibus ne possit imposterum aliquid dubitari, ad maiorem securitatem predictę obligacionis et concessionis nostre, presentem cartam nostram fieri fecimus, et aurea bulla nostra signari: ac, pro censu huius presentis et primi anni, mille marcas sterlingorum per manum predicti legati ecclesie Romane persoluimus. Testibus domino Stephano Cantuarie archiepiscopo, Eduardo Eljensi, Hugone Linconiensi episcopis; Waltero Gray cancellario nostro, Willelmo de Ferrariis, Willelmo comite Sarisberiensi, Ranulpho comite Cestrensi, Willelmo Marescallo comite de Pennybroch, Gamero comite Wyntonie, Roberto de Ross, Willelmo de Berwic, Petro filio Herberti, Matheo filio Herberti, Brieno de Insula dapifero nostro. Datum per manum Richardi archidiaconi de Richmont apud Sanctum Paulum Londonie, tercio die Octobris, anno Domini M^oii^oxiiij^o.

Hanc cartam tradidit rex in manus dicti Nicholai legati; et sic relaxatum est, post annos sex et menses tres, interdictum, post festum Sancti Johannis Baptiste, prius tamen sufficienti caucione prestita, quod universa ablata ecclesiis et ecclesiasticis personis et baronibus, et ceteris dispoliatis, sub pena reincidencia restituerentur. Sed non valuit. [Unde] versus,

Cristi nascentis bis septem mille ducentis
Anni succedunt, cum mesta silencia cedunt
Anglis articolis, vbi celso lumine solis
Julii ter reducem spergis per climata lucem.

Dominicus Sanctus circa hec tempore floruit, et pater Predicatorum

ordinis fundator erat: quorum constitutiones, supra regulam Sancti Augustini stricciore, defuncto Innocencio Papa, per Honorium Papam confirmari obtinuit, anno Domini M^oii^oxvj^{to}.

Franciscus Sanctus circa hec eadem tempora claruit, et cum Sancto Dominico eciam Rome contemporaneus fuit. Ordinem Minorum instituit; cursum suum sub Innocencio Papa incepit, et sub Honorio Papa confirmavit.

Raynaldus episcopus Rossensis obiit anno Domini M^oii^oxiiij., qui fuit monachus de Melros; et eligitur Andreas de Morauia, qui episcopatum omnino renunciavit, obtenta super hoc a sanctissimo domino nostro Papa licencia. Loco eius surrogatus est Robertus capellanus domini regis.

Jacobus de Vetriaco circa hec tempora floruit.

Nota quod in quadam cronica inuenitur quod anno Domini M.c.lxxxiiij. rex Willelmus filiam quam genuerat ex filia Roberti Auenel dedit Roberto Brois sponsam cum magno honore. Sed quis iste Robertus fuit non inuenitur. Anno sequenti dedit aliam filiam Adam nomine Patricio comiti Lardem. Et anno Domini M.c.xc. mortuo Roberto Brois dedit filiam suam, scilicet, Isabellam eius uxorem Roberto Brois in uxorem apud Hadingtoun.

Dauid, comes de Huntingtoun, frater regis Willelmi, postquam ex coniuge sua Matilde suscepit tres filias, primam Margaretam disponsatam Alano de Galloway filio Rotholandi, secundam Isabellam nuptam Roberto de Bruys, terciam Adam nuptam Henrico de Hastings, diutina infirmitate decubans apud Jerdlay in Anglia obiit in die Sancti Botulphy, et in crastino apud abbaciam de Sawtria [sepultus est] anno Domini M^oii^oxix. Quibus die et anno obiit fol. 104.

Guido, primus abbas de Lundors, cum ipsum locum a fundamentis extruxisset, et officinas competentes magna ex parte perfecisset, et fere per xxvij. annos strenue rexisset monasterium, monachos xxvj. superstites relinquens; cui successit Johannes eiusdem domus monachus.

Johannes de Laycestrie episcopus Dunkeldensis obiit apud Crawmonde, et sepultus in insula Sancti Columbe sicut Ricardus de prebenda predecessor, anno Domini M^oii^oxiiij^{to}.

Doumber et Hathingtoun comburuntur per Johannem regem Anglie

et suum excercitum, propter quod rex Alexander occidentales partes Westmere depopulauit, et Carliolum combussit.

Alexander, rex Scocie, per Angliam usque Dowere veniens, circa nonas Augusti, cum Ludouico filio Philippi regis Francie contra Johannem regem Anglie tirannum veniente obuam dedit, et post multa secreta colloquia Scociam rediturus, Johannes rex Anglie impedimentum ei prestitit, pontibus et batellis fluuij de Tharent [fractis.]

fol. 105. Johannes rex Anglie male vixit, ita vitam finiuit. Cum idem Johannes rex quoddam monasterium destruere et monachos expellere proposuerat, quidam simplex monachus zelum habens et non scienciam, se exposuit, et regi obtulit patellam argenteam plenam prunis intoxicatam, qui monachus mandante rege de prunis primo gustauit, et postea rex auide sumpsit, et uterque subita morte corruit. Premortuo tamen rege, monachus sic metrificauit :

Quis dolet, aut doleat regis de morte Johannis,
Qui bona pauca fecit, mala plurima, pluribus annis ?

Culros monasterium fundatur per Malcomum comitem de Fife, anno Domini M^oii^oxvij., et postea per eundem fundatur monasterium Northberwyk monialium ordinis Cisterciensis, sicut et Culros, cuius monasterii patronus est Sanctus Andreas.

Interdicitur dominus rex Alexander, episcopi, religiosi, clerici, comites et barones, ac totum regnum Scocie, ipsis rege, prelati, clericis et baronibus excommunicatis per Gualonem legatum tunc in Angliam existentem et Anglis fauentem, propter causas sequentes : Primo, quia communicauerunt et rex et procures ac prelati Scocie Johanni regi Anglie tempore quo interdictum est regnum Anglie : Secundo, quia prelati et procures Scocie communicauerunt regi Scocie excommunicato per decretum Lateranensis consilii, quia impugnabant Johannem regem Anglie pape et ecclesie reconciliatum, et feudatarium factum : Tercio, quod rex Scocie fauebat Ludouico primogenito regis Francie : Quarto, quod rex Scocie subuertebat castrum de Twedmouthe ex opposito Beruici : Quinto et maxime, quia rex Scocie noluit ad requestum legati reddere regi Anglie

castrum de Carliolo. Sed rex Scocie, restituto Carliolo et facto homagio debito regi Anglie, cum laicis regem sequentibus apud Twedmouth, per archiepiscopum Eboracensem et episcopum Dunelmensem absoluti sunt. Idem legatus misit in Scociam, rege consenciente, priorem Dunelmensem et archidiaconum Eboracensem, qui, collectis clericis, per circuitum ad burgum vel locum insignem nudis pedibus ante fores ecclesiarum eos stare fecerunt, et recepta caucione de mandatis legati, et super inquirendis puram facerent confessionem, absoluerunt; et sic percurrentes Scociam a Beruico ad Abirdene, multas pecunias colligerunt ab absolutis. Episcopos vero et clericos domesticos regis et pingue beneficiatos, qui aliquo modo bello regio consenserant, non absolutos reliquerunt; et propter hoc multi prelati legatum in Gallia adeunt, quorum aliquos absoluit, aliquos Romanam curiam misit, alios priuauit beneficiis donec pecuniis se redimerent. fol. 106.

Alexander rex apud Eboracum cum primogenita Anglie Henrici disponatur anno Domini M^oii^oxx.

Humbertus de Burgo, iusticiarius Anglie, disponauit Margaretam sororem regis Alexandri apud Londone, anno predicto.

Adam, episcopus Cathanensis, quia a subditis decimas et alia jura ecclesiastica exegit, illi eum dominica die, infra octauas natiuitatis beate Virginis, lapidatum, captum,ulneratum, ligatum, et in coquinam propriam proiectum igne succensam combusserunt. Rex Alexander, existens apud Jedworcht in procinctu versus Angliam cum exercitu suo, reuertitur in Cathaniam, et comitem, quia cum potuit episcopum ab impiis non liberauit, terris et pecuniis puniuit, reliquos qui neci intererant, membris truncatis, multis fecit interire suppliciis. Dictus tamen Johannes comes non remansit impunitus, nam post septem annos, idem comes a suis inimicis circumseptus, in domo propria occiditur et comburitur: vnde poeta, fol. 107.

Rebus in humanis non est lex equior ulla,
Quam necis artificem arte perire sua.

Gilbertus, fundator canonicorum Insule Missarum et episcopatus Dunblanensis, obiit anno Domini M^oii^oxxiiij^o.

Gilbertus archidiaconus Moraue, postea vir sanctus et Cathanie patronus, eligitur in episcopum Cathanensem.

Auxilium a regno suo ad maritandas sorores suas obtinuit rex Alexander, extendens ad summam decem millia librarum, anno Domini millesimo ducentesimo vicesimo quarto.

Gregorius septimus Honorio Pape succedit, anno Domini M^oii^oxxv.

Gilbertus de Striueling eligitur in episcopum Abirdonensem, anno Domini millesimo ducentesimo vicesimo octauo.

Monasterium de Balmorynot fundatur per Alexandrum regem et eius matrem Ermargardam in honorem Sancti Eduardi, receptis ad hoc monachis et abbate de Melros, anno Domini M^oii^oxxix.

Hugo episcopus Dunkeldensis obiit, vir mansuetissimus qui dicebatur pauperum episcopus, anno prenotato, et ei successit

Magister Matheus cancellarius Scocie, qui ante consecracionem mortuus est anno predicto M^oii^oxxix. Et huic postmodum presulatu eligitur

Gilbertus capellanus predicti Hugonis episcopi, anno eciam predicto.

Fratres ordinis Predicatorum primo intrant Scociam, et honorifice suscepti sunt ab Alexandro rege, locis per eum datis et ordini ornatis, anno Domini M^oii^oxxx.

Monasterium de Pluscardy fundauit dictus Alexander rex, certis monachis vocatis de Valle Caulium siue Olerum, anno predicto.

fol. 108. Monasterium de Beuling in Rossia prima fundauit anno predicto Johannes Bissait.

Monasterium de Ardcattane fundauit anno predicto Duncanus Mac-koule.

Galterus filius Alani, qui fuit senescallus Scocie, constituitur justiciarius Scocie apud Sanctum Andream, redeunte rege a natali suo quod tenuit apud Elgyne.

Thomas, frater Alani de Galweia, comes de Atholia, sepultus est in monasterio de Cupro anno M^oii^oxxxi.

Fratres Minores anno predicto primo ingressi sunt Scociam, et recepti fauorabiliter per regem.

Osbertus, qui fuit canonicus † Sancte Crucis, tunc episcopus Dunblanensis, obiit.

Willelmus de Bandyntoune, qui fuit clericus quondam Thome cancellarii, constituitur cancellarius per regem; et obiit Willelmus de Bosco quondam cancellarius regis Scocie.

Walterus, episcopus Glasguensis, episcopatus sui anno xxvii. obiit; post quem electus est Willielmus de Bondington, cancellarius predictus, anno Domini M^oii^cxxii. Eodem anno obiit Raynolphus comes Cestrie. Johannes Scotus, comes de Huntintoune, filius Daud nobilis fundatoris de Lundouris, et nepos dicti Raynulphi comitis Cestrie, comitatum successit.

Patricius de Dumbare, comes Marchie, vocatis filiis, cognatis et vicinis ad natale Domini; peractis quatuor diebus, vocavit Adam abbatem de Melrois, a quo cepit extremam unccionem et sue religionis habitum, et ultimum vale dicens omnibus diem clausit extremum, et sepultus est in ecclesia de Eglez; cui successit Patricius filius, regis nepos.

Edmergerda regina Scocia, mater dicti domini regis, obiit tercio Idibus Februarii, anno dispensacionis sue xlvij., et sepulta est apud Balmurnot, quam ipsa fundavit, anno Domini M^oii^cxxxij. : et eodem anno ad regis instanciam dedicantur monasteriales ecclesie de Newbotile, Arbroch, et Cupro. fol. 109.

Alanus de Galweya dedit filiam vxorem Johanni de Balliolo, et sororem suam Valtero Bissait.

Clemens frater de Predicatorum ordine electus in episcopum Dunblanensem, consecratur apud Weddaile a Willelmo episcopo Sancti Andree in translacione Sancti Cuthberti.

Willelmus, comes Buchanie, fundator monasterii de Deyre.

Alanus Magnus obiit, qui fuit filius Rotholandi, dominus Galwie et constabularius Scocie, et apud Dundranane sepultus est; cuius epitaphium scripsit Henricus de Audlex in hec verba:

Flos cleri, dux milicie, venerandus Alanus

Hic iacet: absoluat hunc tua, Criste, manus.

M semel et bis C, si iungas X ter et I ter,

Hoc anno subiit mortis Alanus iter.

Et habuit tres filias heredes : primam [duxit] Rogerus de Quincy, comes Wintonie ; secundam Johannes de Balliolo, ut predicitur ; terciam comes Albemarle. Inter quas diuisa est terra Alani. Quod indigne ferentes indegine, qui vellent Thomam naturalem filium succedere, exheredatis filiabus, ideo insurrexerunt et terras vicinas ferro et flamma vastarunt ; quos rex potenter et sapienter fugatos compescuit, quosdam alios in crastinum, cum funibus in collis propriis impositis, venientes ad regem in gratiam suscepit.

fol. 110.

Willelmus Candide Case episcopus, hoc anno obiit, cui successit Gilbertus monachus magister nouiciorum de Melros ; et obiit Gilbertus episcopus Dunkeldensis, et in insula Emonia est sepultus ; cui successit Galfridus de Liberacione, de quo infra dicetur. Marioriam sororem suam Alexander rex dat in uxorem comiti de Pendburghe, marescallo Anglie, in die Sancti Petri ad vincula, apud Bereuicum.

Regina sponsa regis Alexandri, post colloquium habitum inter eum et regem Anglie apud Eboracum, die Sancti Mauricii anno Domini M^oii^oxxxvij. cum regina Anglie, redeunte rege Alexandro in Scociam et regina Scocie Cantuariam deuocionis causa adiit. Et anno sequenti, quinto nonas Marcii, inter manus Henrici regis Anglie et Richardi ducis Cornubie fratrum suorum moritur apud Londonias, et in ecclesia monalium de Tharent sepelitur cum honore.

Dauid Bernhame camerarius regis, defuncto Willelmo Malwysine episcopo Sancti Andree, ad illius sedem eligitur.

Archidiaconatus Glasguensis post obitum Hugonis de Pottone in duos diuiditur, videlicet, Glasguensem quem obtinuit magister Matheus ; et Theudalie quem obtinuit magister Petrus de Halintoun.

Willelmo abbate de Dunfermling mortuo, successit Galfridus prior eiusdem monasterii.

Bellum lamentabile oritur inter Gregorium papam septimum et [imperatorem] Fredericum, dictum puerum de Pulia, inter quos erat dialogus in modum inuectiuarum.

Scrpsit primo imperator,

Luna refert, stelleque docent, auiumque volatus,
Malleus vrbis ero, solus dominabor in orbe.

Respondit Papa,

Fama refert, scriptura docet, peccata loquuntur,
Quod tibi vita brevis, pena perhennis erit.

Imperator,

Fata canunt, stelleque docent, aviumque volatus,
Quod cito tocius malleus orbis ero.
Roma diu dominans, variis erroribus acta
Corruet, et mundi desinet esse caput.

fol. 111.

Papa,

Fata cadunt, stelleque tacent, et nil sonat ales.
Soliis est proprium scire futura Dei.
Niteris incassum Petri dimergere classem.
Fluctuat, et nunquam desinet esse ratis.

Propter huiusmodi rebellionem Papa imperatorem anathematizauit, et legatos in Franciam et Angliam pro auxilio et consilio congregando misit, quos et abbates et clerum ad consilium venientes [imperator] captiuauit et impediuit. Tandem Papa, cum quatuordecim annis sedisset in pontificatu, moritur anno Domini M^oii^oxl., et ei successit

Celestinus quartus, qui senio confectus et infirmitate correptus, xvij. diebus ecclesiam rexit, et mortuus est. De nomine dicti Frederici quidam metrice ethemologiam scripsit, dicens,

FRē fremit in mundo, DE depremat alta profundo ;
RI res rimatur, CUS cuspide cuncta minatur.

Odo diaconus cardinalis, sedis Apostolice legatus, Scociam intrauit circa festum Sancti Mathei, et in crastino Sancti Luce consilium celebravit apud Edinburgum, et festum Omnium Sanctorum abcessit, et in manus imperatoris incidit ut predicatur ; qui legatus in sua legacione multum commendatus est.

Alexander rex, mortua ut predicatur regina, de consilio principum duxit in vxorem filiam nobilis viri Ingelrami de Cowcy, Mariam nomine, die Penthecostes, idibus Maii, apud Roxburghe, anno Domini M^oii^oxxxix. ; de qua Alexander, filius et heres regni, natus est apud Roxburghe, pridie nonas Septembris, feria quarta, anno etatis patris sui xliiij., et regni xxviij.

fol. 112. Siccitas magna fuit anno predicto, a dominica post Natale vsque ad Exaltacionem Sancte Crucis ; vinaque tam forcia fuerunt ut sine aqua bibi non poterant.

Tempestas maxima apud Cremonam eo tempore fuit, et cecidit lapis grandis in monasterio Gabrielis, in quo erat crux et ymago Saluatoris impressa, et desuper literis scribebatur IHESUS NAZARENUS REX JUDEORUM.

Gregorius papa nonus fecit per Raymundum primarium suum et capellanum ordinis Predicatorum ex multis voluminibus unum volumen decretalium compilari ; sentenciam, per Honorium papam predecessorem contra Fredericum imperatorem fulminatam, roborauerat ; et per Christianitatem episcopis mandauit, ut personaliter Romam venirent. Willelmus Glasguensis et Daud de Bernhame, Sancti Andree episcopi, illo accedere propter metum imperatoris non audientes, procuratores miserunt annis Domini M^oii^oxl. et xlj.

Galfridus abbas de Dunfermling moritur, et Robertus de Keldelacht monachus in abbatem eligitur. Moritur papa, et imperator Fredericus et iniquus, Parmensem ciuitatem magis exosam habens, eam obsedit ; a legato pape et ciuibus est deuictus : qui amissis thesauris, in Apuliam rediens, subito est defunctus.

Mons in Burgundia imperiali, per terram solidam a montibus, se diuidens ab aliis montibus perplura milliaria eiusdem vallis transiens, ad alios montes accessit, in valle omnes villas terra et lapidibus obruendo, vnde quinque millia hominum suffocantur.

Liber mirabilis inuenitur in Tholeto Hispanie, sic quidam Judeus comminuendo vnam ripam pro vinea amplianda, in medio lapidis invenit quandam concauitatem, nullam penitus diuisionem habentem neque scissuram, et in illa concauitate librum reperit, quasi folia lignea habentem; qui liber scribebatur tribus linguis, scilicet, Hebraice, Grece et Latine, tantum de litera habebat, quantum vnum psalterium; et loquebatur de triplici mundo ab Adam vsque ad Antechristum, proprietates hominum cuiusque mundi exprimendo. Principium vero tercii mundi posuit in Cristo sic; "In tercio mundo filius Dei nascetur ex virgine Maria, et pro salute hominum pacietur." Quod legens Judeus, statim cum domo sua est baptizatus. Et quod liber debeat inueniri tempore Ferandi regis qui eciam tunc regnauit. fol. 113.

Willelmus episcopus Ergadie in mari submergitur anno Domini M^oii^oxl.

Sancti Andree episcopus Daud de Bernhame tenuit synodum suam apud Mussilburgh, die Lune post Inuencionem Sancte Crucis, vbi multa laudabilia condidit statuta.

Patricius comes Atholie, iuuenis egregius, filius Thome Galweya, in hospicio suo de Hathintoune in fine occidentali vici regii eiusdem ad Circium, finito solemni hastiludio ibidem per regem et nobiles regni tento, cum duobus sociis ab antiquis sibi inimicis peremptus est; et postea, ut hoc fortuito casu eum putarent combustum contigisse, hospicium in quo erat igne succenderunt. Crimen tamen huius facinoris Willelmo Bissait cum regina existenti in castro suo de Obeyne imponunt; sed ipse per literas excommunicacionis in toto regno se purgauit. Sepius tamen accusatus, tandem in Forefaire primo et secundo comparens voluit subisse bellum siue duellum contra amicos defuncti. Tandem Willelmus, Johannes, et Walterus Bissait, milites, eorumque complices, consilio omnium procerum Scocie exlegantur, terris eorum et vxoribus, ac eorum liberis, in manu domini regis relictis. Et tactis sacrosanctis, fol. 114. An. 1242.

coram domino rege vouerunt se in Terram Sanctam sine aliqua dilacione profecturos, ibique omnibus diebus vite sue, pro anima dicti comitis, peregrinatos; quorum posteritas Hiberniam inhabitat vsque nunc.

Anno Domini M.cc.xliij., quasi omnes ciuitates Scocie combuste sunt, scilicet, Hadingtoun, Roxburg, Lanark, Streuling, Perth, Forfar, Monros, Abirdene, usque ad cineres. Nouum eciam opus Canonie Morauiensis ubi corpus Andree pie memorie cumulatam fuit, in parte lesam est.

Emonie insule abbas Henricus cure pastoralis cessit, et paulo post obiit; cui successit Thomas, vir magne moralitatis, anno Domini M^oii^oxluij.

Melros abbas, Adam de Harkeiris, obiit; cui successit cellerarius eiusdem loci, anno Domini M^oii^oxlvi^o.

Corpus Henrici de Balliol a Sancto Jacobo deportatur, et apud Melrois honorifice sepelitur anno M^oii^oxlvi.

Abirdonensis episcopus Radulphus, qui fuit abbas de Arbrocht, vir magne honestatis, obiit; cui successit Petrus de Ramsay, vir nobili ortus prosapia, et clara ornatus sciencia anno Domini M^oii^oxlviij. Qui per rescriptum Apostolicum impetrauit ut omnes vicarie sue diocesanos ad quindecim marcas argenti taxarentur; ad quod indignati abbates de Arbrocht et Lunduris, et inde grauatos asserentes, cum aliis abbatibus sedem Apostolicam appellarunt.

Calco Hugo abbas obiit; cui successit Robertus de Smalehame, eiusdem domus monachus, anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo nono.

Jedwod abbas Philippus obiit; cui successit Robertus de Gysburne.

Alexander rex, dum ad sedandas partes Ergadie proficitur, grauiter infirmatur, et ad insulam que Kernery dicitur transportatur; vbi, perceptis sacramentis, diem clausit extremum, et vsque Melrois corpus eius deportatum sepelitur anno etatis sue quinquagesimo primo, regni sui xxxv., viij. idibus Iulii, feria quinta, hora nona: cuius est hoc epitaphium:

Ecclesie clipeus, pax plebis, dux miserorum :
 Rex rectus, rigidus, sapiens, consultus, honestus.
 Rex pius, rex fortis, rex optimus, rex opulentus,
 Nominis istius iste secundus erat.
 Annis ter denis et quinis rex fuit ipse.
 Insula, que Kernery dicitur, hunc rapuit.
 Spiritus alta petit, celestibus associatus :
 Sed Melrocensis ossa sepulta tenet.

fol. 115.

Alexander tercius patri Alexandro puer octo annorum successit, et cum multitudine prelatorum, comitum et baronum, venit [ad] Sconam tercio idus^a Julij. Inter quos interfuerunt David de Bernhame episcopus Sancti Andree, et Galfridus episcopus Dunkeldensis, vir tam in clero quam in populo graciosus; qui quidem episcopus Sancti Andree Alexandrum in militem balteo militari consigniuit, et in regem, ut moris est, coronauit anno Domini M^oii^oxl^oix. : licet Alanus Durward regni iusticiarius, tancquam flos milicie, voluit regem militem fecisse, et licet ab aliis nobilibus fuit obiectum diem esse Egiptiacum, et orta est desuper discordia, quam Walterus Cumyng, comes de Menteth, miles sapienter sedauit, et regem per dictum episcopum fieri obtinuit.

Dunkeldensis episcopus Galfridus in die Sancte Cicilie apud Tybirmure moritur, et Dunkeldensi tumulatur. Hic vir optimus comunias canonicis residentibus dedit, vnde primo per eos officium diuinum apud Dunkelden celebratur. Cuius est hoc epitaphium, anno Domini M^oii^oxl^oix.,

Hac Dunkeldensis cleri decus, egis et ensis,
 Galfridus tumba pausat, sub patre Columba.

Rege coronato, et in cathedra prope crucem ad orientalem partem ecclesie, ut moris est, locato, consedentibus prelatis et baronibus pro sermone audiendo, comparuit quidam Scotus venerabilis canicie senex, siluester et montanus, honeste indutus, pallio scarletico coopertus, morose

fol. 116.

^a pt is the xiiij. day. R.

satis genuflectens, regem sequentibus verbis satis curialiter salutauit, dicens; “ Benach dee Re Albane Alaster, Makalester, Makwilzeame, Makhenrye, Makdaye, Makmalkallum, Makdonich, Makbetrice, Ennynmalcoillum, Makkeneide, Makalphyne, Maketaich, Makethauide, Makethachi, Makdouile-Breik, Makthochebuide, Makedannu, Maktobran, Makdonengarde, Makfergusmoir, Makengusasysche, Makfethelmith Aslingith, Makengusa Buthyne, Makfehelmith Romach, Maksencormacht, Makcruch Lynche, Makfyndakere, Makabirkery, Makechachandoch, Makfyacraiche Catinale, Makeodache Rede, Makconer, Makinogolonia, Makluthak Etholaich, Makcorbie Crangryng, Makdaridromore, Makcorbreuidmoire, Makcouremore, Makdareskeole, Makeweire, Makeliela, Makiaire, Makdethach, Makfin, Makrosin, Maktheir, Makrechery, Makrowenie, Makarmdil, Makinane, Makfergus, primi regis in Albania, Makferidach, siue Ferchaire.” Et sic continuauit dictus Scotus de filio in patrem vsque Iber, filium Gathelos et Scote filie Pharaonis submersi in mari rubro.

Sancta Margareta cum viro suo apud Dunfermling, comparentibus ad hoc rege, regina matre, prelatis et baronibus, translati sunt, et eorum reliquie decenter collocate xiii. kalendas Iulii, anno Domini M^oii^olij.

Nota quod anno Domini M.cc.lij., rex Alexander matre sua et prelatis regni episcopis et abbatibus cum baronibus diuersis conuenerunt apud Dunfermlin, pro reliquiis gloriose regine Margarete transferendis, quibus de terra eleuatis, odor suauissimus totam ecclesiam repleuit. Sed cum reliquie eius cum maxima solempnitate portarentur usque ad locum ubi Malcolmus maritus eius sepultus erat, nullatenus ulterius potuerunt deferri, quousque consilio aliquorum a Sancto Spiritu emisso, reliquie eius eciam leuauerunt; quibus ad inuicem coniunctis sine omni difficultate ad placitum portantes, honore debito, loco et modo decenti, cum auro et gemmis preciosis locauerunt.

fol. 117. Alexander rex cum Margareta filia Henrici regis Anglie, sicut antea est inter dictum Henricum et Alexandrum regem, patrem regis Scocie, diffinitum, apud Eboracum, presentibus cum dictis regibus vtriusque regni proceribus, quorum iuramentis renouantur pacis federa inter regna, et per dictum Henricum inuiolabiliter obseruata, die Sancti Stephani

prothomartiris [desponsatus est,] cum maxima vtriusque regni leticia, anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo : rege nouem annos in etate habente.

Dounfermlyng abbas Robertus accusatur de prodicione Walteri Cumyng comitis de Menteith, et Willelmi comitis de Mare, et quia voluit per literas sub magno sigillo legitimare sororem regis notham, videlicet, vxorem Alani Hostiarii, ad successionem regni : metu cuius, clanculo Scociam rediit, magnum sigillum magnatibus reddidit regni, quod statim frugerunt et aliud minus fecerunt, et dederunt Gamelino in cancellarium constituto, qui anno tercio electus est in episcopum Sancti Andree. Et Robertus abbas non audens spectare iudicium, assumptis secum equis et phaleris, et aliis rebus loci, habitum Cisterciensem suscepit apud Newbotile, et successit ei Johannes eiusdem domus prior, vir mire mansuetudinis.

Sancti Andree episcopus Daud Bernehame,* vir per omnia commendabilis, obiit : post quem canonici, vocato archidiacono Sancti Andree Abel, elegerunt magistrum Robertum de Stutewillis, decanum Dunkelensem, virum nobilem. Contra quam eleccionem Abel appellando Romam accessit, et quia rex pro Gamelino, cancellario suo, scripsit, non est exauditus, canonicos odio habuit, et mortuo Abel infra annum, ad regis instanciam, ymmo timore, electus est Gamelinus, anno Domini M^oii^oliij.

Grossum-caput Robertus, pie memorie, episcopus Lincolnie, per papam Innocencium quartum excommunicatur, a cuius excommunicacione ad summum iudicem Deum appellauit, et mortuus est anno Domini M^oii^oliij. ; in cuius transitu celestis armonia a nonnullis audiebatur, et hactenus claret miraculis. fol. 118.

Dounkeldensi ecclesie preficitur Ricardus, domini regis cancellarius, anno predicto, mortuo Galfrido episcopo venerabili.

Imperator Almannie eligitur Richardus dux Cornubie, frater regis Anglie, anno Domini M^oii^olv^{to}.

Interdictum domini pape fertur in certa monasteria, per sigilla sua obligata pro Gamelino Sancti Andree episcopo Rome mercatoribus.

* Barowhame. R.

Walterus Cumyng comes de Menteith et sui complices, Alexander de Buchania, Willelmus comes de Mar, Johannes Cumyn, et Hugo de Abirnethy, cum multis aliis satellitibus, coram rege vocati, comparare non curarunt; sed ipsum regem Alexandrum lecto apud Kynros dormientem nocte apud Striueling asportarunt, anno Domini ii^olvij., et magnum sigillum a Roberto Stutiuillis, decano Dunkeldensi, vicecancellario Ricardi episcopi, violenter abstulerunt.

Dounblanensis ecclesie antistes Clemens, predicator egregius de ordine Predicatorum, obiit anno Domini M^oii^olvj^{to}. Vir iste fuit variarum linguarum interpres eloquentissimus, qui ecclesiam illam in tantum aporiatum invenit, vt in ea, tancquam rurali capella, vix in ebdomada ter [divina] celebrarentur: quam in insigne sanctuarium construxit, et terris et possessionibus ditauit, et prebendis et canonicis exaltauit.

fol. 119. Abirdonensis ecclesie antistes Petrus de Ramesay moritur; cui successit Andreas de Portoune Angligena, juramento suo Scoticus, anno Domini M^oii^olvij.

Glasguensis ecclesie episcopus Willelmus de Bondingtoune, multo tempore cancellarius et regis consiliarius fidelissimus, postquam ecclesiam suam miro lapideo artificio edificauit, ditauit et ornauit, moritur; cui per electionem successit Nicholaus de Moffet, archidiaconus Theuidalie, qui pro consecracione sua Romam proficiens, prodicione canonicorum qui ipsum eligerant cassatus est.

Sancti Columbe insule Thoma abbate cure cedente, successit Willelmus, a Ricardo episcopo Dunkeldensi apud Crawmonde benedicitur.

Walterus Cumyng comes de Menteith, per vxorem veneno intoxicatus, repentina morte interiit, et postmodum inde accusata, cum viro suo Roberto Russalis Anglico Angliam clam recessit. De nomine Cumyng erant tres comites, Buchanie, Marre, et Monteith, et simul xxx. milites baltheo accincti; et illis exhereditatis solum permanet suffragium monachorum de Deyr, per comitem Buchanie fundato monasterio.

An. 1260. Glasguensi ecclesie Alexander papa Johannem de Chyanie Anglicum profecit, Rome consecrauit, et regi missit; cuius gratiam post an-

num cum difficultate obtinuit. Clericis suis multum infestus fuit, eorumque beneficia vsurpauit, et crumenas immisericorditer evacuauit.

Caristia hoc anno fuit in partibus Scocie, sic quod bolla farine pro quatuor solidis vendebatur; pluuiosus fuit etiam autumpnus.

Urbanus papa, qui festum corporis Christi instituit celebrandum, Alexandro papa defuncto successit, anno millesimo ducentesimo quinquagesimo septimo.

Poncius legatus a papa mittitur in Angliam, ad querelam Ade comitisse de Menteith dicentis se spoliata sua hereditate. Qui legatus apud Eboracum vocauit multos prelatos et barones ad respondendum super inquisitione per eum desuper fienda; quod considerans rex cum proceribus et litem inde coram eo mouendam ad papam appellauit, et sic cessauit inquisicio. fol. 120.

Crux Sancta de Peblis inuenta est vij. idus Maij, anno Domini M^oii^olx^o, et regni regis Alexandri tercii xi. et prope locum inuencionis Sancte Crucis inuenta est parua vrna, in qua erant cineres et ossa corporis humani quasi membratim detruncati. Sculpebatur forinsecus in petra in qua Sancta Crux jacebat, LOCULUS SANCTI NICHOLAI EPISCOPI: vnde rex, de consilio episcopi Glasguensis, ibidem ecclesiam edificauit in honorem Sancte Crucis.

Margareta primogenita regis Alexandri hoc anno nascitur.

Carmelite, fratres de Monte Carmeli, hoc anno intrauerunt Scociam; quibus Richardus episcopus Dunkeldensis construxit capellam de Tullylum, prope burgum de Percht.

Bellum de Largys prope Cvnynghame committitur per Scotos, quibus prefuit Alexander Stewart de Dondonalde: et gracia Dei, meritis ac miraculo Sancte Margarete regine, Scoti habuerunt victoriam contra Achonem regem Norwegie, qui Scociam inuasit cum piraticis suis nauibus octies viginti, habentibus inter se viginti millia hominum belligerorum. Dicebat omnes insulas inter Hiberniam et Scociam suas esse; Castrum de Arane et Botha obsessit, omnesque ecclesias maritimas depredauit; et superatus est apud Largis, octauo Septembris, anno Domini M^oii^olxiiij. Cui conflictui interfuerunt Sancta Margareta regina, sponsus rex Mal-

comus, et tres filii reges, sicut aperuit in visu cuidam nobili militi cotidianis febribus quasi exanimato, sompnianti paululum pre lassitudine, dicens :
 “ Scias me cum viro et filiis ad Largys patriam defensuram properantem, victoriam acturam de tiranno : nam nobis, ut insuper scias, hoc regnum a
 fol. 121. Deo accepimus commendatum, et heredibus nostris imperpetuum.” Qui miles, Johannes Wemis nomine, contra infirmitatis naturam surgens, et vix stare valens, Dunfermling adiuit, seruorum manibus sustentatus. Circa feretrum Sancte Margarete regine deuotionem fecit, et accersito Priore rem gestam visionis narrauit : et ecce, vix sermone completo, venit nuncius referans victoriam belli apud Largis commissi ; et miles, deuotione facta, rediit sanus. Et statim orta est in mari validissima tempestas vnde omnes naues Noricorum fracti sunt. Hacho rex Orchadium fugit, expectans maiorem multitudinem contra Scotos habendam per hyemem expectauit, vbi mortuus est, et Magnus filius eius [successit.] De quibus metra habentur,

Acho rex magnus, satis audax, mitis ut agnus ;
 Justis letatur, iniustos ense minatur.
 Norica regna rego, nomine Magnus ego.

Bellum de Loncardy reperi commemoratum ibidem sine data, cuius modus talis dicitur esse. Cum Dani totum quasi regnum Scocie, tam per mare quam per terras, dicioni sue subegerant, rex applicuit in multitudine nauium apud os aque de Tay, et venit apud villam de Bertht, que nunc dicitur Pertht, et ibidem regem cum oppidanis et alijs terre populis ad eum confugientibus obsedendo circumclusit. Et licet regi defuerant victualia, tamen caute agendo duo dolia vini, succo nigri elobori, herbe sompnorifere, delibuti, et quatuor cartas panibus refertas, cum honesta legacione, regi Noricorum misit ; quasi diceret, se victualibus habundare, adjungens, quod durum erat contra stimulum calcitrare. In crastinum obtulit oppidum dummodo regem et Noricos generosos inuenirent. Quo nuncio vltra modum letati, hac nocte ludis et potacionibus vacabant ; et
 fol. 122. ipsis inebriatis, dum dilutesceret dies, rex cum oppidanis et ceteris regnicolis apud Loncardy, cum clangore tubarum, et vociferacione cloch-

bulgiarum, tinnitu peluium, sonitu cimbalorum, cum horrido clamore, in improuisos irruunt, et eos, ut oues, sine misericordia interimunt ; et naues suos in aqua [de] Tay permanentes eadem nocte comburi fecerunt, et ex tanta multitudine nauium submersarum fuit, et est, impedimentum nauibus in introitu aque de Tay, quod multi periclitati sunt, si non introducuntur cum nautis magis notis. Et locus ille dicitur Drumlay vel Caribdis vbi submersi jacuerunt, vel Drounitlay. Et sic omnes Norici tam per terram quam per mare destruuntur, vno excepto milite ad legacionem fungendam propterea moncolato. Et propter confusionem Norici multis annis memores nunquam militem baltheo militari cingi permiserunt, nisi solenni emisso voto quod bellum de Loncardy, habita temporis opportunitate, pro posse vindicarent.

Alexander, filius regis primogenitus, nascitur apud Jedwode xij. kalendas Januarij, anno Domini M^oii^olxiiiij. ; et rex Noricorum Acho, qui regnum multum infestabat, mortuus [est.] Qui rumores dum apud regem propalati essent, ipse cum prelatis et proceribus duplici gaudio repleti.

Mannie contra insulam et illius regulum rex Alexander cum exercitu properabat. Sed regulus, habito regis conductu, apud Dumfreis regem obuium habuit, et ei pro regniculo Mannie homagium fecit imperpetuum de rege tenendo : sic quod si rex Noricorum presumeret ipsum infestare saluum refugium pro se et suis in Scocia haberet, et regulus domino regi prouideret, quotiens opus esset, de decem galeis piraticis, quarum quinque viginti quatuor remorum gubernaculis, et reliquis quinque duodecim remis gubernandis, in regis defensionem.

Insularum contra proditores misit dominus rex Alexandrum Cumyng de Buchania, et Willelmum Cumyng de Mar, comites, et Alanum Durewarde : qui, collecto exercitu, occidentales insulas Scocie applicuerunt, et proditores, quorum auxilio rex Noricorum Scociam intrauit, occiderunt et alios fugarunt, reliquos suspenderunt, et maximam inde predam asportarunt. fol. 123.

Noricorum rex misit regi Alexandro cancellarium suum, Gilbertum episcopum de Hamyr, susceptum apud Pertht, qui regi obtulit insulas de Botha et Arane, sic quod Magnus tunc Noricorum rex haberet in pace ceteras insulas inter Hiberniam et Scociam quas Acho pater suus postu-

lauerat. Quod rex omnino paruipendit ; et sic episcopus ad regem suum recessit, anno Domini M^oii^olxxv^{to}, narrans se in vanum laborasse, consulitque ad concordiam cum Scotis : vnde anno sequenti rediens sufficienti commissione suffultus, ita inter reges et regna concordatum existit, videlicet, Norwegie dictas insulas et omne jus suum ad easdem imperpetuum regi Scocie resignauit, et rex Scocie sibi daret infra duos annos quatuor millia marcarum, et extunc annuatim centum marcas.

Robertus Hude^a circa hec tempora floruit, qui eucharistie sacramentum in maxima veneracione habuit, et omni die missam audire consuevit, vnde contigit eum uno die in nemore in secreto loco ad quamdam capellam campane diuertere, et cum in missa fuit, ei narratur vicecomitem capellam vndequaue obsedissee, et ideo a suis consulitur ut temptaret euadere. Ille hoc omnino recusauit, sed missam deuotissime vsque ad finem audiuit. Et facta missa inimicos superauit sicut multum plures. Iste Robertus et multi alii exhereditati sunt, qui fuerunt in bello de Hewishame cum Symone de Monte forti, comite de Laycistrie, et aliis magnatibus regni Anglie contra regem Henricum et Eadwardum filium suum.

fol. 124.

Chorum nouum in ecclesia monasteriali Sancte Columbe de Emonia fundauit et construxit Ricardus episcopus Dunkeldensis propriis sump-
tibus, anno Domini M^oii^olxxvj.

Malcomus comes de Fiff hoc anno obiit, et eius vxorem disposauit heres et filius comitis de Mare.

Othobonus Apostolice sedis legatus veniens [in] Angliam, et Londonias diu residens ad reformandam pacem inter regem Anglie et nobiles regni, nichil profecit. Tunc scripsit episcopis Scocie ut de singulis cathedralibus sex, et parochialibus quatuor marcas nomine procuracionis destinaret ; quod rex de consilio cleri omnino fieri prohibuit, et ad sedem Apostolicam appellauit, et ad defendendam appellacionem taxam per clerum constituit duarum millium marcarum.

Adam abbas de Melrois, ob eius superbiam, apud capitulum generale

^a 1255. Robert Hwd and Lytell Jhon ves alywe in Bernesdall and Plwmdon Park.

Anno Domini 1265. Robert Hwvd wes forfaltit for fechten in batell aganes the kyng of Ingland at Heweshame. B.

depositus est, et Johannes eiusdem domus Prior in abbatem electus est, anno Domini M^oii^olxvij.

Ludouicus rex Francorum filium suum Parisius in die Penthecostes coronauit, et crucem versus Jerosolimam contra Sarracenos pugnaturus accepit, anno predicto.

Tempeestas maxima, anno predicto, in vigelia XI^m Virginum orta est per Angliam et Scociam, nam vermes et eruce olera per utrumque regnum consumpserunt, mare in rabiem concitatum ab aquilone, fines debitos miro modo transgrediens, domos, villas, arbores complanauit, et dampna plurima intulit multis locis, sed maxime inter flumina de Tay et Twede.

Rex Alexander tercius, suasu curialium, infestus multum fuit clero, et per recognicionem terrarum episcopatus voluit compellere Gamelinum, episcopum Sancti Andree, ad absoluendum Johannem de Dunmore fol. 125. militem, pro manifestis offensis illatis priori et conuentui Sancti Andree excommunicatum. Episcopus constanter compulsioni resistens ipsum excommunicatum aggrauauit, et per ceteras ac suam dioceses solempniter denunciare fecit; vnde miles rubore confusus, veniam peciit, pro offensa satisfecit et absolutus est; et extunc rex clero concors affectus est.

Willelmus decanus Brechenensis, hoc anno, vir per omnia laudabilis, sed rauce vocis, Albiano episcopo eiusdem defuncto successit; quem legatus confirmare aut consecrare recusauit, sed papam adiens indilate confirmatus consecratur.

Legatus Ottobonus citare fecit omnes episcopos Scocie ad comparendum ad quindecimam post Pascha coram eo, vbicunque fieret, pro consilio celebrando, et duos abbates vel duos priores pro toto clero, anno Domini M^oii^olxvij. Episcopi pro se miserunt Ricardum et Robertum Dunkelensem et Dumblanensem episcopos, et clerus misit abbatem de Dunfermling et Priorem de Lundoris. Legatus quedam statuta fecit que Scoti, obseruare recusarunt.

Cruci signantur hoc anno multi Christiani contra Sarracenos, et precipue Ludouicus rex Francie, cum filio suo primogenito Ludouico, Eduardus et Edmundus filii regis Anglie, cum multitudine suorum; ad quorum expensas, suasu legati, instante rege Anglie, papa Clemens clero Scocie scripsit, vt decimum denarium suorum fructuum rege persolue-

fol. 126. rent : quod rex et clerus unanimiter renuerunt, quia de suis profecturi erant, videlicet Daid comes de Atholia, Adam de Carrik, cum aliis quam pluribus nobilibus et proceribus regni Scocie.

Rex Mannie moritur, et eius relictam, filiam comitis Ergadie Eugenii, Malisius comes de Stratherne duxit in vxorem.

Comes de Mare, propter multas iniurias latas episcopo et ecclesie Morauienti, a legato excommunicatus est.

Abbas de Melrois et magna pars conuentus sui, in consilio apud Perth celebrato, solempniter excommunicantur, eo quod pacem de Weddaile in-fregerunt, et domos episcopi Sancti Andree violenter inuadentes, quem-dam clericum interfecerunt, et alios plures vulneratos reliquerunt.

Glasguensem ad ecclesiam electus est hoc anno Nicholaus de Moffet, archidiaconus Theuidalie, per mortem Johannes Chyam episcopi in par-tibus transmarinis defuncti, viri eximie sciencie ; qui, ob discordiam inter eos habitam, sedem reliquit. Cum eciam valefaciendum, respondit eciam quidam per eum beneficiatus ut sequitur versus,

Hospes colubri, non rediturus abi.

Clemens papa hoc anno obiit.

Johannes Cumyng construxit castrum apud Blayre, propterea dis-sensio orta est inter eum et comitem Atholie, quam rex cum consilio procerum sedauit, anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo nono.

Melrois abbas Johannes cure pastorali resignauit. Robertus de Kelde-leich monachus de Newbotile, prius abbas de Dunfermling et cancel-larius regis, ut premittitur, in abbatem preficitur.

Cambuskynnicht Richardus abbas moritur, et successit Richardus Grossus eiusdem domus Prior.

fol. 127. Glasguensem ad ecclesiam eligitur ad instanciam regis Willelmus Wischart, archidiaconus Sancti Andree et domini regis cancellarius, mortuo Johanne Moffet episcopo, qui se nimis proterue contra religiosos ecclesiasticos gerebat personas, anno Domini M^oii^olxx.

Robertus, abbas de Scona, resignauit baculum pastorem ob intol-lerabiles persecuciones conuentus sui ; et quidam neophitus domus Nicholaus, post multas disceptaciones inter ipsum et conuentum de Scona,

plus domini regis timore quam amore, abbas effectus [est.] Iste inde Nicholaus, mortuo Waltero Baltroddy episcopo Cathanensi, ad regimen ecclesie Cathanensi electus est, ex eo quod abbas de Scona est canonicus Cathanensis, cuius apicem plus regis precario quam vite merito, adeptus est, anno predicto.

Abirdonensi ecclesie vacanti, anno predicto, per mortem Richardi de Potton, preficitur magister Hugo de Benham.

Colbanus comes de Fiff obiit, cuius comitatus commendatus est Alexandro filio regis, donec filius Colbani, puer octo annorum, legitime fuerit etatis.

Arbroch monasterio vacanti, per mortem Johannis abbatis, preficitur Adam de Inuerlownane per electionem.

Sancti Andree ecclesie vacanti per mortem Gamelini pastoris in parali apud Inchmurdo, in ecclesia Sancti Andree, ad aquilonem prope maius altare, sepulti, Willelmus Wischart cancellarius regis archidiaconus Sancti Andree electus Glasguensis et prebendarius seu rector xxij. ecclesiarum, ambiciose et timore regis, ad Sanctum Andream postulatus est. Et hoc eodem tempore vacabant in regno Scocie quinque episcopatus, videlicet, Glasguensis, Brichinensis, Abirdonensis, Cathanensis, et Sancti Andree; quia tunc vacabat sedes Apostolica et munus consecracionis habere non poterat, rex omnes episcopatus in sua manu retinuit, et censum annum per electos recepit.

Glasguensi ecclesie Robertus Wyschart, dicti cancellarii consanguineus, eius mediis instante rege, preficitur, qui prius fuit archidiaconus Laudonie, etate iuuenis sed moribus senior. fol. 128.

Martha filia et heres vnica Nigelli comitis de Carryk, in Terra Sancta peregre defuncti, per rura solaciando obuium habens Robertum Bruse, filium Roberti de Bruys, cognomine nobilis domini Vallis de Anandia in Scocia, et de Cliflande in Anglia, licet nolentem ad castrum suum de Turnberry abduxit, et insciis amborum et amicis, nulla a rege obtenta licencia, matrimonium contraxerunt: de quo rex certificatus, dicte Marthe castrum et terras recognosci fecit. Amicorum tamen prece et precio regius placatur animus, et ex ea suscepit prolem nomen suum ei imponens, qui postea fuit rex et conquestor regni ab Anglis. Iste Robertus pater regis Roberti Bruys erat comes [de] Carrik ex parte vxoris

sue predicte, et filius Roberti filii Roberti Bruse senioris, qui disposnauit Isabellam filiam Dauid comitis de Huntingtoun secundo genitam. Vnde quidam metrice scribit,

M semel ad bis centum L. X bis, et [I] quater adde,
Tunc rex Robertus, omni probitate refertus,
Festo, quo Sancti translacio fit Benedicti,
Extiterat natus ; diuinitus ymmo vocatus.

Tempestas maxima fuit in regno Scocie, anno Domini M^oij^olxxij., videlicet terre sterilitas, maris infecunditas, aeris inequalitas, hominum infirmitas, et bestiarum mortalitas. Sabbato infra octauas Epiphanie circa mediam noctem, ventus vehemens ab aquilone subito cum grandine irruens domos subuertit, dormientes suffocauit, et edificia alta complanauit ; et de vento ignis egrediens ecclesiam de Abirbrocht et plures alias incendit.

fol. 129. Bellum inter Sarracenos et Christianos anno predicto graue commissum est, in quo ceciderunt multi fratres de Templo et de Hospitali, cum plebe magna Christianorum : et ideo Gregorius Papa decimus vocat ad consilium generale, Lugdunum Gallie celebrandum, de statu ecclesie, pace et subsidio Terre Sancte, omnes principes et omnes prelatos, anno predicto.

Doukeldensis episcopus magister Ricardus de Innerkething, grande etatis, camerarius Scocie, justus et fidelissimus regis consiliarius, cuius corpus apud Dunkelden [sepelitur,] et cor in pariete aquiloni chori ecclesie monasterialis Sancti Columbe de Emonia, quem ipse prius construxit, [reconditur,] moritur anno Domini M^oii^olxxii. ; cui per electionem successit Robertus de Stutivillis, vir nobilis, vita, consilio, et prudentia preclarus, decanus Dunkeldensis. Hic vir nobilis prius electus fuit in episcopum Sancti Andree, anno Domini M^oii^oliiii., antepenultimo die Junii ; sed contradicente Alexandro rege tercio, magister Abel archidiaconus apud Papam preualauit.

Cupro abbas deponitur, et Andreas Buchane loco eius proficitur.

Sancti Andree contra electum Willelmum Wischarde multa proponun-

tur, precipue de pluralitate beneficiorum et prelaturarum, coram Papa; et ideo non fuisset consecratus nisi Eduardus de Langschankis, de Terra Sancta rediens, Papam personaliter adiens, pro eo supplicasset, et tunc Dominica ante festum Luce Euangeliste apud Sconam, presente domino rege, septem episcopis, et fere omnibus regni proceribus, solempniter consecratur.

Cancellarius Scocie Willelmus Fraser decanus Glasguensis factus est.

Melros Robertus abbas curam pastoralis reliquit officii; cui successit Patricius.

Newbotill Uido abbas loco suo cessit; cui Walterus, monachus de Mel- fol. 130.
rois, assumptus est.

Cathanensensis electus Nicholaus apud curiam cassatus est, et data canonicis Cathanensis licencia de nouo eligendi, eligitur Archibaldus Moraue archidiaconus.

Consilium apud Perth celebratur, in quo per literas Pape citantur omnes prelati Scocie ut conuenirent Lugdunum in principio Maii, exceptis episcopis Dunkeldensis et Morauensis, pro statu ecclesie seruando domi dismissis.

Hoc anno prioratus de Abirnethy factus est in canonicos regulares, qui prius fuerunt Cheldei.

Melros [obiit] abbas Robertus, qui prius fuerat abbas de Dunfermling et cancellarius regis; cui successit Patricius eiusdem domus monachus.

Lundoris [abbas] Thomas, vir magne sapctitatis, obiit: successit prior eiusdem domus.

Brechinensis electus Willelmus in consilio Lugdunum moritur, et frater Willelmus, de ordine Predicatorum, electus est; quam eleccionem, ob tenuitatem reddituum, contempsit.

Consilium Lugdunum celebratur kalendas Maii, anno Domini M^oii^olxxiiii., per Gregorium Papam decimum, quo interfuerunt duo patriarche, quindecim cardinales, quingenti episcopi, et aliorum prelatorum mitratorum mille. In hoc consilio Grecorum et Tartarorum nuncii interfuerunt: Greci Spiritum Sanctum confessi sunt a Patre Filioque procedere, Simbolum in consilio solempniter decantando. Tartarorum nuncii baptizati ad propria reuersi sunt. Statuitur decima omnium ecclesiarum

beneficiorum ad subsidium Terre Sancte contribui per sex annos; [et] procuraciones non dari, nisi episcopo et archidiacono personaliter visitanti. Quilibet rector vbi ecclesia fieret contentus, et apud ecclesiam continue resideret. Omnes ordines mendicantium cassati sunt, preter Predicatores et Minores de Carmelitis et Heremitis ordinis Sancti Augustini. Ordinator vt in c[ap.] Religionum de re[ligiosis] do[mibus] lib. vi.; sed asseritur Carmelitas et Augustinenses hoc in capitulo deponere T et imponere D, dicentes solido statu pro solito, et ideo multi textus variantur, quod vix duo textus concordent.

fol. 131.

Rossensis episcopus Matheus in dicto consilio moritur; cuius loco eligitur Thomas de Fiffyne.

Lundoris Johannes abbas moritur, et in Calco sepelitur; cui successit Nicholaus eiusdem domus cellerarius.

Edwardus rex Anglie in festo Assumpcionis Beate Virginis anno predicto coronatur; vbi interfuit rex Alexander, cum regina et multis proceribus Scocie, sub libertate et protestacionibus solitis.

Margareta regina Scocie, soror dicti regis Anglie, anno predicto, quarto kalendas Marcii, apud castrum de Cupro moritur; et Dumfermling iuxta regem Daud tumulatur.

Alanus Ostiarius, vir dapsilis, et strenuissimus in armis, ac regi et regno fidelissimus, obiit anno Domini M^oii^olxxv., et in monasterio de Cupro sepelitur; cuius hereditati successerunt tres filie, et diuise sunt terre.

Arbroch Adam abbas moritur.

Legatus Bagemundus venit Scociam colligere decimam omnium beneficiorum; et propter hoc consilium apud Pertht tenuit crastino Sancti Osualdi, vbi prece et precio prelatorum rediit Romam intercedere pro eis; sed carus nuncius infecto negotio rediit.

Dounfermling abbas Simon, ob inenarrabilem suam proteruiam, depositus est; cui successit supprior Radulphus Grenlau, vir monasticus, mansuetus et pius.

fol. 132.

Jedwod abbas Nicholaus senio confectus cure cessit; et surrogatur Johannes Morele eiusdem loci conventus.

Innocencius Papa quartus obiit, et ei successit Otibonus qui eodem anno obiit, scilicet M^oii^olxxvi. ; cui successit Johannes xxii., qui sequenti anno obiit.

Contencio orta est inter regem Scocie Alexandrum et Eduardum regem Anglie, suasu episcopi Dunelmensis, super merchiis vtriusque regni; propter quam sedandam conuenerunt apud Berwic super Twedam, in medio Quadragesime, ex parte regis Scocie, et cum proceribus pluribus, Sancti Andree, Glasguensis et Dumblanensis episcopi: et ex parte regis Anglie apud Twedmoutht episcopi Norwicensis, Dunelmensis, vicecomes de Nouo Castro, et alii quam plures. Sed infecto negocio recesserunt, anno Domini M^oii^olxxviii.

Sancti Andree episcopus eligitur Willelmus Fraser, pridie nonas Augusti, mortuo Willielmo Wischarde.

Dauid filius Alexandri tercii obiit apud Striveling, et sepultus est in Dunfermling, anno Domini M^oii^olxxix.

Alexander filius regis Alexandri tercii cum magno gaudio apud Roxburgh filiam comitis Flandrie duxit in vxorem, dominica proxima post festum Martini in hyeme, ubi facto conuiuio per xv. dies, Flandrenses, relicta principissa, redierunt ad sua. Sed tanto gaudio successit luctus, nam idem Alexander, rex futurus speratus, iuuenis egregius, obiit in festo Sancte Agnetis secundo, etatis sue anno vigesimo, et sepultus est in Dumfermling anno Domini M^oii^olxxxiii. ; et postea comes Flandrie de Scocia filiam reduxit.

Margareta filia regis Alexandri desponsatur Hanigo, Henrico vocato, regi Noricorum anno Domini M^oii^olxxxii., et mittitur ibidem cum Valtero Bullok comite de Menteith, eiusque comitissa, abbate de Balmurynocht, et Bernardo de Monte Alto, et aliis multis proceribus; et illa in reginam coronata, redierunt, et in mari submersi sunt; ex qua rex Noricorum filiam suscepit, et infra breue dicta Margareta moritur, et postea eciam filia. fol. 133.

Sancti Andree episcopo et successoribus et beato Andree Alexander concessit percussuram monete adeo libere et quiete sicut aliquis episcopus Sancti Andree aliquo tempore, vel patris sui regis Alexandri, aut ali-

cuius suorum progenitorum, liberius et quiecuis habere consuevit, salua sibi declaracione inquisicionis eiusdem super infeodacione habenda.

Alexander rex tercius secundo desponsatur cum domina Ioleta, filia comitis de Droco, apud Jedwode, die Sancti Calixti, anno Domini M^oii^clxxxv^{to}. cum magna leticia et instrumentorum musicorum lusu suavissimo, ac duccione chorearum. Inter quos aperuit vnus, de quo merito dubitari poterat an erat homo vel fantasma, quin, ut vmbra, magis labi videbatur. Quo ab oculis omnium euanescente, chorealis phalanx tepide cessauit, vnde in breui depost rex apud Portum Regine-passagio prepeditus, spreto suorum consilio, versus Kingorne ad occidentalem plagam equo in sabulo cespitante, a suis negligencius seruatus, fractis ceruicibus expirauit,* vbi adhuc crux erecta stat, et in monasterio de Dumfermling tumulatur. De quibus sunt metrice :

Mors iusti subita, quam precessit bona vita,
Non minuit merita, si moriatur ita.
L semel, X ter, et quinque, bis centum, mille volutis
Annis, Aprilis quarto decimo quoque calendas,
Tercius Alexander in Kyngorne mortuus, infra
[Dumfermelinam jacet ecclesiam tumulatus,]
Inter auos reges. Regnauit ter deca septem,
Vixit octo plus, non completis tamen, annis.
Cuius nobile cor in pace requiescit apud Pertht.
Et sic de regno post hec Deus ordinet isto.
Corpus predicti regis, sine prole relictis,
Post annis fere septem Scoti doluere,
Quod regem vere tot aristis non habuere.

fol. 134.

* Anno Domini 1287. Alexander tercius deit at Kyngorne the 35 or 37 zers of his reng. In his tyme Rober Huid, Lytill Jhone, Tomas Leirmont or Rymor, and M. Mechell Schot the Medycenar, ves al lewand.

1265. Rober Huid ves forfaltit for fechtung aganis the kyng of Ingland at the batell of Hewesham, the vj. zeir of Alexander iij. reng.

1264. þe batell of Lewis in Ingland ves streken. R.

Thomas^a Erslintone hanc regis mortem verbis dubiis pridie mortis diem comiti Marchiarum predixit, hiis verbis, “Cras ante horam duodecimam audietur tam vehemens ventus in Scocia, quod magnis retroactis temporibus consimilis minime inueniebatur.” Comes obseruans aërem et nubes vsque quasi horam predictam, et nichil de vento audiens, reputauit Thomam insanum; sed comite in mensa locato, subito venit nuncius narrans mortem regis.

Mercatores et mercantie in regno defecerunt, ex eo quod naues aliquando capte, aliquando submerse fuerant, et aliquando in diuersis partibus leui occasione arestate. Ideo rex statuit nullam nauigationem a regno fieri, vnde, nondum fluxu anno, e diuersis regionibus applicuerunt Scociam multe naues mercesque suas alienigene pro mercibus regni campserunt; et vetitum fuit ne cum mercibus quisquam nisi mercator intromitteret: et sic in victualibus et aliis rebus magna crevit opulencia in regno Scocie.

CARMEN THRENOSUM.

Res mundi variabiles,
 Diesque sic labiles,
     Considerans gemisco.
 Mortis penas terribiles,
 Planctus ineuitabiles,
     Ymaginans tremisco.

Quam vana mundi gaudia,
 Quibus succedunt tristia
     Eternum permansura!
 Quam vana quoque gloria,
 Cuius mors soluit premia,
     Condicione dura!

^a Lermont, aliis Rymor. R.

fol. 135.

Etati siue sexui
Non parcit alicui,
    Personas non discernit.
Non ime parcit domui,
Non differt potentatui,
    Mors omnes eque sternit.

En senes cum puerulis,
En dites cum pauperculis,
    A seculo discedunt.
En domini cum seruulis,
En femine cum masculis,
    Sub vna lege cedunt.

Rex Alexander valuit
Quondam ; nec tamen valuit
    Extrema preterire.
Cesar mundum edomuit,
Et tamen hunc oportuit
    Finalia subire.

Quid moror ? omnes abeunt,
Es, aurum, gemme pereunt,
    Cum quibus et perimus.
Que dantur, et que veneunt,
Vt in momento transeunt ;
    Nec minus insanimus.

Putret vestis purpurea,
Subtili cesa tenea,
    Vel vsu crebro lesa.
Perit lorica ferrea,
Perit cassis calibea,
    Rubigine peresa.

En menia Romelia,
Palacia marmorea,
    Nonne iam corruere?
Ymago solis aurea,
[Forma] Phebes argentea,
    Ex toto periere.

Quam breui durat spacio
Possessor et possessio,
    Premissis declaratur.
Quod autem desolacio
Frequencior sit gaudio,
    Per sequens addiscatur.

In sorde quiuis gignitur,
In fletu miser oritur,
    In turbine victurus.
Laborat, languet, moritur,
Et vermibus conteritur,
    Commissa lucturus.

Quero: inter tot aspera
Que possunt esse prospera,
    Vel gaudia segura?
Euam seduxit vipera,
Sub cuius sorte misera
    Sectamur nocitura.

Ergo circa mortalia
Cur ludimus ingenia?
    Caduca deseramus;
Et ad perpetua
Secure mentis studia
    Perfecte conuertamus.

fol. 136. Custodie regni electi sunt, mortuo Alexandro rege ut permittitur, Willelmus Fraser episcopus Sancti Andree, Duncanus comes de Fif, et Johannes Cumyng comes de Buchquhanie, ex parte boreali aque de Fortht; Robertus episcopus Glasguensis, dominus Johannes Cumyng, et Jacobus senescallus Scocie ex parte australi eiusdem.

Edwardus rex Anglie,* dictus Langschanks et tirannus, anno Domini M^oii^olxxxix., egit apud custodes et status regni pro matrimonio contrahendo inter filium suum et heredem Edwardum Carnawerne, et Margaretam filiam regis Noricorum, neptem predicti quondam regis Alexandri; cuius peticio fuit concessa, prouiso semper quod per hoc nunquam subjicerentur Anglis: [et ad hoc perficiendum] duobus militibus preclaris missis, Michael de Wemys et Michael de Scot, apud regem Noricorum. Sed incompleto negotio, moritur dicta Margareta anno Domini millesimo ii^olxxxxi.

Margareta neptis regis Alexandri et heres regni mortua, fuit magna dissencio inter Robertum Bruys, auum illius Roberti postea regis, et Johannem de Balliolo. Vnde consilio regis Anglie, parliamentum apud Sconam ordinatum est, vbi prefecti sunt sex custodes. Comparuit Johannes de Balliolo, allegans pro se quod erat filius Diuorgille antiquioris sororis Daid comitis de Huntingtone, ex nepte, et ideo propter primogenituram preferri debet ad coronam. Robertus e contra allegauit quia fuit nepos dicti Daid comitis, et licet ex secunda sorore, tamen ipse primus masculus. Super qua contencione compromissum est in dictum Eduardum regem Anglie, vnde in parlamento electi sunt episcopus Brichenensis, et, ut alii ponunt, Sancti Andree, abbas de Jedwode et Galfridus de Moubray missi apud eundem regem, quem inuenerunt apud Sanct Thomas, et in die Sancte Katarine redeuntes apud Clakmannane ad custodes Scocie ibidem permanentes, et credentes reginam Ioletam siue Iolandam impregnasse. Sed casu deficiente siue regina aborsum edente, rex Anglie in Angliam repatriaui et consilium vocauit, eis proponens qualiter questio juris regni Scocie in eius iudicium refertur; et, accepto consilio, ad certos peritos regni

fol. 137.

* Anno Dom. 1278. Loweleng prence of Wales mariit the dochter of Symon Montfort, erll of Laycester. R.

Francie misit, eos sinistre informans in tali casu proposuit. Rex cuiusdam regni non coronatus nec vinctus, sed a suis subditis in sede quadam regali impositus, regnum ipsum a quodam alio rege ut superiori et directo domino, tenens pro homagio in feudum, absque liberis decessit. Rex superior regnum in manu sua suscepit, quousque sciret quis esset heres eiusdem regni. Comparuerunt duo petentes regnum, qui ex fratre aui regis defuncti processerunt. Vnus, Ticius, ex filia dicti fratris primogenita tanquam pronepos eius fratris; alius, Seyus, processit ex secunda filia dicti fratris, tanquam nepos eiusdem fratris; et sic isti duo regi defuncto attingunt in linea collateralis. Ticius jure primogeniture fulcitur: Seius quia propinquior est vno gradu: et, presupposito quod regnum ipsum est impartibile, queritur quis istorum preferri debeat in successione regni.

Consultis super hoc casu peritis regni Francie, videlicet episcopo Aurelianensi, Symone Matifas episcopo Parisiensi, Petro de Capella episcopo Cartasensi, Johanne de Feritate et Johanne de Sylomonte, Egidio Lamberti decano Sancti Martini Thuronensi, consuluerunt vna cum Willelmo Benet, summo doctore. Quod si non aliter obtinet consuetudo in regno illo, ex quo duo petentes regnum illud in linea collateralis attingunt regi defuncto nec sunt fratres nec fratrum filii, sed vltiores et remociiores in gradu, quod propinquior prefertur in successione primogenitura ex altero latere. Non obstante ex aduerso quidam persuasum regis Anglie in alteram diuerterunt partem, videlicet Magister Saluius, Magister Tancretus, Magister Reuerius de Senis, Magister Johannes de Focartaria, Magister Sichardus Pagii, Magister Seuerius de Florencia, Raginaldus Barbon balliuus Normandie, et Thomas de Weylande, quorum aliqui dixerunt quod si per consuetudinem regni Scocie decidi non poterat questio, ex quo rex Anglie est superior et petitur regnum, in curia regis Anglie secundum illius curie consuetudinem judicari debuit. Alii autem dixerunt natum et procreatum a prima sorore habere nomen regum, et reliquos sororum heredes in terris sed non in regia dignitate participare.

fol. 138.

Lege diuina ut consulti concluderunt Magister generalis fratrum Minorum, cum toto conuentu Parisius commorante, ac maiores et periciores fratrum Predicatorum Parisius existentes dixerunt, si per consuetudinem

fol. 139. decidi non poterat nec per leges imperiales, proximiores in gradu modis omnibus preferendi, allegantes libri Numerorum capitulum vigesimum septimum sic esse. Accesserunt filie Salphat, steteruntque coram Moyse, et Eleazario sacerdote, et cunctis principibus populi, atque dixerunt; Pater noster mortuus est in deserto. Hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia [non] habuit filium. Date nobis possessionem inter cognatos patris nostri. Retulit Moyses causas earum [ad] iudicium Domini, qui dixit ad eum; Justam rem postulant filie Salphat: da eis possessionem inter cognatos patris sui, et [ei] in hereditatem succedant. Ad filios autem Israel loqueris hec: Homo cum mortuus fuerit absque filio, ad filiam eius transibit hereditas; si filiam non habuerit, habeat successores fratres suos. Quod si fratres non fuerint, dabitur hereditatem fratribus patris eius. [Sin autem nec patruos habuerit, dabitur hereditas] hiis qui ei proximi sunt. Eritque hoc filiis Israel sicut lege perpetua, sicut precepit Dominus Moysi.

Hiis consultacionibus in Angliam portatis, predictus rex Anglie venit Northame ad mensem post Pascha, anno Domini M^oii^olxxx., et conuenit prelatos et proceres regni Scocie, quos in dolo dulciter est locutus similans se tractare concordiam ne intrent inimici in regimine regni; et postea, vocato consilio suo, auide querit quo jure poterat Scocie regnum accipere. Et anno sequenti maiores consules regni Scocie apud Vpsetlyntoun conuenerunt, et per saluum conductum regis Anglie apud ecclesiam de Northame se transtulerunt, vbi rex Anglie rectum dominium regni Scocie peciit, ad quod per Robertum Wischart episcopum Glasguensem est responsum, quod regnum Scocie semper erat liberum, et nulli, nisi Deo et eius vicario in terris, subiectum; addidit eciam idem episcopus ex vaticinio Gilde Anglici ex libris Anglorum acceptum, ut sequitur,

Regnum Scotorum fuit inter cetera regna
Terrarum quondam nobile, forte, potens:
Post Britones, Noricos, Pictos, Dacosque repulsos,
Nobiliter Scoti jus tenuere suum.

Hiis auditis rex surda aure preteriens, supplicauit eisdem magna-

tibus ut Beruicum venirent, et causam suam haberent fideliter declaratam.

Berwicum venientes rex Anglie Eduardus et magnates regni Scocie, electa est assisa vigintiquatuor hominum, videlicet xii. de Scocia, et totidem de Anglia, ad finaliter decidendum de jure regni inter Robertum Bruys et Johannem de Balliolo jurati. Quos xxiii. rex in ecclesia fecit includi, et armis custodi, ad quos tamen ipse, dum vellet, intrauit; et dum per suos concepit Robertum Bruys pociorem esse jure successionis, fol. 140. super quibus rex, vocato suo secreto consilio, secrecius pro bono regni Anglie consuluit. Inter quos finaliter est conclusum, cum rex Anglie pilam haberet ad pedem, et tempus instaret oportunum, nunquam sententiaret sine subjeccione regni Scocie; in quo eciam consilio secreto quidam Antonius Beik dixit, "Cum Robertus Bruys sit de meliori prosapia tocius Anglie, et factus rex Scocie, erit pars aduersa regi Anglie, vbi manebit rex Anglie Eduardus?" Cui rex, Gallica lingua, caput concutiens, respondit, "Per lie sagne Dew tu auies bene schanté:" quod est dicere, "Per sanguinem Christi tu bene cantasti!"

SENTENCIA CORRUPTA.

Sentenciam laturus rex Anglie Eduardus super jure regni Scocie primo vocauit Robertum Bruys seniore, cui dixit, "Si vis tenere regnum Scocie de me in capite te regem faciam." Cui Robertus, "Si predictum regnum per viam juris et fidelem assisam adipisci valeam, bene quidem; sin autem, nuncquam in seruitutem redigam acquirendo in regnum prefatum, quod omnes reges eiusdem, cum magno tedio et labore, sine seruitute, sub firma libertate hucusque seruauerunt et tenuerunt." Quo remoto, rex Johannem de Balliolo vocauit, et simili qua primum questione pulsauit; qui, cum consilio suo satis corrupto, de regis Anglie voluntatem perimplendo deliberauit, regnum Scocie de eo tenere et homagium pro eodem sibi facere. Tunc rex Eduardus in presencia parcium nobiliumque Scocie et Anglie pronunciauit Johannem de Balliolo in successionem regni Scocie heredem fore legitimum, et ipsum jura finaliter diffiniuit habere pociora. Post latam sententiam comes Glomerie tenens Robertum Bruys per manum in conspectu omnium dixit, "Recognosce

fol. 141. O rex quale iudicium hodie dedisti, et scito quod in extremo examine oportet te judicari." Statim Robertus Bruys, de mandato comitis recessit, nec vncquam Johanni de Balliolo homagium fecit.

Johannes de Balliolo apud Sconam cathedra sublimatur, et in regem coronatur, anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo secundo, vltimo die mensis Nouembris ; et in sequenti festo Sancti Stephani apud Nouum Castrum homagium fecit regi Eduardo pro regno Scocie, prout prius inter eos est conuentum.

Orta dira guerra inter Francie et Anglie reges : rex Anglie in suam defensionem vocauit Johannem regem Scocie, virtute sui homagii ; qui statuens perliamentum ibidem determinatum est regem Scocie ad hoc non teneri, propter confederacionem prius factam inter regem Scocie Achayum et Karolum magnum, et alias multas causas. Quidam Macduf, frater comitis de Fiff, tractus in causam per quondam Abirnethy super terris de Kilquhonquhare coram rege Johanne, quia habuit eum suspectum, ad regem Anglie et eius curiam appellauit. Ex cuius vigore conuentus Londonias Johannes rex Scocie comparuit, et cum rege in suo perliamento sedebat ; cuius procuratores rex Anglie audire noluit, donec rex Scocie, surgens coram eo staret. Quod et regni contra dignitatem fecit. Sed petita licencia versus Scociam remeauit, vbi vocato perliamento, de eorum consilio homagium reuocauit, et anno Domini M^oii^c nonagesimo quarto misit apud regem Gallorum, episcopos Sancti Andree et Dunkeldensis, Johannem Sowlez, et Ingilramum Umfrauillis, pro contrahendo matrimonio inter primogenitam Karoli germani regis Francie, et Eduardum filium regis Scocie, quod et nuncii perfecerunt, et consideracionem inter regna Francie et Scocie innouarunt.

fol. 142.

Mittitur interim Henricus, cordatus [monachus,] abbas de Arbrothoc, simplex viret justus, regi Anglie cum reclamacione homagii regis Scocie ; cui respondit rex Anglie in Gallico, " Si ille non vult venire nobis, nos veniemus ad eum." Et vocato rege Scocie apud merchias diuersis vicibus, quia rex Scocie non comparuit, et propter eius transgressionem iuramenti fidelitatis et homagii, rex Anglie contra eum priuacionis tulit sententiam.

Rex Anglie, dicta priuacione facta, blande egit cum Roberto Bruys

seniore, ita suis ut mediis fecit deliberari capitaneis regis Anglie castra et fortificia Scocie que prius non habuerat ; et obtento suo desiderio Robertum Bruys peruipendit.

Baruici burgus obsidebatur tam per naues xviii. quam per terram per Anglos, anno Domini M^oii^oxcv. Quibus resistebant ibidem omnes nobiles existentes comitatus cum communitate ville cunctis Anglis interfectis, naues omnes combusserunt ; et ideo anno sequenti, veneno stomacho predictus rex Anglie in propria persona Beruicum [accessit,] decipere intendens quem vi habere non valuit. Tentoria fixit, et dum aliquamdiu circa villam castrametatus fuit, simulauit se velle recedere, et remouens tentoria finxit se longius ire ; sed quarto kalendas Aprilis, die Parascheves, reuersus cum vexillis et signis bellicis ad portam venit. Quod videntes Scoti ville custodes, credentes esse Scotos quorum auxilio rex eis prius promiserat, januas aperuerunt : sed cognita veritate, cum Anglis resistere vellent, non potuerunt, et sic capta villa omnes Scoti destruantur. Numerus eorum 7500. fol. 143.

Coldingahame prioratus datur et annectitur monasterio de Dumfermling per Robertum regem secundum, per eius cartam magno sigillo sigillatam apud Perth xxv. Julii, anno Domini M^oii^olxxviii. ; amotis inde monachis Anglicanis et priuato priore, quia proditorie reuelauit secreta regni Scocie Anglis.

Bellum Dumbare pergrande post capcionem ville Beruici erat commissum inter Anglos et Scotos, anno predicto capcionis Beruici, quinto kalendis Maii, in quo cecidit nobilis miles Patricius Grahame et multi alii : Fugierunt eciam Willelmus comes de Ross, comes de Menteith, et lxx. milites, preter alios famosos armigeros, propter succursum ad castrum de Dumbare, quos benigne suscepit Ricardus Sward, castri custos et Scotus ; illos tamen dicto regi Anglie idem custos, quasi oues, ad occisionem tradidit, et quos ipse Eduardus tirannus crudeliter trucidauit.

Edwardus rex Anglie ymmo tirannus predictus, obtento Dumbare castro, deinde progreditur et obtinuit castra de Edinburgh et Striueling. Secutus est Johannem regem Scocie vsque castrum de Forfaire, cui occurrens ibidem Johannes Cumyng dominus de Strathbogy, ad eius pacem venit, et vltra progrediens insequitur regem ad castrum Montis

Rosarum, vbi cum filio suo Eduardo tunc fuerat cum comitatu magno, videlicet omnimoda potencia Anglie, Wallie, et Hibernie, ac non modico subsidio comitis Subaudie, ibidem tunc presentis, et cum magna potestate de Vasconia, et ibidem coegit Johannem regem, regiis ornamentis exutum et virgam albam in manu tenentem, omne jus suum regium quod in regno Scocie habuit in manibus regis Anglie sursum reddere et
fol. 144. resignare; et ablato sigillo regio per metum a cancellario, literas inde confecit decimo die mensis Julii, anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo sexto, et regni sui anno quarto.

Johannes de Balliolo et eius filius Eduardus mittuntur nauigio Londonias, vbi fuerant arcte custodie mancipati. Tandem, retento filio, liberatus est pater, juramento prestito quod in regno Scocie nuncquam jus regnandi vsurparet: vnde exiit ad terras suas de Balliolo in Gallia, et ibidem diem clausit extremum.

Edwardus rex predictus post hoc rediit Berwicum, coram quo ibidem comparuerunt citati omnes de Scotia, tam clerus quam populus, quasi ei fidelitatem et homagium prestiterunt: et tunc credens Scociam sibi secure fuisse subiectam, substituit suum locum tenentem Hugonem de Cressinghame suum thesaurarium, et preparata classe disposuit se regem Francie Philippum debellare.

Perliamentum interim magnates Scocie, tam Anglicati quam alii, apud Sconam, vbi juramento interueniente de vnanimi regis restitutione, duodecim custodes ordinarunt. Quorum precipuus Johannes Cumyng comes de Buchquhania boreales partes Anglie inuasit, et monasteria de Lanecross et Exhame igne combussit.

Willelmus Wallace, Anglorum malleus et flagellum, statura procerus, corpore gigantus, facie serenus, vultu iocundus, humeris ossibusque latus, ventre congruus, lateribus protelus, aspectu gratus, sed visu commotione ferox, renibus amplius, brachiis et cruribus vigorosus, pugil acerrimus, videns contricionem gentis sue, caput leuauit; vnde diuina prouisione custos regni deputatus [est.] Narratur de eo quod Andreas Apostolus, regni patronus, sibi Willelmo gladium cruentatum commisit, stricte sibi precipiendo eo vtrobique vt ad defensionem regni contra Anglicos. Primo vicecomitem de Lanark Willelmum Hesliop, strenuum Anglicum, interfecit.
fol. 145.

Bellum pontis de Striueling contra dictum Hugonem Crassinghame thesaurarium regis Anglie commisit, et ipsum interfecit, ceterosque Anglos potenter superavit, tercio idus [ii. dies] Septembris, anno Domini M^oii^cxcvii. Ex parte vero Scotorum cecidit Andreas de Moravia pater Andree nobilis. An. 1297.

Hic Willelmus prefatus cum multis de Scocia, propter caristiam in regno Scocie, totam Northumbriam deuastavit in Anglia a festo Omnium Sanctorum vsque ad Purificacionem Nostre Domine, et ut alii volunt, vsque ad natalem Domini ibidem hyemavit.

Edwardus rex Anglie sibi scripsit literas comminatorias, dicens, quod si ipse rex in regno Anglie tunc fuisset Willelmus Wallace non auderet regnum inuadere; cui custos rescripsit se Angliam reuisurum ante festum Pasche. Tunc Willelmus Wallace, collecto exercitu, in Angliam proficiscitur; et ex aduerso rex Anglie cum innumerabili multitudine obviam eis dedit, et pomposo animo pro nichilo credit Scotos pessundare, sed appropinquans ad spacium dimedie miliaris, videns Scotos adeo constanter incedentes et bene rectos locum malicie dedit et recessit, quem cum Scoti insequi vellent, prohibuit custos. Deinde Gallias peciit, et multas preclaras victorias contra Anglos fecit, prout in libro de eius gestis confecto ad longum habetur.

Quia libri intermediarii tractant de instruccionibus peritorum regni Scocie eiusque jure contra figmenta Anglorum.

Nota quod quamvis communitas Scocie pro maiori parte Willelmum Wallace et eius regimen fauebant, aliqui tamen, et specialiter Cumynenses, sibi inuidebant, nolentes eum super eos dominari. Vnde et rex Anglie, de iniuria sibi illata ira graui commotus, cum magno exercitu Scociam intrat in die Magdalene ad Variam-capellam, vbi Willelmus Wallace cum suo exercitu cum illo bellum iniit; in quo Scotorum magna strages facta est, vnde nobilis miles Johannes Senescallus [cum] Brandanis suis, et M^oDuff comes de Fyff cum suis incolis, penitus sunt deleti; quia Cumynenses de bello fugerunt cum suis, et istud eciam bellum fertur fuisse victum per fraudem Roberti Brois, pro rege Anglie pugnantis, et a tergo Scotorum insultant.

Nota quod Willelmus Wallace cum suis locum certaminis declinans a

Roberto Brois, ex aduerso Wallace allocutus est, qui sibi dixit, “Quomodo tam audax presumeret contra tam potentem regem et partem Scocie maiorem arma sumere aut pugnare?” Qui respondit, “Tua, O Roberte, inertia et effeminata ignauia pro patrie tue liberacione et tui iuris defensione, quia tu, commoda carnis querens, arma, labores, et bella abhorris.” Que verba fidelis amici sic sui cordis intima penetrarent, quod Anglicos in odium et Scotos in amorem habere cepit, cogitans die et nocte quomodo consilium sibi datum ad effectum perduceret. Willelmus tamen Wallace considerans inuidiam suorum, apud Forth sponte [sua] custodis officium renunciat.

Nota quod anno Domini M.cc.xcviiij. misit rex Francie ad regem Anglie nuncios pro treugis, suo amore, contrahendis cum regno Scocie, quod ipse ex affinitatis amore regis Francie, cuius sororem anno sequenti nomine Margaretam conduxit, a festo Omnium Sanctorum usque ad festum Pentecosten proxime sequens. Quo tempore prelati Scocie cum baronibus suam queremoniam lamentabilem ad presenciam summi pontificis mittunt, iura sui regni et libertatem ostendentes; vnde et Bonifacius tunc papa suas literas nunciatorias scripsit, tam regi quam archiepiscopo Cantuariensi, pro libertate Scocie sub Romana ecclesia. Ipso rege Anglie sua iura allegante, multi nuncii, littere et epistole [missi] sunt hinc et inde pro vtraque parte, cum allegacione eciam a tempore Bruti, que ad longum in Cronicis tractantur, et causa breuitatis hic tacentur.

fol. 146. Johannes Cumyng, custos tunc Scocie precipuus, et Symon Fraser, miles bellicosissimus, cum eorum sequacibus, post bellum Varie-capelle et redditum regis Eduardi in Angliam, ballivis et vicecomitibus regis, satis molesti erant, et per quatuor annos ita infesti, ut cumque poterant Anglos semper pro posse prosternerent. Quod cum regi Anglie nunciatum fuisset, nobilem virum et strenuissimum suum militem principemque milicie, Radulphum Confrey nomine, cum maximo exercitu electorum equitum optime armatorum, vt dictos nobiles Scotos punirent supplicio, in Scociam misit; qui Scociam perambulantes vsque Rosling peruenerunt, vbi propter arctam et angustam hospitandi inopiam, per tres acies diuisi, sua separatim fixerunt tentoria. Cognito namque eorum aduentu Johannes Cumyng et Symon Fraser, cum eorum sequacibus, paucis admodum respectu inimicorum, preuenire quam preueniri magis desiderantes, de

Bigare vsque Rosling, miliaria ferme xvi., sub vnus noctis spacio alacriter percurrentes, cum viris electis qui mori prius quam Anglicane nationi subijci indigne potius elegerunt. Per tamen aduentum Angli de prima acie, armis assumptis, excitati sunt, tamen Scoti in eos repente irruerunt, quibus Angli viriliter restiterunt, ipsis tamen per Dei gratiam superatis, et Scotis spolia diuidentibus, Anglis partim occisis et partim captis, ecce aperuit secunda acies potior priore. Scoti, multum consternati, captiuos occiderunt et de armis inimicorum vulgares armarunt, et forcioribus equis ascensis, contra Anglos viriliter congressi sunt, hostibus difficulter superatis, cum totum se Scoti fecisse credidissent, aperuit tertia acies Scotis numerosior, prioribus potencior et armis elegancior. Ex cuius visione Scoti quasi omnino stupefacti cum fatigacione itineris, tum propter vigelias et ciborum carencia, continuos pugnandi labores, lassati et calefacti, amotis cassidibus, refrigerandi se gracia sederunt, et, vltra quam credi possit, pauidi fugam capere parauerunt. Quos tamen duces animoso sermone confortabant, et spem totam in Deo ponentes, resumptis viribus, in Anglos mirabiliter sunt congressi, quorum adeo ingens erat congressus, ut multi pre armis vulnerati caderent. Sed non vi humana hanc terciam vno die Scoti de Anglis portant victoriam, de qua soli Deo honor et gloria, cum, secundum diuersas cronicas, Angli erant numero triginta millia, et Scoti octo millia. Vnde versus,

fol. 147.

Anno milleno tricentenoque secundo,
 Lucescente die, festum recolente Mathie,
 In Rosling campo noua gracia luxit ab alto ;
 Nempe Johanne duce Scotorum Cumynense,
 Anglis ter fuis, cessit victoria Scotis.

Edwardus, auditis hiis, vt tyrannus maxime commotus, erexit potenciam per terras et mare, et maximo secum comitatu Anglorum, Vallie, Hibernie, Vasconie et Sabaudie, cuius comes secum presens erat, diffinito consilio in vindictam dicte victorie de Rosling, anno Domini M^oiii^o tercio, decreuit vel Scociam continuo cum suis inhabitare, vel perpetuo populum subjugare, vel, incolis deletis penitus, in irrecuperabilem vastitatem

redigere ; et intrans Scociam, peragratu tam montanis quam planis, apud Lochindorb aliquamdiu moram trahens, partes boreales ad pacem recepit, et castris et villis firmatis sibi redditis, suos ministros ordinauit. Deinde
 fol. 148. Dumfermling peruenit, vbi hiemauit ; deinde Sanctum Andream, ubi per Quadragesimam fuit, et perliamentum tenuit, mandauitque rex, ymmo sacrilegus tyrannus, '[ad] construendas machinas pro obsidendo castrum de Striueling totum plumbum monasterii Sancti Andree ibidem portari. Sed obsessio castro per tres menses continuos, tandem sub certis conditionibus in scriptis redactis deliberatur castrum ; sed rex, ymmo tyrannus infidelis, fide mentita, nullam seruauit condicionem ; ymmo insignem militem Willelmum de Oliferde, castri capitaneum, vinctum Londonias adduxit, et ibidem diu tenuit. Sed postea omnes quasi magnates Scocie ad fidem recipit, excepto inuictissimo custode Willelmo Wallace, qui nunquam Anglis credere vel eis subjugari voluit ; cuiusdam presbyteri patru sui commemorans prouerbium, hiis versibus contentum :

Dico tibi verum, libertas optima rerum :
 Nuncquam seruili sub nexu vivito fili.

Robertus Bruys itinerans a Striueling, concomitante secum Johanne Rede Cumyng, domino de Dalsuynton, anno Domini M^oiii^ociii^o, archana cordis sui reuelauit, et eidem Johanni obtulit vel regium Scocie honorem, cum iuribus suis, datis eidem Roberto terris dicti Johannis, vel terras ipsius Roberti daret Johanni, excepto rege honore, ipsi Roberto ad liberandum populum sibi subjectum obtulit ; quod vtrisque placuit, indenturis desuper factis, fide data, est conclusum. Sed idem Johannes ipsum Robertum desuper apud regem Anglie secreto accusauit, et secreta reuelauit ; vnde Robertus sepius accusatus tale fertur semper dedisse responsum uxorem suam sui sigilli custodem esse, vel aliter blande loquendo, ut animum regis mulceret ; sed tamen rex eum in curia remanere iussit, ut habitis secum fratribus, vel per carceres aut mortem negocio finem imponeret.

fol. 149. Accusacione Johannis Cumyn per secretas literas continuata, vna nocte cum rex Anglie cubatum iret, et anxius determinaret Robertum

Bruys in crastinum interficere ; quod cum comes Glomorie secretim audisset, misit suum gardium eidem Roberto portantem duodecim denarios et vnum par calcarium. Robertus pecuniam seruo dedit, calcaria sibi reseruans, et egit gratias ; tunc vocato preposito domus sue fecit fieri cenam solito valenciorem. Cameram ipse secretus cum suo secretario tenuit, et fabrum secrete introduxit, vnde in diei precedentis crepusculo nix immanis descendit, quare trium equorum ferramenta amoueri fecit, et ordine retrogrado affigi, quos ipse cum secretario et stabulario ascendit, et celeri curso apud Lochmabane septimo die a Londiniis aduenit, cui obuius erat frater Eduardus. Sed dum idem Robertus dicto die marchias appropinquasset, pedestrem nuncium obuium habuit, et quod a recta via declinauit, suspectum tenuit ; cum quo literas dicti Johannis Reid Cumyng regi Anglie directas pro distructione dicti regis Roberti inuenit. Caput nuncio preciditur, et deinde Robertus vsque chorum ecclesie fratrum de Dumfres procedens, ibidem inuentum Johannem Reid Cumyng, et post salutationem fermentatam, Robertus eundem letali vulnere percussit, accusatione quadam precedente, quem Johannem fratres retro altare capientes, Robertus commotus ad portam cimeterii equos expetiuit. Cui occurrunt Jacobus Lindesay et Rogerus Kilpatrik, et regem exsanguem et stupedum interrogant quomodo res se habuit ? Quibus Robertus, Minus bene, quia ut estimo Johannem Reid Cummyng interfeci. Ad quem ille, Rem tam arduam in dubium reuocas ? Retro altare sunt ingressi, et audito per eum quod vivere poterat, ipsum et Robertum Cumyng militem simul interfecerunt ; pro cuius anima fol. 150. dum fratres nocte sequenti exequias agerent, omnes sopor inuasit preter seniore, qui audiuit tancquam paruuli vagientis penetrancius exclamantis, Vsquequo Domine vindictam differes ? Et ab alio audiuit responsum, Quod petis pacienter prestolare, et hoc die anniversario, anno quinquagesimo secundo, intentum assequeris. De quibus habentur metra sequentia :

Anno milleno tricenteno quoque quinto,
 Sancta tulit mestum Scotis Scolastica festum.
 Nam mors Johannis in Dumfres Cumyniensis

Multos dejecit, et corda stupencia fecit.
Causa sue mortis vetus est discordia fortis.
Hinc Scoti discant discordes, ut resipiscant ;
Vt sint vniti, vel erunt certamine triti.

Nota quod post occisionem Johannis Cumyn, pro absolutione ad sedem Apostolicam pro se et suis complicitibus habuit concessam propter sacrilegium in sanctuario commissum ; quod a Clemente tercio concessum est : quam eciam habuit propter futuram consciam antiquam coronam sumere voluit, nam commissio Pape ad eum soluendum ad abbatem de Pasleto missa est.

Willelmus Wallace anno predicto apud Glasgu per dominum Johannem de Menteicht proditorie capitur et regi Anglie traditur, Londoniis dimembratur, et eius membra per diuersa famosiora loca Anglie et Scocie suspenduntur per illum tirannum regem Anglie, tirannum Eduardum.

Dunkeldensis episcopus, magister Robertus Stutiillis, obiit anno Domini M^oiii^o, et ei successit Matheus, fauore Anglorum et precipue Roberti Hercas, vicecomitis de Pertht, per Sanctum Michaellem postea interfecti. Vnde quidam heremita in raptu vidit innumerabiles animas de purgatorio liberatas expectantes aduentum anime Willelmi Wallace, que ante omnia celum intraret. Quod heremita admirans quia tantum sanguinem fuderat, responsum fuit, quod quia se tantum pro fideli defensione regni sui ad nulla munera aut dominia respectum habuit, in libertate ab omni subiectione viuens et moriens a Deo hoc habere promeruit.

fol. 151. Robertus de Bruys, propter occisionem Johannis Reid Cummyng, a Clemente papa tercio et Barangario cardinali Sanctorum Nerei et Achillei commissionem obtinuit, directam abbati de Pasleto pro eius absolutione : cuius vigore absolutus, coronatus est apud Sconam, anno Domini M^oiii^ovi. Vnde versus,

Anno milleno tricenteno quoque seno,
De Bruys Robertus, regum de stirpe repertus,
Suscipit in Scona regni Scotie diadema.
Hec in Aprilulas sexto sunt facta Kalendas.

Huius regis et magni viri gesta et Scotica lingua magister Johannes Barbarus, archidiaconus Abirdonensis, in volumine contexiit: ideo hic pauca narrantur.

Pugnandi modum contra Anglos rex suos docuit: vnde versus,

Scotica sit guerra pedites, mons, mossica terra :
 Silue pro muris sint, arcus, et hasta securis.
 Per loca stricta greges munientur. Plana per ignes
 Sic inflammentur, ut ab hostibus euacuentur.
 Insidie vigiles sint, noctu vociferantes.
 Sic male turbati redient famis ense fugati
 Hostes pro certo, sic rege docente Roberto.

Bellum de Meffane eodem anno sue coronacionis, nono die mensis Junii, habuit cum Odomario de Walencia comite de Penburgh, custode Scocie ex parte regis Anglie, in Perth tunc commorantis, in quo victus est rex et cum suis in fugam versus.

Bello de Dalary tercio idus Augusti, eodem anno sue coronacionis, iterum victus et in fugam conuersus est: et quamuis ibi non multos de suis perdit, tamen timor omnes inuasit et per varia loca sunt dispersi. Regina ad sanctum Duthacum in Ross confugit, vbi per comitem eiusdem capta in Angliam est deducta, et ibi tenta vsque ad bellum de Bannoburne. Nigellus Bruys frater regis cum multis valentibus ad castrum de Kildromy fugiit, vbi receptus [est.] Eodem anno, Anglicorum prodicione, apud Beruicum cum suis traditur, et capite plectuntur. Similiter Alexander et Thomas fratres regis in Carrik fugientes [apud Lochrian capiuntur,] et apud Carleolum decapitantur; et sic omnes recedentes a rege aut occiduntur aut carceribus mancipantur. fol. 152.

Gilbertus de Haya et comes de Lennox soli inter nobiles Scocie cum rege in fide et comitura in, suis tribulacionibus permanserunt; et ideo prosperitatis tempore dicere rex solebat,

Ni me Scotorum libertas prisca moueret,
 Tot mala non paterer orbis ob imperium.

Symon Fraser, ille nobilis armiductor, in bello de Rosling in festo Annunciacionis Dominice, anno primo coronacionis regis, dominus Valterus Logane milites, et multi alii fideles Scoti, perfidia Scotorum Anglicorum proditorie sunt decepti, et in Angliam ducti. Dictus Symon ducitur Londoniis et diuersis penis interimitur; ceteri in Dunelmia et in presencia Eduardi de Carnarwane principis Wallie, filii regis, suspenduntur injuste.

Johannes Cwmyng comes de Buchquhane, cum multis nobilibus tam Anglicis quam Scotis, contra regem cum suo exercitu apud Slenach processerunt ad prelium, die Natalis Domini; sed cum viderunt regem cum suis paratum ad prelium, destiterunt: ut huius versibus habetur,

fol. 153.

M semel et ter C, septem cum suis superadde,
 Natalique die, pars Anglica victa pudore,
 De Slenach rediit: treugas de rege petiuit;
 Quas rex concessit clementer, et inde recessit.
 Attamen intrepidus ibi perstitit octo diebus.

Edwardus Langschanks rex Anglie tyrannus, collecto magno exercitu anno Domini M^oiii^o. septimo, in vigelia Sancte Johannis Baptiste, ad humiliandum regem Robertum de Lanercost iter cepit; vbi licet aliquantulum tactus infirmitate pro aura puriore versus Holmecultir tendebat, proponens semper regem Scocie sibi finaliter subiugari, pridie ante festum Translacionis Sancte Thome Martiris, in vehiculo suo recumbens, apud Burgum Sabuli, sine nota penitencie, miserabiliter et infeliciter expirauit. Cuius infelicitas sic comprobatur. Quidam miles, Willelmus Banester nomine, in eodem exercitu tunc etiam infirmabatur, qui eadem nocte qua rex moritur, in extasi raptus, vidit animam regis a multitudine demonum ad infernum conduci: tandem expargefactus vocauit consanguineum suum qui cubicularius regis [erat] et quomodo cum rege erat interrogauit. Cubicularius, nolens consanguineum et auunculum suum contristare, respondit regem bene valere. Cui miles, Heu non sic, ymmo duplici morte, corporis videlicet et anime, mortuus est; et miles propter terrorem in visione visum, relicta seculari militia, Deo in solitaria militauit vita, et

spiritum prophecie meruit accipere. Intestina regis in Holmo tumulantur, et corpus Londoniis defertur, et, veniente filio Eduardo Carnarwane, traditur sepulture apud Weistmyster.

Eduardus Carnarwane patri succedens, patris errorem continuans fol. 154. Scociam venit, et citari fecit tam populares, quam magnates et uniuersum clerum Scocie, ad fidelitatem et homagium sibi prestandum apud Dumfreis. Quorum quidam venerunt et homagium prestiterunt et fecerunt: alii resisterunt. Et deinde festinauit se apud Boloniam super mare, vbi contraxit matrimonium cum Elizabeth, siue Isabella, filia regis Francie, et eodem anno apud Londonias coronatur, xii. kalendas Marchii, M^oij^ovii^o.

Robertus rex Scocie de die in diem extunc cepit vires, et Anglos de regno expulit; et infra sex annos centum triginta septem castra et municipia prostrauit.

Comes Buchanie Johannes Cumyng et Johannes de Moubray cum Anglicis et Scotis insequuntur regem Robertum apud Inneroury in Marria. Rex graui detentus infirmitate, et coadunatis sibi paucis respectu aduersariorum, se feretraliter super equum imponi fecit, nec sic sedere poterat nisi duorum virorum suffultus auxilio, ad certamen properauit. Quem ut viderunt aduersarii ad prelium paratum, solo visu perterriti, fugerunt per xii. milliaria vsque Fiffwy insecuti. Rex quos voluit Anglos precipue occidit, et Scotos ad eum conuersos reseruauit, et totum comitatum Buchquhanie igne consumpsit. Conflictus iste habitus est in festo Ascensionis Domini, anno eiusdem M^oiii^o octauo; et sicut rex vsque illum diem in bellis infelicissimus, extunc felicissimus fuit in omnibus actis, et decrescebant semper aduersarii.

Douenaldus de Insulis, anno predicto, in festo Sanctorum Petri et Pauli, cum pomposa multitudine venit ad aquam de Dee; cui occurrit Eduardus Bruys, frater regis, quemdam Rotholandum militem cum multis nobilibus deuicit, et Douenaldum fugientem comprehendit, et postea fol. 155. terram combussit.

Ergadienses anno predicto rex Robertus deuicit, et suo imperio terram subegit, eorum ducem Alexandrum de Ergadia vsque castrum de Don-

staffnicht fugauit. Rex castrum obsedit, sed illud Alexander regi reddidit, tamen homagium prestare noluit; vnde, dato sibi et suis saluo conducto, in Angliam fugierunt, et ipse Alexander ibidem mortuus est.

Robertus Harcas, vicecomes de Perth ex parte regis Anglorum, multa dampna et iniurias intulit Henrico Man abbati et canonicis de Scone; ad quorum preces Sanctus Michael eorum patronus, in ymagine militari super equo albo quasi volans, eundem vicecomitem in terris de Murtone interfecit ludentem per rura, die octauo Maii, anno Domini M^oiii^oix.

Senescallus Scocie Jacobus Stewart, pater Walteri generi regis Roberti, xvii. kalendas Augusti, anno Domini millesimo iii^o nono, obiit.

Eduardus de Carnarwane, rex Anglie, audiens felices successus regis Roberti dolore cordis intrinsecus tactus, cum magno exercitu, subsequentibus eum nobilibus Anglie, lento pede Scociam vsque Renfrew peruenit, ad destruendum regem et regnum; sed parum vel nichil proficiens Angliam rediit.

Fames maxima erat in regno Scocie et caristia propter guerras, ut, necessitate compellente, multi vescebantur carnibus equorum et aliorum animalium immundorum.

Rex Robertus anno Domini M^oiii^oxi., hostibus in fugam vbique versis, bis Angliam intrauit, et predas innumeras exportauit. Consilium

fol. 156. Viennense eodem anno celebratur.

Dounbertan castrum tunc detentum per dominum Johannem Menteth, qui tradidit Willelmum Wallace, Robertus rex laborabat, sed illud nullo modo alio habere potuit nisi data remissione, et comitatu de Lenax hereditarie possidendo: quod egre tulit rex quia comitem de Leuenax super omnia dilexit, et semper secum in tribulacionibus permansit; tandem tamen sibi hoc reuelauit, cui comes annuit, ymmo voluit ut ita fieret. Tunc rex eius consilio contractum iniit cum domino Johanne Menteith, indenturis confectis juramento hinc inde fulcitis, ipse Menteith in comitem cingitur. Die quo rex erat castrum recepturus, equitante rege per nemus de Colqwone ad Dunbertane, carpentarius, Rollandus nomine, regem certificauit quod Menteith castrum sibi deliberare vellet, sed insidias armatorum virorum parauit in penu, quod dicitur le Hole-cellare; vnde rex ad castrum veniens a Menteith blandifice recipitur, et mensis

aulicis regaliter statim coopertis ad prandium rex inuitatur, qui renui donec claues reciperet ; et omnibus aliis clauibus deliberatis, claues dicti penu postulauit. Consternatus Menteith respondit, non est cure de illa claue, quia carpentarius illam in silua habet et post prandium reddere veniret : tunc rex penu accessit, et fracto hostio, Anglicos eduxit et illos et Menteith seorsum incarcerationi ; et rimato plenius negocio, didicit Menteith velle regem mittere ad regem Anglie, et propter hoc habuit bargiam paratam in ampne de Dunbertane. Propterea rex carpentario terras de Edelwode hereditarie concessit, et comitatum de Leuenax suo fidei restituit. Menteith vsque bellum de Bannakburne squalorem carceris non euasit.

Menteth multas speciosas filias habuit, que propterea primoribus regni fol. 157. matrimonio copulantur, quibus scripsit ut instante bello de Bannakburn, regem pro eius liberatione solicitarent, alioquin se velle ad regem Anglie ire dicerent, quod et fecerunt. Rex nolens instante bello tantis frustrari bellatoribus, male libenter [suorum consultacione annuit ipsorum petitioni,] conditionaliter tamen, vt liberatus Menteith in precinctu belli poneretur et aciei eiusdem, et si quoquam diuerteret, ut inimicus regis et proditor vsque mortem persequeretur, sui generi fideiussores deueniunt. Quod audiens rex Anglie volens ipsum Menteith, qui sibi prius homagium prestitit, pro sua parte allicere [Scotos,] ipsius vexillum Johannis duplicatum ex parte Anglorum erexit, sed frustra ; nam idem Johannes Anglis fortiter restitit, et ex hoc famam non modicum conquesiuit, propter quod rex, multum mitigatus, fauore ampliore se sibi fecerat dignum.

Perth villa, que prius Bertha vocabatur, per regem Robertum capitur manu forti, anno Domini M^oiii^oxii. die octauo mensis Januarii ; et perfida gens tam Scocie quam Anglie capitur, suspenditur, et gladio truncatur : clemencia tamen regis plebi pepercit, et veniam petenti concessit.

Castra de Botha, Dumfreis, et Dalsuyntone eodem anno capiuntur, et solo prosternuntur.

Dunelmensis ciuitas per Scotos comburitur.

Eduardus primogenitus regis Anglie nascitur apud Windesoire.

Roxburgh alias Marchmonde per dominum de Douglace capitur : vnde versus,

fol. 158.

M semel et C ter, coniungas X simul I ter,
 Martis et in nocte que carnes claudit ab ore,
 In Rokesburgo castrum cepisse memento
 De Dowglace Jacobum, populum castrique subactum.

Edinburgh castrum deinde capitur per dominum Thomam Ranulphi.
 comitem Moraue : vnde versus,

Marcus hic mensis recolit quod Morauensis
 Ecce comes Thomas, régisque nepos, cito scalas
 Preparat ; et nocte cepit, Christo comitante,
 Castra Puellarum : licet Anglis hoc sit amarum.
 Hec quartadecima mensis sunt luce peracta
 Per Scotos. Ergo reddatur gloria Christo.

Mannie insulam eodem anno rex inuasit, eius castra cepit, terram cum
 insulans victoriose sue subjiciens dicioni.

Dunkeldensis episcopus Matheus moritur anno Domini M^oiii^oxii. : cui
 successit magnanimus Willelmus de Sancto Claro, auunculus Willelmi
 Bissait domini de Glasclone.

fol. 159.

Bellum de Bannakburne assignauit Eduardus Bruys, frater vterinus
 regis, regi Anglie prius per annum antequam commissum ; ad quod
 nouus rex Anglie Eduardus Carnarwane, audiens illustres actus regis
 Roberti acriori seuit inuidia, et in vindictam illorum, exercitum copio-
 sum parauit armatorum peditum, balistariorum et sagittariorum, ex omni
 parte regnorum Scocie, Anglie, Francie, Alemanie, Wallie, Hibernie,
 Flandrie, Gasconie, Bollonie et Cornubie, Gelrie, Bohemie, Holandrie,
 Celandrie et Brabancie, et omni alia circum regione et stipendiariorum ge-
 nere, ad numerum tricentorum millium pugnancium armatorum equitum,
 exceptis pedestribus, seruientibus, et vulgo utriusque [sexus] innumerabi-
 libus, tanquam in regno Scocie sine metu triumphaturus : Plebeos suos
 Angligenas vtriusque sexus in bigis, carris, trahis, curribus et quadrigis,
 cum porcis, altilibus et animalium armentis, instrumentis mechanicis,
 vtensilibus et superlectilibus, tanquam nunquam Angliam reuersuros sed

Scociam inhabituros, exercitum suum longe sequi coegit. Confusus est rex Anglie in potencia militari, et rex Scocie in adiutorio Dei singulari.

Sacrista de Glasinbery in Anglia, ut illius cronice testantur, vigelia Sancti Johannis Baptiste, et nocte precedente bellum de Bannokburne, cum in sua officina pro cereis ad matutinas prouisionem fecisset, cum dormitum iisset, januis omnibus clausulis, aperuerunt in curia officine sue duo valentes armigeri de caballis suis albis suauiter descendentes, pro caritate hospitalitatem postulabant. Equis stabulitis, eos jeiunos reficere satagebat, et cicius refecti surrexerunt, sed pernoctare sacrista procurante renuerunt: dixerunt oportere eos esse apud bellum de Bannokburne, inter reges Scocie et Anglie crastino statutum, ante solis ortum, vendicare de injusta morte domini Symonis de Monte Forti comitis Lacestrie et suorum sequacium, pridie nonas Augusti, vigelia Sancti Osualdi, ad quinquaginta annos tunc preteritos apud bellum de Evesham: et hiis dictis disparuerunt. Vnde monachus visionem abbati retulit, et diligenter perquirentes de loco, quidam Scotus in monasterio decrepitis dixit locum esse apud oppidum regium Striuelingense in Scocia, ad finem Britannie constitutum.

Pons Striuelinus super Fortht, ut fertur a veteribus, scituatur inter Britanniam et Scociam, vtriusque marginem apprehendens: unde versus in circumferencia sigilli communis burgi de Striueling sculpuntur, ut fol. 160. sequitur:

Continet hoc in se pontem castrum Striuelense,
Hic armis Bruti, hic stant Scoti cruce tuti.

Anglie rex priusquam bellum progressus est, vocato consilio, querit qua morte esset ille Bruys [dignus,] tancquam rebellans contra magnipotenciam suam; quod cum duces et nobiles ei referrent, dixit se velle Scociam suo imperio perpetuo subjugare, vel memoriam eorum de terra tollere; et tunc fecit numerare bellatores suos, vnde benedictus abbas de Arbrocht dicit;

Venerunt equitum ad millia ter quoque centum,
Et quadraginta peditum fere millia circa.

Et tamen ex tanto populo validoque superbo,
Ad patriam miseri vix tunc rediere sex centi.

Idem tunc rex Anglie progreditur Scociam depopulans vsque Bannakburne, habens secum omnium necessariorum copiam, boum quoque armenta, greges ovium et porcorum, cuius non erit numerus, frumentum, braseum, cum molendinis portabilibus, vinum in doliis, aurum, argentum, vasa aurea et argentea, et preciosam superlectilem pro aulis, cameris et capella, et cum omnibus bellandi instrumentis, videlicet petrariis, mangonalibus, fustibilis, tribuschetis, arietibus suis, ligonibus, trabiculis, scalis, engeniis, pauillionibus, canopeis, fundis et limobardis, ceterisque machinis assiliatricibus, litubus et tubis clangentibus, ut omnes quo peruenirent terrifico horrore pertimesceret. Quasi locuste operuerunt super faciem terre, quousque ad Bannakburne sit peruentum; quos cum rex Scocie
fol. 161. explorare fecisset, et corda suorum pre paucitate titubare cerneret, consolatoriis et virilibus sermonibus confortabat.

Robertus rex Scocie nocte precedenti conflictum fecit foueas fieri, et terram inde fossam secreto deportari, et sudes acutas infigi, et cespites virides inuisibiliter cooperiri. Dum igitur aurora finem daret, monet rex Scocie suos ad confessionem recurrere, missam deuote audire et communicare, et solum in Deum spem suam ponere, et eos consolabatur; prout cecinit dictus Bernardus abbas :

Tunc summo mane celebrantur ordine misse,
Rege monente suo, dicenteque corde benigno ;
O proceres, meus popule, quibus insolet esse
Libertas magna, pro qua certamina multa
Passi sunt reges Scocie Domino morientes,
Cernite nunc omnes quot nos paciendo labores,
Annis pro certo iam decertauimus octo,
Pro regni jure, pro libertatis honore.
Perdidimus fratres et amicos atque parentes :
Vestri cognati captiui sunt, et amici ;
Nunc et prelati cum clero carcere clausi.

Mater et ecclesia nullo manet ordine tuta.
 Nobilitas terre transiuit sanguine guerre :
 Armati proceres, quos coram cernitis omnes,
 Nos, regnum, gentem delere per impietatem
 Jam decreuerunt ; nec nos subsistere credunt.
 Curribus est et equis ipsorum gloria ; nobis
 Est nomen Domini spes et victoria belli.
 Felix ista dies ; natus Baptista Johannes,
 Sanctus et Andreas, ac fuso sanguine Thomas ;
 Cum sanctis Scocie, patrie pro gentis honore
 Pugnabunt hodie, Christo Domino preeunte.
 Hoc duce vincetis, finem guerre facietis ;
 Sed pro peccatis vestris de corde fleatis.
 Omnes offensas regalis nostra potestas
 In nos commissas pronunciat esse remissas,
 Illis qui patrium defendunt nunc bene regnum.
 Hec ait : et populus, regis verbis animatus,
 Promittit prompte bellum de corde subire.

fol. 162.

Mauricius abbas Insule Missarum, postea episcopus Dunblanensis, confessor regis, illo die missam in eminenciori loco celebravit, et eis predicavit de libertate et proprii juris defensione. Quibus auditis, exercitus vltra modum audax efficitur ; ipse vero abbas nudipes crucifer, ecclesiasticis indutus, tancquam campiductor preceedit, et ante procinctum belli omnes genua flectere et Deum suppliciter exorare docuit. Quod cum fecissent, videntes Anglici, vana leticia exhilarati, clamare ceperunt, Ecce isti Scoti timidi se nobis dediderunt ! Ad quos senior inter milites, Verum se reddunt non vobis sed Deo.

Cariagios, verletos, et garciones docuit rex quum viderunt exercitus commisceri, quod cum confictis vexillis de linthiaminibus et peplis, precedentibus tubeis corneis, procederent de viciniore nemore super equos cariagii, ut illis ab Anglicis visis, putarent eos esse exercitum immanio-rem in duplo quam exercitum pugnantem.

Rex tunc cum suis alacriter se erigunt, et signaculo crucis se munien-

tes, inimicos impetunt, et ex nemore ut ordinatum fuit cariagii processerunt, et Scotis, quibus laboriosa pro sue partis justicia extiterant certamina, gloriosius quam assolet cessit victoria contra Anglos.

fol. 163.

Carmelitam fratrem secum rex Anglie adduxit, optimum tocius Anglie metristam, ut tanquam de triumpho securus contra Scotos, ad eorum dedecus et sempiternam Anglorum laudem metra compingeret. Sed, victoria Scotis concessa, dictus frater regi Scocie adducitur, et pro sua redemptione injunxit rex ut veram rem gestam metris suis exprimeret. Qui nunc taliter est exorsus :

De planctu cudo metrum cum carmine nudo :
 Risum retrudo, dum tali themate ludo.
 Rector celestis, adhibens solamina mestis,
 Verax est testis ; qui prospera ferre potest hiis,
 Quos vincit restis, pro sindone sordida vestis.
 Ploro sub hiis gestis, perimit quos torrida pestis.
 Bella parata fleo, lamentans sub canopeo,
 Sub quo rege reo, nescio, teste Deo.
 Est regnum duplex, et vtrumque cupit dominari ;
 Sed neutrum supplex vult a reliquo superari.
 Dum se sic jactant cum Baccho nocte iocando,
 Scocia, te mactant, verbis vanis reprobando.
 Dormitant, stertunt, quos irrita sompnia mutant,
 Fortes se putant, patrie confinia vertunt.
 Explicat exercitus splendencia signa per arua :
 Jam sunt dispersi, nimis est virtus sua parua.
 Fulminat ad bella preco, clamans dira nouella :
 Fellea sunt mella, tanta durante procella.
 Nunc armatorum disponunt gesta virorum,
 Ne gens Anglorum vires eneruat eorum.
 Tu fer vexillum, quo Scoti terrificentur,
 Agmina post illum belli pro more sequentur.
 Architenens arcus tendas, nec sis modo parcus,
 Illac transmittas hostes perimendo sagittas :

fol. 164.

Istac tu tela vibres, quasi fulgur, anhela
 Non te protela, mortem feriendo reuela.
 Obuiet hic illis cum fundis atque lapillis,
 Pandens vesana, faciendo concaua plana ;
 Et loca tu siste, tendant ut arte baliste.
 Examen triste populus denunciat iste.
 Hastæ colluntur, patrie satrapes rapiuntur :
 Sic disponuntur, quod multi multa loquuntur.
 Format et informat rex Scotus prelia dira,
 Sunt equites, pedites, O quam congressio mira !
 Clamat rex, animat Scotorum nobiliores,
 Citat et inuitat ad bella [viros] pociores :
 Cernit, discernit acies pro Marte paratas,
 Tales mortales gentes censet superatas.
 Fatur, solatur turbas populi venientis,
 Risit, derisit Anglorum federa gentis.
 Fortis dux mortis digitos ad bella docebat,
 [Seruis proteruis, nulli deferre jubebat.]
 Letus sit cætus, scitis rumoribus istis,
 Stabit, pugnabit, sic fiet Anglia tristis.
 Rex fortes vnit, et cunctis dat sua jura,
 Quos armis munit, predicens bella futura.
 Imbre sagittali minuatur ab inguine sanguis,
 Turbine letali stimulet iaculator ut anguis.
 Hasta teres fodiat procures spargendo cruorem,
 Missilibus cum pernicipibus renouando dolorem.
 Tumba securi pectora cruri scindere curet ;
 Tela vibrabit, sic superabit, si bene duret.
 Mucro latet, nil posse patet pro Marte valere.
 Sors preterit quibus omen erit supplenda replere.

DE FOSSIS ET CAVEIS QUIBUS CESPITABANT EQUESTRES.

fol. 165.

Machina plena malis pedibus formatur equinis,
 Concaua cum palis, ne pergant absque ruinis.

Plebs foueas fodit, ut per eas labantur equestres,
Et pereant si quos videant transire pedestres.
Aduena turba vocatur, Scotica gens numeratur,
Prima phalanx sociatur, regia vis comitatur.
Scandere nullus eorum terga valebit equorum ;
Fient sic aliorum plures domini dominorum.
Exploratores mittunt hinc inde potentes,
Multos rumores sunt inter se referentes.
Dira dies solis pandit primordia molis,
Angligene prolis, hinc exit ab ore suo lis.
Arida terra gerit Striuelini prelia prima,
Splendida turba ferit, sed tandem tendit ad yma.
Est dolor immensus, augente dolore dolorem,
Est furor accensus, stimulante furore furorem.
Est clamor crescens, feriente priore priorem ;
Est valor arescens, frustrante valore valorem :
Est calor adescens, vrente calore calorem ;
Est gens demescens, reprobante minore minorem.
Est stupor auditus, geminante stupore stuporem.
Est populus tritus, perdente tenore tenorem.
Surgit rugitus, fundente cruore cruorem,
Nunc timor scitus, metuente timore timorem.
Arcta dies lune pestem renouat nocituram,
Quam vi fortune facit Anglis Scocia duram.
Anglicole, quasi celicole, splendore nitescunt,
Magnanimi, tancquam minimi, sub nube quiescunt.
Exspectat, spectat gens Anglica quos nece plectat
Admotos Scotos ab eis non longe remotos.
Plebs plangit, clangit ; sed quam congressio tangit,
Nunc plangit, frangit vires quas ictibus angit.
[Magnifici modici Scotorum sunt inimici ;]
Munifici medici poterit victoria dici.
Insultus stultus pretendit ordine cultus,
Singultus multus erumpit ab aggere vultus.

Discendens, frendens, pedibus gens Scotica tendens,
 Defendens, vendens sua prodit dira rependens.
 Rapit hic, capit hic, cedit hic, ferit [hic,] ecce dolores !
 Vox tonat, es sonat, hic ruit, hic luit, arcta modo res.
 Hic secat, hic necat, hic docet, hic nocet, iste fugatur,
 Latet hic, patet hic, premit hic, gemit hic, [hic] superatur,
 Fremit hic, cremit hic, pauet hic, [hic] cauet, iste ligatur,
 Legit hic, tegit [hic,] hic metit, hic petit, hic spoliatur :
 Crescit inedia, corpora, predia diripiuntur,
 Heu ! mulieres, miles et heres inficiuntur.

NOMINA MAGNATUM OCCISORUM ANGLIE.

Clare comes, venerande fomes, Glouernice cultor,
 Heu ! moreris, sub strage peris, sic sit Deus vltor.
 Trux Cliffordensis mucrone retunderis ensis,
 Ictibus immensis ruis hostibus vndique densis.
 Miles Marscallus Willelmus, in agmine fortis,
 Scotorum callus tibi pandit vlnera mortis.
 Audax Edmunde Mauley probitate virilis,
 Te gens hostilis superat pietatis abunde.
 Belliger insignis, Tiptoc, quasi feruidus ignis
 Ensibus et lignis cadis, instat mors tua signis.
 Nobilis Argenten, pugil inclite, dulcis Egidi,
 Vix scieram mentem, cum te subcumbere vidi.
 Quid fruor ambage ? de tanta quid cano strage ?
 Vix poterit tragedia pandere schismata plage.
 Nomina bellancium mea mens nescit numerare,
 Quot, que, vel quantum mors nouit ibi violare.
 Multi mactantur, multi jaculis terebrantur,
 Multi merguntur, multi viui capiuntur.
 Boiis stringuntur, et numera multa petuntur,
 Jam sunt ditati per eos et magnificati,
 Qui primo strati fuerant velut apporati,

fol. 167.

Per gyrum finis loca sunt vallata rapinis ;
 Verba repleta minis replicantur et aucta ruinis.
 Nescio quid dicam, quam non seui meto spicam.
 Linquo doli tricam, pacem colo juris amicam.
 Qui curat plura, scribendi sit sibi cura :
 Est mea mens dura, rudis est vox ima litura.
 Sum Carmelita, Baston cognomine dictus,
 Qui doleo vita, in tali strage relictus.
 Si quid deliqui, si que recitanda reliqui,
 Hec addant hi qui non sunt sermonis iniqui.

DE DOMINABUS ET PROLIBUS REGIS ROBERTI.

fol. 168. Talliam de consensu trium statuum regni apud Ayre in parlamento
 tento in ecclesia parrochiali, dominica proxima ante festum Apostolorum
 Philippi et Jacobi, anno Domini M^oiii^oxv., ne vacante regno dispen-
 dia ut jampridem pateretur, fecit rex Robertus : quia tunc nullam habuit
 prolem preterquam dominam Margaretam nuptam Waltero Stewart,
 quam suscepit ex Isabella sorore Garthenay comitis Marrie, cum esset
 comes de Carrik ; mortuaque Isabella, adhuc eciam comes duxit filiam
 domini Hameri de Burkis comitis de Hulster in Hibernia, nomine Eliza-
 beth. Quequidem tallia facta fuit ad heredes masculos regis, de con-
 sensu Margarete filie sue predictae ; et casu decessus regis, herede relicto
 minore, ordinatum fuit Thomam Raynulphi comitem Moraue esse tuto-
 rem et regni gubernatorem.

Edwardus de Bruys, frater regis, intrauit Hiberniam manu [potenti,]
 et ibidem a regulis clero et omni populo, vnanimi consensu, tocius Hi-
 bernie rex eligitur, anno Domini M^oiii^oxv., ubi infra breue distruxit totam
 Wltonam ab Anglicis occupatam, ipsos ubique interficiens. Cuius belli-
 cos actus et varios euentus Brosaicus liber, quem composuit Barbarius
 archidiaconus Abirdonensis, declarat luculenter. Sed anno sequenti bella
 peragens requisivit regem Scocie, fratrem suum, pro succursu, cui veni-
 ens antequam conueniebat occisus est Edwardus rex Hibernie.

Edwardus rex Anglie audiens regem Scocie intrasse Hiberniam, con-

gruum tempus sibi nactum fuisse ad subjugandum regnum Scocie putavit. Et congregatis diuersis Anglorum exercitibus, intrantes per legiones Scociam, quibus tunc occurrit dominus Jacobus Douglas custos Marchiarum, Anglos cum maximo dedecore de regno expulit, et in tribus acrioribus preliis tres capitaneos nobiles Anglie custos propriis manibus interfecit. Auditis rumoribus hiis, Angli securum non putantes Scociam per terram inuadere, et collecta classe in aqua de Fortht, ad terras Sancti Columbe de Donybresellis aridam pecierunt, terram depulantes. fol. 169.

EPISCOPUS DUNKELDENSIS TRIUMPHAT DE ANGLIS.

Willelmo de Sancto Claro, episcopo Dunkeldensi, tunc existente in palacio suo de Ouchtirtule, vicecomes de Fiff cum turma quingentorum armatorum ad Anglos expellendos superuenit, sed percipiens Anglos intrepide super rurales deseuire, retortis habenis fuge consuluit. Auditis hiis, episcopus cito se armauit, equum ascendit cum sexaginta suis ad prelium doctis, et cito obuium habuit vicecomitem, cui, elata voce, dixit, "Cur tam vecorditer reuertitis?" Respondit vicecomes, "Quia Angli plures nobis sunt et multo forciores." Respondit episcopus, "Dignum certe esse regi calcaria deaurata a talis vestris prescindi mandare. Sequimini me, [et] in nomine Domini, Sancto Columba patrocinate, cuius terram destruunt, super eos vlti erimus." Hoc dicto, chiminili a se projecto, diram lanceam manu arripuit, equum calcaribus vrget, nec dixit vicecomiti, I prior; sed Sequere. Quem secuti, et cum hostibus congressi, victoria sunt feliciter potiti; et ceciderunt de Anglis illo die v^e et vltra, preterquam plures qui intrantes bargiam, illam nimia multitudine onerantes, in mari sunt submersi. Et propterea rex de Hibernia rediens, dictum episcopum in maximo honore habuit, et ipsum peculiarius ceteris episcopum suum nominare solet. Episcopus iste redemit terras de Grenocht a Symone Haldene, anno predicto M^oiii^oxv.

Robertus Stewart, filius Walteri Stewart senescalli Scocie, et nepos regis e filia, nascitur anno Domini M^oiii^oxv. fol. 170.

Cardinales spoliati sunt in Anglia per Robertum de Mydiltone, qui

propterea infra breue capitur, et Londoniis equis trahitur, anno Domini M^oiii^exvii.

Thomas Ranulphi comes Moraue distruxit boreales partes Anglie vsque Wyethirby, et tenuit capitulum capellanorum apud Mydtone iuxta Burrobrig, anno M^oiii^exviii. Quo eciam anno, quinto kalendas Aprilis, Beruici burgus capitur per Scotos, qui fuit in manibus Anglorum per viginti annos : cuius capcionis hec sunt metra,

M semel et C ter, semel X, semel V, dabis I ter,
Capto Beruico, sit laus et gloria Christo.

Et eodem anno, xxiiii. Octobris, commissum est bellum de Doundalk in Hibernia, vbi occubuit dictus rex Hibernie Eduardus, et multi nobiles Scocie cum eo.

Talliam secundam fecit rex Robertus, cum consensu trium statuum in perliamento apud Sconam, die dominica incipiendo proxima post festum Sancti Andree, anno predicto M^oiii^exviii. ; quam sic ampliavit, ut, eo sine herede masculo decedente, Robertus Stewart eius nepos predictus in regnum succederet, et Thomas Ranulphi tutor esset et custos.

fol. 171. Dounkeldensis ecclesie chorus fundatur per dictum Willelmum de Sancto Claro episcopum die xxii. Aprilis, anno Domini M^oiii^exx. ; et eodem anno idem Willelmus episcopus confirmavit eleccionem factam de Finlaio monacho in abbatem de Y apud Tybirmur. Memorandum quod antea, in anno Domini M^oiii^exviii., rex Anglie crastino Natiuitatis Johannis Baptiste combussit ecclesiam et ciuitatem Dunkeldensem, que fuit monasterialis, et iste chorus in alio loco, in quo nunc stat, fundatur. Isto anno Domini M^oiii^exviii., magister Robertus Cementarius conducitur ad opus chori et ecclesie Dunkeldensis per dictum Willelmum episcopum, die Mercurii proxima ante festum Omnium Sanctorum ; ac eciam prefatus Willelmus de Sancto Claro episcopus Dunkeldensis anno Domini M^oiii^exix., augmentauit archidiaconatum suum cum ecclesia de Logyalloquhy, et dedit glebam vicario pensionario de Litile Dunkelden.

QUOMODO HIBERNENSES SCRIPSERUNT JOHANNI PAPE. XXII.

Douenaldus Oneyale rex Wltonie, clamans se totius Hibernie verum heredem, et ceteri reguli scripserunt Johanni Pape, lamentabiliter conquesti sunt de iniuriis sibi per Anglos illatis, narrantes qualiter patres sui tres filii Milesii, alias Miselii Hispani, cum triginta nauium classe a Cantabria, ciuitate Hispanie, in ripam Hiberi fluminis applicuerunt in Hiberniam, et in nomen sumpserunt tria millia et quingentos tunc fluxos annos ante annum Domini M^oiii^cxxvii., datam suarum literarum Pape directarum; et per tantum tempus liberi, sine admixtione sanguinis alieni, permanserunt per tempora regum [c] xxxvi., vsque Legarium regem, a quo dictus Douenaldus traxit originem, et quod per beatum Patricium eorum Apostolum, dicti Legarii regis tempore a Celestino papa missum, fidem sumpserunt, anno Domini iiii^cxxxv.; et ecclesias Hibernie largis dotabant possessionibus, quibus per Anglos sunt ecclesie spoliatae.

Hybernia per Adrianum papam Henrico Anglorum regi, sub quo et per quem beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus passus est, per suam bullam et affectionem ac originem allectum conceditur, anno Domini M^olxx. fol. 172. Contra quam concessionem, pro Apostolica confirmatione regis per eos electi [supplicauerunt.]

Hybernia, ut scribit Johannes de Hybernia, tales habet proprietates et commoda. Gleba prepingui, vberique frugum prouentu, felix terra est et fecunda Hybernia. Frugibus arua, pecore montes, nemerosa feris habundat; pascuis, gramine et grano fecunda est insula. Collateralis vero Zephero ab australi parte frequencior et procellosior aliis partibus Corus ibi regnat. Lacus habet plurimos pulcherimos, et piscosos ac grandes, pre aliis terris quas vidimus. Marinis piscibus per omnia latera satis habundant Hybernici; lacus vero tribus precipue piscium generibus habundant, videlicet, salmonibus, trutis, et anguillis lucosis; sed desunt ibidem in aquis dulcibus generosi pisces, videlicet luci, pertice, rochie, gradi-ones, et gubiones; desunt minute lochie, capitones et verones; aquile ibidem, sicut alibi milui, habundant; grues eciam habundant, ut gregatim simul centum inueniri possunt: bernaces vulgariter *lie Clakis* ibidem ex arboribus nascuntur.

DE ANIMALIBUS.

Ferarum quoque cunctas quasi species continet Hibernia. Cerui ibi pre nimia pinguedine vix fugere valent; et quanto minores quantitate, quanto excellencius preferuntur capitis et cornuum dignitate. Omnium ferarum et animalium corpora in Hibernia minora sunt quam alibi; nec vermes nec venenum ibidem nocent: eciam si aliunde aduectum animal venenosum portetur, non viuit, et in terra nullum animal venenosum est productum. Legitur in antiquis Hibernie Sanctorum scriptis, quod aliquociens experiendi gracia serpentes in ollis eneis delati sunt; sed quam cito medium maris Hibernici transmeauerant, exanimis et mortui reperti sunt. Bufones etsi casu in profundo nauium ex remotis partibus in Hibernico portu applicancium inuente sunt; et dum in terra projecti, statim verso ventre, multis admirantibus et videntibus, medii crepuerunt; et hoc mercatores aliqui confessi sunt.

Insulas duas continet quidam lacus in Mamonia boriali, vnam maiorem in qua est ecclesia antike religionis; alteram minorem in qua celebres sunt, quos celicolas ve Keledeos vel Colideos vocant, deuote deseruiunt. In maiori nuncquam femina, vel feminei sexus animal aliquod intrare potuit, quin statim moreretur; in minori vero insula nemo unquam mortem passus est naturalem, vnde viuencium insula vocatur. Morbo tamen letali grauissime interdum vexantur, et vsque ad extremam exalacionem miserabiliter afficiuntur; et dum conualendi eis spes aufertur, mallent mori quam moriendo viuere; tunc nauicula se in maiorem insulam deferri faciunt, et statim ut terram petunt et attingunt, illico moriuntur.

Fons est in Hibernia in Mamonia, cuius aquis si quis abluitur, statim canus efficitur. Vidi hominem cuius pars barbe limphis dicte fontis lota incanduerat, altera parte in sui natura fusca manente. Hec Johannes de mirabilibus Hibernie.

fol. 174. Sancti Andree ecclesia magna dedicatur per Willelmum Lambertone, episcopum eiusdem, presente domino rege Roberto, septem episcopis et quinque abbatibus, et multis nobilibus regni, anno Domini M^oiii^oxviii., nonas Julii. Tunc dictus Robertus rex, ob victoriam in Bannokburne, obtulit centum mercas Sterlingorum, quas redemit dando canonicis ec-

clesiam de Fordune in Mernis. Et episcopus eis concessit ecclesias de Dersy et Abbircromby ; et eo tunc Duncanus comes de Fiff dedit eisdem ecclesiam de Kilgoure ; quas concessionem episcopus predictus confirmavit.

Berwicum Eduardus rex Anglie secundus post conquestionem, in die Sancte Crucis anno Domini M^oiii^oxix. obsessit, sed nichil proficiens cum magna confusione recessit.

DE NIGRO PERLIAMENTO.

Robertus rex, in principio Augusti, anno Domini M^oiii^oxx., tenuit perliamentum apud Sconam, vbi dominus Willelmus Sowles et comitissa de Straherne conuicti et confessi sunt se conspirasse contra regem, propterea sententiam perpetui carceris acceperunt. Dominus Dauid Abir-nathi de Brechyne, qui in expeditione Terre Sancte meruit flos milicie vocari, dominus Gilbertus de Maler, Johannes de Logy milites, et Ricardus Broune armiger, quia de dicta conspiracione sciuerunt et tacuerunt, equis tracti, capite plectuntur ; et ideo tacuerunt, quia dum talia sciebant iurati sunt non reuelare. Dominus Eustachius Maxwaile, Valterus de Berclay vicecomes de Abirdene, et Patricius de Grahame, milites, Hamelinus de Troup et Eustachius de Retrewin, de eodem crimine accusati, inuenti sunt immunes. Corpus Rogeri de Mowbray, licet mortui, in hoc perliamento presentatum [est] et condempnatum equis trahi et patibulo suspendi. Rex pietate motus liberauit, et sepeliri mandauit.

Legati pape regi apud Beruicum venerunt, ut micus ageret in Anglorum distructione persuaserunt, anno predicto xvii. mensis Marcii, quousque summus Pontifex plenius informaretur de jure regis Anglie ad regnum Scocie, quos rex benigne recepit et regaliter tractauit. Quod videntes, magnates Scocie scripserunt Johanni pape, preueniendo legatos, narrantes eorum ex Grecis et Egipciis antiquam originem, et fidei Christiane ex longo obseruate suscepcionem, et liberam ab omni seruitute condicionem per annos multos, per quorum spacium, centum et tresdecim reges, nullo interueniente alienigena, de propria prosapia habuerunt ; et qualiter in vltimis terre finibus existentes, apostoli Christi vocacione primi Andree reliquias miraculose meruerunt recipere, et ipsum patro-

fol. 175.

num Dei prouidencia habere. Iniurias narrant per regem Anglie Edwardum patrem regis moderni illatas. Quod si rex Robertus vellet Anglis fauendo regnum eis subicere, quamdiu centum ex Scotis remanerent nuncquam Anglis vellent subjugari; nec eciam pugnarent pro belli gloria, diuiciis aut honoribus, sed pro paternis legibus obseruandis et pro libertate, quam nemo bonus, nisi simul cum vita, amittit. Rogant igitur papam tyrannidem Anglorum arcere, quod si secus factum esset Christi vicario, corporum excidia, animarum exterminia, et cetera incommoda Pape ab Altissimo credebant imponenda. Ista et multa alia scripserunt, de data apud monasterium de Abirbroth, sexto Aprilis, anno Domini M^oiii^oxxi.

Thomas comes Loncastrie apud Barronbrig per Andream Hardclay capitur, regi Anglie traditur, et apud Pontemfractum xvi. Januarii, capite punitur, et ibidem sepelitur; ad cuius sepulcrum crebra fuerunt miracula. fol. 176. Hec fuerunt anno Domini M^oiii^oxxi.; in cuius capcione comes de Herforde interficitur, et plures alii nobiles Anglie, dicti comitis beneuoli et amici, morte turpissima condempnati sunt.

Hyemps anno predicto grauissima erat, que homines afflixit et cuncta fere animalia extinxit.

Comes Moraue, anno predicto, circa principium, partes boreales Anglie et episcopatum Dunelmensem fame, flamma et gladio destruxit.

Robertus rex Scocie, anno Domini M^oiii^oxxii., primo die Iulii, manu robusta Angliam ingressus est; eam vsque Stanmore, cum comitatu Loncastrie, pro maiori parte devastauit. Post cuius ingressum Edwardus rex Anglie Scociam intrauit cum magno exercitu equitum et peditum, et navium multitudine copiosa, xii. mensis Augusti, et vsque Edinburgh, conflictum belli a rege Roberto petens, peruenit. Rex tamen prudenter belli congressum declinans, omnia animalia et victualia que vesci poterant, ab exercitu callide amouit; qui post quindecim dies, vrgente famis inedia, et propter aëris temperiem, de nauibus Angli non poterant habere necessaria. Rex Anglie confusus rediit, et preter propria cariagia, ad edendum nichil quesierunt nisi claudum taurum, qui cum ceteris armentis amoueri non poterat, propter cuius conquestum perdiderunt militem. Et ideo quidam alius Anglie dicebat, videlicet miles,

Illius tauri caro extitit nimis cara. Et recedentibus apud Tranent, quidam claudus rusticus carbonarius cum sude vncinata attraxit sibi militem, qui multa redempcione ditauit rustici pauperiem. Anglie recedentes depredarunt monasteria Sancte Crucis et Melrois, vbi dominum Willelmum Peblis Priorem monasterii, vnum monachum infirmum, [et] duos fol. 177. conuersos cecos in dormitorio iacentes occiderunt; pluribus aliis letaliter vlnueratis. Ad magnum altare accedentes pixidem cum corpore Christi ausi sunt ad manus accipere, et deposito corpore Christi super altare, pixidem secum portabant. Monasterium de Driburgh igne consumerunt, in cinerem redigerunt: alio eciam tempore idem monasterium comburitur per regem Richardum secundum, tercio casuali incendio, anno Domini M^oiiii^oxlili.

DE BELLO DE BYLANDE.

Bellum de Bylande hoc modo contigit. Primo Octobris anno predicto Robertus rex Scocie Angliam hostiliter ingressus, ipsam vsque Eboracum, spoliatis monasteriis, oppidis et villis quam plurimis igne succensis, penitus deuastauit. Cui rex Anglie Eduardus de Carnarwane occurrens, cum magna potencia tam stipendiorum de Francia quam aliis locis contraductorum, quam regni indigenorum, in medio regni Anglie, non sine magna strage suorum et confusione, in fugam conuersus est. De cuius exercitu Johannes de Britannia, et Johannes de Sourlie, et alii nobiles non pauci ad monasterium Rieuallis fugientes, magna pecunia sunt redempti; et rex Scocie et sui, ingenti victoria et honore, ad propria sunt reuersi.

Andreas de Erthlay eodem anno, primo Octobris, capitur, et de prodicione conuictus capite punitur.

Ambassiatores per regem Robertum apud Gallorum regem pro renouacione confederacionis antique, et apud Papam pro vnitae et concordia seruanda cum Romana ecclesia, que per suggestionem Anglorum contra dictum Robertum regem fuit aliquialiter commota, mittuntur, anno Domini M.iii^oxxiii., qui omnibus tam in Romana curia quam in Francia expediti, ad propria sunt feliciter reuersi cum prosperitate.

fol. 178.

Johannes Soby, hoc anno, frater Predicatorum, Prior de Alesco in

Prouincia, scripsit de spiritu Guydonis, ciuis Alesci, Johanni Pape xxii. ; de quo stupor magnus exortus [est.]

DE CRUDELITATE REGINE ANGLIE.

Regina Anglie Elizabeth, conductis multis stipendariis, et captum regem sponsum suum carceri mancipauit ; Hugonem de Spensa cum patre suo patibulo suspendi iussit et demembrari. Et, ob causam huiusmodi sedicionis, vnus episcopus Landoniensis suspenditur ; comites duo, barones, et plures nobiles morte turpissima condempnantur.

Edwardus tercius post conquestionem, tunc xv. annorum, patre carceri mancipato, inuitus coronatur in festo Purificacionis nostre Domine, anno quo supra. Fertilitas maxima vltra memoriam hominum tunc viuencium, et victualium habundancia copiosa ubique terrarum fuit.

Dauid filio regis et heredi apud Cambuskinneitht omnes clerus, communitates et barones, ac vniversi nobiles Scocie, de fidelitate et homagio iurati sunt ; et eciam Roberto Senescallo, nepoti regis predicti, casu quo Dauid sine prole in fata decederet, in presencia regis Roberti.

Christiana soror domini regis ibidem disponatur Andree Moraue ; et anno sequenti Angli miserunt regi Roberto simulantes se velle super firma pace tractare : sed sepe conuenientes nichil profecerunt. Tandem, eorum fraude detecta, Scoti manu valida boreales partes regni Anglie intrauerunt, xvii. kalendas Iulii, ipsum flamma et gladio deuastantes.

fol. 179. Comes Moraue et Jacobus de Douglas eodem anno, mense Octòbris, cum multis nobilibus Scocie, armata manu Angliam inuadunt, et post plura dampna Anglis illata, in quodam arcto loco, nomine Werdale, simul fixere tentoria : quibus ex opposito, et quasi exitu itineris, Anglorum agmina, centum circiter millia, in circuitu Scotorum sunt collocata : vbi octo diebus exercitus se mutuo videntes quotidie mutuis cedibus se affligerunt. Tandem Scoti, ut prudentes bellici, de nocte, captis pluribus hostibus, et morte prostratis Anglicis et Hannonibus, sani et incolumes ad propria reuertuntur, in preuigelia Sancti Laurentii.

Castra de Northame et Anweik per regem Robertum eodem anno obseduntur vicissim. Et apud Northame Willelmus de Monte Alto miles,

Johannes Clapane, et Malesius Dowery, cum aliis, propria inertia interfecti sunt.

Ambassiatores regis Anglie eodem anno, xvii. Marcii, mittuntur apud regem Scocie tunc Edinburgh existentem, vbi, post diuersos tractatus, concordia inita est in scriptis redacta, ac per maiores vtriusque regni jurata; et, ut firma maneret, rex Anglie Eduardus de Windesore renunciavit omni iuri, vero et pretenso, quod habuit ad regnum Scocie, prout in literis suis subsequenter plenius continetur:

RENUNCIATIO REGIS ANGLIE.^a

Uniuersis presentes literas inspecturis, Eduardus Dei gracia rex Anglie, dominus Hibernie, et dominus Aquitanie, salutem in Domino sempiternam. Cum nos nonnullique predecessores nostri, reges Anglie, jura domini seu superioritatis regni Scocie conati fuerimus obtinere, ob hocque motarum dira guerrarum discrimina Anglie et Scocie regna diucius afflixissent: Nos, attendentes cedes, occisiones, scelera, ecclesiarum destructiones, et mala innumerabilia que, huiusmodi occasione guerrarum, regnicolis vtriusque regni contingebant, bonaque quibus regnum vtrumque mutuis compendiis habundaret, perpetue pacis stabilitate connexum; ac per hoc, [contra] conatus noxios rebellare vel repugnare valencium, interius vel exterius, maiori firmitate securum; Volumus et concedimus per presentes pro nobis, et heredibus et successoribus nostris quibuscunque, de communi consilio et consensu prelatorum et procerum, comitum et baronum, ac communitatum regni nostri, in perliamento [nostro,] quod regnum Scocie per suas rectas marchias, prout temporibus bone memorie Alexandri regis Scocie vltimo defuncti fuerunt habite et conseruate, magnifico principi Roberto Dei gracia regi Scotorum illustri, confederato et amico nostro carissimo, suisque heredibus et successoribus, diuisum in omnibus a regno Anglie, integrum, liberum et quietum remaneat imperpetuum, absque quacunque subiectione, seruitute, clameo et demanda. Et si quod jus nos, vel antecessores nostri, in regno Scocie re-

fol. 180.

^a Luke the chartor bulk. R.

troactis temporibus petierimus vel petierint quoquo modo, prefato regi Scocie, heredibus et successoribus suis renunciamus et dimittimus per presentes. Omnes autem obligationes, conuenciones et pacta initas vel inita, qualitercunque, cum nostris predecessoribus quibuscunque temporibus, super subiectione regni Scocie vel incolarum eiusdem, per quoscunque reges vel incolas, clericos vel laicos, ipsius regni Scocie, pro nobis, heredibus et successoribus nostris, remittimus penitus et omnino. Et si que litere vel carte, instrumenta vel munimenta inueniantur de cetero vbicunque, super huiusmodi obligationibus, conuencionibus et pactis confecte vel confecta, pro cassis, irritis, inanibus et vacuis habeantur, nulliusque esse volumus valoris vel momenti. In cuius rei, etc. Pro qua resignacione, ymmo verius pro dampnis per regem Scocie et suos regi Anglie et Anglis illatis, de consensu trium statuum rex Scocie dedit regi triginta millia marcarum in pecunia numerata.

Nota quod anno Domini M.ccc.xxviiij. in parlamento apud Sconam, post mortem domini Edwardi regis Ybernie, renouarunt talliam pro Dauid filio regis et Roberto Stuart nepote ipsius. Et ne huiusmodi ut prius successio deficeret aut in dubium verteretur, quod his deficientibus proximior masculus tempore mortis regis in linea recta descendente, aut deficiente masculo, proximior femella, quibus deficientibus proximior masculus in linea collateralis, quo deficiente, proximior femella attenta super iure sanguinis regis vltimi defuncti. Custodes autem regni pro tempore iuventutis heredum ordinati fuerunt Thomas Ranulphi comes Moraue, dominus comes Mannie, et dominus Jacobus Dowglas, vno scilicet alio deficiente. In ista autem tallia omnes nobiles regni concorditer subscripserunt.

Johanna de Turribus, soror dicti regis Anglie, Dauid filio et heredi dicti Roberti regis traditur in vxorem apud Beruicum, presente Elizabeth matre puelle, tunc regina Anglie, die xvii^{mo} mensis Julii, anno Domini M^oiii^oxxviii.

Walterus senescallus Scocie, valens bellator, gener regis, obiit quinto idus Aprilis anno predicto, xxviii.

Regina Elizabeith, mater regis Dauid de Broys, obiit anno Domini

M^oiii^cxxvii., vii. kalendas Nouembris, et sepulta est in choro de Dumfermling iuxta Robertum regem et suum sponsum.

Robertus de Broys rex Scotorum inuictissimus, recondendissime memorie, obiit apud Cardross, et in medio chori de Dumfermling sepultus est, anno Domini M^oiii^cxxix., vii. idus Junii, et regni sui vicesimo quarto. Vnde versus,

M semel, et ter C, bis et X, que nouem superadde ;
De Broys Robertus bonus est de funere certus.
Bis deca rex Scotis regnavit quatuor annis :
Litera D normam primam tenet ante Columbam.
Pulchram per formam, Dumfermling dat sibi tumbam.
Cecidit in Cardros rex noster, milicie flos :
Qui bene rexit nos. Ducat Deus ad superos.

EPITAPHIUM :

Hic jacet inuictus Robertus, rex benedictus.
Qui sua gesta legit repetet [quot] bella peregit.
Ad libertatem produxit, per probitatem,
Regnum Scotorum ; nunc viuat in arce polorum.

DE MAGNA JUSTICIA COMITIS MORAUIE.

Thomas Raynulphy comes Morauiæ regni custodiam, mortuo dicto fol. 182.
magnifico rege Roberto, suscepit, sicut prius in carta tallie prouisum fuit ; qui regnum studiose et inenarrabiliter regebat, et justiciam talem excercuit, quem nemo postquam regnum fuerat regimine iusto excessit. Iste illustris custos pro lege statuit, ut eques ad tabernam vel hostilegium declinans frenum celle affigeret ; quod si casu furaretur, vicecomes illius schyre equiti satisfaceret sibi proximo scaccario soluendo vel allocando. Eciam quod si husbandus agricola secure dimitteret cum aratro eius ferramenta, que si casu furarentur, vicecomes similiter satisfaceret. Hoc audito, quidam agrestis ferramenta proprii aratri furatur, et in proxima petaria abscondit ; vicecomitem adiit, querelam deponit, et duos solidos

recepit. Vicecomes curiam vocauit, et de huiusmodi furto strictissimam fecit inquisitionem, per quam inuentus est rusticus rei proprie furtum commisisse : ideo capitur et suspenditur.

Custos apud Inuernes iter iusticiarie tenuit, in quo quidam calumpniatus pro presbytericidio dixit se per papam absolutum. Respondit custos quod quamvis erat absolutus a culpa, tamen debuit plecti pro offensa, que grauior fuit, quia in cristum Domini manus iniecit ; et ideo capite punitus mediante iusticia.

Johannes de Molendinis, episcopus Pictauiensis, misit quemdam militem suum diocesanum presbytericidam domino Pape pro absolutione : Papa eum absoluit, et episcopo mandauit inungere presbytericide penas salutare. Episcopus attendens enormitatem delicti, militem in carcere misit, et eum aqua tristicie et pane doloris paut.

Custos ab itinere predicto misit coronatores introducere malefactores arrestatos ; qui contempnentes capti sunt et interfecti, apudque Helidonam fol. 183. capitibus eorum palis affixis parietes decenter poliuntur.

Nota quod rex Anglie in suo regali conuiuio vino estuaret, pro suo solatio a quodam suo heraldo, nomine Roy Robert, rege heraldorum Anglie, quisiuit, qui suo iudicio inter tunc viuentes milites tres in armis probiores [essent?] Qui, facta debita reuerencia, respondit, quod suo iudicio primus esset Henricus imperator, qui sua probitate in armis conquisiuit tres coronas, et post hoc usque ad mortem gloriose se et suos defensiuit. Secundus Egidius Argentine, qui tante probitatis fuit quod tres conflictus contra Saracenos vicissim vicit, in quorum quolibet duos paganos opprimens vicit, affirmans quod non fuit altum, vnum militem Christianum duos ethnicos canes interficere. Tercius non minor probitatis et nobilis, ille Robertus Brois rex Scocie, quem prioribus, si auderem, equiparare possem. Ad hoc magnates regni rege astantes, indignati quod rex Scocie ordinaretur, cachinando et deridendo eum subsannabant. Vnde dictus heraldus a rege peccit fieri silentium, quod et factum est, tunc ille : Rex in eternum viue. Constat quod nichil arduum dici debet in vestre serenitatis presencia nisi ad mortem probarem verum : nunc autem regem Robertum quem ante posui tercium, pono primum in probitate et dignitate ; et ratio est, quia cum tota Scocia patri vestro esset subiecta, et a suis et vestris

inhabitata, ipse ex sua probitate in maxima paupertate, et quasi sine consilio vel auxilio, solo diuino adiutorio, totum regnum recuperauit. Henricus autem imperator secum semper habuit maiorem partem regni sui. Egidius autem de Argentina, etsi fuit strenuus, non fuit rex sed tantum miles. Ideo Robertum Brois nomino primum probitate et honore, quia si quis velit contrarium dicere, paratus sum in armis pugnare.

Cambises, alias Arfaxim seu Assuerus, filius Siri regis Persarum, iustus paganus, iudicem corruptum capite puniuit, et eum excoriari fecit, et sedem judicalem pelle eius cooperiri, et de cepo ventris sui candelam fieri, et tribunali in lucerna superponi, [ac in eadem sede posuit] filium dicti iudicis, in officio heredem ; et super caput tribunalis taliter scripsit,

Sede sedens ista iudex inflexibilis sta :
 Sit tibi lucerna, lux, lex, pellisque paterna,
 Qua resides natus, pro patre sponte datus.
 A manibus reseces munus, ab aure preces.
 Quatuor ista, timor, odium, dileccio, census,
 Sepe solent iudicium rectos peruertere sensus.
 Lex est defuncta, dum iudicis est manus uncta.

Custos taliter regnum rexit, ecclesiam rexit et exaltauit, nobiles gratificauit, plebeos letificauit, Anglos taliter humiliauit, quod stimulis inuidie exaltati et agitati, [procurauerunt] quod per quendam fratrem Angligenam custodem apud aulam suam de Wernis festiue conuiuantem intoxicarunt ; et frater statim fugiens regem Anglie adiit apud marchias, cum quo erat Eduardus de Balliolo, et facinus huiusmodi velut rem gratam retulit, dicens, " Licet venter eius esset ferreus, creperet." Letatus rex cum magno exercitu Scociam properauit ad eam subjiendam ; quod audiens custos, licet in januis mortis, obuius Anglis accessit vsque Colbranspeith et castrametatus est. Quod admirans rex Anglie heraldum custodi direxit, cui in hostio papilionis presenciam dedit iocundo vultu et facundo sermone, deauratis indumentis ; heraldum exploratorem vocans regi Anglie demandauit quod crastina die ei obuiam daret, et indumenta fol. 184. heraldo dedit, qui regi reuersus, ut vidit et audiuit, renunciauit. Tunc rex

Anglie admirans [fratrem] perquiri fecit, quo [non] inuento, cum dedecore in Angliam reuersus est. Quod audiens custos se versus Edinburgh portare fecit, sed vltra Musselburgh itinerare non valens, perceptis salutaribus [sacramentis,] in Domino obdormiuit; et in Dounfermling sepelitur, anno Domini M^oiii^oxxxii., Augusti xiii. die, maximo relinquens merore.

Officialem Glasguensem, Willelmum Hekfurde nomine, quidam Twynam Lourysone nuncupatus, per insidias in itinere a Glasgu ad Ayre equitantem inuasit, inhumaniterque manibus et pedibus ligauit, usque dedit ei ducentas libras, quia idem officialis dictam Twynam propter adulterium excommunicauerat. Quem adulterum insecutus dominus Douglas fugientem regni fines relinquere compulit. Fugiens Eduardum Balliolum adiit, et informauit de morte regis Roberti et custodis, et qualiter Jacobus de Douglace Terram Sanctam profectus fuerat; cuius persuasionibus Edwardus animatus est inuadere Scociam.

Jacobus Dowglas, anno Domini M^oiii^oxxx., profectus est ad Terram Sanctam, sicut promiserat regi Roberto. Cor regis secum accepit, et vna cum rege Hispanie, vii. kalendas Septembris, debellando, vicerunt Soldanum et innumeros Sarracenos. Rex ad propria rediit, sed dominus Douglace, [habens] paucos de suis secum, rediens obuium habuit quemdam Soldanum alium prius latitantem, ex improviso audacter cum eis congressus est; et interfectis multis de Sarracenis, tandem ipse interfectus est, et ibidem vitam finiuit, et cum eo dominus Willelmus de Sancto Claro et Robertus Logane milites, et alii valentes Scoti quam plures.

fol. 185. Daudid de Broys filius Roberti regis, per bullam Johannis Pape xxii. directam episcopo Sancti Andree, cuius tunc sedem tenuit Jacobus Ben, apud Sconam inungitur in regem, viii. kalendas Decembris, anno Domini M^oiii^oxxxi., et cinxit balteo militari Johannem Stewart comitem Angusie et Thomam Ranulphi filium et heredem custodis.

Custos nouus in Scocia, mortuo comite Moraue, eligitur Donaldus comes de Marre apud Pertht, quarto Nonas Augusti, anno predicto. Eodem anno, quinto Idus Decembris, obiit Johannes Stewart comes Angusie.

Edwardus de Balliolo, anno natiuitatis regis Daudid ix., cum suis classem

mari committens cum sexcentis, apud Kingorne applicuit, pridie kalendas Augusti, et viii. Idus eiusdem mensis ibidem terram peciit. Quod audiens comes de Marre, custos ex parte boreali aque regni, collegit Scotos ad numerum xxx^m virorum et venit apud villam de Pertht, et Patricius comes Marchiarum custos ex parte australi regni totidem bellatores collegit. De Kincorne vsque Dounfermling dictus Edwardus se mouebat, cui resistens Alexander Seytone cum tribus aut quatuor ibidem occubuit, et de Dounfermling vsque acram molendini de Forthewiote peruenit. Quod audiens custos ex aduerso aque de Erne tentoria fixit; et quia comitiua custodis paruipendit partem aduersam propter numeri paucitatem, non posuerunt vigiles, sed lete per noctem vinum bibunt, Anglos deridentes. Aderat et Marchiarum comes eadem nocte in villa de Ouchterardocht; quod sciens Eduardus de Balliolo, se tanquam sagena circumseptum, timuit valde; et ideo cum suis, summo diluculo, clanculo ab vno de nostris edoctus, vadum silenter pertransiit, et apud Gask et Dupleth peruenit, vbi multi de nostris, sine vigili cubantes, tanquam boues in macellis ab Anglis trucidantur. Cuius clamore horrido exercitus custodis expergefactus et nimium perterritus, quibusdam fuge consulentibus, precessit auide ad pugnam nouus tiro Thomas Raynulphi comes Moraue, paterne probitatis imitator, Roberto de Broys filio incliti Roberti regis, Murdaco comite de Menteitht, Alexandro Fraser, cum multis valentibus viris numero tricentorum [comitatus,] et inito cum inimicis certamine, facta est dira cedes ex vtraque parte. In tantum sese et in se alterutra pars impegit quod Anglici retrocedere sunt coacti, et ira succensus Douenaldus comes cum innumera multitudo preter ordinem insequitur, credens Anglos inuadere. Irruerunt in exercitum dicti comitis Moraue, vbi semper anterior factus est inferior, vbi custos cum comitibus de Moraue et Menteitht, Broys, et Fraser, cum multis aliis nobilibus et popularibus infelicitate perierunt, multo plures ex collisione corporum et confricatione armorum, et seminacione equorum se inuicem opprimencium, sine vlnerum ceciderunt, quam telo vel gladio iugulati sunt, ad numerum mortuorum corporum trium millium hominum. Spoliis autem Scottorum interfectorum non intendebant Angli, propter metum exercitus comitis

de Marchia ; et ideo Scotos fugientes [persecuti sunt] vsque villam de Pertht, [et] illam absque resistencia ceperunt. Duncanus comes de Fiff dicto bello captus [est,] interfectis prius sub vexillis suis tricentis sexaginta loricatis.

fol. 187. Patricius comes Marchie, versus campum de Duplyne properans, dicit ab armigero, propria intestina deferenti a sella dependencia, de infortunio Scotorum ; ideo properabat villam de Pertht capere, et veniens ad siluam de Lambirkin, fecit exercitum sarcinas facere pro obturandis foueis antemuralibus. Sed dum venissent ad supercilium montis prope Pertht timuerunt oppidani ; sed animati per dominum Henricum de Bello Monte, eis in occursum et defensionem properabant. Quod videns comes cum exercitu prestolabantur paululum, deinde terga dederunt. Quod si ceptis sedulo insisterent, liti illi finem fecissent.

Edwardus de Balliolo, conuocatis et ad pacem suam receptis Duncanocomite de Fiff, Willelmo de Sancto Claro episcopo Dunkeldensi, abbatibus, [et] prioribus de comitatibus de Fiff, Fothrik, Straitherne et Goury, apud Sconam coronatur, viii. kalendas Octobris, anno Domini M^oiii^oxxxii.

Dauid rex statim post dictum bellum, puer nouem annorum, ex ordinatione alumpni sui domini Malcolmi Flemyng, capitanei de Dunbertane, cum regina sua et Rankino More coalumpno in regnum Francie secessit, vbi a rege Philippo honorifice susceptus est. Ibidem per octo annos remansit, et prospere reuersus est.

Jacobus Benedicti statim post bellum de Duplyne, qui fuit episcopus Sancti Andree, ob metum Eduardi de Balliolo Bruges adiit, ibique mortuus est.

Magnates qui ingressi sunt Scociam cum Eduardo de Balliolo fuerunt Henricus de Bewmonde, Dauid comes Atholie, Henricus de Balliolo, Johannes Mowbray de Strathbogy, et alii tres eiusdem cognominis, videlicet Alexander, Willelmus et Galfridus ; Henricus de Ferrariis cum duobus fratribus, Richardus Talbot, Valterus Cumyng, et Radulphus Baro de Stanffurde.

fol. 183. Perth villa capitur per Jacobum et Symonem Fraser et Robertum Keith, nonas Octobris, anno predicto, qui eius muros vsque solum prostrauerunt.

Duncanus comes de Fiff, custos dicte ville per Eduardum de Balliolo deputatus, capitur vna cum vxore, filia, et multis sibi propinquis.

Andreas Morray de Tullibardin ibidem captus est, qui nocte precedente bellum de Duplyne significauit Eduardo de Balliolo *lie* Dernefurde de Erne per infixionem pali, per quod vadum venerunt, et nostros dormientes distruxerunt, alioquin Edwardus tergum vertisset; vnde super hoc auditus et conuictus, mortem et munus proditoris accepit.

Johannes Ranulphi comes Moraue, et Archibaldus Douglace frater incliti Jacobi, a Paganis, ut premittitur, occisi, et Symon Fraser cum exercitu mille hominum in villa de Moffeitt congregati, et a Custode missi, precedentibus exploratoribus, Eduardum de Balliolo inuaserunt viriliter; qui Eduardus vnam tibiam calligatus, alteram nudus, super equum, freno et sella carente, fugiit.

Henricus de Balliolo miles in hoc congressu viriliter se habuit, qui cum grandi partica multos a se de nostris pepulit, ad terram projecit, et letaliter vulnerauit: tandem increscente pugna, ipse Henricus, Johannes Mowbray, [et] Valterus Cumyng occubuerunt.

Alexander de Broys comes de Carrik, paulo ante qui fuit etiam dominus Galwidie die apud Irruynne per dictum Eduardum de Balliolo flectitur, et in dicta [pugna] repertus, per comitem Moraue capitur, et a morte liberatur.

DE INFIDELITATE REGIS EDUARDI.

Edwardus de Windesoyre rex Anglie infortunium audiens Eduardi de Balliolo, qui ad eum pro succursu accesserat, contra proprium iuramentum, fidem, et scripta autentica, exercitum magnum per omnipotentiam suam ex partibus Wallie, Anglie et Wasconie, ac de Scotis Eduardo de Balliolo fauentibus, collegit contra Scotos, regi Daudid sororis sue sponso fideles, et regnum eius. Ex quo omnes fideles Scoti semper mente tenere debent quod Angli Scotis, dum per eos se superari sciunt, vel eis incommoda peruenire, pacem firmissime pollicitantur; sed prospecto Angli commodo et republica, fidei violacionem et perjurium pro minimo habuit. Ideo Scotis tutissimum sapiens putaret, Anglicis se amicos fingentibus sicut et capitalibus inimicis credere. Vnde quidam, fol. 189.

Anglicus angelus est, quem nemo credere potest :
Cum dicit tibi Aue, tancquam ab hoste caue.

Berwici castri custodia Patricio comite Marchie, et ville eiusdem domino Alexandro Seytone de eodem militi, anno Domini M^oiii^oxxxiii., committitur.

Andreas de Morauia custos Scocie, miles probatissimus, audiens Eduardum de Balliolo [esse] in villa Roxburgh, aduentum regis Anglie prestolantem, Eduardum ibidem veniens impeciit. Cui ad pontem de Roxburgh Angli multum restiterunt ; et vbi vnus armiger custodis, Radulphus Golding nomine, per Anglos circumseptus fuit. Custos solus e uestigio sequitur, vbi post diram pugnam Anglorum manibus est circumclusus procul a suis, et quamuis capitur, nulli tamen se dedere voluit, vsque presentatus fuit Anglorum regi ad obsessionem castri Beruici properanti ; vbi captiuatus in Anglia biennio permansit, et tunc multo precio redimitur.

fol. 190. Willelmus Douglace de Liddisdaile ibidem capitur, et detentus biennio, tunc non sine magna difficultate liberatur.

OBSIDETUR BERWICUS.

Eduardus rex Anglie obsedit villam Beruici pridie Idus Aprilis, obsidacionem continuando vsque xiiii. kalendas Augusti, per mare et terram. Resistebant oppidani comburentes naues.

Willelmus Seytone, aspiciente patre de muris, inter naues submersus est.

Treugas inierunt oppidani cum rege Anglie, quod si infra certum tempus succursum non haberent a Scotis, oppidum deliberarent regi Anglie. In cuius securitatem capitaneus dedit obsidem Thomam filium eius et heredem.

Archibaldus Douglace, qui Tyneman dicebatur, statim post capcionem domini Andree de Morauia custodis Custos effectus est ; et ad interrumpendum obsidionem ville Beruici, collectis Scotorum sexaginta millibus, Angliam proposuit ferro et flamma pertransire, sed suasionem oppidanorum propositum reliquit, et debellare regem retrouenerunt vsque parcum

de Duns. Quod intelligens rex Anglie apud portam Beruici accessit, ante diem contractus oppidum peciit: quod quia non habuit, Thomam Seytone in presencia vtriusque parentum, erecto patibulo ante fores oppidi, suspendio interemit.

Bellum de Halidone in campo desub pede montis elegerunt, in abrupto descensu sequente in ascensu, vbi Anglus poterat tres Scotos facilliter euincere. Ingruente pugna fit miseranda Scotorum cedes, fuga et capcio deploranda.

Occisi sunt in hoc bello ex parte regis Dauid nobiles subscripti, videlicet tres incliti fratres Jacobus, Johannes et Alanus Stewart, filii Walteri Stewart, Archibaldus de Douglace tunc custos Scocie, Hugo comes Rossie, Kenedus Suthirlande, Alexander Broys comes de Carrik, Andreas, Symon, et Jacobus Fraser fratres, et alii multi nobiles. fol. 191.

Caustrum et villam Beruici comes de Marchie et dominus Alexander Seytone post bellum, spe salutis extincta, saluis inhabitantibus et rebus, regi Anglie reddiderunt, et fidelitatem iurauerunt.

Caustrum Doumber prius dirutum, dictus comes Marchie per regem Anglie, eius sumptibus, compulsus est reedificare.

Edwardus de Balliolo, Anglis sibi assignatis et associatis, cepit dominari in toto regno, redditis sibi municionibus, exceptis quatuor et vno fortalicio conseruatis per subscriptos; videlicet Dounbertane per Malcomum Flem yng, Lochlevin per Alanum de Veteri Ponte, alias Wepunt, Kyn-dromi per dominam Christianam Broys, Vrquhart per dominum Robertum Laudyr, vocatum bonum, et fortalitium de Lochdoune vocatum *lie Pele* per Johannem Thome.

Gallorum nuncii, mandante Benedicto papa xxii., cum literis vtrique et Scotorum et Anglie regi directis, ac iterum alii nuncii Gallorum, pro tractanda pace inter eosdem reges, mittuntur regi Anglie apud Pertht, anno Domini M^oiii^oxxxiiii.; quos rex Anglie non solum non audire, ymmo videre dignatus est.

Edwardus de Balliolo apud Pertht anno predicto, circa finem mensis Augusti, fauebat domino Alexandro Mowbray contra filias fratris veras heredes; et veris heredibus fauebat dominus Henricus de Bello Monte,

Dauid comes Atholie et Richardus Talbot. Et ideo discordes recesserunt, Eduardus apud Beruicum, Henricus versus Doundarg, comes [Atholie] versus Lochindorb: Richardus ad Angliam tendens in Laudonia occisus est.

fol. 192. Castrum Doundarge obsedit et obtinuit Andreas de Moravia custos Scocie, adherente sibi dicto domino Alexandro de Mowbray; saluis Henrico de Bello Monte capitaneo et suis vita et bonis, ac conductu adeundi Angliam, quod et fecit per portum de Doundee.

Rothsay et Dunhun castrorum clauces presentantur Eduardo de Balliolo apud Renfrew, anno predicto.

Robertus Senescallus Scocie, regni heres, extitit in castro Rothsay etatis sue anno xvi.; per Johannem Gilberti et Willelmum Heriot in baronia tunc commorantem, cum cartis de Stewartlande vsque Dounbertane fideliter et sapienter deduxerunt, et ibidem per Malcomum Flemyng honorifice est susceptus, ibidemque absque metu permansit.

Castrum Lochlevin per Johannem Striueling militem regis Anglie cum Anglis et Scotis Anglicatis, videlicet Michael de Arnot, Michael de Dauid de Wemis, et Richardo de Malauilla obsidetur, in medio Quadragesime: et circumjacentes lacum, impediunt aque fluxum apud *lie* Gullatis per mensem et ultra, et ibidem vigiles permanserunt. Tandem in festo Sancte Margarete regine, dicto domino Johanne Dumfermling visitante, Alanus de Veteri Ponte capitaneus, et Jacobus Lamby ciues Sancti Andree et multi alii Scoti, submergi timentes, quatuor cordatos vernacu[los] in quadam liburna ad perforandas fossas et obstructum aqueductum miserunt. Qui auxilio Dei et Sancti Seruani fossas perforauerunt, et aqua paulatim meatum faciens, tandem inundans ripas dilacerauit, et Anglos prope ripas iacentes cum papilionibus, equis, et rebus aliis in mare diexit. Sic quod Scotis prosequentibus terga dare sunt compulsi, et Johannes Striueling reuerti non audens, ad propria cum dedecore est reuersus.

fol. 193. Classe Anglicana aquam de Forth intrante primo Iulii, anno predicto, optima nauis quam ammirallus regebat, apud scopulos de Wolfis effracta est.

Atholie comes Dauid in consilio apud Glasgu per Eduardum regem

Anglie locumtenens ordinatur; qui statim omnes terras *lie* Stewartlandis vsui suo accepit, similiter et dominia de *lie* Cumyngis, receptis tenencium homagiis; et nullus sibi contradicere ausus est. Pueri innocentes tamen, interrogati cuius homines erant, responderunt hilariter, Homines regis nostri Dauid sumus, et nullius alterius, ipso viuento, [erimus.]

Campbel dominus de Lochow, Dongallus vocatus, per Robertum senescallum Scocie apud Dounbartane permanentem, cum suis galeis et machinamentis in Cowaill applicuerunt, et castrum de Dounhone obsiderunt, et viriliter obtinuerunt.

Brandani homines natiui Senescalli in Botha commorantes, et audientes noua pro parte magistri sui ad eius succursum alacriter cucurrerunt; contra quos in via stricta obuium habuerunt Alanum de Lyle vicecomitem, manu armata et valida instructum, qui in Brandanos irruens eos circumclusit. Tunc Brandani licet inermes se animarunt, et, arreptis lapidibus, tanquam grandinem in vicecomitem et suos projiciunt, et vicecomitem interfecerunt, et eius caput domino suo pro exuviis presentabant: fugientes ceperunt, inter quos erat Johannes Gilberti capitaneus castri de Botha, quem Roberto Senescallo eorum magistro presentabant, qui, statim faciens Senescallo homagium, castrum eciam reddidit. Vnde quidam, fol. 194.

Tales Brandanos rex cœli suscipe sanos;
Ex quibus ornantur, que facta per hec videantur.
Posce precor Sanctum, cui tu prebes famulatum:
Protegat teque regat, tecum per secula degat.

Dicti Brandani pro munere a domino suo pecierunt ut a multura liberarentur; quod et ipse gratanter concessit, et eos, quoad vixerit, multo fauore complexus est.

Johannes Ranulphi comes Morauiæ, de Gallia a rege Dauid veniens, apud Dounbertane applicuit, quem Senescallus gratanter recepit: et quia eidem Senescallo totus populus vallis Anandie, Thomas de Broys cum melioribus de Kyle, baronia de Renfrew, vltro adueniunt, Godefrius de Ross vicecomes de Ayer, cum vniuersitate de Carrik, Cunyng-hame et Kyle, domino Senescallo adheserunt.

Custodes ordinati sunt idem Robertus Senescallus, et Johannes comes de Morauia.

Johannes comes de Morauia, audiens qualiter intrusit comes Atholie se in terris Atholie, et Senescallus eum insequitur, et fugauit vsque Lochquhabere ; vbi eum circumcinxit, quovsque fame et frigore disciplinatus ad fidem regis Daud aduenit, quam ipse et sui magno sacramento approbarunt.

Willelmus dominus de Ledisdall de Anglorum captiuitate liberatur, quem, ut quidam volunt, longius apud eos detineri sollicitauit dictus comes Atholie, propter inimiciciam prius inter eos habitam.

fol. 195. Alexander de Ramesay dictus flos milicie, Johannes Hering et Johannes Haliburtone, milites, regi Daud et custodibus obedientes sepe de Anglis viriliter triumphauerunt.

Perliamentum tenuerunt Robertus Senescallus et Johannes de Morauia apud Dersy, in Aprili, anno Domini M^oiii^oxxxv., comparentibus et honeste se habentibus Andrea de Morauia, nouiter magna redempcione liberato de Anglia, Patricio comite Marchie, et Alexandro de Mowbray, et Willelmo de Douglace de Ledisdall, et aliis potentibus bene se habentibus, et Daud comite Atholie cum magna potencia. Et quia inuidebat comiti Morauiæ et Willelmo Douglace, ideo infestus fuit, nichil factum est nisi derisione dignum.

Edwardus rex Anglie, cum Edwardo de Balliolo et magna potencia, per terram et mare regnum peruenit : pridie nonas Iulii, nauigium vero eius Forth applicuit, habens exercitum nonaginta millium equitum et nouies viginti naues, apud Perth tentoria fixit, et ibidem expectans aduentum comitis Atholie, terram vndique depredauit.

MIRACULUM SANCTI COLUMBE.

Nauis vna dicte classis immanior intrauit insulam Sancti Columbe, et inde spoliauit omnia bona mobilia ; secum eciam Angli ymagines ecclesie et maiorem ymaginem Sancti Columbe [rapuerunt,] et paratis pro nauibus omnibus necessariis Angli prospero vento partes suas repetere ceperunt. Ceteris nauibus prospere nauigantibus, dicta nauis spolia de rebus sacris [portans] conquatur tantis ventis et procellis, quod intus existentes absque omni spe submersionem expectabant ; et vento in-

grassante, vsque insulam Inchkeitht venerunt, et ad illius scopulos conquassati, veniam a Sancto Columba prestolabantur emendam pollicitantes, et statim in tranquillo portu insperate ducebantur. Et sic, quasi de morte resuscitati, nauem spoliis et ymaginibus exonerarunt, que vnacum auri et argenti oblacione per Scotos de Kingorne conductos, Sancto Columbe miserunt; et statim, placido superueniente vento, alias naues diu precedentes apud caput Sancti Ebbe anticipauerunt, gratias Deo et Sancto Columbe referentes. fol. 196.

Giller dux in auxilium regis Anglie contra Scotos nauigio peruenit, cui in Burrowmure prope Edinburgh obuius venit Custos Scocie Johannes comes Moraue, cum comite Marchiarum, Alexandro Ramesay, et multis aliis. Cum Gillerinis congressum habuit, et Gillerini viriliter pugnabant, et Custodem superassent, nisi quia Willelmus Douglass de Liddisdaill de Pentlandhillis superuenit, quem ut viderunt Gillerini pugnantes tamen vsque villam Edinburgh fugere sunt coacti; et ascendentes montem dolorosum, vbi edificia metu Anglorum sunt diruta per prius, viriliter se defenderunt, et equos suos vulneratos occidentes antemurale eis fecerunt, et super rupes se seruabant. Sed tota die pugnando lassi, per Scotos illa etiam nocte circumsepti et obsessi sunt, frigore, fame, siti et vigelia, ut crastino iii. kalendas Augusti anno predicto, in manus Scotorum se dederunt; et conuencione facta pro redempcione sua, Custos comes Moraue, ex curialitate sua, propter complacenciam Philippi regis Francie, qui eum paulo ante bene tractauit, dictum comitem et omnes concaptiuos cum rebus suis liberaliter abire permisit.

Militaribus armis duo, vnus ex parte Scotorum, et alter ex parte Gillerinorum, equis sedentes, lanceas manibus habentes, et ex opposito clamantes, in se inuicem irruerunt, et alterne sese transfixerunt: et vtrisque spoliatis Scotus occisus inuentus est fuisse armiger Richardus Schaw, et ex parte Gillerinorum inuenta est [fuisse] mulier. fol. 197.

Dauid de Anandia miles, insequens Gillerinos fugientes per vicum Fratrum et Sanct Marywynde, sagitta vulneratur; et ut proprium cruorem [vidisset,] cum bipenne vulnerantem se equo insedentem, eum et equum per medium secuit, et in lapide signum magnum adhuc permanens fecit.

Custos Scocie Johannes comes Moraue in conflictu cum Anglis [ad]

Marchias capitur, vbi deducendi causa dictum comitem de Giller, cum paucis viris et inopinate Anglos, predam a Scotis captam asportantes, inuenit. Dowglas dominus Willelmus de Leddisdaill per aurem vulneratur, et Jacobus frater eius occiditur.

Comes Atholie, ut audiuit Custodem captum, vltra modum letatur, incontinenti apud Perth venit, et relapsus a fide regis proprii, periurus regi Anglie et Eduardo de Balliolo fidem de nouo fecit, et promisit infra breve omnes magnates Scocie ad eorum fidem reducere. Et ideo Custos regni per regem Anglorum ordinatur; et rege ad propria reuerso, comes, non custos sed proditor, omnes ex parte regis vltra modum vexauit; alios exhereditauit, alios carceribus mancipauit, alios exterminauit, alios crudeliter iugulauit, et omnes finaliter liberetenentes de terra delere ordinauit. Sed iuxta prouerbium, Non habet eventus sordida preda bonos.

fol. 198. Tandem castrum de Kindromy incepit obsidere, in cuius defensiones [properabant] Andreas de Morauia, qui consanguineo suo Custodi [capto] in custodem reuocatus est, Patricius comes Marchie et Willelmus Douglace de Liddisdaile, qui ad pacem regis Anglorum nondum venerat, sed sub quodam respectu et sufferencia meliorem fortunam expectando latitabant; et facto congressu in silua de Kilblen, pridie Kalendas Decembris, ipsum comitem et tirannum Atholie cum quinque militibus et ceteris beneuolis pariter trucidabant, inter quos ceciderunt Robertus Brad et Walterus Cumyng; et euasit dominus Robertus de Menzeris ad turrim de Canmore, [qui] in crastino assiliatus venit ad fidem regis Daud. Erant cum dicto comite inuite congregati tria millia virorum, quibus Custos pepercit, et recepta fide de parendo regi Daud, ad propria redire permisit.

Custos Andreas de Morauia apud Dunfermling approbatur; et castrum de Doundarge obsedens, dominus Willelmus de Mowbray viriliter se habuit; et Henricus de Bewmonth, saluis suis, castrum Custodi reddidit et Angliam assecuratus rediit, nunquam se reuersurum promittens mera sua voluntate. Et anno Domini M^oiii^cxxxvi. Custos recepit ad pacem regis Daud terram vniversam trans montes; et castrum de Lochindorb Custos obsedit, et in ea existens vxor Daud comitis Atholie scripsit regi Anglie pro succursu celeri, qui, collecto exercitu xx^m hominum, tam per mare quam per terram Lochindorb peruenit, comitissam

cum suis dominabus secum adduxit, et totam Morauiam, excepta ecclesia de Elgyne et edificiis canonicorum, igne consumpsit; villam de Abirdene solo coequauit.

MIRACULUM SANCTE COLUMBE.

fol. 199.

Pirate Anglicani de nauibus in quibus in Fortht applicuerunt descendentes, vniuersam maritimam vsque montes Ochel sine resistentia vastarunt; et inuenientes chorum ecclesie de Dolare de nouo mirabiliter opere ligneo dentato per abbatem modo decoro constructum, ymmo totalem chorum ligneum secum ad vnam nauium asportarunt, tendentes illum chorum in Anglia loco eorum locare tanquam jocale; et dantes vela ventis cum spoliis, letantes, jubilantes, et instrumentis musicis canentes, pompatice nauigarunt vsque prope monasterium Sancte Columbe ex parte australi, vbi nauis illa chorum ligneum portans, in ictu oculi cum omnibus intus existentibus submersi sunt, et nusquam postea visi. Ceteri nauium homines hoc videntes, nimio terrore percussi, monasterio et insulanis, ac rebus Sancti Columbe, in antea violenciam non inferre deuouerunt.

Pertht villam et quatuor turres rex Anglie cum Eduardo de Balliolo reedificare fecit per sex monasteria, videlicet Sancti Andree, Lundoris, Dounfermling, Balmurinocht, Arbrocht, et Cuprum in Angusia, magnis eorum sumptibus; quia Johannes de Gowry, prior Sancti Andree, in constructione vnius turris dedit cementariis ducenta et octuaginta marcas.

Castra Sancti Andree et Luchris iidem reedificare fecerunt per Henricum de Bello Monte et Henricum de Ferrariis, et de Striueling per Willelmum de Monte-acuto, cui capitaneum constituerunt Thomam Rukby, et castrum Edinburgh per Johannem de Striueling, et castrum de Roxburgh per Willelmum de Feltone, milites; et in Pertht dictum Eduardum de Balliolo cum magna potencia reliquit, et custodem ville ordinauit Thomam Vrcharde, et adire Angliam disposuit.

fol. 200.

Fratrem suum Johannem Heltham in ecclesia de Pertht, ad maius altare, dire redarguit rex Anglie, quia partes occidentales regni ad pacem suam reuersas deuastauit, et ecclesiam de Lesmahago combussit, et populum, ad illam et alias ecclesias confugientes, igne accenso extinxit: cui

frater indignanti animo respondit, et ideo illum rex spata sua percussit et occidit.

Henricus de Bello Monte, in vindictam generi sui comitis Daud, omnes qui erant in conflictu de Kilblene, quos capere potuit, interfecit, et variis penis extinxit.

fol. 201. Custos dominus Andreas de Morauia, anno predicto, in mense Octobris, audito recessu regis Anglie, fortilecia de Kinclewin, Dounotare, Kynneiff et Laurenstone obsessit, cepit, et ad terram prostrauit; et in foresta de Platane in Angusia per illam hyemem permansit, non sine magnis Anglorum insidiis; et per Scotorum et Anglorum hinc inde depredaciones terre de Gowry, Angusie, et Mernis, ad irrecuperabilem fere redacte sunt vastitatem. Et eodem anno, mense Februarii, custos predictus, adiunctis sibi comitibus Marchie, Fiff, et multis aliis nobilibus, et Wilhelmo Douglace, ingressus est partes de Fiff, vbi turrim de Fauklande humi prostrauit, terra in circuitu vndique predata et habitantibus redempcioni expositis; ad ciuitatem Sancti Andree accessit, tribus septimanis bellice obsedit, et vltimo Februarii redditum est, et igne consumptum, saluis inhabitorum vita, membris et rebus; et similiter castrum de Lucheris. Et primo Marcii obsessit castrum de Bothwele, vbi ex parte Scotorum [interfectus fuit] valens scutifer Stephanus Wisman, et ex parte Anglorum Guillelmus de Welleris, et postea cum valida manu Angliam intrauit, et ferro et flamma castigauit, ac predas inde asportauit.

Caristia tanta in regno Scocie ex guerris inualuit, vt quidam, relicto naturali solo, Anglis adheserunt, ibidem post se relinquentes posteritatem; alii domi degentes siliquas porcorum commederunt, et post breue tumentes mortui sunt.

Dounber castrum obsessum est per Willelmum de Monte-acuto comitem Sarisberie, et per quendam alium comitem de Arundelis, duces exercitus regis Anglie, xiii. Januarii, anno Domini M^oiii^cxxxviii., quod ex aduerso viriliter defendebat comitissa eiusdem, Blak Annas vulgariter nuncupata, per viginti duas septimanas; et dum iactus machinarum turres tremere facerent, comitissa cum peplo candido locum iactus deridendo tersit.

Quo tempore due exercitus venientes de Anglia sunt conuicti, vnus per dominum Laurencium Prestone, in quo tamen ipse occubuit, et alius

per dominum Willelmum Keith, qui omnes compulit intrare lacum ; quos voluit occidit, et quos voluit pro redempcione, captiuauit ; vnde pro Richardo Talbot ij^m [librarum] recepit : alios pedestres ad Angliam misit. Vnde machinamento nomine *sow* sapiencia comitisse per pondus lapidum quassato, et hominibus quasi omnibus occisis, et castro per Alexandrum Ramsay armatis et victualibus refossilato per nauem de Bass missam nocte, non obstantibus duobus galleis Anglorum custodibus et capitaneo Anglorum sua tradicionem quasi decepto, iussu regis Anglorum pro guerris Francie, post xxij. septimanas ab obsidione, confusi recesserunt.

Nota quod eodem anno, per Scocie Custodem predictum est obsessum castrum de Streueling, ubi infelicitur dominus Willelmus Keith propria lancia est interfectus. Negocium tamen obsidionis infectum est, similiter et castrum de Edinburgh, quod etiam per media fallacia Anglorum interrumpitur.

Nota quod illo tempore cum castellanis quidem Robertus Pendergest Scotus [a] Caldarmure magnum predam animalium ad castrum de Edinburgh reduxit, qui in cena comedere nolens, quia inter garsiones locatus fuit, a mareschalla reprobatus et capite percussus usque sanguinis effusionem, ad villam iuit. In crastino in platea mareschallum manu propria, quasi eum salutans, vno ictu in pectore interfecit, [et] de sequentibus tres letaliter vulnerauit. Post hoc in monasterio Sancte Crucis receptus [est,] sed ab Anglicis custoditus ut fame moreretur ; quem sacrista cotidie paut, et post aliquos dies in habitu sui ordinis, quasi socium, ad siluam propinquans deduxit, et sic eum liberauit. Qui statim ad Penlanehillis ad Willelmum Dowglas venit, qui eadem nocte cum suis, Roberto duce, ad Edinburgh venit, et Anglicos multos in suis hospiciis, in tabernis et lenociniis inuentos trucidauit.

Douneeldensis episcopus Willelmus de Sancto Claro obiit, anno predicto, die xxvii. mensis Junii : cui successit Douncanus episcopus, qui locauit in feodifirma Waltero de Fotheringay terras de Fordale pro xls. Striuelingorum pro certis heredibus.

SUBMERGUNTUR ANGLI PER SAPIENTEM SCOTUM.

Angli castellani de Cupro, numero circiter sexaginta, ad Dunybirill

fol. 202. venientes; equos castro remiserunt, et cogerunt verberibus Alanum Sterisman ad batella sua eos vltra aquam de Fortht transportandum. Ipse verbera egre ferens, sed simulata iniuria, eos conduxit vsque montem arenosum, que Malena vocatur, tendens a Crawmonde Ilande vsque Bernbougale, qui propter tunc recessum maris aridus apparuit, vbi eos fecit ex naui descendere, et reexpanso velo, eis perpetuo valedixit, ac Angli gaudentes pergere ceperunt; sed inspecto lacu inter eos et terram, ac mare refluens contra eos, nimio timore percussi, vbi prius pro nauulo verbera, tunc quingentas libras ut saluarentur promiserunt. Alanus, ut verus Scotus, verberum memor, aure obturata eis terga dedit, et omnes Angli submersi sunt.

Custos nobilis Andreas de Morauia apud Dawach moritur, et in Rosmerky sepelitur, anno Domini millesimo tricentesimo trigesimo octauo.

Custos regni post mortem dicti domini Andree eligitur Robertus Senescallus, nepos regis; et stetit feliciter custos vsque eius aduentum de Gallia.

Douglas Willelmus per incredibiles conflictus et labores totam Theuidaliam ad pacem regis, expulsis Anglis, reduxit potenter.

Loncastel comes prouocat dictum Willelmum Douglas ad hastiludium propter eius probitatem. Cui annuens, die et loco statutis, in primo cursu wlneratur dominus Dowglace manu cum ruptura proprie lancee, propter quod ab inuicem sunt honorabiliter diuisi, et tunc comes Loncastele prouocauit Ramsay Alexandrum, apud Scotos famosissimum, quatinus certo die apud Beruic compareret cum viginti generosis contra alios viginti de suis ad hastiludium, et quilibet commilitone electo tres cursus facerent, quod et consentitum est. In quo hastiludio, per tres dies durante, mortui sunt duo milites Anglici et duo Scoti, videlicet dominus fol. 203. Willelmus Ramesay, hasta per galeam et cerebrum transfixus, facta confessione, trunco extracto, spiritum exhalauit in armis; alter Johannes Hay, qui redeundo ex wlnere moritur.

Grame Patricius miles, dum hoc agerentur, superuenit a partibus transmarinis, a quo quidam miles Anglicus peciit tres cursus militares: cui Patricius iocando respondit, Frater, hac nocte et crastino te prepara

Deo confiteri, et forsan cum Christo cenabis. Et sic euenit; qui crastino simul currentes, miles Anglicus lancea Patricii transfossus est, et confessus spiritum in armis Deo reddidit.

Douglas Willelmus pro defensione regni multa egit et passus est, nam apud Blakborn per dominum de Berklay obsessus est, et ceteris fugientibus, cum tribus mirabiliter euasit; et per durum conflictum apud Craggis de Cragyne cepit ac deuicit dominum Johannem Striueling et secum quingentos, ipse solum habens quinquaginta. Ipse eciam cum viginti pedestribus sexaginta Anglos equestres, vno *lie* Sichat se muniens, omnes quos non occidit captiuos abduxit. Alio tempore irruens super alam exercitus regis Anglie prope Creichtone, vbi, per corpus translanceatus, vix manus inimicorum euasit; sed postea cito convaluit. Sic eciam cum viginti pedestribus superuenerunt sexaginta Anglici equestres apud Blacksawing, quos omnes deuicit. Idem eciam in vigilia natalis Domini, rege Anglie hostiliter perhendinante, apud Melros cum grandi pugna abduxit regis victualia, et muniuit castrum de Heremitage, quod prius ab Anglis conquesiuit. Idem Willelmus, licet per Laurencium de Abirnethy vno die quinquies effugatus, eundem tamen Laurencium ante solis ortum secum abduxit captivum.

fol. 204.

Perth obsidetur anno Domini M^oiii^cxxxix., per Robertum Senescallum custodem Scocie cum suis nobilibus, Willelmo comite Rossense, Patrio comite Marchiarum, Mauricio de Murreiff domino Cliddisdaile, Willelmo Keith de Galstone, et multis aliis. Custos oppidi erat Thomas Vther cum certis Scotis Eduardo de Balliolo adherentibus. Obsessio durauit per duos menses et duas septimanas.

Dowglace post captum Laurencium de Abirnethy Gallias regi Dauid perrexit, et obsidionis tempore Custodi apud Pertht rediit. Honorabiliter susceptus est, quem Custos in legacione misit Bullok Willelmo capitaneo castrum de Cupro, locum tenenti, camerario, et thesaurario ex parte Eduardi de Balliolo: inter quos taliter est conuentum, vt data sibi larga terrarum renunciacione, idem Willelmus fit homo legius regis Dauid, et reddidit castrum de Cupro custodi Scocie Roberto Senescallo, et postea obsidioni oppidi de Pertht interfuit magnum Custodi prestans

auxilium. Obsidione predicta durante interfecti sunt ex parte Custodis duo valentes armigeri Alanus Boide, et Johannes Striueling; et Willelmus Douglace cum telo albalastri grauiter in femore wlneratur. Comes Rossie fieri fecit quasdam vias subterraneas, vnde aqua a foueis est extracta, et consilio Willelmi Bullok, leuatis canopeis, propinquius apud muros castrametati sunt. Propter [quod] villam detinentes timore concussi sunt, et Thomas tractatum fecit cum Custode, ut sibi et Anglicis saluis vita et membris ac rebus mobilibus recederent; quibus concessis, statim Pertht oppidum dicto Custodi reddidit, xvii. die mensis
fol. 205. Augusti; et sic Angli tam per mare quam per terram cum magno dedecore Scociam reliquerunt; sed Custos concessit Scotis terras suas, indultis injuriis per eosdem guerre tempore regno et regnicolis illatis.

Caristia tunc facta est in partibus circumvicinis apud Pertht, ut passim homines, tancquam oues herbas depascentes, mortui reperirentur; et patria in tantum vastancia [fuit,] ut fere et cerui de montanis descendentes, circa villam sepe venebantur.

Cristeclek, cum sua muliere pessima, vir ipse rusticus et robustus, prope villam Pertht latitabant; qui mulierculis, pueris et juvenibus insidiabantur, et, tancquam lupi eos strangulantes, de ipsorum carnibus victitabant.

Striueling castrum Thomas Rukby, capitaneus eiusdem, sursum Custodi reddidit, quia rege Anglie existente apud Gallias, de succursu diffidebat; et componens cum Custode, saluis cum suis Angliam recessit.

Edinburgh castrum ingenio capitur, xvii. mensis Aprilis, anno Domini M^oiii^oxli., hoc modo. Willelmus Douglace, Willelmus Fraser et Joachim Kinbuk, consilio domini Willelmi Bullok presbyteri, conduxerunt Valterum Curry cum sua naue ex Dounde ad Inchkeitht, cum electis armatorum viris. Qui Valterus, se Anglicum fingens, exiit ad capitaneum castri de Edinburgh, nuncians se venisse ex Hely cum optimo frumento, vino, et ceruisia, secum componens ut receptis crastino summo mane duobus cadulis vini et ceruicie, ac duobus cophinis panis biscotti, speciebus gariofilati, et eum reliqua libere vendere manuteneret, et ad gustandum duas vteres ei dedit. Et crastino mane, secundum quod conuentum est,
fol. 206. dictus Valterus, cum duodecim electis armatis collobiis velatis, castrum

coram eis minans duos equos cum canistra et duos cadiferos aquam continentes castrum plane pecierunt; et aperta maiori porta, et occiso janitore, cum duobus assistantibus intrarunt, et proiectis canistra et cadiferis buccina vociferant. Tunc illico veniens Willelmus Douglas huius rei conscius, cum castellanis Anglicis concertans, victoriam habuerunt et castrum receperunt, ipsis Anglicis subpeditatis,ulneratis, jugulatis, et trans muros projectis. Capitaneus ordinatur filius dicti Willelmi, Willelmus eciam nomine; letantur multum oppidani, et ad fidem regis conuertuntur.^a

Ramsay Alexander miles nobilis cum suis municipiis fecit in cauea de Hauthordane, qui tante probitatis erat, ut nullus regni nobilis se ipsum quicquid in arte militari scire [putaret,] nisi per dictum Alexandrum illam docti essent. Quare sibi adhererunt Haliburtons, Herings, Dumbere et Dischintone, cum quibus sepe Angliam ingressus depredauit. Contigit tamen ut semel sibi multa armenta abducenti, Angli clanculo collecti ei in quadam campi planicie ex castro marchie Anglie obuiauuerunt, et quod longe plures erant Scotis. Practica vsus, Alexander suos instruxit ut quanto citius fugam fingerent, et prolapsis in persecucione Anglis sine ordine dispersis vnanimiter, audaciter, et cum magno clamore se verterent. Quo facto, multis Anglorum interemptis, capitur dux ipsorum Anglorum Robertus Maners, dominus Willelmus Herone fugatus et fugiensulneratus; ceteri quasi omnes capti sunt et spoliati; de quorum redemptione multum ditantur Scoti.

fol. 207.

Ranulphi Johannes comes Moraue, qui prius conuiando comitem *lie* Gillere per Anglos captus est, liberatur per liberationem domini Willelmi de Monte-acuto comitis Salisberii, quem tunc detinebant Galli ibidem captum, sed per regem Philippum, gracia comitis Moraue, in Angliam libere missum. Hic comes Moraue, effectus Custos et Guardianus Westmarchie, dominum Willelmum Bowin comitem de Northtamptona occupantem castrum suum de Lowmabane et terras Wallis Anandie

^a Anno Domini 1342, 21 die Septembr, George Dumbar, erll of Merche, fundit Dunbar Collegh. The superscription on his sepultur, Heri lyis erl George the bretane to ther the kyngs that bair the crown ves of thair blwid and of thair kyne, and hes gowernit this land wthin xlvij. zer space and deit thar the zer of grace 1416. Scotland, Ingland and Denmark. R.

infra breue expulit, et dominio suo castrum et terras subjugauit : sicut Willelmus Douglace de Liddisdaile Mydmarchiam, et Alexander Ramsay Estmarchiam, probissime in fines solitos dilatabant.

Dauid rex Scocie per tres status regni vocatus, et per Gallorum regem cum duabus bargiis missus secreto per mare, una cum domina Johan regina sua, apud Innerberuy in Mernis, quarto nonas Junii, applicuerunt. De cuius aduentu Scoti plus credito exultabant.

Roxburgh per nobilem Alexandrum Ramsay, consilio cuiusdam Scoti, nomine Hode Ednem, ascensis muris et castellanis superatis partim infectis, viriliter capitur, vigelia Pasche, penultimo Marcii, anno Domini M^oiii^oxlii. Cuius propterea custodiam, et Theuidalie vicecomitatum, rex commisit ; vnde Willelmus Douglace eum ad mortem persecutus est. Rex Dauid, iuuentute militari constipatus, ter Angliam hostiliter est ingressus ; prima vice clam et sub vexillo comitis Moraue, secundo cum magno excercitu vexillo displicato, vbi fraude domini Roberti Ogile, in quodam marresio decepti, capti, et abducti quinque milites, quos paulo ante rex gladio decorauit militari, videlicet, Stewart, Eglyntone, Cragy, Boyde et Foullartone, quos magno auri pondere redemit ; tercio, Angliam ingressus, inuasus ab Anglis et fugiens, euasit.

fol. 208.

Ramsay Alexander nobilis, conuocatis ad curiam vicecomitatus Theuidalie apud Haichuic, prestolando aduentum procerum vicecomitatus aliquamdiu in ecclesia, hominibus suis per villam hincinde dispersis, superuenit Willelmus Douglas de Liddisdaile armata manu, et dictum Alexandrum sibi reuerenter occurrentem vi et fraudulenter de ecclesia extraxit, et in castro de Heremitage carceri mancipauit ; vbi xvii. diebus sine omni cibo vixit, et, recepto viatico, incarcerationis finitur morte. Quod rex Dauid moleste tulit, et armata manu regis potenciam sepius euasit, vsque persuasionibus Roberti regis futuri, et regis Dauidis nepotis, dictus Willelmus, propter probitatem regis in absencia contra Anglos executam, gratiam regis meruit, vnacum castro de Roxburgh et vicecomitatum Theuidalie.

Bullok Willelmus presbyter, qui multa suo ingenio pro regno et re publica fecerat, et inter primos consiliarios regis Dauid fuerat, carcere

mancipatur, et fame ac frigore vitam finiuit. In cuius memoria hec metra recitantur :

Inuidus alterius rebus marcessit opimis.
Neque diues, neque fortis, sed nec sapiens Scotus,
Predominante inuidia, diu duravit in terra.

Gallarum pestis maxima erat anno Domini M^oiii^cxxxvi., ita ut eas, tanquam lepra percussas, homines abhorrent.

Scone abbas Adam Carale, anno predicto nonis Octobris obiit ; qui ex canonico regulari, propter monasterii de Scona omnium canonicorum in-
donietatem, in abbatem prefectus fuerit ex decreto vicarii generalis Sancti Andree, sede vacante, licet alii Priorem de Scona eligerant quia indignum. fol. 209.

Francie rex scripsit regi Daid ad mouendum guerram regi Anglie, ex eo quod rex Anglie deuouit obsidere castrum de Calyce ; cuius petitioni rex Daid annuens collegit magnum exercitum, anno Domini M^oiii^cxlvi. Et venientibus ad monstrationem armorum apud Pertht inter alios ibi fuit comes Rossensis, qui Raynaldum de Insulis, in monasterio sanctimonialium de Elchok hospitatum, per sicarios suos occidi fecit. Quod intelligentes consules regis, presertim Willelmus Douglace, dissuaserunt regi contra Anglos proficiscere ; cui rex respondit, "Tu satis ditatus es spoliis Anglorum, nec cupis socios in lucro, sed in bello. Non est qui nobis resistat citra Londonias, nec reperientur homines guerris assueti, quia quasi omnes valentes de Anglia cum rege suo sunt in Francia, nec domi remanent, nisi religiosi presbyteri, fratres, clerici, sutores." Et ita fuit rex Anglie cum valencioribus in Francia bellantes. Et sic rex consilio non acquiescens, primo venit versus Angliam ad monasterium de Exame, et ibi facta ostensione armatorum, cepit solum secum duo millia valenciorum, et procedens castrametatus est apud Rytoune : cui in sompnis apparuit Sanctus Cuthbertus exhortans regem ne terras suas inuadi sineret vel dampnificari, super quo rex cum suis consultus paruipendebat apparicionem sibi factam ; ymmo boreales partes Anglie ferro et igne

fol. 210. vastauit, et xvi. Octobris, prope horam nonam, venit Dunelmen super moram de Branrepaire, et pro securitate infra manerium eiusdem et parcum dormiendo illa nocte se collocauerunt. Et ex aduerso Angli in defensionem collecti apud parcum de Hauchlande, a Branrepaire ad sex miliaria distantem, quorum principes milicie fuerunt, archiepiscopus Eboracensis, Henricus Parcy, Johannes de Moubray, Radulphus de Neule, dominus de Ferraes, Rukby et Lucy, Couplande et Ogyle, cum pluribus ecclesiasticis et aliis armatis, per illam noctem quiescebant: et facto mane, Archiepiscopus convocatis suis decreuit congradiendum cum Scotis, et quemdam collem iuxta Meryntone videntes illum ascenderunt congruum putantes pro congressu. Et ibidem de congressu tractantes, primipulis vexilla ferentibus procedentibus, sequebantur illi, quasi scienter nescii, antequam vbi essent adverterent, a prefato colle sunt magno spacio elongati, et sic vsque pontes de Sunderlande lentis passibus processerunt; vbi alium collem pro bello aptum contemplantes, quibus illum ascendentibus, idem aperuit sicut prius, et a Scotis apud moram de Bronrepare ad bellum se parantibus solum ad duo miliaria distabant. Et Angli huic more quam viderent se approximabant, et in quodam loco, iuxta crucem que Newle Cross dicitur, in modica distancia a Scotis se locauerunt, et ad pugnandum in tres turmas se diuiserunt, que omnia Scotos latebant. Et ideo rex in parco . . . . de mane dominum Willelmum Douglace misit ad depopulandam terram ecclesiasticam Sancti Cuthberti de Durehame; qui factorum per Anglos inscius, in loco qui dicitur Ferihill, incidit in hostes, cum quibus propter multitudinem congregi non poterat, et ideo ad regem festinauit; sed in itinere apud Sandersands quingentis de suis validioribus amisit, et ad regem hec nuncians reuersus est. fol. 211. Quod audientes Scoti consternati sunt multum, in tres turmas se diuiserunt, quarum vni prefuit rex, alteri comes Moraue et dominus Douglace, tercie comes de Dunbar et senescallus Scocie. Bello approximantes rex cum suis, et Angli ex aduerso, dominus de Grahame centum lanceatos ad interrompendum Anglorum sagittarios peciit, sed nec vnum obtinere potuit; vnde iratus, solus inter eos equitauit et viriliter ac ferociter eos disgregauit; sed sagitta interficitur, ut, vix vita comode, ad regem est reuersus. Ingruente bello, agmen comitis Moraue impetitur, et

inter fossata comes interficitur, et sui deuincuntur. Agmen regis inuaditur per turmam illam Anglorum in qua, preter armatos, summabantur decem millia architinencium; qui cum suis debellati, inter fossata multi de suis occiduntur, et rex a Johanne Couplande capitur, et rex vno ictu duos dentes de ore dicti Johannis euulsit, et duabus sagittis grauiter rex vulneratur; quarum vnus ferrum nulla chirurgicorum arte potuit extrahi, donec peregre ad Sanctum Monanum venit, coram quo deuote orans contemplacioni vacabat, et ecce miraculose ferrum in longinquum prosiiliit: propter quod rex non ingratus ecclesiam Sancti Monani in Fiff possessionibus dotaui.

Fugerunt de tercio agmine, propter metum et infortunium aliorum duorum, senescallus Scocie et comes Marchiarum.

Capiuntur comites de Fiff, Suthirlande, Wigtone, et Menteitht, postea de prodicione conuictus; capiuntur eciam Willelmus Douglace, Valterus fol. 212. Haliburtone, et multi alii nobiles et strenui.

Occiduntur Johannes Ranulphi comes Moraue, comes de Stratherne, constabularius Scocie, camerarius Scocie, cancellarius Scocie, Daud filius et heres domini Daud Lindesay, Rogerus Camerone, Gilbertus de Inchmartyne, Willelmus Fraser, Andreas Buttirgask, Johannes de Bonauilla, et Michael Scotus, milites, cum aliis multis valentibus viris, ad numerum mille hominum.

Futurorum exemplum est de hoc rege Daud, qui relicto consilio Willelmi Douglace ex parti, et sprete Sancti Cuthberti exhortacione, ac parui pensa excommunicacione de Dureham, juvenile et inexpertum consilium secutus est; sicut, proch dolor! scriptoris tempore, rex Jacobus Quartus prout in bello de Floudone dicitur.

PROPHECIA BELLI.

Testis erit culter, Daud capietur adulter,
Nitens per guerras Anglorum perdere terras:
Suspicans et clerus penetrans cognomine verus,
Viscera Scotorum penetrabant belligerorum
Augusti spata, ferientur vulnera lata:
Sed Lucas medicus Scotis non fiet amicus;

Davide namque duce, vincentur tempore Luce.
 Teste noua cruce ville, latitant sine luce.
 Cum pauca gente, Christo vexilla ferente
 Mundata mente non fit victoria lente.
 Sacri cornuti, diuino dogmate muti
 Sub signo scuti, fient hoc tempore tuti.
 Non erit et mutum Scotis soluisse tributum.

fol. 213.

CONTRA IUUENILE CONSILIUM.

Kingis stait gife you will leide,
 Till aulde menis consale thou tak gude heide :
 Roboam his kindome he lesit,
 Zoung menis consaile for he chesit.

CONTRA INUASORES TERRAM SANCTI CUTHBERTI SIC AIT QUIDAM,

Terras Cuthberti qui non spoliare verentur,
 Esse queunt certi quod peste mala ferientur.

Castra Scocie ob metum dicti euentus belli Anglis redduntur, videlicet Roxburgh et Hermetage. Et taliter dominati sunt Angli in Mercia, Theuidalia, Twedalia, Foresta, Valle Anandia et Galweddia, ut infra breue fines marchiarum fierent ad Coubranspet et Soltre, deinde ad Carlynlippis et Corseryne.

Balliolo Eduardus moram traxit in Galweddia apud Brynthile, qui cum Galweddiensibus et domino Percy Laudoniam igne et ferro vastauit : similiter a Falkirk vsque Glasgu, Cunynghame et Cliddisdaile, et postea domum reversus est.

Custos Scocie reelectus est Robertus Scenescallus, qui de nouo officarios fecit, et Castrum Puellarum domino Dauid Lindesay commisit, et multum pro tutela regni se laboriosum reddidit.

Douglace Willelmus filius Archibaldi, Tynman wlgariter nuncupati, heres domini Jacobi de Douglace bellatoris victoriosissimi qui a Paganis occidebatur, a Galliis reuersus est post infelix bellum de Poteris. Hic fuit primus comes de Douglace, et terras suas de Douglasdaile foreste

Anglicos potenter et sapienter flexit; Johannem Coupulande contra se insurgentem et Theuidaliam depopulantem e regno expulit.

Berclay Daud miles apud Abirdene, nocte Carnisprauui, per Johannem de Sancto Michaeli, procurante domino Willelmo Douglace in Anglia captivo, in uicem Johannis de Douglace fratris sui, [et] patris domini Jacobi de Douglace senioris domini de Dalkeith, occisus proditorie existit, quem Johannem idem Daud fecit periri apud Forgywode. Qui Johannes de Sancto Michaeli et secum omnes participes, infra breue, gladio vindice consumpti sunt, anno Domini M^oiii^ol. fol. 214.

Pestis prima et, ut dicitur, maxima, fuit in regno Scocie anno Domini M^oiii^oxlix., qua mortua est tertia pars humani generis, et egrotantes vix biduo ex quadam carnis inflatione uiuerent; et in popularibus et pauperibus accidit ut estimari potest propter commestibulum carenciam annis preteritis, et tunc saturitatem.

Brois Matildis, soror regis Daud, apud Abirdene moritur anno Domini M^oiii^oliii., que nupta erat cuidam armigero, nomine Thome Ysaac, qui genuit ex ea duas filias, quarum maior Johanna nupsit Johanni domino Lorne; minor filia, nomine Katerina, moritur apud Striueling.

Douglace Willelmus de Liddisdaile venatum spacians in Galurod in foresta de Ettrik per Willelmum dominum Douglas, quem de sacro fonte leuauerat, in vindictam mortis Alexandri Ramesay, in mense Augusti, anno predicto, occiditur.

Dounfermyng abbas Alexander Ker obiit, anno predicto, redeundo a Romana curia in minori Lumbardia, villa Sancti Stephani; cui per electionem et ordinariam confirmationem successit Johannes Blauk terrarius. Johannes Straithmyglow, eiusdem monasterii monachus, per curiam apostolicam est promotus. Cui apud dictum monasterium obuiam dedit abbas electus in mitra et baculo, et reuerenter ac humiliter se exuens, mitram capiti Johannis Straithmyglow imposuit, et baculum eidem in manu dedit, ac reuerenter obediuit, obtenta pensione ex proprio motu apostolico. fol. 215.

Sancti Andree viginti quatuor canonici regulares, professi, et sacerdotes obierunt in peste, anno predicto, et erant viri literati moribus et vita preclari.

Gallorum rex et consules miserunt Custodi regni Scocie et consulibus, ut non componerent cum Anglia, Eugenium de Garenteris, cum quadraginta millibus mutonum auri et lx. militibus ; qui, recepta pecunia, annuebant petitis, anno Domini M^oiii^olv^{to} ; vnde tunc versum est in prouerbium, Pro denario Gallico amittunt Scoti suam libram.

Willelmus Ramesay de Dalhousy, jussu Patricii comitis Marchiarum et Willelmi domini Douglace, terras et villam de Norhame depopulauit ; et cum didiscit Anglos aduersarios eum insequi vsque Nesbet, ad dominum Douglace similando fugiit, et Douglas apud Nesbeit commanens Anglos fugauit, et de eis victoriam habuit.

Gallus quidam miles Anglos a Scotis captos redemit, et post montem eductos decapitauit, in vindictam patris sui per Anglos in Francia interfecti.

Haliburton Johannes in eodem bello, mense Augusti, anno predicto, Anglis semper infestus cecidit.

Capti in eodem bello de Anglis sunt Thomas Gray miles, cum filio suo et herede, Jacobus Darres, cum multis aliis valentibus.

fol. 216. Beruici oppidum per Thomam Scenescalli comitem Angusie, auxilio Willelmi de Turribus et comitis Merchiarum, sic capitur. Cum nauibus ibidem nocte venerunt, et in diluculum secundo diei sub muris se abscondebant, et tunc per scalas muros viriliter ascenderunt, interfecto filio Willelmi de Ogill, et aliis muros defendentibus. Omnes oppidani, capto oppido, de lectis surgentes, insignati pauore Scotorum, vltra muros se precipitabant, relictis auro, argenti et multis diuiciis : adierunt Johannem Couplande pro succursu, qui, collecta multitudine, venit tendens intrare per *lie* Douglace Toure, de quo Scoti premuniti obtinuerunt dictam turrin, et sic simul castrum et oppidum vsque gubernatoris aduentum viriliter ab Anglis defendebant ; et adueniens gubernator, custodes et officarios ordinauit et deputauit.

Anglis in quodam conflictu cum Gallis superatis, licet numero maioribus, quidam tamen miles Anglus magnanimus paruipendens Gallos dixit, quod quamvis illo fortuito casu Angli fuerant superati, tamen valens erat vnus Anglus vincere duos Gallos. Inter talia verba concordatum tandem fuit ut conuenirent xxx. Angli contra xxx. Gallos in Normannia, et pars

victa solueret vincenti redempcionem, ac interim miles Anglicus libere fieret, et casu victorie Anglorum miles nichil solueret. Die adueniente, grauiter dimicatur, et in primo congressu putabantur Galli superari : quorum vnus ascenso equo prope se stante, quem putabant ceteri fugere, erecta lancea Anglorum cuneum ita penetrauit, ut Gallis cederet victoria, et nouem Anglis interfectis, et reliquis captis, vnus tamen Gallus occubuit.

Edwardus rex Anglie tercius post conquestum, Windesore vocatus, primo Februarii anno predicto, Scociam hostiliter intrauit, et Beruicum obsedit. Cuius custodes admodum desperati ob eorum paucitatem, victualium carenciam, regis Anglie potenciam, discordiam principum Scocie, fol. 217. sapienti vsi consilio, saluis vita, membris, et diuiciis conquesitis prius ab Anglis, Beruicum reddiderunt. Et rex Anglie furia vectus, vltius Scociam vastare progreditur vsque Roxburgh ; cui occurrit Eduardus de Balliolo, et omne jus suum in regno Scocie resignauit in manibus dicti Eduardi ac absolute dedit, [dicens,] “ O rex prepotentissime, quem pre ceteris mundi mortalibus excellenciozem nunc nosco, me vlciscaris contra nequissimam Scotorum nacionem.” Et in inuestiture signum coronam de capite sua evulsam, et terram et lapidem dedit ; cui rex Anglie gracias egit ut potuit pro sua voluntate, quamvis nichil actum sit de ipsa re.

Hadington rege Anglie moram faciente, venit ventus a regione deserti, et adeo combussit classem regis apud Northberuicum, quod quotquot naues non submerse per ventum in diuersas regiones pellebantur. Rex sic victualibus destitutus, compulsus est domum reuerti ; et ideo ira commotus, monasterium fratrum et illorum ecclesiam, cuius chorus ob sui pulchritudinem dictus est lux Laudonie, et oppidum de Hathintone, ac circumquaque vsque Edinburgh combussit, et combussibilia incinerauit ; et ideo hoc tempus Brint Candelmes dicebatur.

Marie virginis gloriose ymaginem apud Quhitkirk quidam Anglicus dehonestauit, et surripiendo anulum aureum ymaginis digitum fregit, et super solarium ascendens pedem super ymaginis caput posuit, et bona clericorum ibidem abscondita obtulit, et complicitibus suis tradidit ; et eos sequens saltabat, et subtus cancellas veniens, casu ymaginis crucifixi letaliter vlnerus moritur.

fol. 218. Dowglace Willelmus primus comes, post decessum regis Anglie, Douenaldum Macdoweale vi et armis ad fidem regis conuertit, et totam Galweyam, et in ecclesia de Cummo gardiano fidelitatem iurare instruxit.

De Kirkpatrik Rogerus totam terram de Nythisdaile firmam regi tenuit; castrum de Dalsuyntone et Carlauerok ab aduersariis cepit et ad solum prostrauit.

Stewart Johannes, filius Gardiani, dominus de Kyle, postea comes de Carrik vltimo, rex Robertus tercius, totam terram de Anerdaile ad fidem regis reduxit.

Gallorum regi Johanni inuaso in Gallia per Eduardum quartum filium et heredem regni Anglie, anno Domini M^oiii^olvi., potens et nobilis Willelmus de Douglace in auxilium gratis venit, collecto magno exercitu per regem Gallorum contra principem Anglie apud Poyteris. Et quia pars principis non erat numero apta congregandi cum Gallis, fingeat se fugere; quos Galli per cuneos dispersi sequentes, precipue Marscallus comes de Claro-monte, superantur fugientibus a rege eius primogenito et aliis, ac Willelmo Douglas per suos succurso. Capitur rex Gallie, et in Angliam mittitur mense Septembri: capitur eciam Archibaldus Dowglace, filius nobilissimi domini Jacobi Douglace, qui cor regis gessit contra Turcos, vbi occisus fuit.

Dowglace Archibaldus sero cum Anglis fulgens armaturis creditur magnus dominus, quod percipiens Willelmus Ramesay de Colluthy, eum rebaldum publice dixit, et imperans ei iussit afferre botam, quod Archibaldus flexo genu reuerenter fecit. Tunc dictus Willelmus cum bota extracta Archibaldum acriter percussit, inter quos Angli defendendo se posuerunt, dicentes eum esse nobilem. Quibus e contra Willelmus, "Ribaldus est, et occidit magistrum suum in campo, et cepit eius armaturam." Et non erat de eo contentus donec Angli pro xl. solidis deliberauerunt eum, ut poterat inquirere magistrum suum. Sic liberatur.

Anglorum princeps predictus [in die] Parasceues cum suis venit ad villam vocatam Pwne de Pane vbi erat celebre monasterium; cuius monachi et omnes ville ecclesiastici, sacris induti, nudis pedibus, cruce erecta et reliquiis Sanctorum, processerunt principi obuiantes, et genubus flexis

in communi deprecantur principem parcere depredacioni bonorum monasterii et ville ob illius amorem, qui hoc Parasceues die passus est. Quibus, princeps, pietate motus, annuit : consilio tamen virorum belli clamancium *Want de Baner* deuictus, vt nec loco, tempori, vel religioni parceret. Sed propter festum Pasche superueniens ibidem se et suos procures cum equis collocauit, exercitu in campo manente ; et die Lune, feria secunda Pasche, se transferre in Angliam proposuerunt. Aier subito mutatur, ab aquilone venit ventus vrens, cum ymbribus gelidis, et pluuiosis stellidiis, immixtis grandinibus, iuxta exercitum Anglorum, quod quotquot extra domos constituti per frigorem, deficiente calore naturali, adeo membris contracti sunt ; alii equis interfectis eorum se inuoluebant intestinis ; alii neruis contracti, alii terris congelati. Itaque omnes dicto die Lune extra domos inuenti, suffocati et extincti sunt. Tunc princeps, vocatis consiliariis dixit, O mali consiliarii morte digni ! cum ego sacro loco propter Dei honorem et Dei diem parcere decreui, clamastis *Want de Baner* ; nunc clamo vobis spoliis consencientibus *Reir de Baner* ! et cum paucis centenis de multis millibus relictis, confusi et manu Dei afflicti, in Angliam per aliam viam recesserunt. Propter hoc Angli feriam secundam Pasche **BLAK-MONONDAY** vocant. fol. 220.

Dauid rex cum per vndecim annos esset in Anglia captiuus liberatur anno quo supra, circa festum Sancti Michaelis ; concessis pro redemptione sua centum millibus mercarum Sterlingorum ad terminos quatuordecim annorum, datis propterea obsidibus filiis et heredibus pene omnium nobilium regni, et quampluribus comitibus et dominis in propriis personis. Et sic treugis receptis, hinc inde per hoc tempus castra rex, sicut Anglis promiserat, de Dalsuyntone, Drumfreis, Mortone, et Durisdeire, cum aliis nouem ad terram prostrauit. An. 1357.

Cristiana Bruys soror regis Roberti, et sponsa Andree de Moravia boni Custodis, anno predicto, in senectute bona obiit, et Dunfermling sepelitur.

Johanna de Turribus regina Scocie, de licencia regis Dauid, Angliam accessit ; vbi aliquamdiu commorans, moritur anno Domini M^oiii^olvii.

Gallorum nobiles per quendam Jac Boÿne rusticum, collectis secum

omnibus Gallie rusticis, occiduntur. In eorum presenciis vxores per rusticos deturpantur, et abscissis nasis et aliis membris trucidati sunt, vel in fluminibus in saccis submerse; juvenes et infantes super lancearum summitatibus in spectaculum trucidantur; et hec se rustici facere allegebant, quia nobiles regem apud Poteris solum reliquerunt, vnde captus est. Postea dictus Jac Bovne tripode ferreo candente coronatur, et reliqui omnes rustici destruuntur per quosdam nobiles.

fol. 221. Kirkpatrik Rogerus, per dominum Jacobum Lindesay militem in suo loco de Carlaperok receptum, valefacto et post cenam vino hausto, proditorie, eadem nocte, circa festum beati Johannis Baptiste, occiditur; et fugiens statim occisor, cum de mane credidisset se procul fugisse, inuenitur infra tria miliaria a castro per amicos occisi, et regi Dauid presentatur, ac per assisam conuictus decapitatur. Ista creditur vindicta pro Johanne Reide Cumyng, quia isti Rogerus et Jacobus erant primogeniti et heredes [illorum qui fuerunt] complices Roberti Bruys in occisione dicti Reide Cumyng ut supra.

Aque tanta inundacio facta fuit in Laudonia, que a fluuio Noye talis non est audita, que domos et pontes, et villarum vicos, funditus euertit, anno Domini M^oiii^olviii., in vigelia Natiuitatis nostre Domine.

Hadington quidam burgensis, Johannes Berley nomine, in Nongaite, ut inundacionem vidit, culmen sui domus ascendit cum cato, cane et gallo; qui cum domo vsque pontem Monialium de Hathintone transuectus est et saluatus, vniversis aliis animantibus sue domus submersis. Decrescente aqua, cum interrogatus fuerat, respondit, Now row we merelie, quod Johne Birlie.

Haudington monasterii quedam monialis simplex et fatua, visa aque alluuione, assumpsit ymaginem beate Virginis, illam in aquam jacere minans nisi monasterium a dampno seruaret. Mira res! cum jam aqua ad officinarum fores efflueret, et eleuata ymagine in aquam dimergenda, cessauit alluuio, et ad proprias metas reuertitur, et monasterium saluatur.

fol. 222. Decimam omnium fructuum ecclesiasticorum per tres annos Papa regi Dauid concessit, anno Domini M^oiii^oclix., sic quod a clero regni sui nichil exigeret ad suam redempcionem.

Gallie rex Johannes a captiuitate Anglorum liberatur, dimembrato

regno suo, quia de terris infra scriptis regem Anglie sasiuit, videlicet tota Gasconia libere absque homagio, ducatu de Gyane, id est Aquitanie, dominio de Barry, hoc est Butricensis, oppido de Cales et Gynez, cum multis aliis; vnde rex Anglie omni juri suo in regno Francie renunciauit, vnacum cum armis quibus vtebatur, anno Domini M^oiii^olx., data eciam trium millionum auri summa. Ad Parisius ducunt, qui suis congregatis lamentabiliter conqueritur infortunium Francie, allegando de Rolando, Gawino et aliis. Cui quidem sapiens respondit, Domine rex, si haberemus Karolum inuenerimus Rolandum: nam quia cum suis non fuit faciliter de eius redempcione concordare, ad Angliam remittitur; et obsidibus remissis ad diem mortis remansit.

Pestis secunda viguit in regno Scocie, vnde maxima erat mortalitas vtriusque sexus virorum et mulierum, nobilium, diuitum, et pauperum, a festo Purificationis nostre Domine vsque Natale Domini proximum inde sequens, tempore Innocencii Pape: et rex ad aquilonares regni partes ob seuiciam pestis recessit, et in Kinlos Natale tenuit, anno Domini M^oiii^olxi. Hoc anno tertia pars hominum peste obiit.

Angusie comes Thomas Stewart, incarceratus propter suam insolenciam in Dounbertane, moritur.

Morauiensis antistes Johannes de Eglemore obiit; et ei successit eiusdem sedis canonicus Magister Bur, Decretorum doctor, vir magne sciencie.

Dauid rex in suo parlamento vocato apud Sconam, anno Domini M^oiii^olxiii., proposuit tribus regni statibus habere vnum filiorum regis Anglie eius successorem Leonellum, promittens ex inde perpetuam pacem. Cui per tres status breuiter est responsum, nunquam se velle consentire Anglicum super se regnare; arguentes improuidam regis proposicionem, eo quod heres regni provisus fuit virtute et etate preclarus, cui per talliam astricti fuerant.

fol. 223.

Licencia datur episcopis testare, non obstante abusio regio in eschaeta bonorum.

Dauid Dei gracia rex Scotorum. Notum facimus vniuersis, quod, licet ex consuetudine ab antiquis introducta temporibus, et continuata vsque ad presens, per nos et predecessores nostros extiterit, tancquam pro pri-

uilegio speciali, seruatum, quod bona quecunque mobilia episcoporum regni nostri, tempore mortis ipsorum, regiis sit applicata successibus, quod ab ipsis episcopis, in suis testamentis condendis, super bonis disponendis huiusmodi omnino fuerat actenus adempta facultas ; quia tamen, tam per cleri nostri, quam aliorum de nostro consilio prudenciam, sumus iam veris et lucidis rationibus informati, quod consuetudo huiusmodi cessit actenus, et imposterum cedere manifeste dinoscitur, in indecenciam honestatis ecclesie, et in opprobrium status cleri ; Nos, ob reuerenciam Diuini nominis, et ad instanciam prelatorum nobis super hoc instanter supplicancium, et de consensu et assensu Roberti Senescalli Scocie, nepotis nostri, et liberorum suorum, necnon aliorum baronum et procerum, ac trium statuum et comitatum regni, in pleno nostro perliamento tento apud Pertht, pro nobis et nostris heredibus et successoribus, de gracia nostra speciali, concedimus, et presencium literarum serie confirmamus, quod omnes et singuli episcopi nostri, tam posteri quam presentes, de quibuscunque mobilibus tempore mortis sue sua testamenta condere valeant, et pro sua voluntate disponere, sine aliquo objecto, contradiccione vel impedimento ; dicta consuetudine seu vsu longeuo temporis in contrarium non obstantibus. Terris, redditibus, dominiis et seruiciis quibuscunque ipsorum episcopatum, cum pertinenciis, necnon iuribus patronatum ecclesiarum, que ad regaliā nostram pertinere consueverunt et adhuc pertinent, sede vacante, et in omnibus et singulis aliis, preter expressa superius, juri regio voluntatique et dispositioni nostre, heredum ac successorum nostrorum, in omnibus et per omnia reseruatis. Et si contingat aliquem episcoporum regni nostri aliquo vncquam tempore, quod absit, ab intestato decedere, Volumus, et tenore presencium concedimus, pro nobis, nostris heredibus et successoribus imperpetuum, quod amici propinquiore dictorum episcoporum de vniversis bonis mobilibus absque quocunque impedimento, per nos aut ministros nostros faciendo, disponant pro libito sue voluntatis, prout pro salute animarum ipsorum episcoporum melius viderint expedire. Et propter prefatam gratiam, ipsis episcopis presentibus et futuris concessam, ipsi et eorum singuli, ac successores eorundem, pro nobis in vita nostra, et, post mortem, pro anima nostra, et anima recolende memorie domini patris nostri, necnon pro salubri statu cuiuslibet

fol. 224.

heredum nostrorum, dum vixerint, et animabus eorundem cum ab hac luce migrauerint, in cathedralibus ecclesiis continue vnum capellanum perpetuum, in qualibet cathedrali ecclesia constituendum, vnam missam facient imperpetuum specialiter celebrari, preter missas et alia oracionum suffragia, ad quas et que nobis, antecessoribus et successoribus nostris ex debito iam tenentur. In cuius rei testimonium has literas nostras, ad perpetuam rei memoriam duraturas, sigilli nostri autentici fecimus appensione communiri. Testibus Roberto Senescallo comite de Stratherne, nepote nostro supradicto, Johanne Senescallo comite de Carrik filio suo primogenito et herede, Thoma comite de Mare, Georgio de Dounbere, et Willelmo comite de Douglas.

Doukeldensis episcopus Duncanus obiit anno Domini M^oiii^olxiij., cui successit Michael de Monymusk camerarius regni Scocie.

fol. 225.

Dauid rex accepit in vxorem speciosissimam dominam Margaretam Logy, relictam Johannis Logy, pro successione ut asseruit habenda; sed alii pulcritudinis voluptati hoc iudicabant. Utcunque eam rex dispon-sauit apud Inchmurtho anno predicto, et eam in reginam magnifice exaltauit, et postea, propter discordias et simultates inter eosdem, diuorcium celebratum fuit circa festum Carnisprauii, anno Domini M^oiii^olxiix. Propter quod ipsa clam nauim ascensa curiam peciit Apostolicam Avinioun commorantem, et per appellacionem causam deuoluit, et totum regnum lite sua commouit; et comparentibus procuratoribus regis diu litigatum est, et causa protelata, vt processus in libro scriptus excedit quantitatem trium psalteriorum. Adeo fauorata erat in curia cum cardinalibus, aduocatis, et aliis officiariis, ut, si supervixisset, sperabatur victoriam reportasse; sed tandem ibidem moritur, et lis exstinguitur.

Dauid rex predictus toto [annisu] ad domandum Paganos militari potencia et Terram Sanctam visitare proposuit, et ibidem vitam suam terminare; sed tandem visitacione Altissimi infirmatur, ex qua obiit in festo Cathedre Sancti Petri apud Castrum Puellarum, anno Domini M^oiii^olxx., et etatis sue xlviij., et sepultus est in monasterio Sancte Crucis coram magno altari honorifice.

Robertus Stewart scenescallus Scocie auunculo suo Dauid regi successurus, vocatis tribus regni statibus apud Linlithgw, conuenerunt coram

fol. 226. quibus, Dowglace Willelmus manu valida militari coram eis comparuit, allegans jus corone et successionis in regnum ad se ex parte Cuminensium et Balliolorum pertinere. Cui in faciem restiterunt Georgius Dunbare comes Merchie, Johannes frater eius comes Moraue, Robertus Ersking custos castrorum Dunbertane, Edinburgh et Striueling. Que contrauersia trium statuum prudentia taliter est sopita, videlicet quod dictus Willelmus regi suppliciter obediret, et filius eius primogenitus filiam dicti Roberti haberet vxorem; et sic in sequenti festo Annunciationis, coronatur apud Sconam debito cum honore Robertus predictus in regem,^a anno Domini M^oiii^olxxi. Hic rex fuit vir humilis, affabilis, vultu hilaris, cito placabilis, responsis lepidus, statura ceteris incomparabilis et corpore clarus.

Georgii Dunbare comitis Marchie quidam cubicularius, tunc custodis Estmarchii, apud Roxburgh ab Anglis occisus est in nundinis; propter quod comes scripsit guardianis Anglie ut interfectores debite punirent aut sibi mitterent, sin autem treugas non seruaret; quod facere recusabant et derisorie rescribebant. Hoc egre ferens comes ad tempus similauit, et in festo Sancti Laurencii, comes clam exercitu congregato Angligenas ad nundinas Roxburgh conuenientes, omnes et singulos a minimo vsque maiorem, iuvenes, senes, mulieres et viros absque excepcione, eciam in solariis et domibus firmioribus latentes, interfecit; et tunc treuge rupte sunt, et hincinde cotidie in Marchiis fuerunt homicidia, depredationes et depopulationes, absque respectuacione et misericordia.

fol. 227. Gordon dominus, qui cum dicto comite ad nundinas Roxburgh erat principalis, multas postea ab Anglis propterea passus est injurias et predas. Quibus recompensare cupiens Angliam viriliter intrauit, et maiores duplo predas inde abigebat; de cuius aduentu certificatus Lilburn Johannes, collegit exercitum Scotis duplum, et illis in via domum redeuntibus insidiabatur. Tunc dominus Gordone suos confortans viriliter egit, pluries tamen vulneratus et quinquies quasi deuictus, probitate tamen sua victoriam et predam, et dictum dominum Johannem Lilburne, fratrem

^a xxv. d. Marcii, and anwntitt be Williem Landellis, erchebyschop of Santandrois. B.

suum et complures alios captiuos adducens, Scotis cunctis admirantibus reportauit.

Angli, capitaneo domino Henrico de Parcy, collecti in exercitu septem millium armatorum ad depopulandum totas terras comitis Marchie, venerunt vsque Duns prima nocte castrametati sunt. Tunc ex aduerso collecti sunt pastores vernaculi, verleti et garciones, clam de nocte apud Anglorum excercitum cum sonoris instrumentis ex lignis, pellibus desuper extentis, intra se lapillos continentibus, wlgariter Clochbog, cum quibus strepitum horridum fecerunt; adeo ut Anglorum equi, ligamentis fractis et frenis, inuitis magistris suis, Angliam quam celeriter properabant, et Angli tota nocte ad pedes stantes vigelabant, conflictum a Scotis prestolantes, et, mane facto, nichil videntes, illusi cum lanceis in scapulis, pedestres non sine dedecore Angli letanter redierunt.

Gordon dominus latens prope excercitum, percepit Thomam Musgray custodem Beruici in eorum auxilium occurrentem cum potencia armatorum: cui ex arrupto obuiauit dominus Gordone, licet cum paucioribus, victoriam fecit ex subitaneo congressu, multis in fugam conuersis, et aliis captis aliisque interfectis.

Jhonestone dominus et alii in Westmarchia, illis diebus, cotidie de Anglis magnifice triumpharunt.

Ventus in festo Sancti Nicholai, in anno Domini millesimo tricentesimo septuagesimo primo, adeo magnus erat quod ecclesias, turres et domos fol. 228. quam plurimos solo complanauit; et ideo Sancti Nicholai vocabatur.

Coronatur Eufamia regina, filia Hugonis comitis Rossensis, solemniter apud Sconam per episcopum Abirdonensem, anno predicto; ex qua rex genuit Valterum comitem Atholie dominum Brechene, Methwin et Kinclewin, et Daud comitem de Straithern.

Brigitta, vidua Suessie provincie nobilis deuotissima, Rome mandante Christo xx^{ta} annis mansit, et multas reuelaciones habuit, de quibus librum scripsit, passionis Domini iugiter memor erat, de qua quindecim oraciones fecit, Jerosolimam visitauit, et certificata per Christum de die mortis, Rome moritur x. kalendas Augusti anno Domini M^oiii^olxxij., et per Bonifacium papam nonum post xx. annos cathalago ascribitur.

Dunkeldensis episcopus Michael Monymusk, camerarius magnus Scocie, obiit primo Marcii et in choro Dunkeldensis ad gradum sepelitur, anno Domini M^oiii^c septuagesimo sexto. Cui successit magister Johannes de Peblis regis cancellarius, vir magnarum autoritatis et litterarum, qui fieri fecerit vitream fenestram orientalem chori Dunkeldensis diuersis ymaginibus vitro albo pictis decoratam.

Scisma magnum in Romana oritur ecclesia anno M^oiii^clxxviii., continuatum per annos triginta sex vsque consilium Constanciense celebratum anno Domini M^oiiii^cxiii^{to}; in quo consilio, cum vero pontifice caruisset ecclesia quadriennio, in celebritate Sancti Martini anno Domini M^oiiii^cxvii. eligitur Martinus papa quintus Romanus, prius Otto Columna vocatus, vir magne sagacitatis, qui finem scismati imposuit.

fol. 229. Sancti Andree ecclesia magna comburitur anno predicto, videlicet M^oiii^clxxviii., ex incuria plumbarii, a quo cecidit desuper tectum ecclesie, dum resarciret rimulam, plumbum liquefactum vsque nidum nicticoracis, siue nodule aut cornicis, vbi statim nidus accensus ecclesiam igniuit, et sic comburitur.

Eodem anno, infra treugas, vii. valentes vernaculi Marchie furtiue ceperunt castrum de Berwik, quorum nomina sunt Ligiertwod, Gray, Hempseid, Hog, Jak de Fordoun vel Ford, et alii duo, quos omnes comes Marchie fecit decapitari, quia pretendebat castrum a se fore assecratum specialiter, anno M^oiii^clxxviii.

Dauid primogenitus comitis de Carrik nepos et heres regni, postea dux Rothsay, nascitur anno predicto nono kalendas Nouembris.

Dowglace comes Willelmus egre ferens introitum comitis Northumbrie in Scociam, collecto exercitu xx^m armatorum, clam Angliam ingreditur; et nundinarum tempore circumclusit villam de Pennyr, quam mercimoniis et mobilibus bonis inestimabilibus spoliavit, et postea combussit; sed quidam Scoti ibidem, vino forsan debriati, capiuntur.

Pestis^a epidimie ex predictis bonis spoliatis adeo in regno succreuit, ut quasi tertia pars regnicolarum Scocie hoc eodem anno, M^oiii^clxxx., extincta est.

Angli ob premissa collecto exercitu xv^m armatorum intrantes per

^a p^o iii^c. R.

gurgitem de Soulway Scociam spoliando, ac igne et ferro vastando, quibus resistere Scoti occidui v^c. in vnum conuenerunt, quia et illos bellare non poterant ex abditis, in stricto itinere in Anglos cum maximis clamoribus insilientes, multis interfectis et in Soulway fugientibus submersis, capiuntur Anglorum iii^cxl.

Arbroth monasterialis ecclesia ex casu, ymmo ut quidam voluit ex igne desuper volante combusta, incineratur anno predicto, videlicet M^oiii^clxxx.

Ambassiatores rex Robertus misit regi Gallorum pro renouanda liga inter regna, videlicet Valterum Vardlaw episcopum Glasguensem, Archibaldum Douglace, Jacobum Douglace, milites, et Adam Cunyng-hame decanum ecclesie Abirdonensis, anno Domini M^oiii^clxxxi. ; et in fol. 230. commissione fecit inseri ligam antiquam.

Glammys dominus Johannes Leonis per dominum Jacobum Lindsay, ^a patrem domini Daud comitis Craufurde, decapitatur anno Domini M^oiii^clxxxii. propter dicti Johannis ingratitude ut quidam volunt. Quia cum dictus Jacobus a scriptore curie procurauit esse generum regis et terris ditari, relatione facta regi quod stuprata erat eius filia cum quodam presbytero quem extra patriam ire procurabant, cum tamen impringnata fuit cum dicto Johanne, et postquam honorabatur in curia regine sibi data, ingratus erat suo promotori. Eodem anno obiit dominus Alexander Lindsay peregrinus Jerosolomitani, apud insulam de Candey.

Lancastrie Dux^b mittitur a rege Anglie Beruicum, et ibidem cum deputatis regis Scocie conclusit per tres annos treugas.

Jakstroy cum certis secum collectis rusticis de populo Anglie et regem Ricardum secundum carceri mancipauit, archiepiscopum Cantuarie, diuersos milites et barones trucidauit, spectabile palacium dicti ducis Lancastrie solo tenus distruxit ; quod audiens dum itinerasset domum, rediit Scociam, vbi honorifice fuit susceptus tam per regem quam per regni magnates, qui expensas exinia et elogia sibi tribuentes. Post autem aliquod tempus misit rex pro duce, et rediit Angliam. Quo tempore quidam sagax, preses Londoniarum, composuit cum rusticis ut adducerent regem certo die in ciuitatem ; cui si rex perciperet ut rusticis obediret, hoc li-

^a Dominus Buchane and Crawforde. R.

^b John Gant. R.

benter faceret, alioquin avisaret. De quo letantur rustici, et adducto rege et presidi maiori ciuitatis predicto presentato, Jakstro peciit ut maior eis obediret : sed animatus maior ipsum Jakstro pugione interfecit. Tunc reliqui ciuitatis in ceteros insilierunt, et quos non occiderunt, captiuarunt ;
 fol. 231. et sic finitur dominacio rusticorum Anglie.

Lowmabene castrum obsidetur per Archibaldum Douglas de Gallo-way auxilio comitum de Dowglace et Dounber, finitis treugis anno Domini M^oiii^olxxxiii., et domino Willelmo Fethirstane datis induciis octo dierum, quibus elapsis, datis capitaneo et suis vita et membris, receperunt et solo prosternauerunt.

Dounber Georgius comes certificata quod Angli audita dedicione de Lowmabane timuerunt alia castra, et castri de Roxburgh custodiam commiserunt baroni de Graystok, qui cum carris et bigis, et multis aliis euectionibus portantibus vtensilia et domicilia, vasa aurea, argentea, auleas et arma, multasque alias res preciosas, cum manu valida ad Roxburgh premisit : quibus obuius erat comes apud Benrig, et non sine grandi conflictu et multis Anglis interfectis, captus fuit baro, et arrestatus cum omnibus suis vtensilibus et bonis, ad Dounbere deductus, et in cena de propriis honoratur licet inuitus.

Lancastrie dux patruus regis Henrici propter premissa cum potestate magna in Scociam mittitur, habens in commissione Scociam ferro et igne vsque mareoticum perdere. Regi suo obtemperans Scociam intrauit in ebdomida penosa, anno Domini M^oiii^olxxxv. ; sed propter magnum curialitatem a Scotis sibi perprius exhibitam, quanto minus potuit, malum eis ingessit.

Leith spoliatur victualibus per piratos Anglorum.

Edinbrught saluatur a combustionem ex gracia Ducis et parua pecunie summa per burgenses propterea soluta.

fol. 232. Columbe Sancti monasterium insule de Emonia intrarunt Angli cum vna notabili bargia classis continenti centum quadraginta armatos, et omnibus ornamentis ecclesie ac loci vtensilibus depredatis proposuerunt [comburare] ecclesiam, cui tunc contigue erant quedam domus bruerio tecte, tecto ecclesie conjuncti, quas domos igniuerunt : quod videns multitudo personarum super *lie* Bernehill ad terram contra monasterium col-

lectarum, visuri quid rei esset euentus, et sane, ut eis apparuit, ecclesia iam funditus combusta. Quidam tamen eorum quorum sanior mens erat, flexis genibus Sancto Columbe pro sua ecclesia deprecabantur. Mirares! ventus aquilonaris subito in Anglos et eorum lanceas, fagos et fasciculos tenentes, vim et scintillas ignis adeo retrorsit, quod eos superauit, et ecclesia illesa remansit. Hoc videntes ad terram stantes Deum in Sancto suo laudabant, et preces exauditas viderunt: sed spoliantes predi onerati nauim conscendunt et ad Portum-regine applicuerunt, vbi villam ex australi parte combusserunt, et maritima depredare currebant; et ecce subito Erskin Thomas et Nicholaus, et Lindesay Alexander, tres vterini fratres ab oriente venerunt cum quinquaginta equitibus, et dominus Willelmus Cwnynghame de Kilmaurys miles, qui cum triginta equitibus ab occidente venit, et conflictu inito cum Anglis, cessit victoria Scotis, ut alii Anglorum occiduntur, alii captiuantur, et reliqui fugati in mari inter terram et bargiam dimerguntur.

Columbe miraculum contra incendiarios ecclesie sue taliter ostenditur. Cum vidissent nauclerus et duo alii Angli, excubias nauis obseruantes, fol. 233. Scotorum ferocitatem et eis victoriam contra Anglos concessam, formidantes funem ad nauis proram anchoratam preciderunt, et Angli fugantes, funem pro salute apprehendentes, illico defraudati submerguntur.

Incendiator ecclesie Sancti Columbe casu capitur per dominum Willelmum Cunynghame, et cum captiuus abduceretur, in furiam versus, dentibus stridens, insolita voce clamauit, "O Sancte Columba! incendis, et nimis vindicem erga me te ostendis." Et tali furia inuictus vix potuit ab omnibus arrestari, et interrogatus cur hec sibi contigerant, eis narrauit rem contra monasterium per eum gestam, et statim adeo in illos deseuit, nunc hunc nunc illud prosternens, quod nullatenus cohiberi potuit quoque gladiis transfossus est; et sic super spoliis monasterii non est diu passus letari. Dux Lancastrie post decem dies versus Angliam recessit.

Beruici castrum anno predicto per Scotos mense Septembri captum est.

Bulle Gregoriane XI. exemplum, quod copiauit de originali ipsa bulla Valterus Boware Abbas Insule Sancti Columbe de Emonia et cronicis suis inseruit illius tenorem in hec verba:

Gregorius episcopus, seruus seruorum Dei, ad futuram rei memoriam.

Pastoralis [officii] debitum, cui, disponente Domino, presidemus, exposcit ut [ad] ea, per que ecclesiarum ac ecclesiasticarum personarum statui salubriter, consulatur, sollicitis studiis quam possumus, intendamus. Nuper siquidem relacione fide digna precipimus, quod olim nonnulli reges Scocie, pretexto ut asserebant cuiusdam consuetudinis, que dicenda erat

fol. 234. pocius corruptela, omnia res ac bona mobilia, que episcopi dicti regni existentes tempore sui obitus obtinebant seu possidebant, eisdem episcopis decedentibus, de facto recipientes ac vsurpantes sibimetipsis, ac appropriare temere presumebant. Et quod, licet olim clare memorie Daud rex Scocie dum ageret in humanis, pie considerans, quod huiusmodi consuetudo abusiva ac detestabilis existebat, eam aboleri decreuisset, ac eam penitus reuocasset et sustulisset, ac mandasset illam de cetero nullatenus observari: ac postmodum carissimus filius [noster] Robertus rex Scocie illustris, predicti Daud successor, huiusmodi reuocationem et mandatum approbasset et confirmasset, nonnulli tamen eiusdem regis officiales, et alii quandoque, pretexto dicte consuetudinis, et nomine dicti Roberti regis, quorundam episcoporum et prelatorum in dicto regno decedencium bona rapere, et camere dicti regis, vel aliis vsibus, approbare presumpserint actenus, ut presumunt. Nos igitur attendentes, quod nostra interest super hiis de remedio opportuno providere, ac volentes huiusmodi presumptuosis ausibus, quantum cum Deo possumus, salubriter obviare; presencium tenore districcius inhibemus, omnibus et singulis personis in dicto regno persistentibus, ne pretexto detestande consuetudinis predictę, ymmo verius corruptele, aliqua bona cuiuscunque episcopi vel prelati, in predicto regno decedentis, recipere, vel quoquomodo vsurpare presumant. Nos omnes et singulos, qui de cetero, contra huiusmodi inhibitionem nostram, bona aliquorum episcoporum vel prelatorum dicti regni deinceps decedencium, rapere vel vsurpare presumpserint, eciam si huius-

fol. 235. modi presumptores regali vel quavis alia prefulgeant dignitate, sententiam excommunicationis incurrere decernimus eo ipso: a qua nullatenus, preterquam in mortis articulo, possunt absolui, nisi prius bona per eos sic recepta vel vsurpata contra inhibitionem huiusmodi, illis quibus de jure debentur integre restituerint cum effectū. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre inhibitionis et constitutionis infringere, vel

ei ausu temerario contraire. Si quis autem, &c. Datum Auinione xiiii. kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno quinto, hoc anno Domini millesimo tricentesimo septuagesimo tercio.

Glasguensis antistes Valterus Wardelau creatur in cardinalem, capillo rubeo cum bullis papalibus sibi misso a papa Vrbano sexto, magni scismatis tempore in concilio Constanciensi diruti; et cum hoc efficitur legatus Apostolice sedis a latere ad regna Scocie et Hibernie, anno Domini M^o. tricentesimo octuagesimo quinto.

Nota quod eodem anno Willelmus comes de Dowglas totam Tiuedaliam ad fidem regis conuertit, qui Anglicis semper ad hoc tempus a bello de Dunelmia adhererunt. Et paulo post eodem, anno subita infirmitate captus, apud castrum suum de Dowglas obiit, sepultus honorifice in monasterio de Melros; cui ad comitatum heres successit dominus Jacobus Dowglas, Anglicis semper infestus, qui statim exercitum in Angliam duxit, comburendo et depopulando omnia usque ad Nouum Castrum anno Domini M.ccc.lxxxv.

Gallorum rex, multum exhilaratus de felicitate Scotorum, contra Anglos misit comitem Valentinosa, ammiraldum Francie, cum duobus millibus armatorum, de quibus erant lxxx. milites et xxvi. barones, et omnes alii experti et in armis valentes, aduecti omnes in ducentis et quadraginta nauibus, in mense Maio, anno predicto, apud Dounbere et Leith applicuerunt.

Anglorum castra de Werk, Furde et Cornale, super marchiam Anglie, ceperunt Galli auxilio et ingenio comitis Dowglace, in cuius comitiva quam semper fuit ammiraldus Francie. Post hoc idem ammiraldus, cum domino Archibaldo Dowglas comite Galway, et gardiano Westmarchie, cum magna potestate Angliam intrat, ubique deuastando, comburendo sine resistencia; tandem diuertentes ad villam de Karleill expugnandum machinas ponunt, sed ne nobiles de Francia faciliter occiderentur dehinc diuerterunt, et omnes congregati cum aliis potentissimis Scocie ad Roxburgh obsedendum conuenerunt. Sed firmata obsidione questio difficilis orta est, Si castrum acquirerent, an esset perpetuis temporibus de iure regis Francie an Scocie? In qua nobiles de Scocia sine consensu regis sui nolunt conseruire, et Gallici nisi castrum habeant, nolunt laborare; et

sic negocium obsidionis est intermissum. Vnde cum dictus ammiraldus cum suis per tres menses potenter cum Scotis terram Anglorum vastassent, marsupiis euacuatis, habita licencia a rege Scocie et nobilibus suis cum magna leticia et consolacione ad sua sunt reuersi.

fol. 236. Monasteria de Melros, Newbotyne, et Driburgh, ac eciam villa et oppidum Edinburgi et ecclesia Sancti Egidii, per Richardum secundum regem Anglie potenti manu comburuntur, propter distrucionem per Gallos simul et Scotos in Anglia factam. Combussisset eciam honorabile monasterium Sancte Crucis si non dissausisset dux Lancastrie eius patruus, qui prius fuit bene ibidem exilii tempore tractatus.

Stewart Robertus secundogenitus regis comes de Fiff, assumptis secum Jacobo comite de Douglas et Archibaldo de Galweya, cum exercitu xxx^m armatorum, clam per Soulway-sandis intrarunt Angliam inperceptibiliter, et terram circa Cokirmoutht fertilem, prius a diebus Roberti Broys non inuasam, depredantes, et diuites inde facti prospere redierunt.

Carta quedam antiqua dicto Roberto presentabatur, hec continens verba, "I King Adelstone^a giffis heyr to Paulane, Oddam, and Roddam, als gud and als fayr, as ewyr þai myne war, and þarto witnes Malde my wife."

Dowglace Willelmus, filius naturalis Archibaldi Douglace de Galweya, statura giganteus, colore niger, macer, fidus, liberalis, amabilis et facetus, Anglis per terram et mare multum infestus, tam vigorosus fuisse dicitur, quod quem gladio, claua vel lancea semel tetigerat, qualicunque armatura suffectus, viuis non euasit. Dum Carliolum in suburbiis semel combussisset stans apud antemurale super pontem versatilem, vix duos pedes in latitudine habentem, ferocissimum pugilem oppidi et duos alios solus a suis interfecit, et ad suos currens, contra oppidanos magno auxilio fuit. Alio tempore cum octingentis Scotis tria millia Anglorum deuicit plano bello, et ducentis peremptis, quingentos secum captiuos Scociam duxit, [ob] cuius probitatem rex sibi matrimonio tradidit filiam suam speciosissimam Egidiam et dominam de Nithisdaile perpetue possiden-

^a Pe Ingles Cronykyl sayis that Adelstane began to reng anno Domini 925. R.

dam : tam speciosa erat hec domina quod rex Gallorum secreto pictorem fol. 237. misit depingere faciei sue ymaginem, proponens eam vxorem habere, sed, ut premittitur preuenta erat ab alio amatore ; ex qua genuit vnam filiam, Egidiam nomine, Henrico de Sancto Claro comiti Orchadie, paniterio regis, disposatam, matrem Willelmi comitis Orcadie. Idem Willelmus Yberniam cum nauigio quingentorum bellatorum apud Kerlingfurde applicuit, cuius oppidani cum eo sub dolo treugas ceperunt ; et interim quiete collectis Anglis ipsum Willelmum cum solum ducentis Scotis inuaserunt, et longo certamine habito, Scotis victoria datur ; villam ceperunt, edificia cremarunt, et quindecim naues Hibernensium bonis ville onerarunt, et secum abduxerunt, et in portum de Lochryane in Galweya applicuerunt, anno Domini M^oiii^olxxxviii. ; et anno sequenti electus ammiraldus ducentarum et quadraginta nauium in Sprucia ad oppugnandum Paganos, et quia pre ceteris ad mensam honoris magistri de Sprucia propter precedentem probitatem preconizatus est, per inuidiam domini de Cliffurde per eum appellatur ad duellum, et propterea Parisiis transtulit se pro parandis armis. Tunc Cliffurde eum de fuga diffamauit, sed rediens, Cliffurde multis essoniis pugnare recusauit. Abhinc dominus Willelmus recessit in Sprusia, vbi super pontem Danskyne Anglis circumseptus, mediis Cliffurde proditorie extinctus est ; et sic cessauit illud sanctum passagium.

Glasguensis episcopus cardinalis et legatus obiit anno Domini M^oiii^olxxxvii., Valterus Wardelau dictus.

Eufemia regina Scocie eodem anno obiit.

Oterburn^a bellum contra Scotos mouit Henricus Percy, Hattispure vocatus, qui super Scotos in cena togis sedentes talaribus irruit, vbi Jacobus comes Douglas, priorum armatorum oblitus, de nocte letaliter fol. 238. wlneratur, et in crastino mortuus inuenitur. Decessit enim sine herede de corpore suo, sed ipsi successit Archibaldus Douglace dominus Galwidie ; et comes Moraue, cassidis oblitus, grauiter wlneratur.

Swenton dominus Johannes miles Scotus, dum conflagere inciperant Scoti et Angli, ex ala lateraliter secessit, et dum alterutra pars se lanceis

^a 1366. v. d. Augusti. R.

impeteret, ipse eleuata longa lancea rubea, graui percussione, Anglorum lancearum capita ferrata in terram multum concussit, propter quod Scoti primo Anglos penetrarunt lanceis, et eos retrocedere compulerunt, sed, certamine aliquantisper durante, Angli terga verterunt. Scoti tota illa nocte Anglorum persecucioni vacabant et capcioni; capti sunt Anglorum capitaneus Hatespur Henricus cum fratre suo Rodulpho; ut quotquot sine presidio fuge non occisi, a Scotis captiui abducuntur, ita ut captiui captiuantes numero excederent. Angli occisi sunt mille quingenti, Scoti comes de Douglace ut predicitur, Robertus Hert et Johannes de Turribus, milites; Willelmus Loundy de eodem tunc letaliter wlneratur, festo sequenti Animaram moritur.

fol. 239. Gubernator primus Scocie Robertus comes de Fiff secundogenitus regis constituitur, consensu trium statuum regni vocatorum Edinburgi per regem anno Domini M^oiii^olxxxix. ; quia rex iam erat grandeuus, impotens ad gubernandum, et filius suus primogenitus comes de Carrik ex percussione equi domini Jacobi Douglace de Dalkeitht, quasi claudus effectus. Idem iurato gubernatore ad gubernandum, jurantur prelati et procures ad assistendum.

Nota Anglici, capto Henrico Hetspur, eligerunt custodem marchiarum Erle Marchell, qui in officio erectus, exprobauit Anglos quod Scotos semihomines permitterent eos vincere, maxime cum ipsi essent contra paucos tam plures, et eciam super eos venerant improuisi; hoc addens, quod eos aggrediretur si possit eos videre, eciam si sint duo pro vno. Quod audiens nouus gubernator, habens secum Archibaldum comitem de Dowglas et exercitum fortem, partes Anglie querens specialiter ubi audiuit Erle Marchell esse: quo audito Erle Marchell, magno exercitu congregato, ad campum planum se contulit, sed armatura Scotorum appropinquante, statim Erle Merchell in quodam arcto loco se tute cum suis collocauit. Vnde gubernator illuc aggrediens nuncium mittit quod suum promissum de Scotis bellandis seruaret; cui sic respondit, quod mandatis a suo rege habuit homines legios suos manifestis periculis non committere: quod ipsi audientes redire ceperunt, et cum captis spoliis ad sua reuersi sunt.

Commissum hoc bellum de Ottirburne fuit in festo Sancti Osualdi, anno Domini M^oiii^olxxviii.

Morauiensem ecclesiam de Elgyne, tunc tocius patrie decus, anno predicto dominus Alexander Stewart comes Buchquhanie, filius dicti regis, combussit.

Filii regis Roberti secundi ex domina Elizabeith More, filia domini Ade de More, fuerunt Johannes primogenitus, postea rex patri suo successit, Robertus dux Albanie, ac predictus Alexander, qui vulgo dicitur Lupus de Baidgzenaicht, absque matrimonio geniti. Dehinc desponsauit dominam Eufamiam filiam Hugonis comitis Rossensis, de qua genuit Valterum comitem Atholie et David comitem de Straithern; sed mortua regina Eufamia, desponsauit dictam dominam Elizabeith, et sic primogenitus ex concubina prefertur regine filio ad coronam. Moritur autem rex Robertus secundus, cognomento Stewart primus, apud Dundonalde subita morte, et coram maiori altari in ecclesia monasteriali de Scona sepelitur, anno Domini M^oiii^olxxxx., mense Augusti.

Johannes filius regis Roberti secundi primogenitus, et comes de Carrik, patri successit et coronatur apud Sconam in vigelia^a Assumpcionis nostre Domine, anno Domini M^oiii^o nonagesimo, et abhinc de consensu trium statuum vocatus est Robertus tercius.

Coronatur regina in crastinum Anabella Drummonde, regis sponsa preclarissima, filia nobilis viri Johannis Drummonde.

Scone canonicus regularis, Robertus Logy nomine, loci granitarius, videns bladum circa locum per multitudinem ad regis coronacionem fol. 240. venientem distrui, hoc regi nunciauit; cui indignati cubicularii eum de regis presenciam repulerunt. Sed mane facto, die quo rex recessurus erat, collegit secum multitudinem seruorum, ancillarum, husbandorum et rusticorum equestrium, habencium singuli in manibus peluim cum ferula, et primupulum precedentem garbam bladi gestantem, dictam nimfulam attumpnalem, et ante cameram regis surgentis talem strepitum fecit, quod regem et suos redderet attonitos, et pro veritate habenda parcitur rustice multitudini, et adducitur canonicus coram rege. Cui rex, vnde audacia

^a xv. d. Augusti. R.

ut nos taliter commoueres? respondit canonicus, "Solebamus in messium lucracione xxx. vel xl. libras exponere; et nunc veni tibi, domine mi rex, gratias referre, quod per istam nunc hominum colleccionem taliter expediuntur messes ut non opus nobis sit solidum exponere, et sic propterea letando et gratulando veni tibi hec nunciare." Licet circumstantes canonicus indignati, tamen rex fecit totalem dampnum resarcire.

Glenbroch conflictus factus est anno Domini M^oiii^oxcⁱ., vbi interfecti sunt dominus Valterus Ogilwy vicecomes de Angus et frater eius vterinus Valterus de Lichtone, et cum ipsis sexaginta de valencioribus suis, per Cateranos, quorum armiductor fuit Duncanus Stewart et bastardus filius domini Alexandri comitis Buchquhanie.

Duellum apud Rewalquhe inter Thomam Strotheris inuasorem Anglicum, et Willelmum Inglis defensorem Scotum, et coram Archibaldo comite de Douglace et Henrico Percy seniore comite Northumbrie, iudicibus, et marchiarum custodibus: interfectus est Anglicus miles, anno Domini millesimo iii^oxcv^o.
fol. 241.

Columbe Sancti insule de Emonia Johannes Dersy abbas, prius canonicus de Cambuskynneith, obiit viii. idus Septembris, anno Domini M^oiii^oxciii^o.

Bellum apud Pertht in triginta et xxx. sic inductum: erant duo Caterani qui molestabant borealem partem Scocie, vnus Sceauchbeg caput Clancay vocatus, alius Cristi Johneson caput Clanqwele dictus, qui nulla regis aut gubernatoris arte poterant edomari. Industria tamen Thome comitis Moraue et Daud Lindesay postea comitis Craufurdie inducte sunt partes, ut certo die coram domino rege comparerent triginta contra triginta inermes, et absque deploidis, cum gladiis tantum et bipennibus congregederentur, et per euentum belli liti finem imposerent. Quod et factum est in Northinsula de Pertht coram rege et gubernatore, ac multitudine magna Gallorum et Scotorum diuersarumque nacionum, die Lune ante festum Sancti Michaelis, de quibus omnes, vno excepto, ex parte Clankay occiduntur, et vndecim ex parte altera; vnus eciam ante congressum aquam Thay natauit, et insecutus a mille reperiri non poterat, et sic quieuit pugna, quousque vnus temerarius campum ingreditur et pro dimedia merca ad pugnandum conducitur.

Dunkeldensis episcopus Johannes obiit, cui per fauorem regis erga sororem successit, anno Domini M^oiii^oxcvi^o, Robertus de Cardeny, filius Johannis Cardeny de eodem, et postea per matrimonium de Foss, qui stetit episcopus per quadraginta annos et multa bona egit. Conquestus est terras de Muklere, ex qua fundauit vicarium perpetuum in choro Dunkeldensi, missas celebraturum ad altare Sancti Niniani in ecclesia Dunkeldensi, quod ipse construxit et ornauit. Fundauit nauem ecclesie sue Dunkeldensis die xxvii. Aprilis, anno Domini M^oiiii^o sexto, et construxit usque super secundos arcus, vulgariter *lie* Blindestoris. Palacium episcopi suo tempore fuit, Alpinatum more, domorum magnarum super terram; et ex hoc quidam maleuoli insidiabantur ei de nocte, propter quod caute declinauit ad fratrem suum Duncanum Cardeny ad Inchewin; et postea construxit antiquam turrim que adhuc est, ibidem munitissima, et aulam cum lardnaria et granariis voltatis; vitro decorauit omnes fenestras chori, excepta orientali, suis sumptibus; emit mitram et baculum pastorem satis preciosas et decentes: erat ecclesie magnus defensor, auxilio Maknachtan Donaldi, viri litterati, Decretorum doctoris, decani Dunkeldensis, et nepotis dicti episcopi ex sorore. Hic Robertus episcopus dedit in excambium terras de Cammo infra parochiam de Crawmonde, pro turri eiusdem et parua quantitate terre circumjacentis, et similiter terras de Logy prope Dounfermling in feodifirma, pro annuo reddito duarum marcarum, irrequisito capituli consensu. fol. 242.

Duces primo in regno Scocie promoti erant per dominum regem apud Perth, quidam volunt apud Sconam, xxviii. die mensis Aprilis, anno Domini iii^oxcvii., videlicet Daud primogenitus regis comes de Carrik in ducem Rothsay, Robertus regis frater comes de Fiff et Menteith, ac gubernator regni, ducem Albanie. Cuius titulo nullus legitur decoratus post Fulgencium, qui in bello campestri occidit Seuerum imperatorem.

Lindesay dominus Daud de Glenesk promotus est circa hec tempora in comitem Craufurdie, qui in presencia regis Anglie Richardi Secundi in consimili hastiludio et equalibus armis gloriose apud Londonias triumphauit de domino Wellis: propter quod fundauit altare in honore Sancti Georgii in ecclesia parochiali de Dundee, et certos ibi capellanos ad canendum missam cotidianam; quam semel audiuit scriptor presencium. fol. 243.

Jactacio tunc per militem Anglicum contra Scotorum honorem hec fuit : nam crastino post dictum triumphum inuitatur ad prandium regis dictus comes Craufurdie, cum quo intrarunt quidam milites Scoti, inter quos precipuus Willelmus Dalzeile ; et facto prandio quidam Anglicus miles altiloquus dicto domino Willelmo militi dixit, Scis vnde prouenit ista victoria domino tuo ? Cui Scotus, ex magnanimitate auxiliante Deo. Et Anglus, velim te scire quod dum Angli terram Scocie conquesti sunt, nobiles Angli ex speciosis feminis vestris tales Scotos procrearunt animosos, de quibus est forsane iste dominus tuus. Respondit Scotus, tu dicis, et dum hec nobiscum agerentur, apud vos pulcre domine viri contubernio carentes, cocos, colibertos, rusticos, colonos, fratres et confessores familiares secum habentes, ex eis conceperunt ignobiles et vecordes, nec bellis habiles ; et sic gaudendum nobis est nos ex vobis surrexisse nobiles, et vos ex nobis viles, ignauos, degeneres. Que verba cum ad aures regis deferuntur, vocatis militibus, rex Anglicum increpauit, et Scotum laudando remuneravit.

Anglorum regum tempore isto hec fuit successio. Eduardus Wyndesoyre rex habuit quinque filios legales ; primum, Eduardum principem Wallie patrem dicti regis Ricardi secundi ; secundum, Leonellum ducem Clarancie ; fol. 244. tertium, Johannem Gaunt ducem Lancastrie ; quartum, Eduardum Langley ducem Eboracensis ; quintum, Thomam Wodstok ducem Glocestrie. Dictus vero Richardus rex desponsauit Isabellam filiam Karoli sexti Francorum regis decennem, et ideo de consilio suorum conuocauit perliamentum apud Schrewisbery, in quo diffinitum est quod rex ob teneram etatem sponse Yberniam iterum edomandam accederet ; et si eum sine herede de corpore suo decedere contigeret, in regno sibi succederet Rogerus de Mortuo Mari, filius filii Leonelli, filii secundo-geniti principis Eduardi comes Marchiarum. Et quia Henricus filius Johannis Gaunt, ducis Lancastrie, iuuenis et lasciuus erat, ne absente rege vsurparet supra se, per regem Francie ad tempus exulatus est : sed rege in Hibernia agente, mediis et prodicione Henrici et Henrici Persy de Northumberlande, et comitis Westmurelande, ac dominorum de Ross et Welby, Angliam cum vix triginta intrauit, et in Northumbria demonstratur quousque persuasum est pro eo maiori parte communium. Quo

audito, rex de Hibernia reuertitur et firmissimo castro de Conway se recepit; cui venerunt legati Cantuariensis et Assauensis episcopi, Henricus Percy et Fewat, qui sibi super corpus Christi iurarunt, quod si rex, vocato consilio, dictum Henricum restitueret ad suum senescallatus officium, et in consulem admitteret, et secum reipublice suspectos amoueret, idem Henricus nunquam sibi coronam vindicaret, et ipse rex in meliori statu quam prius fieret. Que rex credens cum illis venit, sed insidiis paratis per dictum Henricum et secum proditores arrestatus fuit, et primo Cestrie, deinde Londoniis, distructis suis fidis consiliariis, vbi conuocato ex parte regis parlamento, Ricardus compulsus est per vim et metum fol. 245. juri regio et regno Anglie imperpetuum renunciare, tercio Octobris, anno Domini M^oiii^oxcix. Et tunc Henricus intrusit se in regno, deputato rege Ricardo perpetuis carceribus, a quibus euasit et ad insulas Scocie vectus, et in coquina Douenaldi domini Insularum primo per quemdam stultum in domo sua dum floreret rex cognitus, regi Roberti Scocie tercio mittitur, et per eum, dum vixerat, et post eum per gubernatorem, regifice tractatus fuit. Tandem in castro Striueling mortuus in ecclesia fratrum ad aquilonalem partem sepelitur, die . . mensis . . . , anno Domini M^oiii^oxcix., dum xxii. annis rex regnasset.

Regina dicti Richardi duodennis puella in castro Windesoyre captiua detinetur, ut consentiret matrimonialiter copulari filio novi regis Henrico nomine; sed semper renuens, tandem magno precio redempta, Parisius patri suo mittitur.

Heremita Albus, homo sanctus sic dictus, venit ad hunc regem intrusum, ostendens ei quod a Sancta Trinitate edoctus, vidit in spiritu regis sedem igne gehennali inflammata, in qua, post mortem, cum diabolo arsurus fuit intronizandus, nisi corone veris heredibus renunciaret. Cui rex, Si non renunciauero quis mihi succedit? Et Heremita, Post te diabolus, et post diabolum sanctus; post sanctum gladius, et post gladium nullus. Ad quem Robertus Waltertone precipuus regis consiliarius, Cum tu sis secretorum Dei cognitor, expedit ut sibi quam cicius mittaris; et de regis precepto decollatur, et mortuus multis claruit miraculis. Rex horribili lepra [percussus,] et paulatim spasmate, gutta, assmate et podagra [contractus] in tantum ut ex milite procerrimo in staturam pueri duo- fol. 246.

dennis decreuit, et misit suo primogenito mandans, sub interminacione diuini iudicii, ut coronam Anglie veris heredibus dimitteret. Quod parui pendens, igne sacro apud Gallias extostus, miserabiliter interiit.

Dux Rothsayensis affidauit Elizabeth, filiam Georgii comitis Marchiarum, sine consensu trium statuum, data propterea regi auri quantitate; postea matrimonium solemnizauit cum Maria filia Archibaldi Douglas apud Bothwele. Vnde iratus Marchiarum comes peciit vel matrimonium cum filia sua consummari vel auri quantitatem per regem sibi dari; et quia rex petitioni sue non annuit, recessit indignanter Angliam regis Anglie per conductum, commisso castro de Dounbere filio sororis sue domino Roberto Matlande militi, qui postmodum idem castrum Archibaldo Douglace, filio et heredi Archibaldi Gryme comitis eiusdem, custodiendum commisit, anno Domini M^oiiii^e.

Dumber Georgius comes castrum sibi restitui peciit, et quia non obtinuit, se Anglis adiunxit et terras marchiis vsque Hathintone adjacentes depredauit, husbandos captiuauit et multa dampna intulit: et anno predicto in crastino Purificationis nostre Domine cum duobus millibus electorum imperceptus venit ad villam de Popile, a qua vsque Lyntone depredando depopulauit; castrum Halys bina vice assiliebant, combusserunt villagia de Halis, Traprin et Markile cum eorum grangiis, castrametati sunt pernoctaturi apud Lyntone et Prestone cena igni apposita. Tunc accessit [homo] ad cor altum, [videlicet] Dowglace magister dictus Archibaldus [qui] supervenit hostiliter ad collem Pencraik, [de] quo informati Angli spolia et assuraturas ad ignem relinquentes ordine pretermisso fugierunt: quos insequuntur Scoti et in parco de Cowanespreitht multos captiuarunt, reliquos vsque Berwicum fugarunt, et aliquos infra portas prostrauerunt, et ab hinc vexillum domini Thome Talbot secum asportarunt.

fol. 247.

An. 1400.

Dowglace primus comes Archibaldus, dictus Gryme siue terribilis, obiit: prudens, iustus, fortis, audax, conquestor, fidelis, ecclesiasticis graciosus, monasteriis non onerosus. Quia propter insolenciam monialium Linclowden in collegium clericorum reformauit, Bothwell collegium fundavit.

Anglorum rex Henricus inuasurus Scociam, cum nauigio per ampnem

de Forth et exercitu per terram, in die Assumpcionis nostre Domine Hathintone venit, deinde ad Leith, vbi pro tempore erant dux Rothsay et comes Dowglace ac alii nobiles. Tunc gubernator collecto exercitu venit vsque Calder Mure, sed propter similtates inter eum et ducem Rothsay nichil dignum actum est. Venientibus apud eum duobus canonicis monasterii Sancte Crucis pro saluacionem monasterii, quibus graciose annuit, tum quia pater eius exul ibi receptus fuit, tum quia de genere Cumynensium ipse erat; et dixit se venisse ad congregiendum cum maiori regni, quia eum in epistolis apud Gallias missis proditorem in superlatiuo nominauit, quas epistolas super mare per suos capi cum portitoribus procurauit; et sic modico dampni regno illato reuertitur ad sua.

Sancti Andree episcopus, ecclesie columpna, Valterus Traile obiit, anno Domini M^oiiii^c primo: et paulo post obiit Anabella Dromonde regina, apud Sconam mortua, et in Dounfermling sepulta est. Et Archibaldus Grim comes Dowglas moritur M^oiiii^ci.

Pestis erat hoc anno in Scocia que quarta mortalitas dicebatur.

fol. 248.

Dux Rothsay, mortua matre soluto norme freno, per patrem iubetur regi certorum proborum consilio ad hoc electorum, quorum consilio iuratus fuit adherere; a quo recessit, et insolens nimis effectus, mandante rege per suas literas gubernatori cum Willelmo Lindesay de Rossy et Johanne Remorgeny militibus, qui Duci prius consuluerunt capere castrum Sancti Andree post obitum episcopi ad suum vsum, per eos inter Nidy et Strathum ad quandam crucem arrestatur, et in castro Sancti Andree arcte custoditur. Tunc gubernator, conuocato consilio apud Culros, decreuit eum ad Fauklunde transferri; et cum comite de Douglas ac manu valida a castro Sancti Andree vsque turrin de Fauklunde collobio russeto indutum transtulerunt, assignatis custodibus Johanne Selkirk et Johanne Wrycht; [ubi] in quadam decenti camera detinetur quousque dissenteria, et, ut alii volunt, fame tabefactus mortuus est, septimo kalendas Aprilis vigelia Pasche, sero, vel die Pasche de mane, et sepultus in Lundoris.

Remorgeny Johannes, principis ac regis consiliarius, regisque aduocatus, spiritu audax, sermone facundus, genere infimus, suggessit principi ut patrum arrestaret et perderet; et quia hoc omnino recusauit, ne infama-

retur apud gubernatorem, eidem gubernatori arrestare principem suggessit.

Lindesay Willelmus cum Remorgeny particeps in premissis fuit, quia princeps Eufamiam dicti Willelmi sororem sibi desponsatam, per secunda sponsalia cum filia comitis Marchiarum, repudiavit.

fol. 249. Laudonie proceres videntes per recessum comitis Marchiarum multa mala Scotis illata, inter se condixerunt ut certi nobiles, per vices suas exercitibus capitanei seu principes milicie, Angliam hostiliter inuaderent; quod inchoandum nominatur Haliburton Johannes de Dirltone, miles, qui cum magno exercitu Angliam intrauit, et capta preda saluus rediit, secundo exercitui prefectus est, miles magnanimus et insignis belliger.

Hepburn Patricius, filius domini Halis, quia plusquam octogenarii [domi] relictus, qui Angliam laudabiliter inuasit, sed quia alti cordis fuit, per diem naturalem ibidem, ultra quam diffinitum fuit, remansit. Quo comes Marchiarum, cum suis et potestate comitis Northumbrie, eos preuenit apud Nesbitmore in Marchia, vbi viriliter hinc inde dimicatum est, et decencior pars Scotis cessit, quousque supervenit Georgius magister de Dounbare cum xxx. equis, habentes singuli duos sessores; qui in nostros irruentes victoria comiti cessit Marchiarum, vbi statim interfectus fuit capitaneus Patricius cum multis valentibus viris, et capti sunt ibidem dictus Johannes Haliburtone, Thomas Haliburtone de Dalcouff, Robertus Laudyr de Bass, Johannes et Willelmus Cokburne, fratres, cum multis aliis valentibus armigeris Laudonie. Dominus Johannes Haliburtone et Thomas, obsidibus datis, dum Scociam redierant, profluio ventris moriuntur.

fol. 250. Bellum Homyldone sic contigit: Comes Douglace Archibaldus secundus volens vindicare bellum de Nesbet, qui et ipse fuit gener regis et custos Castrorum Puellarum et Dounbere, anno Domini M^oiiii^oci^odo, accepto auxilio et licencia gubernatoris, necnon et eius primogenito Murdaco, Angliam cum X^m pugnatorum intrauit, et vsque Nouum Castrum deuastauit. Quos reuertentes preuenerunt Henricus Percy, vocatus Hate-spure, et comes Marchiarum cum multo maiori exercitu. Tunc consulti Douglace et Murdacus ascenderunt vnum eminenciolem locum, montem

videlicet Homildoun, et ibidem conglobati steterunt, ut vix aier inter se spirare poterat, sic quod si Angli illos impeterent, locum vibrandi arma non habuissent. Contra quos in plano Angli stantes de mandato Henrici capitanei Scotos aggredi deuenerunt; sed ex consilio Georgii Dunbere comitis accedentes, sagittarii Scotos adeo sagittabant, ut hircini videri possunt, et quia simul stantes fugere non audebant, ideo multi sagittacione vulnerati ceciderunt, die Exaltacionis Sancte Crucis.*

Occisi sunt in eodem bello Johannes Suyntone de eodem, Adam Gordone de eodem, Johannes Lewingston de Callendare, Alexander Ramesay de Dalhoussy, Valterus de Sancto Claro, Rogerus de Gordone, et Valterus Scot, milites; dominus de Cesforid.

Capti sunt in bello predicto Murdacus Stewart primogenitus gubernatoris, comes de Douglace vno limine priuatus, Thomas Comes Moraui et Georgius comes Angusie, qui statim in Anglia moritur peste epidimie; capti sunt eciam ibidem milites, videlicet Robertus Erskyn de Alloway, Willelmus Abirnethy de Saltone, Jacobus Douglace magister de Dalkeith, cum duobus fratribus suis Jacobo et Willelmo, Willelmus Ercht de eodem, cum filio et herede Hugone, Johannes Stewart de Lorne, Johannes Setone de eodem, Willelmus Sinclere de Hirdemanstone, Jacobus Sanclaire de Lankirkmacus, cum suo filio Johanne, Patricius Dounbere de Billy, Alexander Home de Dounglace, Adam Forestare de Corstorphin, Willelmus Stewart de Angus, Robertus Stewart de Durrisdere et Ratsythe, Valterus Bekartone de Luffnos, Robertus Logane de Restalrig, Johannes Ramesay de Crenocht, Georgius Lesle de Rothos, Helias Kynnynmontht de eodem, Laurencius Ramesay de Cletty, Fergusius Makdoweill de Galloway, Johannes Kere de Samelstone, cum multis aliis quorum nomina non recordantur.

fol. 251.

Stewart Willelmus de Foresta miles, inter sapientes primus, coram Willelmo de Persiaco iuniore de prodicione sua, antequam Theudalia ad pacem regis est dedita, ipse Anglicatus tunc proditor calumpniatus, secundum suam sagacem responsionem bis et per duas assisas acquietatur, et per terciam per Percy electam conuincitur, dimembratur, trahitur, et martir innocens efficitur.

* pe xliij. d. of September. R.

Coklaw fortilicium per Percy, qui Hatespure dicebatur, auxilio comitis Marchie obsidetur; tandem inter eos et Johannem Grymslaw capitaneum concordatum fuit, quod post sex septimanas si non haberet succursum a rege vel gubernatore, in anno Domini M^oiiii^c tercio, castrum interim non meliorandum nec resarciendum cum bonis et inhabitantibus Anglis redderetur. Que regi apud Bocham Johannes Gledstanis de eodem festinanter nunciauit; quem rex gubernatori scribens misit, et gubernator apud Fauklande de vicinis prelati et proceribus consilium vocauit, qui vnanimis responderunt melius esse tantillam turrin Anglis reddere, quam pro succursu regnum periculo supponere. Quod audiens dux magnanimus in hec verba prorupit, "Deo et Sancto Foelano deuoueo, quod die ad succursum dicte turris statuto, vita comite, ibidem ero, etsi nullus mecum fiat nisi Patricius Kynbak puer et dextrarii mei sessor," quem a longe stantem indice prodidit, et directis literis omnibus magnatibus satis animose scripsit: vnde omnes animati hilariter collecti sunt quinquaginta equites et tot fere pedites, et primo ceperunt fortalicium de Innerwic, secundo ad Coklau procedunt, vbi diem succursus absque bello seruabant. Quia interim Percy Henricus collectis secum duce Eboracensi et comitibus de Staffurde et Arundele, ac quam pluribus aliis ex Vallie Anglieque partibus australibus et aquilonaribus, in regem Henricum insurrexit, quia idem rex iurauit dum dicti Henrici et sui patris adiutorio in Angliam receptus fuit coronam non inuadere, ad numerum xvi^m bellatorum, et quia distulit expeditionem derigere versus Coklau rex timuit et exercitum collegit, et dicto Henrico Percy blensis verbis ut perliamentum statueret, et si inuentum foret quod non habuit jus ad coronam, de consilio prelatorum et procerum eidem renunciaret. Cui credens Henricus Percy progredi destitit, et, exercitu suo ad hospicia disperso, venit rex clam per viam strictam super Percy, et statim bellum apud Scheurisbery ingruit, cui Percy, vocatis suis et paucis paratis, ad pugnam numero paruo occurrit, et bello peremptus est.

Dowglace Archibaldus comes secundus, infelicissimus belliger, apud dictum Percy captiuus a bello de Homyldone secum contra regem Anglie strenue egit, et decem fortes in acie belli constitutos, tres etiam viros tunicas armorum regis indutos interfecit; et dum postea audiuit

regem viuere dixit, " Reges prostrauit et adhuc uiuit rex ! vbi Diaboli nati sunt tot reges?" et in eodem bello pugnans vno testiculo castratus est, sicut in bello de Homyldone oculo priuatus, captiuus abducitur, et grande nomen acquisiuit.

fol. 253.

Occisi sunt ex parte Percy insignis miles Robertus Stewart de Durisdere sub vexillo comitis de Douglace, qui consilium dederat dicto bello ut Scotorum regnum securius pace frueretur, dictus Henricus Hatespur Percy capitaneus, Thomas Percy comes Wirtcet, et alii valentes ad numerum vii^c; et ex parte regis comes de Staffurde in regis apparatu, per manum Douglace malliatus, Valterus Blonte dominus de Daperwichcourt, Johannes Massy de Podyntone, et dominus Fewater, milites, ad numerum vii^m.

Jacobus filius regis heres regni, puer annorum xiii^{or}, datur conseruandus Henrico Wardelau nouo episcopo Sancti Andree, viro magnarum expensarum, anno Domini M^oiiii^c quarto; sed paruo tempore secum degens, pro securiori custodia traditur nobili Henrico de Sancto Claro comiti Orchadie per patrem custodiendus. Mandauit rex dicto comiti ut in quadam bargia cum decenti familia mittatur apud Francorum regem Carolum, et apud insulam *lie Bass* nauim ascendit, et apud Flambrugheide incidit in manus Anglorum, et quamuis capte erant treuge inter regna, detentus erat nichilominus in Anglia per octodecim annos a die sue captiuitatis penultimo Marcii.

Flemyng Daud dominus de Comarnaulde reuertens domum a conuiacione principis ad mare, [per] Jacobum Douglace dominum de Abircorne, secundo genitum Archibaldi secundi comitis, occiditur apud Langhirdmanstone; quia, ut fertur, dictus Jacobus ad hoc fuit prouocatus per Alexandrum Seytone, dominum de Gordone postea, cuius dictus dominus Daud erat auunculus, precedenti dira pugna, xiiii. Februarii, diuersis captis sed illico liberatis.

Robertus iij. rex sedens in mensa in castro suo de Rothsay dolore cordis tactus intrinsecus audita filii sui capcione, ab omni cibo abstinuit, donec pre tristicia decessit, anno Domini M^oiiii^c v^{to}, quarto kalendas^a Aprilis, que

fol. 254.

tunc erat Dominica in ramis palmarum, et in Pasleto ante magnum altare tumulatur, anno regni sui xvi^{to}; et continuatur dux Albanie in gubernatorem per tres status regni.

EPITAPHIUM.

Quadringenteno quinto, mille sibi juncto,
A data Christi anno morte subit iste
Tercius Robertus, Aprilis quarto kalendas.
In Botha leto cessit, pausat Passeleto.

Striuilling^a burgus fortuitu casu comburitur anno predicto, quarto die mensis Marcii.

Percy Henricus comes Northumbrie senior, cum nepote suo Henrico iuniore, et multi alii nobiles Anglie ac prelati fugientes a facie Henrici quarti regis Anglie, Scociam venerunt ad regem Ricardum exulem, per gubernatorem bene tractati. Sed post breue tempus scripsit comes cuidam Richardo Rukby, in quem confidebat pro consilio et auxilio, si poterat debellare regem Anglie. Rescripsit Rukby quod poterat, et quod secum duceret quosdam valentes Scotos, et interim regem Anglie de omnibus premuniuit, et rex, clam collecto exercitu, dictum Percy bello interfecit cum multis aliis nobilibus, quorum capita famosioribus ciuitatibus palis sunt posita, anno Domini M^oiiii^o sexto.

fol. 255. Bellum de Liegez commisit dux Burgundie Johannes contra Liodinenses, propter episcopatum eiusdem persecutum per Johannem Bauerys fratrem ducis Holandie, cuius partem cepit dictus dux Burgundie, in quo destructa est quasi totalis milicia dicte nobilis ciuitatis ex consilio Stewart Alexandri comitis de Mare, qui ad euadendum springalda et colubros in acie aduersariorum consuluit duci ut inconsternato assilire frontieram aciei, et venientes infra jactum lapidum lateraliter se conuer-

^a 1405. iiij. d. of Marche the towne Streweleng o sudden fyr brynt.

Anno 1405, or thairby thair fawcht xx. heland men aganes xx. of twa clannis in the barrois beeyd the black freres in Perth; thair ves of the twa pairts xxx. slane.

1405. þe moneth of Junye the iiij. estates held ane cownsell in St Jhonstun, quhair it wes declarit that James prence of Scotland suld be kyng, and fro that tyme furt swld be callit kyng, and Dweke Robert to be gowernor quhil the kyng returnit hame fra Ingland. R.

terunt, et euadentes machinas ciues vicerunt, anno Domini millesimo iii^cvii^o.

Jacobus Resby Anglicus, Johannis Weikleife discipulus, comburitur, prius hereticus condempnatus in consilio cleri, sub magistro Laurencio de Lundouris inquisitore heretice prauitatis, viro solidissimo et theologo famosissimo, propter certas conclusiones, quarum prima est, Papa de facto non est Christi vicarius; nullus est Papa nec Christi vicarius nisi sit sanctus. De talibus et peioribus tenuit xl. conclusiones; cuius liber adhuc restant curiose seruantur per Lolardos in Scotia.

Jedworth castrum per mediocrem Theuidalie populum captum est anno Domini M^oiiii^cix. ab Anglis, in quorum tunc manibus fuerat a bello de Durame, et per decretum trium statuum dirutum.

Dounber Georgius comes Marchiarum restituitur anno predicto, datis An. 1404. comiti de Douglace castro de Lowmabane cum toto dominio Wallis Awandie pro sua beneuolencia, et Valtero Haliburtone domino Dyrlltone, qui desponsauit Isabellam comitissam Rossie, filiam gubernatoris, quadraginta libratiss terrarum in villa de Brigeame.

Ventus vehemens fuit in die Sancti Kentigerni, cuius impetuositate arbores radicitus sunt euulse, domus et ecclesie dirute, naues submerse, et inter alia, gabella australis magne ecclesie Sancti Andree excutitur, adeo ut flatibus venti grandes lapides leuati dormitorium, perlocutorii fol. 256. voltam, et inferius capitulum penetrabant, ac eciam dominum Willelmum de Cupro canonicum, subpriorem domus, licenciatum in Decretis, inde fugientem sed preuentum, in tibiis et scapulis quassabant et contriuerunt, vnde post paucos dies moritur.

Fascastel viriliter et subtiliter vnacum capitaneo eiusdem accepit Patricius Dounbere, filius comitis Marchiarum. Qui capitaneus nomine Thomas Haldene, multa mala perpetravit in Laudonia, tempore quo ipse extiterat capitaneus, tam per mare quam per terram. Capiuntur autem anno Domini millesimo quadragintesimo decimo.

Cupri oppidum in Fiff casualiter comburitur anno Domini predicto.

Sancti Andree vniversitatis generale studium incepit anno predicto, immediate post festum Penthecostes, tempore dominorum Henrici Wardlau episcopi et Jacobi Bissait prioris ecclesie Sancti Andree.

Bellum de Harelau commissum est in Marria, vigelia Sancti Jacobi Apostoli, anno Domini M^oiiii^oxi., quia Douenaldus de Insulis cum insulanis decem millibus et hominibus suis de Ross hostiliter intrauit totam terram depopulans, et intendens villam Abirdonensem spoliare, et patriam vsque aquam de Taya dominio suo subjugare. Cui resisterunt viriliter Stewart Alexander comes Marrie, cum domino Alexander Ogilwy vicecomite de Angus, vir magnanimus et semper iustus, cum omnibus quos habere poterat de Mar, Garrioch, Angus, Mernis et Buchquhanian.

fol 257. Occisi sunt ex parte Douenaldi, Maklayne armiductor et nonaginta et plures interfecti, et ipsemet Douenaldus fugatus, et immediate insequitur gubernator ad castrum de Dingvale quod custodie ex parte regis et sui deputauit in finem autumpni, et in sequenti estate Douenaldum adeo domuit, ut apud Polgilue de indemnitate legiorum regis canebat, datis obsidibus et iuramento prestito.

Occisi sunt ex altera parte Jacobus Scrymgeoure constabularius de Dundee, Alexander Iruyne, Robertus Maule, et Thomas Murray milites, Willelmus Abirnethy heres domini de Saltone et nepos domini gubernatoris, Alexander Stratone de Laurantone, Georgius Ogilwy heres eiusdem, Jacobus Lowale, Alexander Striueling, et quasi omnes generosi de Buchquhane, alique valentes armigeri : bellicosus eciam Robertus Daudid proconsul de Abirdene cum multis suis comburgensibus, numero v^o. in toto. De quibus sunt metra,

Anno milleno, quater C. X. simul vno
Profesto Jacobi fuit hec victoria belli.

Roxburgh pons rumpitur, et villa eiusdem funditus distructa comburitur per Willelmum Douglace de Drumlanrig et Gawinum de Dounbere, filium comitis Marchiarum, milites, anno supradicto.

Linlythgw anno predicto casuali incendio comburitur, in vigelia Apostolorum Petri et Pauli.

Anno M^oiiii^oxi. Henricus de Sancto Claro comes Orchadie, et Archibaldus secundus comes de Dowglas, cum honorabili comitiua armigerorum, in auxilium regis Francie se ad Franciam transtulerunt.

Sancti Andree parochialis ecclesia fundatur in medio ciuitatis, anno Domini M^oiiii^oxii., que prius sita erat contigue ad gabellum orientale ecclesie monasterialis, cuius erat vicarius dominus Willelmus Boware, monasterii eiusdem canonicus.

Duellum eodem anno erat inter Johannem Herdy et Thomam Smyt fol. 258.
apud Batelhauch, iudice comite de Douglace, vbi occubuit Thomas Smyt inuasor, quia falso opposuit crimen prodicionis dicto Johanni.

Sancti Andree preuilegiatum est studium generale a domino Papa Benedicto decimo tercio ad instanciam Jacobi regis primi in Anglia nunc detenti, anno Domini M^oiiii^oxiii., et tercio Februarii, sabbato, F. litera ; presentantur bulle in Sancto Andrea per Henricum Ogilwy magistrum in artibus die sequenti in refectorio monasterii episcopo, vniuersitatis cancellario, et statim facta generali processione ad magnum altare pergentibus : hac nocte, ignibus per ciuitatem accensis, clerus et populus maximam agebant leticiam, vnde die Martis proxima diem agebant solennem aduentus reliquorum Sancti Andree et priuelegiorum vniuersitatis eiusdem.

Theologiam tunc primo legebat professor, vir venerandus vita et moribus preclarus, in quarto Sententiarum, magister Laurencius de Loundouris.

Decreta legebat dominus Richardus Cornvaile, archidiaconus Laudonie ; et in eadem facultate de mane legebat dominus Johannes Litstare, canonicus Sancti Andree in Decretis licentiatus, et consequenter in eadem facultate magister Johannes Scheues, officialis Sancti Andree, et magister Willelmus Stephani, qui postea fuit episcopus Dunblanensis.

Artes legebant magistri Johannes Gill, Willelmus Foulis, et Willelmus Crosare ; sicut fecerunt ad duos annos precedentes confirmationem lectionum continuando.

Graham Patricius comes de Stratherne, in festo Sancti Laurencii, apud Creiff insidiose occiditur per virum suum dominum Johannem Drummonde de Concrag et duos fratres secum, videlicet Willelmum et Arthurum Oliferde, quamuis presens in perpetua amicitia per iuramenta, literas et communionem hostie consecrate inter eos, more suo, diuise, data ipsi militi in vxorem comitis sorore. Amicie tali communione contracte fol. 259.

propter infidelitatem bonum euentum habere non possunt ; sed in penam predictæ occisionis miles profugus in Hibernia disenteria miserabiliter periit, et duo fratres equis tracti erant et suspensi anno predicto.

Concilium Constanciense incepit, anno Domini M^oiiii^oxiii., et per quatuor annos durauit, vbi scisma quod per lxxx. annos [continuum] finitur, et depositis tribus contendentibus pro Papatu, scilicet Baltaser de Coxa qui etiam Johannes xxiii. fuit dictus, Angelus de Corario dictus Gregorius xii., et Petrus de Luna qui et Benedictus xiii. dictus, singuli in suis obedienciis. Per concilium electus fuit Guido de Columpna in Papam vnicum et indubitatum, qui etiam ipse Martinus quintus nuncupatus est ; cui fideliter omnes Christiani obedierunt.

Cupri in Fiff fundata est noua parrochialis ecclesia, que prius distabat a burgo ad plagam orientalem, anno Domini M^oiiii^oxv. Anno Domini M^oiiii^oxv., facta est liberalis permutacio et liberacio domini Murduci Stewart filio gubernatoris de Anglia pro Henrico Peircy tercio, qui tunc fuit in Scocia, non ut captiuus, sed per aum ad custodiam dimissus.

An. 1415. Dowglace Archibaldus comes secundus combussit villam de Pennyr in Anglia anno predicto, propter Angli combusserunt Dounfres.

Bellum de Hegyncourt ita contigit. Dum rex Anglie Henricus quintus auxilio Francorum obtinuisset portum de Herflen, Hundflett, Caldbeke, Tankirwile et Rothomagum, et quasi totam Normanniam ; quia multi de suis profluuiis ventris perierunt, positis custodibus, Angliam reuerti disposuit cum xii. millibus, procedentes apud Hegincour Gallorum multitudine circumsepti sunt apud Sanctum Paulum. Timens rex Anglie obtulit Gallis reddere omnes possessiones quas habuit in Francia, Vasconiam et Aquitanniam, Caliciam et Gyenes, et quod delectaret de armis suis arma Francie ; quod omnino respuentes Galli, nec aliter placari poterant nisi gladios suos in cordiali sanguine Anglorum madidarent ; et sic commisso bello cessit Anglis victoria.

Occisi sunt ex parte Francorum duces Brabancie, Alanconie et Baaris, cum Johanne fratre suo, archiepiscopus Cinomannie, constabularius Francie, et comes de Ineuers, cum multis millibus inferioris gradus, et ex parte Anglorum dux Eboracensis.

Capti sunt duces Burgundie et Aurelianensis, vnacum magno Burgigaldo Francie marscallo.

Ciconie due venerunt apud Edinburgh, et ibidem super *lie* Belhous nidificarunt, et aliquantulum morantes auolauerunt, anno Domini millesimo quadringentesimo decimo sexto.^a

Constanciensis a concilio Scociam mittitur abbas de Ponteniaco, solennissimus theologie professor, et receptus in consilio apud Perth, qui lucidissimo sermone proposuit ecclesiam Scocie concilio adherere, et se a Benedicto, cui tunc sola adherebat, subtrahere; et ex parte Pape Benedicti venit Robertus Hardy contrarium desiderans. Vnde quia gubernator illius opinionis fautor erat, statutum fuit apud Perth consilium pro finali responsione danda, in quo frater Hardy, et ex aduerso magister Johannes Elwode theologus, rector vniuersitatis, cum multis diu disputabant, sed finaliter conclusum est Scociam se subtrahere a Benedicto et adherere Martino.

Valliam quia presidio affuit Henrico Parcy, adeo odit Henricus Longcaste rex Anglie quod illam cum xl. millibus armatorum, rubeo vexillo precedenti, quod draconem vocant, in signum excidii et internicionis extreme, crudeliter inuasit, et ad spacium viginti milliarium combussit et destruxit. Cuius exercitus decem millia preter caragios pluuiam maximam de celo cadens submersit; vnde perterritus Angliam peciit, et reliquum crudelitatis filio suo Henrico principi commisit; qui callide agens tribum Morgannocht donis corrupuit, vt dum eos inuasit dicta tribus in acie belli constituta fugam iniit, et alios fugere occasionem dedit, et sic innumeris Wallensibus occisis. fol. 261.

Giffert Opbowane filius illustris principis Wallie, necnon belliger insignis Hopkin Apthomas, cum multis de valencioribus capti sunt: et tunc Wallia Anglorum iugo regitur.

Vallie subsidium mittit Karolus sextus Gallorum rex baronem, videlicet Rochforde Britannum, tunc Gallie marscallum, cum armatorum elec-

^a þe 17 d. of Janwer Robert dwik of Albany fawcht ane batell at Roxburgh aganes Inglesmen, and van gret wettory. þt same zere he passit in Ingland w: ane gret army, bot he wes dissauit be Archibald erll of Dowglas and George erll of Marche, and returnit. R.

torum duobus millibus, quorum quingenti erant milites et lanceferi, mille
eciam et quingenti valentes armis et albaliasterii, et magnam auri sum-
mam.

PROPHECIA.

Vallia, reuera pacieris bella seuera.
Scocia, te serua, ne fias subdita serua.
Vallia dampna feres, tamen de releuamine speres.
Scocia, fine bono pocieris, celebri dono.
Quos tibi seruiles reputabis, Anglice miles,
Hiis dum te viles, opus est fatearis heriles.
Bruti posteritas, Albanis associata,
Anglica regna teret marte, labore, nece.
Flumina manabunt hostili tincta cruore ;
Perfida gens omni lite subacta ruet.
Quem Britonum fundet Albani juncta iuuentus,
Sanguine Saxonico tincta rubescet humus.
Vigebunt Britones Albanie gentis amici ;
Antiquum nomen insula tota feret.
Vt profert aquila, veteri de turre locuta,
Cum Scotis Britones regna paterna regent.
Regnabunt pariter in prosperitate quieta,
Hostibus expulsis, iudicis vsque diem.

BEDA.

Villa super Tuedam fert Anglis te fore predam,
Gaude per Bedam qui scripsit verbula quedam ;
Libris de gestis Anglorum scripta potestis
Cernere quod pestis erit Anglis, littera testis.
Predixit Christi vir genti credulus isti,
Strage dolo tristi mala gens semper studuisti,
Ebria gens fidei fecte, gens ingluuiei,
Gens perauara rei, gens nequam progeniei.
Est tibi ventura gens Francorum nocitura,

Te submersura semper sine spe valitura.
 Non gens Francorum tantum, sed spreta proborum
 Gens tibi Scotorum fiet maior duorum.

MERLINUS.

Voci veresone Merlini spem prope pone :
 Scoti cum Britone sternent Anglos in agone.
 Flumina manabunt de sanguine, quos superabunt
 Montes planabunt Britones, diode leuabunt.
 Insula tunc vti, sic debet nomine Bruti,
 Cum Scoti tuti viuent, Angli quasi muti.

Gallorum subsidio gubernator obnixè rogatus per regem et prelatos Francie, de consensu trium statuum misit filium suum secundogenitum gubernator, videlicet Johannem comitem Buchquhanie, camerarium Scocie, et Archibaldum comitem de Wigtoune, filium et heredem Archibaldi secundi comitis de Douglas, cum viris bellicis Scocie ad numerum septem millium et vltra, quia tunc Gallia multum erat infesta per Henricum quintum regem Anglie : ideo Scoti ibidem recepti strenue in defensionem regni Francie habuerunt, anno Domini millesimo quadringentesimo decimo octauo.*

Robertus gubernator dux Albanie comes de Fiff et Menteitht apud fol. 263.
 Striueling octogenarius, perceptis ecclesiasticis sacramentis, obiit, et in Dunfermling more regio est sepultus. Cuius est hoc

EPITAPHIUM.

Jura tuens, et pacis amans, et maximus armis,
 Robertus primus, dux in Albania summus,
 Gracia nature speculum, quo vera refulsit
 Justicia, et quicquid in principe mundus adorat,
 Occidit, et pariter pax et decus Scocie totus

* 1419. pair ves ane gret pest in Scotland that wes callit the vj. pestylens in Sootland. R.

1420. Ves the land-ill, that ves ver and gretter nor ony pest that ewer ves in Scotland. R.

1421. Dunbar erll of March deit. R.

Excidit, Roberto custode rebus adempto,
 Anno milleno quater C. X. que noueno.^a
 Illius flamen cum Christo gaudeat. Amen.

An. 1419. Verk castrum anno predicto capitur per Willelmum Haliburtone de Fastcastele. Superueniens Robertus Ogill cepit sub dolo tractare pro restitutione castri plus credito promittens, et juramentis se astringens; sed tractatu durante fecit Anglos scalis canopis muros ascendere, qui captis inibi Scotis eos decapitarunt,^b extra muros proiecerunt, et predictum occiderunt Willelmum.

Richardus rex Anglie secundus in caastro Striueling obiit anno predicto, et ad aquilonale cornu altaris fratrum Predicatorum sepelitur in festo Sancte Lucie virginis, cuius ibidem scribitur super regalem ymaginem ibidem depictam sic :

Anglie Richardus iacet hic rex ipse sepultus,
 Loncaste quem dux deiecit, arte mota prodicione,
 Prodicione potens, sceptro potitur iniquo.
 Supplicium luit hinc ipsius omne genus.
 Richardum inferis hunc Scocia sustulit annis,
 Qui caastro Striueling vite peregit iter
 Anno milleno quaterceno quoque deno
 Et nono Christi, regi finis fuit iste.

fol. 264.

Dumblanensis episcopus Finlaus obiit anno predicto, qui edificauit pontem eiusdem.

Siccitas magna hoc anno fuit in regno Scocie, et habundauit frumentum; sed sequenti anno ayer erat temperatus, et frumentum in multo deficiebat.

Dowglace Archibaldus secundus comes potenti virtute intrauit Angliam et combussit oppidum de Anwek, anno Domini millesimo iiii^oxx.

^a pe iij. d. of September. R.

^b Willi. Halyburton vith xxij. R.

Febre^a acuta, vulgariter *lie* Quhey, multi nobiles obierunt anno predicto, videlicet Georgius comes Marchiarum, Henricus de Sancto Claro Orcadie comes, dominus Jacobus Dowglas de Dalkeitht, Willelmus Abirnethy, Willelmus de Sancto Claro, Willelmus Cokburne, milites, cum infinitis de plebe.

Bellum de Baugy anno Domini M^oiiii^oxxi. taliter contigit. Postquam Henricus rex Anglie quintus conquestus fuisset Normanniam, et depopulasset partes Francie, Angliam rediit, et post se Thomam ducem Clarencie regentem Francie nominasset. Idem dux, volens sibi nomen acquirere, collegit decem millia bellatorum ad obsidendum castrum de Baugy, cui resistere proposuerunt comites Buchquanie et Wigtoune, cum domino Bussak Gallico, et sex millibus Scotis; sed propter reuerenciam Dominice Passionis et communionis fidelium, quum dies Parascheue erat, treugis hinc inde receptis Scoti se deuocioni dederunt; quod audiens dux Clarencie attemptauit ex inproviso Scotos fallere. Comes Buchquhanie timens Anglorum versuciam peruigiles et exploratores constituit dominum Johannem Stewart de Dernlie, Robertum Stewart de Railstoune, cum quadringentis et triginta, qui explorantes vada aque de Baugy et non inuenientes venerunt ad quemdam pontem, vbi et non alibi super dicta aqua passagium erat propter profundum aque lutosum. Superuenit dux Clarencie cum vexillis displicatis, cui dictus Robertus cum Hugone Kenedy et secum centum triginta restiterunt ne pontem transirent, quovsque non sine maxima violencia et difficultate dux, relictis equis, pontem transiit pedester, et campum de Baugy obtinuit. Quod audiens comes Buchquhanie, et celeriter venit cum vix ducentis in prima acie, et ad tubarum clangorem in primo congressu, dux lancea domini de Suyntone sororii comitis in facie vulneratur, et claua comitis ad terram prostratus occubuit. Angli tamen viriliter pugnabant, sed tandem Scotis cessit victoria, vigelia Pasche, Anglis superatis propter irreuerenciam et infidelitatem, ut speratur.

Occisi sunt Scoti de communibus tantum duodecim persone.

^a þes land-ill ves ver and gretter nor ony peot that ewir ves in Scotland. R.

Occisi sunt Galli tantum duo viri generosi, videlicet Karolus dominus de Butlaire, et alius frater domini de Fontanis.

Occisi sunt Angli dictus Thomas dux, frater regis Henrici quinti, comes de Riddisdaile, dominus de Ross, dominus Gray Codnor, cum aliis de numero xvi^o et xvii. personarum.

fol. 266. Capti sunt comes de Somerset per Laurencium Wernor Scotum, postea militem; comes de Huntyndone per Johannem Sibbalde militem Scotum; dominus Thomas, frater dicti comitis de Somyrsett, qui fratres fuerunt domine Johanne regine Scocie sponse Jacobi regis primi; dominus de Fewat per Henricum Cunynghame Scotum, cum multis aliis. Auditis hiis Rome, Martinus papa dixit, "Scoti Anglorum tiriaca;" quasi diceret, venenum Anglorum inficit quos attingit, sed Scoti illorum mitigant crudelitatem.

Pontifex supremus Martinus fert vice quintus,
Antitodum Scoti Anglorum sunt bene noti.

Nota quod rex Anglie, audita morte fratris et suorum, ira cadescens, fortem exercitum collegit, et regem Scocie Jacobum secum de Anglia duxit, qui apud portum de Hunslew applicuit, castrum et oppidum de Droco obsedit et optinuit, cum diuersis aliis castris et villis; tandem ciuitatem de Mulyn cum capitaneo cepit, ubi xx. Scotos viros fortissimos inuenit, quos suspendit, asserans eos traditores contra regem suorum pugnantes. Vnde post longam obsidionem vnus fortalicii, victualibus eius deficientibus, misit suos ad spoliandum quandam immunitatem Sancti Fergucii siue Feogri filii quondam regis Scocie; quod cum factum fuisset, rex statim infirmitatem cancri incurrit, vnde talem rabiem incurrit, quod capta ciuitate capitaneum decollauit, et ultra ccc. occidit. Dum autem a medicis quereretur quomodo illa infirmitas accidisset, responderunt, "Ex vindicta illius Scoti Sancti cuius immunitatem fecit violare;" quibus rex toruo vultu respondit, "Quocunque porrexero, Scotos tam viuos quam mortuos contrarios inuenio." Qui hinc portatus, putrifac-tis intralibus et genitalibus, mortuus est in rabie, et corpus ad Angliam dilatum est.

Nota quod anno Domini M.cccc.xxij. post bellum de Baugeu et mortem regis Anglie [Comes Buchquhanie] multas villas et castra obsedit ; et cepit, Anglicos tamen communiter cum armis et bonis liberos dimisit. Post hoc cum regis Francie licencia ad Scociam venit, et Archibaldum comitem de Dowglas induxit ut ad Franciam secum veniret, quod et factum est.

Aquarum inundacio maxima fuit in Laudonia et aque subterraneae intumescere erumpebant anno predicto, que domos et cellaria impleuit, messes, oues, et quasi omnia molendina iuxta ampnem funditus destruxit ; adeo crescens ut in monasterio fratrum [de Hadington] batelle poterant supernatare, et vestimenta ecclesie atque libri madefacti sunt et corrupti.

Bellum de Wernole in Francia tali processu fertur actum ; nam anno Domini M^oiiii^o. vicesimo secundo, Stewart Johannes comes Buchquanie post victoriam in bello de Baugze effectus est constabularius Francie, et statim obsessit oppidum Aueranchez in confinibus Normannie, distans a monte Sancti Michaelis per quatuor leucas, et dimissis Anglis liberis cum suis cepit oppidum. Et in sequenti estate venit constabularius Scociam, ex qua secum in Galliam adduxit socerum suum dictum Archibaldum Douglace secundum comitem, qui gratissime acceptus cum rege, et cingitur dux Turonensis ; et apud Wernole Perss in Normannia erant Angli contra quos congressi sunt, et constabularius vbi cum essent multo plures Anglis dux proclamari fecit vt nullus Anglus caperetur, et, ut quidam volunt, dum Angli se reddere vellent, renuit dux nisi cum *le Widdys* in fol. 267. colles venirent ; sed et cohors magna et terribilis Longabardorum emissariis geneticis armatis insedentes sagittarios Anglorum post sagittas emissas fugientes compulerunt reuertere in campum ut occiderentur. Qui ceteris Anglis juncti omnes de vita sunt desperati, ideo frontes dederunt magnanimos quod eis maxima cecidit victoria, in quo quidem conflictu vtrinque occisi sunt sex millia, ita quod tanta multitudo Anglorum et de suis cecidit sicut de Scotis et Gallis. Hoc autem bellum commissum est in octauis Sancti Laurencii^a anno Domini M^oiiii^oxxiii.

Occisi sunt ex parte Scotorum dux Turonensis constabularius, et Jacobus ducis secundogenitus in sanctuario Sancti Garciani in ciuitate Tu-

^a xvij. d. August. R.

ronica, Johannes eciam dominus Suyntone sororius dicti constabularii, cum innumerosa multitudine.

Occisi sunt ex parte Francorum comites Germanus de Hercorde, consanguineus regis Francie et Narbonensis ac de Tiruas, cum aliis inclitis militibus et bellatoribus.

Anglorum capitaneus Johannes, obtento bello, Rothomagum peciit ; et ibi, lepra percussus, misit comitem Sarisberiensem ad guerras continuandum in Francia, qui in partibus de Bews obtinuit oppidum de Enwole et castrum munitissimum de Turrem, et oppidum Bogense et Mone super aquam de Layre ; dehinc per duos menses obsedit ciuitatem Aurelianensem, et obtinuit turrin munitissimum pontis ; quo timentes ciues vnum pontis archum effregerunt, et oppidani de Geargewis timentes dederunt villam comiti de Southfok, misso a comite Salisberiensi. Tandem idem comes Salisberiensi quod estiuo die in meredie cum tergia aurea in manu, cuius vmbo continebat minutos rimulos perforatos, per quos ascendens turrin explorauit ciuitatem, contigit ut fundibilarius illo prandendi tempore in muro ciuitatis ex aduerso dimitteret fundam bumbar-dicam, ad iactum paratam, sub custodia duorum innocencium etatis duodecim annorum. Qui considerantes comitem esse per targiam, consilio inito, ymmo miraculo Beate Virginis patrone ciuitatis instructi, ignierunt fundam, et fragmenta lapidis emissi wln'erabant grauiter comitem in facie et oculo cecarunt ; et per suos raptus ad oppidum Bogense moritur.

fol. 269.

Puella quedam et virgo circa idem tempus venit de Lothoringia nomine Juuencula, missa, vt dicebat, ab Altissimo ad Anglis resistendum. Que, acceptis a rege duobus millibus virorum et Aurelianensem pergens, premisit nuncium precipiens Anglis obsidentibus in nomine Dei Omnipotentis cessare, et a Francia recedere : qui surda aure respuentes, nulum responsum remittere dignabantur. Illa tamen ciuitas cum batellis victualibus intromisit, et potenti virtute balesta conquesiuit, Glassindene cum vi^e Anglis et vltra occidit, ciuitatem intrauit, et ciues humanissime tractauit et confortauit. Abhinc recessit Turonis ad regem, et congregata maiori potencia cum duce Alanconie et constabulario Francie Aurelianensem repeciit, et obsidicionem leuauit, et secuta est Anglos recedentes ad *lie* Munselare, et cum eis in campo bellum commisit, vbi occisi sunt

de Anglis tria millia, et de Francis et Scotis xx. persone. Capti sunt dominus de Talbot et dominus de Schalez, et terror puelle consternauit Anglos. Postea puella obsessit oppidum de Geargevis et obtinuit, vbi captus est comes de Suffok cum duobus fratribus suis. Rex consilio *lie* Pucellis accessit Remensem et ibi coronatur, et deinde ad ciuitatem *fol. 269.* Sanclice, que statim reddita est ei; dehinc ad Sanctum Dionisium que eciam redditur, et dimisso ibidem rege puella cum decem millibus assiliuit Parisius, vbi multi de suis spiculo lapidum fundarum vlnerati occubuerunt, et *lie* Pucellis per vtraque femora ictu garaldi transfixa est, sed per regem ad Valeis portata arte medicorum curata est. Dehinc Compendium secessit, vbi per Burgundos explorata Anglis fauentes capitur, vincitur, et Rothomago domino Johanni regenti Normannie ex parte Anglorum offertur, per quem capitur immissaque in dolio comburitur et incinetratur. Vnde quidam,

Virgo puellaris, artus induta virili
 Vestē, Dei monitu, properat releuare iacentem
 Liliferum regemque suos delere nephandos
 Hostes, precipue qui nunc sunt Aurelianas.
 Vrbe sub hac ipsam deterrent obsidione,
 Et, si tanta viris mens est, se inungere bello,
 Arma sequi se sua nunc parat alma puella.
 Credit fallaces Anglos subcumbere morte,
 Marte puellari Gallis sternentibus illos.

Jacobus, filius Roberti tercii et heres, de captiuitate Anglorum liberatur, datis obsidibus, secundum conuencionem, pro centum millibus marcarum Striuelingorum, remissa dimedietate pro dote Johanne vxoris sue quam secum in Scociam duxit predie^a ante dominicam in Passione, anno Domini M^oiiii^cxxiii. Que Johanna fuit filia nobilis principis Johannis Beufurde markesii de Dorset, comitis de Somyrsett, filii domini Johannis Gawnt ducis Lancastrie. Cuius mater erat domina Katerina, filia domini Thome de Holandia comitis de Kent, fratris regis Richardi secundi. *fol. 270.*

^a iij. April. R.

Et sequenti xxi. Maii coronantur rex et regina^a in Scona per Henricum Wardelau^b episcopum Sanctiandree, cum maxima solemnitate et leticia, regemque in sede regali collocavit dominus Murdacus dux Albanie, quia fuit comes de Fiff, cui hoc ex officio pertinet, et crastino apud Perth^t perliamentum inchoavit, vbi multa statuta condidit.

Milites precinxit rex die coronacionis sue Alexandrum Stewart filium juniorem ducis Albanie, Archibaldum Douglace^c tercium de Douglas, Willelmum Douglas, Georgium de Dounbere, Alexandrum Lindesay, de Douglace, Angus, Marchie et Craufurde comites, Adam Hepburne de Halis, Thomam Hay de Zestir, Alexandrum Setone de Gordone, Walterum de Haliburtone, Patricium Ogilvy de Ouchterhous vicecomitem Angusie, David Stewart de Rossit^t, Johannem et Johannem Stewart de Dondonalde et Cardeny, Willelmum Erskin de Kynnoyle, David Murray de Gask, Willelmum Creichtone de eodem, Willelmum Hay de Errole constabularium Scocie, Johannem Skrymgeoure constabularium de Dundee, Henricum Maxvaile de Carlauerok, Henricum Herys de Terriclis, Robertum Cunynghame de Kilmaurys, Alexandrum Ramesay de Dalhousy, Alexandrum Irruyne de Drwme.

Concilium Basiliense ad delendum scisma xxv. congregatum erat anno Domini M^oiiii^cxxviii.

Valterus Stewart, primogenitus ducis Albanie, arrestatur apud Castrum Puellarum, et in *lie* Bas custoditur xiii. Maii, anno Domini M^oiiii^cxxiii. ; similiter Malcomus Flemynge de Cumarnald et apud Dalkeit^t, Thomas Boyde filius domini de Kilmarnok, sed libertati donatur.

Taxa conceditur regi ad suum releuamen de qualibet libra xii. d. tam a clero quam a populo: cuius collectores ordinantur Willelmus episcopus Dunblanensis et Walterus abbas Sancti Columbe de Emonia, qui primo anno receperunt xiiii^m marcas, et secundo anno incredibili-

^a 1424. Quhen Jane bwr to the kyng ane dochter callit Margret, quhilk wes maryit w^t the Dolphen of France.

1425. þe xvij. d. of Merche Sir Hendre Santclair barron of Roislin, Pethland, and Herbertshir, erll of Orkney, Lord Santclair, and of Nydisdail, deit in Roislin Castell, and lyis in Halyrudhowis. þis is tane out of ane instrument. R.

^b Hendre Vardlaw, byschop of Santandros, beget the gair bryg at Santandros. R.

^c Syster sone to Kyng James the fyrst. R.

ter minus ; et murmurante plebe cessauit rex vsque annum Domini M^oiiii^oxxxiii., et tunc pro matrimonio primogenite sue cum Delphino Francie rex imposuit taxam duorum d. libre per vniuersum regnum, et per dictum abbatem et magistrum Johannem Scheves officialem Sancti Andree recipi, sed murmurante plebe rex iussit omnia recepta reddi.

Leuenax comitem Duncanum et Robertum Grahame rex arrestari fecit et incarcerari, comitem in Castro Puellarum, Robertum in Castro Dunbare, anno Domini M^oiiii^oxxxiii.

Ducem Albanie Murdacum comitem de Fiff et Menteitht, et dominum Alexandrum eius filium juniorem, rex arrestari fecit nono die perliamenti sui inchoati apud Pertht xiii. Marcii, anno predicto.

Montgomeri Johannes et Alanus Ottirburne secretarius ducis die predicto capiuntur, et captis castris de Fauklande et Downe in Menteitht, de quo Isabellam ducissam filiam comitis Leuenax rex extrahi iussit, et omnes in castro Sancti Andree custodiri : Montgomorri et secretario libertati datis, transfertur dux ad Carlauerok et ducissa ad Temptalone.

Rede Stewart Johannem de Dondonalde, alias Burlie, patrum regis, interfecit filius ducis Jacobus Stewart, dictus Grossus, villam de Dunbertane combussit in festo Inuencionis Sancte Crucis, anno Domini M^oiiii^oxxv., et captis quinque de suis complicitibus, ut proditores apud Striueling justificantur. fol. 272.

Dux Albanie Walterus Stewart eius filius et heres procerrime stature, eloquencia sagax, vniuersis dilectus, eius frater Alexander et Duncanus de Lenax in perliamento apud Striueling rege pro tribunali sedente, et insignia regalia ferente, xviii. Maii, anno predicto, inchoato, per assisam subscriptam xxii. eiusdem mensis, Walterus de roboria et ceteri in crastino capitali sententia condemnantur et plectuntur coram castro eiusdem, et in loco fratrum Predicatorum ad australem partem maioris altaris sepulti sunt, figuris et armis eorundem depictis, dicti dux Albanie, Duncanus comes de Leuenax, eius socer Walterus et Alexander.

NOMINA ASSISE COMITUM.

WALTERUS STEWART, patruus regis, [de] Athole.

ARCHIBALDUS DOUGLACE, tercius de Douglas.

ALEXANDER STEWART de Mar.
 WILLELMUS DOUGLAS de Angus.
 WILLELMUS DE SANCTO CLARO de Orknay.
 GEORGIUS DE DOUNBERE, comes Merchii.
 ALEXANDER INSULARUM, comes de Ross.
 JACOBUS DOUGLACE de Abircorne.
 ROBERTUS STEWART de Lorne.
 JOHANNES DE MONTGOMORRY de eodem.
 GILBERTUS HAY, constabularius, de Erole.
 THOMAS SOMYRWAILE de eodem.
 JACOBUS DOUGLACE de Dalkeitht.
 HERBERTUS, heres de Terregles.
 ROBERTUS CUNYNGHAME de Kilmauris.
 ALEXANDER LEWINGSTONE de Calendar.
 THOMAS HAY de Lochquhorwart.
 WILLELMUS BORTHUIC de eodem.
 PATRICIUS OGILWY de Ouchtirhous,
 Et Vicecomes de Angus.
 JOHANNES FORESTARE de Corstorphin.
 WALTERUS OGILWY de Luntrethin, milites.

Lochlomond municipium redditur et recipitur per Montgomrye de
 fol. 273. Eliastoune, Kilmauris, et Vmfridum Cunynghame, milites, per regem ad
 illud pro parte dicti Jacobi Stewart banniti, et in Yberniam cum epis-
 copo Lismorensi Finlao fugati detenti, octauo Junii anno predicto.

Ambassatores Gallorum regis archiepiscopus Remensis, dominus
 Johannes Stewart de Dernlie constabularius Scotorum in Francia, comes
 Heboricarum, dominus Conturfalde et Obbyny Scociam venerunt, et
 ligam inter regna Francie et Scocie habitam tempore Karoli Magni et
 Achai regis Scotorum inceptam renouari, et primogenitam regis matrimo-
 nialiter Dalphino Francie Ludouico copulari, anno Domini millesimo
 quadringentesimo xxv^{to}, que omnia et singula rex cum consilio gratanter
 concessit.

Filiam suam primogenitam Margaretam, prius per archiepiscopum Re-

mensem affidatam, cum magno apparatu et nobili comitatu misit rex in Gallias per occidentale : que salua cum suis apud Rochele applicuit feliciter, et impercepta a classe Anglorum octuaginta nauium, cum centum et quadraginta domicellis cum cetu millium armatorum in tribus nauibus, anno Domini M^oiiii^oxxxv., et apud Touris in Turanie matrimonium solemntur per archiepiscopum Remensem.

Taxam nullam exegit rex a subditis pro expensis in dicto matrimonio, sed quod maiores trium statuum curialiter dare voluerunt.

NOMINA SCOTORUM COMITANCIIUM DELPHINISSAM.

JOHANNES CRENNOCHT, episcopus Brechinensis.

WALTERUS OGILWY, Thesaurarius Regis.

HERBERTUS de HEBYS.

JOHANNES MAXVAILE de Caldorwode.

THOMAS COLWILL, }
JOHANNES WISCHERT, } Milites.

ALEXANDER SEYTONE, postea comes Huntlie.

WILLELMUS CARLILE.

fol. 274.

ANDREAS GRAY de Foullys,

Cum eorum honestis seruatoribus.

WILLELMUS DE SANCTO CLARO, Comes Orcadie, Paniterius
Regis, Nauigii Admirallus.

JOHANNES CAMPBELE de Loudone.

JOHANNES STEWART, Prepositus de Meffane.

MAUBICIUS BUCHANE, Thesaurarius Delphinisse.

DOMINUS GRAHAME.

HENRICUS WARDELAU de Torry.

DAUID KENNEDY, }
DAUID OGILWY, } Armigeri.

Cum centum et xl. domicelle generose, compte et decenter indute, cum mille armatis in tribus notabilibus ulthis et sex probatissimis bergiis. Anglici contra istos lvij^{xx} naues disposuerunt, sed in eorum dampnum, quia ab Hispanis sunt predati, et nutu diuino nauigium prospere ad Rochell

applicuit. Vnde Dalphinissa^a cum suis dominabus, ad tempus post marinam indisposicionem in Pontisse ad duos menses [perhendingavit,] post quos nupcie solempniter in Touris sunt celebrate, domini de Scocia a rege Francie largiter remunerati, et paucis cum domina Dalphinissa dimissis ad sua redierunt. Vnde dominus rex pro istis expensis factis nullam taxam voluit facere, sed domini, tam spirituales quam temporales, iuxta suam facultatem liberaliter munera magna regi dederunt. Ex dictis autem potest recolligi quod taxe aut statuta non sunt facienda, nisi propter causas vrgentes rationabiles et magnas, etc.

Duellum fuit motum per quemdam plebeum scissorem contra generosum armigerum Henricum Knokis, eo quod scissor retulit regi dictum Henricum allocutum; quod negans Henricus per scissorem appellatur ad bellum, et sub muro Castri Puellarum aliquamdiu pugnatum est, et per regem cessatum, anno Domini M^oiiii^oxxvi.

Innernes apud villam regiam rex tenuit suum perliamentum anno Domini M^oiiii^oxxvii., vbi arrestati sunt Alexander dominus de Insulis, et mater sua Comitissa de Ross, filia et heres domini Walteri Leslie comitis eiusdem, ducis de Legayroucht in Francia post mortem fratris sui domini Normanni Leslie, qui manu forti ceperunt ciuitatem Alexandrinam tempore vltimi regis Dauid; vbi arrestari fecit omnes malorum duces Kateranorum, quos singillatim et seorsum ad turrim vocauit, vbi ipse cum consilio suo sedebat, et vnum post alium in aliam arctam custodiam portari fecit, nullo non vocato hoc suspicante. Tunc iocando rex assessoribus suis metricè dixit:

Ad turrim fortem ducamus caute cohortem:

Per Christi sortem, meruerunt hii quia mortem.

ARESTORUM NOMINA.

fol. 275. Angus Duf, alias Makgye de Straichnawarne, cum quatuor filiis suis, dux quatuor millium Cateranorum.

^a Johan Quhen buir to the kyng vj. dochteris, the eldest Margret, that wes wyce and vertuis, wes spouset on the Dolphen of France, Lewis the Secund; Elynor spowait on the Duke of Bertanze; the iij. on the Lord of the Camfeir; the iiij. on Lord of Dalketh; the v. on the Erll of Huntlie; the vj. deit without succession.

Kenethus More, cum genero suo, dux duorum millium Cateranorum.

Ross Johannes, Willelmus Leslie, Angusius de Morauia, et Maknacan duces duorum millium, et multos alias exleges ad numerum circiter quadraginta, quorum multi ad diuersa per regnum castra missi sunt, et solum interfecti et decapitati sunt.

Cambel Jacobus accusatus et condempnatus pro occisione Johannis de Insulis.

Bakrewry de Garmoran, dux mille hominum, qui Alexander nomen habuit. Similiter Johannes Makarthur, princeps magnus apud suos et dux mille hominum ; hii duo decapitati sunt.

Insularum Dominus Alexander admonitus per regem sano vti consilio libertati donatus, sed cum euasit manus regis ad propria rediens, inferiorum vsus consilio, villam de Innernes combussit ; in quem exurgens rex in vigelia Natiuitatis beati Johannis Baptiste in marasco de Lochquhabir insequitur, et explicato regis vexillo due tribus ab Alexandro regi venerunt, videlicet Clan Cattane et Clan Camerone, quarum Clan Cattane quasi totum tribum Clan Camerone in quadam ecclesia in sequenti dominica in ramis palmarum combussit ; sed Alexander, qui habuit de Rossense et Insulis plusquam decem millia, fugatur in Insulas, et sic videns quod in regno non viuere poterat, misit legatos tractare pro pace, quod omnino respuit rex. Tunc idem Alexander posuit se absolute in voluntate regis, et in monasterio Sancte Crucis, pridie ante festum Sancti Augustini doctoris, anno Domini M^oiiii^cxxix. coram maiori altari, camisia et femoralibus tantum tectus, regina et maioribus dominis intercedentibus, dedit regi gladium nudum. Tunc rex supplicationibus huiusmodi inclinatus, et gracie sue eum admittens, statim eum misit ad castrum de Temptalone sub regimine nepotis sui Willelmi comitis Angusie, et matrem eius comitissam Rossie apud insulam Sancti Columbe de Emonia. An. 1429.

Filii regis gemelli nati sunt in monasterio Sancte Crucis xvi. Octobris, anno Domini M^oiiii^cxxx. quorum prior vocatus fuit Alexander, qui infans mortuus est ; secundus Jacobus postea rex, qui in baptismo milites fecit, et quamplures nobilium filios eis commilitones, necnon filium cuiusdam nobilis Romani nomine de Portariis. fol. 276.

Fundam, que vocatur Leo, adduxit rex Flandria anno predicto.

Illustri Jacobo, Scotorum principi digno,
Regi magnifico, dum fulmino, castra reduco.
Factus sum sub eo, nuncupor ergo Leo.

Cartusie domum apud Pertht fundavit rex satis pulcram : vnde versus,

Annus millenus vicens sicque nouenus
Quadringentenus Scotis fert munera plenus.
Semina florum, germina morum, mistica mella.
Cum tibi, Scocia, sit Cartusia sponsa nouella.

Dowglace Archibaldus comes tercius apud Lochlevin, et dominus Kennedy miles apud Striueling arrestantur, mandante rege, anno Domini M^oiiii^cxxxi., et in sequenti perliamento apud Pertht rex remisit omnem offensam comiti nepoti ex sorore, et comiti Rossensi domino
fol. 277. Insularum ad instanciam regine et prelatorum, retento milite altero nepote.

Bello Inuerlochquhy Douenaldus Balloch, patruus Alexandri de Insulis, intrans Lochquhaber interfecit Alanum Stewart comitem de Catnes, filium Valteri comitis Atholie, cum sedecim armigeris de familia sua et multis aliis apud Inuerlochquhy bello campestri, et Alexandrum comitem de Mar cum reliquis fugauit, et cum spoliis Insulas illesus repeciit.

Bello apud Straithnawarne trans alpes mense predicto Septembris conflictum est ferocissime inter Angusium Duf et Angusium Murray, vbi ex xiiii. vix remanserunt viue ix. persone que euaserunt campum, reliquis vna hora interfectis.

Martinus Papa quintus anno predicto obiit, quinto Idus Marcii; cui successit Eugenius quartus, de quibus plenius in libro vocato Cronica Cronicarum.

Yone Insule abbas fecit obedienciam manualemente Roberto de Cardeny episcopo Dunkeldensi suo ordinario, anno predicto.

Pestis volatilis incepit in burgo de Hathintone anno Domini M^oiiii^cxxxii.

Paulus Craw ^a Theutonicus missus, ut creditur, de Bohemia ad Scociam inficiendam, apud Sanctum Andream hereticus conuictus est : crematur anno millesimo ⁱⁱⁱⁱxxxiii.

Dumber castrum mandante rege deliberatur comiti Angusiarum Wilhelmo Creichtone cancellario et Ade Hepburne de Halis, cui per regem committitur custodia eiusdem, retento Georgio comite Marchiarum in Castro Puellarum secundo hoc nomine, anno Domini millesimo ⁱⁱⁱⁱxxxiii. predicto.

Anno Domini M.cccc.xxxiii. rex Anglie misit quendam militem, Scrophe nomine, faciendum contractum de perpetua pace, datis eciam regi Scocie omnibus muneribus a rege Scocie Anglie tentis de pertinentiis Scocie, scilicet Beruik, Roxburt, cum aliis ; vnde tamen irritum regis Anglie inuentum fuit ad frangendum consideracionem inter Franciam et Scociam, ex consilio concordi omnium tam prelatorum quam baronum vacuum eum remiserunt.^b

Dumbar comes Georgius secundus in Parlamento apud Perth in anno Domini M^oiiii^oxxxiiii. vii. Augusti, propter commissa per eius patrem, non obstante quod allegauit pro re remissionem habere, exheredatur ; cum quo rex micus agens ipsum cinxit comitem Buchquhanie, et mortuo rege domini tres status consenserunt eidem vsque plenam regis etatem, et filio suo Patricio, quadringentas marcas de comitatu Marchie. fol. 278.

Caristia magna fuit in Scocia anno Domini M^oiiii^oxxxv., ita ut in foresta de Jedwode et Theuidalia vendebatur bolla ferrine pro octodecim solidis, et similiter bolla salis.

Stewart Alexander de Marria comes, filius domini Alexandri comitis Buchquhanie, filii domini Roberti secundi Scotorum regis, primeua etate, efferus indomitus, ac Caterranorum dux, postea mitis, iustus, patrie rector et dives conquestor extitit, anno predicto, circa festum Sancti Petri quod dicitur ad Vincula, obiit in Marr. 1435.

^a Boemen, ane vestland man. R.

^b pe kyng of Scotland mocht not w^out consent of the kyng of France, nor the kyng of France w^out consent of the kyng of Scotland, because of the band of confederation maid betuex thame of France and Scotland of the old ves confermit be the Pape. R.

1436.

Bello Piperdene * Scoti de Anglis magnam habebant victoriam. De Anglis capti sunt xv°. per dominos Willelmum Douglace comitem Angusie, Adam Hepburne de Halis, et Alexandrum Ramesay de Dalhousy. Occubuit ex parte Scotorum dominus Elphinstone, et ex parte Anglorum Henricus Creuhale eiusdem dominus, et de vtroque regno mediocrium personarum vix xl. Captus fuit ibidem dominus Robertus Ogill junior miles.

Stewart * dominus Johannes dominus de Dornlie, comes Awerrois, constabularius Scotorum, in Francia fundavit in civitate Aurelianensi insigne collegium in honore gloriose Virginis Marie, et postea Jerosolimam peciit; demum ab Anglis interficitur. Captus fuit in conflictu de Coruente et priuatus vno oculo in Francia, et redemptus xxx^m. coronarum; hic ante hoc sepe Anglos deuicit, semel apud Brosigner ubi ceciderunt xii°. quorum sex capita et duo locumtenentes erant, et ij°. a brigantibus interfecti sunt, vii. capitanei capti, cum aliis generosis.

fol. 279.

Roxburgh alias Marchmonde rex obsedit circa Lammes anno Domini M°iiij°xxxvi., et collegit exercitum magnum omnium secularium regni, exceptis pastoribus et aliis de jure excipiendis, ad numerum ducentorum millium vltra cariagios, qui totidem et vltra erant recensiti; per quindecim dies obsidacioni vacabant, et nichil laudis actum est; veniens regina abduxit regem, reliqui sunt secuti, et sic cessauit.*

Doukeldensis episcopus Robertus de Cardine obiit Dunkelden xvi. Januarii, anno predicto M°iiij°xxxvi., et in suo monumento lapidibus sculpto, in sacella diui Niniani quam ipse construxit, fundavit et dotauit, honorifice sepelitur. Cui successit

Maknachtan Donaldus, Decretorum doctor, decanus Doukeldensis et dicti Roberti nepos ex sorore; qui per capitulum electus Romanam

* Hare Perce of Northumberland w^t 4000 mene com to Piperdene. R.

† Johne Stewart, Lord Dornlie, Erll of Awerrois, constabill of Scotland, in France fundit in the cete of Aureliane ane recht colleghe in honor of the Virgen Mary, and efter he past to Jerusalem. At the last he wes alane be Inglesmen. He vas tane at the battell of Coruante, and ane of his ene streken owt in Francoe. He ves redemit for xxx^m. crownes. Heir befor that eftymes he ovrcome the Inglesmen anes at Brwaignar, ubi occiderunt xxij°. quorum sex capita[ne] et duo locumtenentes erant, et ij°. a brigantibus interfecti sunt, vij. capitanei capti cum aliis generosis, ix^{xx}. Tak thes recht in. R.

* 1436, or thair by the kyng send inbassaturs to Norroway for sowmes of munny that he ves auchtin to the kyng of Norroway for byrwis of the illes, of the quhilk thai gat aquitens. Lwk. foll. 271. R.

curiam pro electione confirmanda petiit, et in itinere mortuus est; sed interim, fauente rege et dicte electioni Donaldi decani resistente, eligitur illustris Jacobus Kennedy, nepos regis ex sorore comitissa Angusie, et confirmatus stetit episcopus ad duos annos, et dehinc translatus est ad Sanctum Andream: de cuius magnificis gestis ubi agatur de episcopis Sancti Andree dicetur.

Legatus domini Eugenii Pape quarti Anthoninus episcopus Vrbina-censis per regem in consilio apud Perth inchoato, quarto Februarii anno quo supra, admissus est, sed propter superuenientem regis mortem principio Quadragesime inde sequenti nichil legacionis exercuit.

Grahame Robertus, patruus comitis de . . . . . iuuenis, et Patri-cius nepos comitis Atholie ex sorore, ut quidam volunt, quia rex misit dictum comitem Anglie pro sue redemptionis solutione obsidem, et ibidem absque liberis defunctus est. Ideo concepit contra regem prodicionem, et auxilio Roberti Stewart magistri Atholie qui secum vsque *fol. 280.* *lie* North Inch prope venit et tunc penituit, retrocessit dolose, adiit palacium regis clam de nocte, intrauit in loco fratrum Predicatorum de Perth, et adiutorio cuiusdam Chawmyr familia regis intrauit cameram regiam, regemque ad dormiendum paratum extra Cameram et in latrina fugientem insequitur, et ibi eum proditorie iugulauit; sepultusque est in loco Cartusie, quem ipse prius fundauit. Cuius est hoc epitaphium:

Heu! rex sublimis Jacobus quoque nomine primus,
Anno milleno quater C. ter quoque deno
Et sexto, Christo de carcere permeat ipso.
Vixit rex annis X. quater, bis quoque binis.
Infra Cartusiam iacet hic tumultatus in ymis.^a

^a 1436. Jacobus primus the xxi. d. of Fabruer, the xiiij. yeir of his reng, the xliij. yer of his aghe, he ves slane in the, blak freres of Perth be cunsell of Valter erl of Atholl, the duers maister of Atholl Robert Grame, w^t thair complices, and Christen Chalmer his awne serwand. The quhen ves hurt. Valter Straton ves the kyng's chalmer chyld ves slane. Kateren Dowglas put hir arme in the hoill quhair the [bowt] suld hef bene for haist, bot the wpstryking of it brak hir arme. Scho wes mariit efter on Alexander Lovell of Bolwany. The cawsis of his slawter ves that he ves ovr crouell to his lordis efter that he haid laid mony nowbles in plegis of his ransome in Ingland, he chereist not his nowbles, but crowelly put thame to deth, and in the perlement of Perth he thocht to hef forfaltit mony of thame, and desyrit to se thair

Legatus Eneas Silueus tempore huius prodicionis venit Scociam vsque Dounbere, vbi audiens de morte regis Romam reuertitur, postea in Papam assumptus est et Pius secundus vocatus. De regis morte sic ait; Scocia brumali tempore fuimus cum Sol paulo amplius quam tres hore terram illuminaret, Jacobus eo tempore regnabat quadratus et multo . . . . . grauis, qui cum olim in Anglia captus xi. annis in custodia fuisset, ac dimissus tandem, suscepta ex Anglicis conjuge, domum reuersus, plures regulos gladio percussisset, et ipse tandem a suis domesticis interfectus est, inter quos vlcione peracta, filius eius regnum suscepit.

Anno Domini M.cccc.xxix. filia regis Jacobi desponsata duci Britannie transducta fuit in Britanniam per ambassatores dicti.

fol. 281. Adolie comes Valterus et Robertus nepos eius, velud prodicionis principales, Robertus de Grame, Cristopherus de Chawmyr, cum multis suis complicibus per magnates regni capti et justificati, turpissima morte condempnati sunt apud Edinburgh.

Jacobus^a secundus, mortuo Jacobo primo,^b patri sui successit, et anno etatis sue septimo xxv. Marcii proximo post mortem patris, apud monasterium Sancte Crucis coronatur et in regem vnctus est.

Caristia magna biennio per regnum Scocie perdurans incepit anno Domini M^oiiii^cxxxviii., ita ut bolla frumenti venderetur pro xxx. solidis.

Dowglace Willelmus comes, Dauid frater eius, et Malcomus Flemyng dominus de Comarnalde apud castrum de Edinburgh arrestantur, et coram castro in monte capite plectuntur, anno Domini M^oiiii^cxl., xxiiii. die mensis Novembris, etatis regis anno decimo, et dicti Willelmi comitis xv., qui fuit filius et heres Archibaldi^c tercii comitis, et tempore

chartowrs. Sum schew thair swerdds, and said their foirbears van thair landdis be that. It is aleget that he said to the quhen, that all the lords suld be w^t hir all necht, scho swld no^t be the wer woman on the morne. He ves ane man of gret polyce and vysdome, bot our scharp to his barronis. His slayers ves put to ane crowell deth in Edinburgh. He wes erdet in Charter-howce of Saint Johnstowne. R.

^a 1437. He was crownet be the byschop of Dumblane w^t gret solemnnytie. R.

^b Crag Meller. Kyng James the fyrst rang xi. zers that ves alane in Perth the xx. d. of Februer, and lvis in the Charter-howce that he funded hymself in honor of ovr Lady. R.

^c He ves kyng James the fyrst syster sone, and desesset in Lastallreke, anno Dom. 1438. R.

Jacobus secundus mariit Marie, dowchter to the dwike of Gylder, quha bur to hym iij. sounes, s. James the iij. kyng, Alexander dwik of Albany, and Johan erll of Mar. pes is efter in better forme.

baptismatis regis miles creatus; cui successit dominus Jacobus Douglace filius Archibaldi Gryme.^a

Edinburgh castrum, tentum per dominum Willelmum Creichtoune, per regem Jacobum secundum fuit obsessum, anno Domini M^oiiii^oxl^v.

Duellum inierunt apud Striueling coram rege tres nobiles de partibus Almanie et Flandrie, videlicet Jacobus et Symon de *lie* Layng et Meredacus milites, cum comitiua multum decora, cum Jacobo Douglas germano fratre comitis eiusdem, Johanne Ross de Hakat, et Jacobo Douglace fratre domini Henrici Dowglace de Lochlevin militibus, cuius belli triumphus pro omni parte stet in honore, anno Domini millesimo iii^oxlvi.^b

Duellum inter Alexandrum Cunynghame et Dalrympile, cuius finis regia disponente clemencia cessit in honore vtriusque.

fol. 282.

Bellum de Sark inter Scotos et Anglos, in quo Scotis victoria cessit multis Anglis captiuatis, anno Domini M^oiiii^oxl^v.

Maria^c ducis Gilrie filia Scociam venit cum multis nobilibus, domino de Feire, domino de Roghbarrone, que desponsata est regi et coronata apud monasterium Sancte Crucis solemnissime in mense Junii, anno Domini millesimo quadringentesimo xlix.

Dounkeldensi episcopo Jacobo Kennedy ad Sanctum Andream translato, per supplicacionem regiam ex prouisione sedis Apostolice spec-

Kyng James the second wes crownit on the day efter that the fals erll of Atholl v^t his complices wes alane. James the second lyis in Dunferleng. R.

^a Anno M.cccc.xliij. the x. day of Marche, James erle of Dowglas and lord Anandale deceisist in the Castell of Abircorne. Beand bowellit, he had mair nor iiij. stane of talch in his wamb. He wes buriit in the kirk of Dowglas. R.

^b Anno 1446 Maister Johan Camerone, byschop of Glascu, decessit the xxiiij. d. of DisceMBER in the castell of Glascu. He rang byschop xviiij. or xix. zers. R.

^c 1449. pe 19 d. of Junij Quhen Mary, that wes the dwke of Gylders dochter and syster dochter to the dwke of Burgony, com in Scotland w^t xiiij. grit schepes and ane tra[yme,] in the quhilk thair wes the Lord of Cawfer, w^t xv^{xx} of men had harnes. Master Jhon Ralstane, byschop of Dunkell, and Sr Wilhem of Cretton, Chancellor of Scotland that tyme wes the hamebengers of this quhen, w^t the cunsell of the kyng of France, the dwk of Sawoy, the dwk of Ostrek, the dwk of Berta[ny,] the dwk of Burgunze. Al thir wes bund in subple, help and mentenens. James Kyng of Scotland, he maryit the quhen in Edinburgh the iiij. d. of Julyi the zeir foirsaid.

1449. In the moneth of Maij Sr James Steuart, the kyng and quenis kny^t, was tane vpon the see be Flemengis befor the son rysing, and thair wes put to deith, and 160 of Inglismen that come w^t hym. R.

fol. 283.

tabilis vir et omni morum honestate conspicuus magister Alexander Laudyr rector de Ratho, germanus episcopi Glasguensis cancellarii Sco- cie, qui nondum consecratus per annum stetit electus, promotus ad ec- clesiam Dunkeldensem in mense Maii anno Domini M^oiii^oxl., Edinburgi moritur et cum patribus suis in ecclesiis de Laudyr sepultus est. Cui per eleccionem successit magister Jacobus Brewhous rector de Kil- many, et in Dounfermling consecratus est dominica in Septuagesima quarto Februarii anno Domini M^oiii^oxli. ; vbi stetit episcopus sex an- nis, ecclesiamque suam decorauit preciosa cappa et quatuor preciosis vestimentis, et ecclesiam de Abbirnit assignauit quatuor vicariis chori Dunkeldensis imperpetuum, anno Domini M^oiii^oxlvi. Hic vir stre- nuus erat, et viriliter agens contra Alpinates, tunc temporis tyrannum contra ecclesiam habuit Robertum Reocht Macdonoghuy ; et quia idem tyrannus depopulare fecerat terras ecclesiasticas de Litildounkeld quas pro tempore conductas habuit, quidam generosus cognomine Forestare et officio forestarius de Torwode casu sic contigit, ut idem Robertus equi- taret versus Pertht, et ad orientalem partem ecclesie de Ouchtir- gauin obuium habuit dicti Forestare, qui et ipse erat nepos episcopi ex sorore, et subito se inuicem vi impulerunt, vbi Robertus letaliter ulneratus est in capite ; non statim occubuit, sed ligari faciens caput lintheo venit Pertht ad regem, et expediuit nouam suam infeoda- cionem terrarum de Strowane in mercedem pro capcione magistri Atholie, et rediens capta possessione occubuit, et in eius mortis vin- dictam tribus Clandonoghuy semper dum vocantur ad bellum regium contra Anglos inuadunt et depopulant terras de Torwode. Nobilis vir iste tandem ad ecclesiam Glasguensem translatus est et regni constitutus cancellarius, anno Domini M^oiii^oxlvi. Cui ad requisici- onem regiam successit regis secretarius magister Johannes Ral- stone, et stetit episcopus ad annos circiter quatuor, quo tempore pro- uisionem fecit de lapidibus sectis et quadratis ex lapicidio de Burnebane pro continuando opere naus ecclesie incepto per predecessorem suum Robertum Cardeny ; et, ut ego scriptor presencium audiui, adeo opta- bat continuacionem, vt cum vno vel alio procerum secum habitancium solebat circa lapidum onera extra lapicidium ferre quotidie ; tandem circa annum Domini M^oiii^ol. mortuus est, et ex parte aquilonali maioris

altaris in choro sepelitur. Cui per supplicacionem regiam successit magister Thomas Laudyr preceptor regis et magister de Soltray, vir grandeuus et sexagenarius, et ideo per capitulum primo recusatus, tandem in episcopum Dunkeldensun feliciter consecratus est. Pontifex iste venerabilis, literas diuinas doctus, fidem suis parochianis per se predicauit, et quos inobedientes Deo et principi reperit primus moribus et vita perdomuit; ac vbi agrestis ille populus feroci animo patriam depopulabat, magna suffultus familia, et habita balliuo suo commissione regia, patibuli pena cohercebat: illum precipue predonem Macbre cum filiis et complicibus suis sua sagacitate deleuit, qui tunc inter omnes famosissimus habebatur. Postea vero vnum de tribu Duncani Hibernice Clandonohy carceribus mancipauit; et propterea tribus illius caput Alexander prefatum pontificem die sancto Penthecostes, in ecclesia sua maiorem celebrantem missam, sagittis, vi et armis, ac manu armata, infra ecclesiam inuasit, ita ut relictis missarum solenniis, trabes chori scandere pontifex est compulsus. Sed dictus tyrannus Alexander, alias implacabilis, recepto secum contribulo suo, recessit; et dum pontifex regi querelam fecisset, rex dictum Alexandrum vltimo punisset supplicio, nisi dominus Glammes, regia magnus in curia, data dicto Alexandro filia sine dote, rem composuisset, regium placasset animum, et pontificis injurias ob gratias curie obtinendas deliniret. Hic eciam pontifex, a Jacobo secundo rege Scotorum illustrissimo, impetrauit omnes terras ecclesie sue ex parte boreali aque de Fortht, in vnam baroniam, vocatam baroniam Dunkeldensem, incorporari, data solum vna in curia secta regis de Pertht pro eisdem; et omnes terras dominicales de Prestoune, Boncle, Abirlady, Crawmonde, et Abircorne, ac ceteras terras sue ecclesie, ex parte australi aque de Fortht, in vnam baroniam, vocandam Abirlathy, et pro vna secta in curia regis de Edinburgh. Hic eciam pontifex nauim ecclesie, inceptam a Roberto Cardeny predecessore, laudabiliter consummauit, vitro fenistras omnes decorauit, ligna celauit, et in consummacionis sue decus porticum ante januas australes struxit, et sculptoria arte ymages ibidem, quam decenter locauit. Postremo ecclesiam ipsam propriis manibus dedicauit, anno Domini M^oiiii^olxx^{to}; nec sic lassus opere sancto, campanile fundatum quinto Marci anno Domini M^oiiii^olxxix. per eundem, ipse in altum, ut cernitur, construxit: et similiter

fol. 284.

fol. 285.

totalem domum capitularem, die xiii. kalendarum Aprilis, anno Domini M^oiiii^olvii. fundauit, et structura munitissima finiuit : et eodem anno, pacificata patria, sinodum suam in ecclesia sua primus tenuit, que prius semper propter roboriam Catheranorum contra ecclesiasticos factam apud Tulylum teneri solita est. Hic eciam sacerdos magnus et pontifex dignissimus, nuncquam a bono opere cessans, fundauit pontem super aquam de Taya, prope suum palacium, partim de lapidibus et partim de lignis, die octauo Iulii, anno Domini M^oiiii^olxi. Decorem tamen ecclesie sue minime oblitus, plures vestes, cappas sacras, sacerdotales et sericas adduxit, vasaque argentea, videlicet sex candelabra, vnum calicem, duas phiolas, tres ampullas, pixidem crismatis argenteum, crucem in qua est pars ligni crucis Dominice, eucharistiam argenteam satis ponderosam, vasculum aque benedictę, et duo aspersoria de argento, duo turibula argentea. Fecit eciam ad maius altare, antemurale depictum xxiii^{or}. miraculis Sancti Columbe, et duas desuper ymagines eiusdem, duas columpnas, et desuper duos angelos ; ac honeste quindecim candelabra cereos gestancia, in laudem [Saluatoris,] secundum reuelacionem in Apocalipsi, duas pendulas de serico, columpnam pro cereo paschali gestando, cathedram episcopalem, et stalla chori. Et nichilominus diuinum cultum multipliciter augmentauit : Primo capellanum et coristam de Inver fundauit ; similiter [missam] cotidianam de requie cum nota in solio Sancte Crucis ; erexitque ecclesiam de Muckarsy, et vicarias de Alytht et Abirlady in prebendas ; conquesiuit hospicium in Pertht, et aliud in Edinburgh, ecclesie et successoribus suis ; sex eciam iuuenes puerili voce in choro cantaturos instituit, et de stipendiis prouidebat ; missam cotidianam de requie in loco fratrum de Tulylum cantandam fundauit. Fundauit eciam capellaniam Sancti Martini Edinburgi, vbi sedet officialis pro tribunali ; et in locis fratrum Predicatorum de Edinburgh et Pertht anniuersaria fundauit.

Bellum de Arbrotht tali, ut agunt, occasione commissum est. Dum Magister Craufurdie, postea Erle Berdy vocatus, voluit in adolescencia sua, patre viuento, bona monasterii de Arbrotht habere et ibidem ad placitum esse, resistebat Walterus Painter abbas, et recusauit bona loci taliter dispensare ; propter quod iratus Magister minauit abbatem, ut

eo inuito quod vellet ibidem faceret, die eciam assignato. Tunc abbas in auxilium loci vocauit ballium Walterum Ogilwy, qui apud idem monasterium conuenerunt die xx. Januarii anno Domini M^oiii^oxlvi^o, et magnum insultum facientes, cessit victoria balliuo et loco, comite Craufurdie letaliter wlnurato ex casu in ore post bellum commissum, et balliuus captus Fynewin ducitur; et dum concepit comitissa quod sponsus comes morti proximus fuisset, accessit ad cameram vbi erat balliuus vulneratus iacens, qui et ipse frater erat comitisse, et dum intellexit quod chirurgicorum arte impensa conualere potuit, superposito lecto plumali, eum, ut aliqui ferebant, ad interitum accelerauit. fol. 287.

Dowglace Comes Wilhelmus in anno jubileo et Incarnacionis Dominice M^oiii^ocl.^a Romam peciit cum magna nobilium et Scotorum preclara societate, sed rediit, societate dispersa et habitu dissimulato, per Angliam, et anno sequenti, in festo Carnisprauii,^b vocatus per regem ad castrum de Striueling, dato saluo conductu sub magno sigillo regio, aduenit multis associatus nobilibus; et accusatus per regem quare assistebat Alexandro comiti Craufurdie rebeli suo, et quia noluit renunciare lige inter eosdem facte, quousque Alexandrum comitem alloqueretur, suasu ut prefertur Patricii Magistri Gray et domini Wilhelmi Cranstoune, rex cum cultello comitem, suum eciam patrum, percussit, quem Patricius et Wilhelmus letaliter wlnerarunt; et post cistam projectus spiritum emittere nequiuit, donec domicella quedam sui cognominis per eum instructa crucem a collo eius sustulit, et tunc statim spiritum emisit, et in loco fratrum Predicatorum de Striueling sepultus est quiete.^c

Douglas Jacobus frater dicti Wilhelmi sibi successit; hic oppidum Striueling combussit, et maximum disturbium fecit in partibus australibus regni cum suis fratribus, videlicet Archibaldo comite Morauiæ, Hugone

^a xx. d. August. R.

^b Ye xxi. d. of Fabrwer.

^c Williem erl of Dowglas that ves slane in Streueling ves the viij. erll of Dowglas. R.

1450. Ye 19 of May Quhen Mary pairtit w' bairne in Streuelyng 12 oulks before the tyme, it leuit bot 27 houres.

1450. In the moneth of Junyi thair ves fundyn in the ryphen of ane wall of the kyrk of Dunferlen ane deid cors in ane kyst of stane, and than ane kyst of tre, and than ane kyst of leid, and than clathes of gold and selk, als fresch as ewer thai wer, and the cors as haill in hyd and hew. As he semet to be 19 ers of agh, [and] it ves 210 yers sen that wall ves begyt, men demet that he ves ane barne or cuseng of Sant Margretis.

fol. 288. comite de Ormont, Johanne domino de Balwany, cum sibi adherentibus Scotis et Anglicis ; adeo ut eorum timore rex decreuit partes petere Gallicanas, sed aliter consultus, ymmo magnanimiter confortatus, per nobilem illum probrum Jacobum Kennedy, patris regis ex sorore consobrinum, episcopum Sancti Andree, rex curiosissime se erexit, et ad pacem recepto domino Hamylton et aliis, qui comiti adheserunt, ipsum relinquentes regem sequuntur, et comitem insecuti de regno Scocie penitus fugarunt et expulerunt.

Douglass Archibaldus comes Moraue interficitur, Hugo comes de Ormonde et Johannes de Balwany capti sunt, et capitibus plecti judicantur.

Jacobus primogenitus regis, regni princeps, nascitur ex regina Maria, anno Domini M^oiiii^olii. ; et ex eadem Jacobus rex secundus genuit Alexandrum ducem Albanie, Johannem comitem de Mar, et David quartum filium, et vnam filiam, in tenera etate mortuos, et duas filias nomen prime Maria.*

Duellum inter Alexandrum Narne de Sandfurde et dominum Jacobum Logane, in quo duello cecidit idem Alexander Narne, anno Domini M^oiiii^oliii., in insula boreali de Perth ; et tunc eciam eodem loco et vno die duellum fuit inter Willelmum Heriot et David Galfurde, et inter Willelmum Hakat et Johannem Seytone, quod, imperante rege, cum omnium parcium honore soporatum est.

Pestis magna erat et mortalitas hominum per vniuersum regnum Scocie, anno Domini M^oiiii^olv^{to}.

fol. 289. Cail aquam vsque mouit se rex cum magno exercitu versus partes boreales Anglie, vbi occurrerunt ei Anglorum legati ad quorum adulationem a proposito destitit et in regnum suum reuertitur ; sed dum de eorum fraude instruitur, mirabilem armatorum multitudinem priori exercitu maiorem, Northumbriam igne ferroque subegit, anno Domini M^oiiii^olv^{to}.

1460. Roxburgh castrum rex cum innumerabili exercitu circa finem Julii obsedit, et quodam die dominica rex, nondum audita missa, propter leti-

* Mariit on Tomas lord Boyd of Kylmarnok. R.

ciam aduentus regine versus castrum bumbardi lapidem emittere mandauit, et machinatori assistens, per massam metalli vi feruentis camere emissi in femore letaliter wlneratus, occubuit; comes Angusie regi proximus wlneratur; rex vero quiete abstrahitur, et in monasterio Sancte Crucis medium circiter chorum sepelitur, sed magnates regni, strenue pro illius republica agentes et in obsidione perseuerantes, castrum obtinuerunt. Et sic propheticum illud est, Mortuus Castrum Marchmonde vel Roxburgh ab Anglis obtinebit: hoc est, Jacobus Secundus, qui moritur tercio Augusti anno Domini millesimo quadringentesimo lx.*

Casus iste de morte regis, si dici potest, longo ante, ut fertur, preostensa est regi per quendam Johannem Tempilmane, qui fuit pater domini Willelmi Tempilmane supprioris monasterii de Cambuskynneth. Cui dum gregem in montibus Ochillis . . . . .

NOTA HISTORIAM GENOLOGIE SEQUENTIS ET MORTEM REGIS ROBERTI
SECUNDI.

Anno M^oiii^olxxx., xiii. die Maii, obiit rex Robertus secundus apud Dundonalde, qui regnauit xix. annis et xxiii. diebus, anno etatis sue lxxiii., et notandum quod dictus Robertus rex de domina Elizabeitht, filia domini Ade More, genuit tres filios, scilicet Johannem qui postea fuit rex, et Robertum ducem Albanie, et Alexandrum comitem Buchanie qui dicebatur Lupus de Bagynnaitht. Post hoc desponsauit dominam Eufamiam filiam Hugonis comitis de Ross, de qua genuit Valterum comitem Atholie dominum de Brechaine, et Daud comitem de Straithern; sed mortua regina Eufamia desponsauit dimissam dominam Elizabeitht, et sic virtute superuenientis matrimonii secundarum nupciarum legitimati sunt dicti fratres Johannes, Robertus et Alexander. fol. 290.

autem clarius appareat de Johannis de Balleolo et Roberti de Broys. Insertur hic compendiosa series generacionis regum Scotorum descendencium a rege Malcomo et Sancta Margareta eius sponsa, vsque ad obitum Margarete filie regis Norwagie et Margarete regine eiusdem regni, filie,

* Anno 1463. Quhen Mary the dochter of the dwik of Gylder deceissit, and wes beiryit in the Trynite Collegh that scho fowndit. R.

scilicet, Alexandri tercii, in cuius morte omnis posteritas a rege Wilhelmo, siue linealiter siue a latere descendens, penitus extincta est et deleta, qua visa facilius et clarius liquebit de jure predictorum pro regno Scocie diu litigantium.

In primis anno Domini M°. sexagesimo septimo Malcomus rex Scocie Sanctam Margaretam duxit in vxorem, de qua genuit sex filios, viz. Eduardum, Edmundum, Etheleredum, Edgarum, Alexandrum, et David; et duas filias, viz. Matildam et Mariam. Ex hiis sex filiis tres regnauerunt successiue, scilicet Edgarus, Alexander, et David, et omnes decesserunt sine liberis preter David, qui genuit filium tantum nomine Henricum comitem de Huntontone. Iste Henricus genuit tres filios, videlicet Malcomum, David et Willelmum, et mortuus est ante patrem regem David. Malcomus nepos suus sublimatus est in regem et regnavit xii. annis, septem mensibus et tribus diebus, et mortuus est. Hic fundauit monasterium de Cupro. Frater eiusdem Malcomi secundus, videlicet David existens cum rege Arogonie in preliis contra Sarasenos, ut in sua historia plenius continetur, procures Scotorum putantes ipsum fuisse mortuum eligerunt Willelmum fratrem eius juniorem in regem, qui regnavit lii. annis, et mortuus est, et sepultus in monasterio de Abbirbroitht, quod ipse fundauit. Iste Willelmus genuit Alexandrum, qui sibi successit et regnavit xxxvi. annis, qui mortuus est apud Curly et sepultus apud Melros. Iste Alexander genuit Alexandrum tercium, qui patri suo successit et regnavit xxxvi. annis, qui anno regni sui xxxvii. mortuus est apud Kyngorne et sepultus in Dunfermling. Iste Alexander tercius genuit ex Margareta regina Scocie, sorore regis Eduardi primi regis Anglie, que iacet in Dunfermling, duos filios, scilicet Alexandrum et David, sed ambo mortui sunt sine liberis ante patrem; genuit eciam vnicam filiam nomine Margaretam ex eadem regina. Hec fuit desponsata Ericio regi Norwagie, qui suscepit ex ea vnam filiam tantum, nomine Margaretam, que in puellari etate mortua est. Et sic finit tota progenies regis Willemi Scocie et successorum suorum; penitus deleta est et finita, et idcirco ad David fratrem seniore dicti regis Willemi merito existit et necessaria

fol. 291. rio recurrendum ut predicatur.

Regnante rege Malcomo David secundus, frater eius jure hereditario,

ut superius habetur, comes de Huntinton, genuit tres filias, quarum prima vocatur Margareta que nupsit Alano de Galwidia, de qua idem Alanus genuit duas filias. Prima nomine Derwargilla nupsit Johanni de Balliolo qui genuit ex ea vnum filium nomine Johannem, qui postea fuit rex Scocie ; et ille Johannes genuit Eduardum de Balliolo in quo Eduardo finitum est nomen masculorum de Balliolo, eo quod non habuit filium neque filiam. De Derwargilla eciam supradictus Johannes de Balliolo genuit vnam filiam, nomine Marioriam, sororem videlicet Johannis regis supradicti ; hec nupsit Johanni Comyng : idem Johannes vnum filium nomine Johannem, quem Robertus de Broys postea rex apud Dunfres interfecit. Iste Johannes Comyng genuit vnam filiam tantum, que nupsit Daud comiti Atholie, de qua idem Daud genuit plures filios, quorum primus et senior, nomine Daud, duxit in vxorem filiam Henrici de Bellomonte, quiquidem Henricus ex filia primogenita et vna de heredibus Johannis comitis de Buchane, de qua idem Daud genuit vnum filium, nomine Daud, de sorore ipsius Derwergille et filia predictorum Alani de Galwidia et Margarete sponse sue, que soror nupta fuit Rogero de Qwency, de qua idem Rogerus genuit tres filias que fuerunt tribus nobilibus copulate, videlicet domino Johanni de Ferras, Alexandro comiti de Buchane, cuius primogenitam Henricus de Bellomonte duxit in vxorem, cuius generacio non minus difficilis quam longa esset enarrare.

De secunda filia comitis Daud fratris regis Willelmi nomine Isabella, quam dominus Robertus de Broys duxit in vxorem, idem Robertus genuit filium nomine Robertum, et ille Robertus genuit Robertum comitem de Carryk ; et ille Robertus comes genuit Robertum regem Scocie et plures alios filios et fratres vterinos ; sed hii omnes, excepto Roberto postea rege, sine prole legitima obierunt. Habuit eciam plures filias, de quarum vna seniore, que nupsit Grautnay comiti de Mar, idem comes Grautnay genuit Donaldum comitem de Mar, dictum Bane, qui obiit in bello de Deplyne, qui fuit paulo ante custos Scocie constitutus, et iste Donaldus Bane genuit Thomam comitem de Mar, qui desponsauit heredem de Menteitht ; sed postea, per alias causas minus justas, sine prole habita diuorcium procurauit. De alia filia Rogeri Qwency que nupsit Hugoni comiti de Ross idem Hugo genuit Willelmum comitem.

fol. 293.

fol. 294.

Robertus vero rex qui fuit comes de Carrik duxit in vxorem Isabellam sororem Grautnay comitis de Mar supradicti, de qua genuit vnam filiam, nomine Marioriam, que nupsit Waltero senescallo Scocie, de qua idem Walterus genuit vnicum filium nomine Robertum senescallum postea regem Scocie. Iste Robertus copulauit sibi vnam de filiabus Ade de More militis de qua genuit filios et filias extra matrimonium, quam postea, impetrata dispensacione sedis Apostolice et obtenta, disposauit canonice in forma Ecclesie anno Domini M^oiii^oxlx. Mortua predicta Isabella idem Robertus duxit in vxorem Elizabeith filiam Haymery de Burc comitis de Hulsister, de qua idem Robertus tunc rex genuit decimo septimo anno regni sui vnicum filium nomine Daud, qui sibi in regno successit, et duas filias Matildam et Margaretam; sed dicta Margareta nupsit comiti de Southirlandie, de qua idem comes genuit vnicum filium nomine Johannem qui obses fuit in Anglia cum patre suo pro deliberacione regis Daud secundi, sed mater sua post partum statim ab hac luce migravit. De Matilda sorore sua penitus taceo, quum nichil dignum egit memorie commendandum.

fol. 295.

Alia cronica de iure Roberti de Broys regis quod habuit ad regnum Scocie, quequidem cronica reperiebatur scripta apud Pasceletum inter alias antiquas scriptas cronicas, et est ista. Dominus de Allyrdaile habuit duas filias subscriptas, scilicet Mariotam et Gunnuldam: Mariota fuit [sponsa] domini Galwidie, de qua genuit idem dominus Rolandum dominum Galwidie, a quo Alanus Galwidie venit; Gunnulda fuit sponsa David comitis de Huntyngtone, filii Henrici de Huntyngtone quem David rex Scocie genuit. Iste David comes de Huntyngtone genuit de eadem Gunnulda Johannem Scotum qui fuit comes de Garviache, qui mortuus est sine liberis, et dedit Garviach monasterio de Lundouris. Genuit eciam idem David ex eadem Gunnulda tres filias, scilicet Margaretam [sponsatam] Alano domino Galwidie, ex quibus processit Deruergilla que fuit desponsata domino de Balliolo ex quibus processit Johannes de Balliolo a quo Eduardus de Balliolo, et istam Isabellam desponsauit Robertus de Brus dominus Anandie, Anandirdaile, ex quibus processit Robertus secundus, a quo Robertus quartus comes de Carrik et rex Scocie, a quo David de Broys rex Scocie. Istam Adam Henricus Hastyngs desponsauit, a quo Willelmus Hastyngs. Ista Margareta, quam Alanus de Galwidia desponsauit, attingebat domino suo

Alano in secundo et tercio gradu consanguinitatis propter quod missi fuerunt nuncii ad curiam Romanam pro dispensacione impetranda, qui submersi fuerunt in aqua Anandie, et sic cessauit impetracio, &c. Et sic satis patet quod Deruergilla non fuit heres cum fuit bastardia, quare matrimonium non valuit, et sic nec ipsa nec sui successores, scilicet Johannes et Eduardus de Balleolis, nullum jus habuerunt ad regnum Scocie, et sciendum quod Johannes de Balleolo sponsus dicte Deruergille obiit ante mortem regis Alexandri tercii predicti, ipsa tamen superuixit. Hiis visis, uiri periti querant et inuestigent quis litigancium jura habeat pociora, quia ista predicta est vera historia et recta computacio gradus consanguinitatis et generacionis omnium predictorum.

Predictus vero Malcomus Canmore rex ex predicta Sancta Margareta genuit duas filias, Matildam et Mariam. Matilda nupsit Henrico Clerico filio Willelmi Bastarde conquestoris Anglie; qui Henricus genuit ex ea Matildam imperatricem que nupsit Henrico imperatore, cum quo vixit per viginti annos et sine prole mortuus est; post cuius mortem dicta imperatrix reversa est ad parentes in Anglia adhuc superstites quorum consilio postea nupsit comiti Andigaue et Pictaue, nomine fol. 296. Galfrido, qui genuit ex ea virum filium nomine Henricum, qui postea successit in regnum Anglie et in ducatum Normannie ex parte matris, et in comitatum Andigaue et Pictaue ex parte patris, sub quo passus est beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus. Iste Henricus quatuor habuit filios, scilicet Henricum primogenitum coronatum in regem viuentis patre, et ante patrem mortuus est sine liberis, et secundum nomine Richardum qui successit patri in regnum, et tertium nomine Galfridum comitem Britannie, et quartum filium nomine Johannem qui dicto Richardo fratre successit in regnum. Iste Johannes genuit Henricum pacificum; Henricus Eduardum primum, dictum tyrannum; Eduardus primus Eduardum secundum de Carnauerane; Eduardus secundus Eduardum tercium de Windissore dictum; Eduardus tercius Eduardum quartum primogenitum suum, et alios plures filios et filias. Istis breuiter discussis ad gesta annalia est recurrendum.

DESINUNT EXTRACTA EX CRONICIS SCOCIE. SEQUUNTUR ADDITAMENTA
AC NOTANDA ROSSLINIANA.

IN Sanct Dominicys tyme King Alexander the Secund foundit the placis of the Freiris Predicaturis of Berwik, Perth, Air, Striueling, Abirdene, Edynburg, Innernes, and Elgyn, and gaif his duelling maner place in Ed^r., quhilk is callit in thair euident Mansio Regis, to thaim; quherupon thair haill place wes biggit. Thair place in Glasgw wes biggit and foundit be the bishop and cheptour; in Wigtoun be the Madin of Galloway; in Montros be Sir Alane Durward, the auld place and new place be Mr Patrik Panitar; Cowpar in Fyff be the erle of Fyff; Sanct Andros be the bishop thair of; Dundie be Andro Abercrumby burges thair of, bot Cowpar wes faillit or Sanct Ninians wes erect; Sanct Ninians be King James the Thrid, at the solistatioun of freir Johnne Muir, vicar thair of that ordour in Scotland, maid be the provinciall of Ingland, and thaireftir first provinciall of Scotland, be reasoun that Sanct Ninians maid out the xiii. place, quherby thair wes ane province to mak ane provinciall of Scotland, et hoc renitentibus Anglis, and eftir him freiris Niniane Schanks, Dauid Andersoun, Johnne Adamson, and Johnne Grerisoun. Hec ex relatione fratris Andree Leys asserentis se octogenarium anno 1564.

fol. 297.

Anno Domini M^occc.l. wes the first deid of pestilence that euer wes in Scotland.

Anno M^occc.lxii. wes the secund deid of pestilence in Scotland.

Anno M^occc.lxxix. wes the thrid deid of pestilence in Scotland.

Anno Domini M^occcc.xvii. wes the fourt deid of pestilence in Scotland.

Anno M^occcc.xx. wes the land ill that wes war and greitar nor ony pestilence that euer was in Scotland.

Anno M^occcc.xxxiiii. On Martenis day in winter began the greit frost, that lestit quhill Sanct Juliane the Virgines day, the xvi. day of Februar, and than it lowsit merualuslie on that sanctis day, and syne fresit agane sa fast that commoun passagis wes our the watter of Levin fra the toun of Dumbartane to Cardros, and that wes neuer sene nor hard befor.

Anno Domini M^ov^e. Huchone Frissell in Glenconie, the best and maist in estimatioun of the lord Louattis kin, he and ane seruand with him beand at the hunting on ane hie land, amang verray rank hedder, tua arro draucht fra him he hard lyk the call of ane rathe approcheand ner and ner, quhill at the last he saw it, and schot at it ane deid straik with ane arro, quhair it lap and welterit up and doun ane speir lenth of breid and lenth, the hedder and bent beand mair nor ane fuit of heicht, it beand in the deid thraw brint all to the eird as it had bene Muirburne. It wes mair nor tua elis of lenth, as greit as the coist of ane man, without feit, haifand ane meikill fin on ilk syde, with ane taill and ane terribill heid ; his greit deir doggis wald not cum ner it. It had greit speid ; they callit it ane dragone. This Huchone at ane schot slew ane wyld cat and ane rabuk fychtand together.

Anno Domini M^ov^el^{xix}. In Foirfar I saw tua durs chekis, with ane myd trie betuene the durris maid verray clenely and verray substantialious, quhairin the constabill of Foirfair Castell duelt in the tyme of King Malcolme Kanmore : thay ar of blak aik, and appeirandlie as thai war not maid v. zeir of eild.

Anno Domini M^occc.xxix. George Dumbar erle of Marche foundit the college of Dumbar.

1559. In Fabruer Johan Drowmond of Innerpeffre deid in Innerpeffre, and thair wes beryit.

fol. 298. Anno Domini M.ccc.lxxi., the xxvi. day of Marche, at Scony, Robert Stewart erle of Straitherne was crownit king, and anontit be Sir William Landellis Archibischop of Sanctandrois, king David new deid.

Anno Domini 203, the faythe ves resaut in Scotland, Joh. Mair, li. i. ca. 14.

Anno Domini 308, Constantius Imperator desessit at Zork. In his ring S. Albon, prothomertir of Ingland, ves slane at . . .

Anno Domini 370, S. Ambros bysscop of Melan began to preche the faythe.

1561, the 19 day of August, arrywit in Letht raid twa galayis in the mornynge; the quen Mare owr Soweran landit that sam day, and dynit in Andro Lambis howse in Letht, to the grit reioseing of all Scotland and hir subiectis, efter that hir g[race] had inberket at the day of August, and with hir in cumpany . . .

1483. Joneta comitissa Cathaniensis set hir lands of Dysert, Rawuinscraig, Carbarrie, Vilstwn et Dwbbbo, to Jhon of Weimis sone to Andro Veimes. Scho ves the spowse of William erll of Orknay that last ves.

Anno Domini M^ov^cxlīiii. At the sey syde at Bambir^t thair wes na kynd of fische tane be the space of ii. zeir, bot the sey maid ane greit routting and horribill noyes quhilk wes by custum and vse, so it chansit at the hie spring that ane terribill beist wes cassin in deid of the quantitie of ane man. Na man culd devyse ane thing mair terribill, with hornis on the heid of it, reid ene, with wanschapin face, with luckin hands and feit, and ane greit rumpill hingand to the eird; it consumit

and stinkit sua that in schort space na man nor beist mycht cum neir it, bot all the cuntrey about saw it befoir, and sindrie tuik greit feir and dredour for the sycht of it a lang space eftir: it was callit a sey dewill. Witness the laird of Mow.

Anno Domini M^ov^ol^{xix}. At Killois thair is ane stane vii. eln of heicht, ane eln of breid, ane fuit thik, curiouslie wrot with pictors of kings and beistis, with diuers vthairs gravingis upon it, the quhilk appeiris to be verray auld.

At Abyr . . . kirk, iii. myle fra Foirfair, thair is ane stane cors iii. eln of heicht, ane eln braid, ane schaft lenth thik, curiouslie wrocht, gravit with pictors of men and diuers vther figuris, with ane cairne of stains besyde it. At the Newtylde thair [is] ane stane callit be sum the thane stane, iii. eln of heicht, v. quarteris braid, ane quarter thik and mair, with ane cors at the heid of it, and ane goddes nixt that in ane cairt, and twa hors drawand hir, and horsmen under that, and fuitmen, and doggis, halkis, and serpentis: on the west syde of it ane cors curiouslie grauit, bot all is maid of ane auld fassone of schap. It is allegeit that the Thane of Glamis set thir tua stanis quhen that cuntrey wes all ane greit forrest.

Anno Domini 418. Sanct Rengzan in Scotland prechit to the Pechis, fol. 299. Romanis, and Brytones, for the Scottis wes all banest away at that tyme.

Anno Domini 427. Vrsula, the nun that wes merterit, ves the dowchter to Deonech kyng of Brytones, and hir moder wes sister to Fergus kyng of Scottis.

Anno Domini 436, and the 7 zer of Eugenius kyng of Scotts, the Brytones payet 60 thowsands zeirlie of gold for tribute to the kyngis of Scottis and Pechts, and that lestit the space of 30 zeirs.

Anno Domini 474. At this tyme Fynla Makole ane Scottisman wes; he wes 17 cubetis of hecht; he wes gifin to huntyng.

Anno Domini 451. The vii. sleepers at Ephesis closit in a coif; eftir 162 zers thai arais fra thair sleip, and befoir Theodosie thai certyfyit him of resurrextion of deid.

Anno Domini 542. Kyng Arthur ves slane be Eugin kyng of Scottis and Mordred kyng of Pechts, at Humber Watter.

Anno Domini 600. Sanct Ebba, the dowchter of Wekit Edelfreid kyng of Northã, rang.

Anno Domini 613. Sanct Feacres and his sister Syra ves the bairnes of Eugin kyng of Scotland. Thai deid in Campani in France.

Anno Domini 420. Sanct Mungo ves borne the sone of Eugenius kyng of Scottis, and his moder hecht Tuymeis Orthanceiz the dowchter of Loth kyng of Pechts. He levit 183 zers.

Anno Domini 734. Sanct Beid, or wenerabill Beid, the preist, deid in Duram; he levit lxxii. zers.

Anno Domini 1335. Pape Johne the 22 rang 18 zers. He left in his hurde x^c. thowsand merkis and 2 merkis.

Anno Domini 1286. Alexander the thrid deid at Kyngorn; he rang 37 zeirs. In his tyme wes Robene Hud and lytill Johnne, and Maister Mychell Scott the metsonder and nigramancer, and Thomas Lermond or Rymor that spak prophesie.

The haly croce of Pebles wes fund the ix. day of Maii, anno M.cc.lx^o, et regni regis Alexandri xiii.

Robert Hude wes foirfaltit for fichting aganis the king of Ingland at the batill of Hewishame, anno Domini M^occ.lxv^o.

Anno Domini v^cxxi. About that tyme Gildas, that wrait Croniclis, decessit.

